

**OSMANLI'DAN GÜNÜMÜZE
GAZİANTEP İLİNİN İDARİ COĞRAFYASI**

**2020
YÜKSEK LİSANS TEZİ
COĞRAFYA ANABİLİM DALI**

Gülsüm GÖMEN

Prof. Dr. Ali ÖZÇAĞLAR

OSMANLI'DAN GÜNÜMÜZE GAZİANTEP İLİNİN İDARİ COĞRAFYASI

Gülsüm GÖMEN

Prof. Dr. Ali ÖZÇAĞLAR

T.C.

Karabük Üniversitesi

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Coğrafya Anabilim Dalında

Yüksek Lisans Tezi

Olarak Hazırlanmıştır

KARABÜK

2020

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	1
TEZ ONAY SAYFASI	3
DOĞRULUK BEYANI	4
ÖNSÖZ	5
ÖZ	7
ABSTRACT	9
ARŞİV KAYIT BİLGİLERİ.....	11
ARCHIVE RECORD INFORMATION.....	12
KISALTMALAR	13
ARAŞTIRMANIN KONUSU	14
ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ	15
ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ.....	16
ARAŞTIRMA HİPOTEZLERİ / PROBLEM.....	18
KAPSAM VE SINIRLILIKLAR/KARŞILAŞILAN GÜÇLÜKLER	19
1. BİRİNCİ BÖLÜM	20
1.1. Araştırma Alanının Coğrafi Konumu ve Sınırları	20
1.2. GAZİANTEP İLİ' NİN FİZİKİ COĞRAFYA ÖZELLİKLERİ.....	24
1.2.1. Jeolojik ve Jeomorfolojik Özellikleri.....	24
1.2.2. Hidrografik Özellikleri.....	27
1.2.3. İklimi, Bitki Örtüsü ve Toprak Özellikler.....	34
1.3. OSMANLI DÖNEMİNDE GAZİANTEP İLİ	39
1.3.1. Gaziantep İlinin Tarihçesi	39
1.3.2. 1516- 1531 Yılları Arasında Arap Eyaleti İdari Taksimatı.....	46
1.3.3. 1531- 1830 Yılları Arasında Maraş Eyaleti İdari Taksimatı.....	61
1.3.4. 1867- 1909 Vilayet Nizamnamesine Göre Ayıntab Kazası İdari Taksimatı	73
1.3.5. 1918- 1921 Yılları Arasında Yapılan İdari Düzenlemeler	76
2. İKİNCİ BÖLÜM.....	81
2.1. CUMHURİYET DÖNEMİNDE GAZİANTEP İLİ.....	81

2.1.1.	1923- 1926 Yılları Arasında Yapılan İdari Düzenlemeler	81
2.1.2.	1927- 1935 Yılları Arasında Yapılan İdari Düzenlemeler	83
2.1.3.	1936- 1939 Yılları Arasında Yapılan İdari Düzenlemeler	90
2.1.4.	1940- 1952 Yılları Arasında Yapılan İdari Düzenlemeler	91
2.1.5.	1958- 1987 Yılları Arasında Yapılan İdari Düzenlemeler	97
3.	ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	104
3.1.	1987 YILINDAN GÜNÜMÜZE GAZİANTEP İLİNİN YÖNETSEL BÖLÜNÜŞÜ	104
3.1.1.	Gaziantep Şehrinde Büyükşehir Belediyesinin Kurulması	104
3.1.2.	2019 Yılı Gaziantep İlinin Yönetmel Bölünüşü	139
3.1.2.1.	Metropol İlçelerin İdari Bölünüşü	139
3.1.2.2.	Büyükşehir Belediyesi Sınırları İçindeki Diğer İlçelerin İdari Bölünüşü	143
	SONUÇ	156
	KAYNAKÇA	162
	HARİTALAR LİSTESİ	173
	ÇİZELGELER LİSTESİ	176
	GRAFİKLER LİSTESİ	178
	ÖZGEÇMİŞ	179

TEZ ONAY SAYFASI

Gülsüm GÖMEN tarafından hazırlanan “OSMANLI’DAN GÜNÜMÜZE GAZİANTEP İLİNİN İDARİ COĞRAFYASI” başlıklı bu tezin Yüksek Lisans Tezi olarak uygun olduğunu onaylarım.

Prof. Dr. Ali ÖZÇAĞLAR

Tez Danışmanı, Coğrafya Anabilim Dalı

Ünvanı, Adı SOYADI (Kurumu)

İmzası

Başkan : Prof. Dr. Ali ÖZÇAĞLAR (KBÜ)

Üye : Doç. Dr. Güzin KANTÜRK YİĞİT (KBÜ)

Üye : Dr. Öğr. Üyesi Kerime KARABACAK (AÜ)

24/07/2020

KBÜ Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Yönetim Kurulu, bu tez ile, Yüksek Lisans Tezi derecesini onamıştır.

Prof. Dr. Hasan SOLMAZ

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürü

DOĞRULUK BEYANI

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum bu çalışmayı bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı herhangi bir yola tevessül etmeden yazdığımı, araştırmamı yaparken hangi tür alıntıların intihal kusuru sayılacağını bildiğimi, intihal kusuru sayılabilecek herhangi bir bölüme araştırmamda yer vermediğimi, yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu ve bu eserlere metin içerisinde uygun şekilde atıf yapıldığını beyan ederim.

Enstitü tarafından belli bir zamana bağlı olmaksızın, tezimle ilgili yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması durumunda, ortaya çıkacak ahlaki ve hukuki tüm sonuçlara katlanmayı kabul ederim.

Adı Soyadı: Gülsüm GÖMEN

İmza :

ÖNSÖZ

Tarihsel süreç içerisinde Anadolu Coğrafyası üzerinde iklimin elverişliliği, ticaret yollarının kavşak noktası olması, topraklarının verimliliği, su kaynaklarının bol olması nedeniyle birçok devlet kurulup yıkılmıştır. Şehirlerin tarihi, parçası oldukları devletin ekonomik, siyasi ve kültürel yapısıyla birlikte ele alınmaktadır. Devletler de insanlar gibi doğar, büyür, yaşar ve zamanı dolduğunda ölürlür. Bu süreçte devletlerin dili, dini, toplum ve kültürel yapısı değişebildiği gibi öncelik olarak sınırları değişir.

Geçmişte Ayıntab ismiyle anılan bugünkü Gaziantep ili birçok medeniyete ev sahipliği yapmış köklü bir tarihe sahiptir. Osmanlı tarihine baktığımızda XVI. yy dan itibaren devletin eski güçlü dönemleri yerini savaflara ve başarısızlıklara bırakmıştır. Bu etki en çok sınırların değişimine yol açmıştır. Gaziantep ili, normal statüde bir il iken, 1987 yılında ilk kurulan büyükşehir belediyeli iller olarak idari yapısında önemli değişiklikler meydana gelmiştir. Güneydoğu Anadolu ve Kuzey Suriye arasındaki bölgede iktisadî, idarî ve kültürel açıdan önemli bir yerde bulunan Gaziantep ilinin, idari coğrafya yönünden şimdiye kadar ele alınmamış olması bu çalışmayı önemli kılmıştır. Bu yönleriyle Osmanlı'dan günümüze kadar gelen idari yapının incelenmesi Gaziantep ili için önemli bir husus teşkil etmektedir.

Dolayısıyla bu çalışmada Gaziantep ilinin, Osmanlı idaresine geçtiği dönemden (16. yy) günümüze kadar geçirmiş olduğu idari değişimler, tarihsel bir süreç içerisinde ele alınmıştır. Araştırmanın ana kaynaklarını İslam Ansiklopedisi, 1927' den 2000 yılına kadar TÜİK' in Gaziantep İli Genel Nüfus Sayımı verileri, 2007 yılında 2019 yılına kadar Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi (ADNKS) verileri, Halep Vilayeti Tahrir Defteri, 1906 Tarihli Halep Vilayeti Salnamesi oluşturmaktadır.

Tezin giriş kısmında; araştırmanın konusu, amacı ve kapsamı, araştırma alanının coğrafi konumu ve sınırları, kavramsal çerçevesi, materyal yöntem ve teknikleri anlatılmıştır. Birinci bölümde, Gaziantep ilinin coğrafi özellikleri, Gaziantep ilinin tarihçesi ve Osmanlı dönemi idari sınırları 1516 yılından başlayarak 1923 yılına kadarki değişim, gelişim süreci haritalar ve çizelgelerle desteklenerek Gaziantep İlinin Osmanlı Dönemindeki yönetsel durumu açıklanmıştır. Üçüncü bölümde, Gaziantep İlinin 1923 yılında Cumhuriyet'in ilanından sonraki idari değişimi, genel nüfus sayımı

verileri ve çıkarılan idari kanunların ışığında açıklanmaya çalışılmıştır. 1987 yılında Büyükşehir Belediyeli illerin kurulmasına kadarki süreç, dönemler halinde ele alınmıştır. Bu bölümde Gaziantep İlinin günümüzdeki idari taksimatı 2000 yılından 2019 yılına kadar Gaziantep İlinde yapılan değişiklikler ADNKS verileriyle oluşturulmuş haritalarla açıklanmıştır. Son bölümde olan Sonuç bölümünde tezle ilgili değerlendirmeler yapılarak önerilerde bulunulmuştur.

Öncelikle eğitim hayatım boyunca maddi ve manevi olarak her zaman yanımda olan biricik aileme en içten sevgi ve minnetlerimi sunuyorum. Akademik düzeyde beni yetiştiren üzerimde emeği olan bölüm hocalarıma ve gerek tez konusunu belirlememde gerekse tez yazım aşamasında destek, teşvik, bilgi ve tecrübelerini benden esirgemeyen tez danışmanın Prof. Dr. Ali ÖZÇAĞLAR'a teşekkürlerimi sunarım.

Gülsüm GÖMEN

Karabük- 2020

ÖZ

Bu araştırmada, geçmişte Ayıntab ismiyle bilinen, günümüzde Gaziantep İli'nin Osmanlı idaresi sınırlarına girdiği 1516 yılı yani 16. yy'dan başlayarak günümüze kadar gelen tarihsel süreçte geçirmiş olduğu idari değişimler dönemler halinde incelenmiştir. 1516 yılında Geçmişte Ayıntab ismiyle anılan Gaziantep ili köklü bir tarihsel geçmişe sahiptir. Gaziantep ili, Osmanlı idaresine geçtikten sonra, önce Arap Eyaleti olarak kurulan şam Beylerbeyliği adıyla da bilinen sınırlar içinde sancak konumundadır. Bu statüsünü 1531 yılına kadar Dulkadir (Maraş) beylerbeyliği kurulana kadar korumuştur.

1531 yılında Maraş Eyaleti kurulduktan sonra Gaziantep bu eyalete bağlı bir sancak haline getirilmiştir ve bu durumunu XVI. yy'dan XIX. yy'a kadar korumuştur. 1831 yılında Osmanlı Devleti vergilerin kolay toplanabilmesi için idari düzenlemeler yapmıştır ve bu düzenlemelerle Gaziantep ili kaza olarak Maraş eyaletinden alınarak Halep vilayeti sınırlarına dahil edilmiştir.

1832-1840 yılları arasında Mısır Valisi Kavalalı Mehmet Ali Paşa'nın işgali altında kalmıştır. Nitekim 8 yıl süren bu işgalden sonra Nizip savaşıyla Gaziantep ili o dönemki adıyla Ayıntab, kaza olarak Halep vilayetine bağlanmıştır. Mondros Mütarekesine göre 1. Dünya savaşında yenik sayılan Osmanlı Devleti'nin her köşesi işgal edilmiştir. 1918 yılında önce İngilizler daha sonra Fransızların işgaline uğrayan Gaziantep ili, 1921 yılında işgalden kurtularak bağımsız bir sancak olmuştur.

1921 yılında ıkarılan Teşkilat-ı Esasiye Kanunu'nun 85 sayılı yasasına göre sancaklar vilayet (il) yapılmıştır bu sayede Ayıntab sancağının adı, aynı kanunun 93 sayılı yasasına göre Gaziantep vilayeti olarak değiştirilmiştir. 1923 yılında Cumhuriyetin kurulmasıyla idari anlamda köklü değişiklikler yapılmıştır. Gaziantep ili 1987 yılında ilk kurulan büyükşehir belediyeli iller arasına girmiştir.

1995 yılında Gaziantep iline bağlı üç bucaklı bir ilçe olan Kilis ilçesinin Gaziantep ilinden ayrılarak bir il haline getirilmesi, idari blnşle ilgili önemli bir gelişmedir. Gaziantep ilinin alanı, Kilis ilçesinin ayrılmasıyla alansal olarak kclmştr. 1987 yılında Gaziantep ilinin merkezini oluşturan şehir kısmı büyükşehir belediyesi haline getirilmiştir. Diğer yerleşim yerleri köy yönetsel alanı olarak yönetilmeye devam etmiştir.

Gaziantep ili 1987 yılında merkezine kurulan yani Gaziantep şehrine kurulan eski belediyenin kaldırılıp Büyükşehir belediyesine dönüştürülmesiyle önemli bir aşama kaydetmiştir. 1987 yılı sonrasındaki evrelerde de yapılan yasal düzenlemelerle bugünkü haline getirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Gaziantep, idari coğrafya, il, ilçe, büyükşehir belediyesi.

ABSTRACT

In this study, the administrative changes that were known as Ayıntab in the past and that Gaziantep Province entered the borders of the Ottoman Administration in the historical period starting from the 16th century to the present day are examined in periods. Gaziantep Province, which was called Ayıntab in the past in 1516, has a long-established historical background. After passing under the Ottoman rule, Gaziantep first became a sanjak within the borders known as Damascus Beylerbeyliği, which was established as an Arab State. Dulkadir (Maraş) Beylerbeylik maintained this status until 1531 until its establishment.

After the state of Maraş was founded in 1531, Gaziantep was transformed into a sanjak of this province and maintained this situation from the 16th century to the 19th century. In 1831, the Ottoman State made administrative arrangements for easy collection of taxes, and with these regulations, Gaziantep province was taken from Marash Province as an accident and included in the borders of Aleppo Province.

Between 1832 and 1840, the Governor of Egypt was under the occupation of Kavalali Mehmet Ali Pasha. As a matter of fact, after this occupation that lasted for 8 years, the province of Gaziantep at that time, Ayıntab, was connected to the province of Aleppo by accident. According to the Mondros Armistice, every corner of the Ottoman State, which was deemed to be defeated in the First World War, was occupied. Gaziantep, which was occupied by the British and then the French in 1918, was freed from the occupation in 1921 and became an independent sanjak.

According to the Law No. 85 of the Organization Law, which was enacted in 1921, the sanjaks were built as provinces, so that the name of the Ayıntab Sanjak was changed to Gaziantep Province according to the law number 93 of the same law. With the establishment of the Republic in 1923, radical changes were made in the administrative field. Gaziantep Province became one of the first metropolitan municipalities established in 1987.

In 1995, Kilis District, which is a three-district district of Gaziantep Province, was separated from Gaziantep and turned into a province, an important development related to administrative division. The area of Gaziantep Province has shrunk with the separation of Kilis. In 1987, the city part, which constitutes the center of Gaziantep

Province, has been made Metropolitan Municipality. Other settlements continued to be managed as village administrative areas.

Gaziantep province has taken an important step by removing the old municipality that was established in 1987, that is the city of Gaziantep, and transformed it into a Metropolitan municipality. It has been transformed into its current form with the legal arrangements made in the phases after 1987.

Keywords: Gaziantep, administrative geography, province, district, metropolitan municipality

ARŞİV KAYIT BİLGİLERİ

Tezin Adı	Osmanlı'dan Günümüze Gaziantep İlinin İdari Coğrafyası
Tezin Yazarı	Gülsüm GÖMEN
Tezin Danışmanı	Prof. Dr. Ali ÖZÇAĞLAR
Tezin Derecesi	Yüksek Lisans Tezi
Tezin Tarihi	24.07.2020
Tezin Alanı	Coğrafya Bölümü
Tezin Yeri	KBÜ/LEE
Tezin Sayfa Sayısı	181
Anahtar Kelimeler	Gaziantep, idari coğrafya, il, ilçe, büyükşehir belediyesi

ARCHIVE RECORD INFORMATION

Name of the Thesis	Administrative Geography of Gaziantep Province From Ottoman to Present.
Author of the Thesis	Gülsüm GÖMEN
Advisor of the Thesis	Prof. Dr. Ali ÖZÇAĞLAR
Status of the Thesis	Master Thesis
Date of the Thesis	24.07.2020
Field of the Thesis	Department of Geography
Place of the Thesis	KBU/LEE
Total Page Number	181
Keywords	Gaziantep, administrative geography, province, district, metropolitan municipality

KISALTMALAR

ADNKS: Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi

Bkz.: Bakınız

BOA: Başbakanlık Osmanlı Arşivi

BYŞ: Büyükşehir

DSİ: Devlet Su İşleri

HGM: Harita Genel Müdürlüğü

İA: İslam Ansiklopedisi

KHK: Kanun Hükmünde Kararname

km²: Kilotrekare

m: Metre

MGM: Meteoroloji Genel Müdürlüğü

TÜİK: Türkiye İstatistik Kurumu

TDV: Türkiye Diyanet Vakfı

yy : Yüzyıl

ARAŞTIRMANIN KONUSU

Bu tez çalışmasında irdelenecek olan Gaziantep İlinin Osmanlı döneminden günümüze kadarki idari durumu çalışmanın konusunu oluşturmaktadır. Gaziantep ili Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin kurulmasından 1987 yılına kadar normal statüde bir il iken 1987 yılında büyükşehir belediyesi il haline dönüşmüş ve idari yapısında önemli değişiklikler meydana gelmiştir. Tezin kapsamını yaklaşık 1516 yılından 2019 yılına kadar geçen dönem oluşturmaktadır. Araştırmanın birinci bölümünde Gaziantep ilinin fiziki coğrafya özellikleri ile Osmanlı Dönemindeki idari coğrafyası anlatılmıştır. İkinci blmde ise Gaziantep İlinin Cumhuriyet Dönemindeki idari yapısında yapılan değişiklikler ve gelişimler irdelenmiştir. Çıkarılan kanunlar ve uygulanan yöntemler Cumhuriyet döneminde idari yapıda değişikliklere neden olmuştur. Osmanlı'nın taşra yönetimi esas alınarak düzenlenen kanunlar 1987 yılından itibaren yerinden yönetim, merkezi yönetim şekillerine dnşmştir. Tez çalışmasının üçüncü bölümünde ise Gaziantep İlinin günümüzde nasıl bir idari yapısının olduğu ve bu yönetsel alana ait bazı kanunların nasıl değişimler oluşturduğu hakkındaki çıkarımlar yer almaktadır. Büyükşehir olmanın getirdiği bazı özelliklerle birlikte Gaziantep İli de diğer büyük iller gibi idari ve sosyal yönden gelişimine devam etmiştir.

ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ

Bu araştırmanın amacı; bugünkü Gaziantep ilinin, Osmanlıdan günümüze kadar geçirdiği idari bölünüşle ilgili evreleri, günümüzdeki Gaziantep ili haline gelene kadar ne gibi değişiklikler olduğu, Osmanlı dönemindeyken idari sınırlarının nereleri kapsadığı hangi safhalardan geçtiği hakkındaki bilgilerin ortaya çıkartılması ve bugüne kadar meydana gelen idari değişikliklerin ortaya çıkartılmasını oluşturmaktadır.

Günümüzde Gaziantep ilinin idari bölünüş yapısının, idari coğrafya yönünden analizi yapılacaktır. Anayasanın 127. Maddesinin ikinci ve üçüncü fıkrasındaki “ Mahalli idarelerin kuruluş ve görevleri ile yetkileri, yerinden yönetim ilkesine uygun olarak kanunla düzenlenir. Kanun, büyük yerleşim merkezleri için özel yönetim biçimleri getirebilir.” hükmü ile oluşturulan kanunla 1987 yılında kurulan ilk büyükşehir belediyeli iller arasında olup, günümüz sınırlarını belirleyene kadar geçirmiş olduğu evreleri ortaya çıkarmak amaçlanmıştır.

Osmanlı'dan Günümüze Gaziantep İlinin İdari Coğrafyası'nı konu alan bu tez çalışmasında dikkat çeken en önemli husus daha önce Gaziantep ili'nin idari alanda yapılmış bir çalışmasının olmamasıdır. İkincisi ise geçmişten günümüze kadar güncellenen bazı haritaların varlığı çalışma konusuna ayrı bir değer katmıştır. Güneydoğu Anadolu ve Kuzey Suriye arasındaki bölgede iktisadi, idari ve kültürel açıdan önemli bir yerde bulunan Gaziantep ilinin idari coğrafya yönünden şimdiye kadar ele alınmamış olması bu çalışmayı önemli kılmıştır. Bu yönleriyle Osmanlı'dan günümüze kadar gelen idari yapının incelenmesi Gaziantep ili için önemli bir husus teşkil etmektedir. Türkiye genelinde yürütülen İdari Coğrafya çalışmalarının özelde illerin idari gelişimi incelenerek literatüre yeni çalışmaların katılabilmesi temenni edilmektedir.

ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Tez çalışmasının ilk aşamasında, geniş bir literatür taraması yapılmış olup Halep ve Arap Eyaleti hakkındaki İslam Ansiklopedisi içinde bulunan kaynaklarda Gaziantep ile ilgili nicel ve nitel olmak üzere birçok veri tespit edilmiştir. Bulunan kaynaklar tarihsel süreç içerisinde değerlendirilerek ayrı ayrı dönemler halinde ele alınmıştır. Tarihsel bir süreç içinde incelendiği için Gaziantep ili ile ilgili farklı bilim dallarından özellikle Tarih araştırmacılarının çalışmalarından yararlanılmıştır.

Tez çalışmasının birinci bölümünde Gaziantep ilinin fiziki coğrafya özellikleri ArcMap programında çizilen haritalar yardımıyla açıklanmaya çalışılmıştır. İklim ve bitki örtüsüne ait verilerle grafikler oluşturulmuştur. Gaziantep Platosu ve çevresini gösteren fiziki haritaya bağlı olarak jeolojik ve jeomorfolojik üniteler hakkında yorum yapılmıştır. Hidrografik unsurların oluşturduğu haritada Gaziantep ili sınırları içerisindeki akarsu ve göller belirlenmiştir.

Osmanlı Dönemine ait özellikle İslam Ansiklopedisi, tez, makale, Halep salnamelerinden elde edilmiş tarih tezleri yardımıyla haritalar oluşturulmaya çalışılmıştır. Nitel bilgiler görsel veri kaynağı yani haritaların sayısallaştırılmasında en büyük kaynak olmuştur. Elde edilen nicel veriler yorumlanarak tez çalışmasının yazım aşamasına katkı sağlamıştır.

Osmanlı Devleti'nin son dönemlerine ait haritalar; hem dönemin idari yapısına; hem de sosyal yaşamına ışık tutmuştur. Bu döneme ait birkaç haritanın birleştirilmesiyle oluşturulan 1800'lü yılların sonu 1900'li yılların başını anlamaya katkı sağlayan Halep vilayetinin idari bölünüşü adlı harita, güncellenerek dönemin idari yapısını en iyi şekilde görselleştirilmiştir.

Cumhuriyet Dönemine geçildikten sonraki evrelerin açıklanmasında yardımcı olan verilerin tamamı TÜİK, HGM, Google Earth ve Resmi Gazetelerden elde edilmiştir. Bu veriler sahada Google Earth yardımıyla görselleştirilmiş, görsel sonuçların, idari gelişime faydaları üzerine analizi yapılarak ilçelerin idari durumları hakkında bir planlama yapılmaya çalışılmıştır. Cumhuriyet'in ilk yıllarından itibaren değişimler geçirmiş olan Gaziantep ilinin idari bölünüşü çıkarılan yasalarla yenilenmiş

kendi içinde değişiklikler yapılmıştır. TÜİK' in 1927'den itibaren 2000 yılına kadarki nüfus sayımı verileri Cumhuriyet dönemine ait Gaziantep ilinin idari yapısının en önemli veri kaynaklarından birisidir. Bu veriler nicel olup ArcMap 10.4.1 programı ile harita haline getirilmiştir. Cumhuriyet döneminin idari alanda en önemli kaynaklarından bir diğer verisi ise 1982 Anayasası'dır. Resmi gazetelerde yayınlanan kanunlar idari yapıdaki değişimlerin asıl kaynağını oluşturmuştur.

1987 yılından sonraki günümüze kadar gelen dönemde TÜİK'in ADNKS verilerinden yararlanılıp yine kanunlar ve kanun hükmünde kararnemelerle dönemin açıklanmasında önemli veriler elde edilmiştir. Bu dönemde özellikle HGM tarafından yayınlanan *İller ve İlçelerin Yüzölçümü* adlı çalışma ve Google Earth'de çizilen ilçe merkezlerinin alanı hesaplanarak çizelgeler oluşturulmuştur. Bu çizelgelerde ilçelere ait nüfus verileri ve yüzölçümü verileri kullanılarak aritmetik nüfus yoğunluğu hesaplanmıştır.

Tez çalışması sırasında çeşitli materyaller hazırlanmıştır. Bunlardan birincisi araştırma sahasına ait haritaların oluşturulması için kullanılan program ArcMap 10.4'tür. Haritalar haricinde çeşitli çizelgeler ve grafikler Microsoft Office programlarından Microsoft excel ve Microsoft Word ile çizilmiştir. Araştırma sahasına ait uydu görüntüleri Google Earth ve Google Maps' den temin edilmiştir.

ARAŞTIRMA HİPOTEZLERİ / PROBLEM

Bu tezin başlıca araştırma sorusunu ‘‘Gaziantep ilinin idari yapısında geçmişten günümüze ne gibi değişiklikler olmuştur?’’ hipotezi oluşturmaktadır. zele inilecek olursa tez çalışmasında Şu sorulara cevap aranacaktır.

1. Gaziantep ili Osmanlı Devleti sınırları içerisine hangi yılda dahil olmuştur?
2. Gaziantep ili Osmanlı döneminde hangi eyalet sınırları içerisindeydi?
3. Gaziantep ilinin Osmanlı döneminde bağlı olduğu yönetsel alan içerisindeki statüsü ne idi?
4. Gaziantep ilinin Osmanlı döneminden Cumhuriyet’e kadar sınırlarındaki değişim nasıl olmuştur?
5. Cumhuriyet döneminin baŐlarında nasıl bir idari yapı vardı? Günümüze kadar bu idari yapıda nasıl bir değişim olmuştur?
6. Gaziantep ili ne zaman büyükşehir belediyesi iller arasına girmiştir?
7. Büyükşehir belediyesinin getirdiği yenilikler ve değişiklikler nelerdir?
8. Günümüzde Gaziantep ilinin idari bölünüşü nasıldır?

KAPSAM VE SINIRLILIKLAR/KARŞILAŞILAN GÜÇLÜKLER

Bu tez çalışmasının sınırlarını, Gaziantep ilinin Osmanlı Devleti sınırları içerisine dahil olduğu 1516 yılından günümüz idari yapısının en net halini yansıtan 2019 yılına kadar olan süreç oluşturmaktadır. Tez yazımı aşamasında daha önce İdari Coğrafya alanında Gaziantep ili ele alınmadığından dolayı özellikle haritaları oluştururken nitel verileri sayısal veri haline getirmek karşılaşılan güçlükler arasındadır. Ayrıca Osmanlı Dönemine ait verilerde, Gaziantep iline ait lokasyon bilgileri ve yer isimlerini bulma konusunda zorluklar yaşanmıştır. Birçok kaynaktan yararlanarak teyit edilen veriler haritalara işlenmiştir. Osmanlı Dönemi'ne ait bilgilerin çoğu Osmanlıca olduğu için bu kaynaklardan yararlanmak zor olmuştur.

1. BİRİNCİ BÖLÜM

1.1. Araştırma Alanının Coğrafi Konumu ve Sınırları

06–21 Haziran 1941 tarihleri arasında Ankara'da Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'nde toplanan Birinci Coğrafya Kongresi, ilk ve orta öğretimde okutulan “Türkiye Coğrafyası” derslerinin belirlenecek yeni bölge sistematığına göre daha verimli bir şekilde işlenmesi; daha önceden coğrafyacılara tarafından ayrı olarak yapılmış bölge ayrımlarının bilimsel tabana oturtularak jeolojik yapıya, yer şekillerine, iklime, bitki örtüsüne, hidrografyaya, beşeri ve iktisadi faaliyetlere göre belirlenmesi ve bölge ayrımı konusunda süre gelen kargaşanın önlenmesi amacıyla Türkiye'yi 7 büyük coğrafi bölgeye ve 22 alt bölgeye ayırmıştır (Darkot, 1955).

Türkiye 1941 yılında 1. Türk Coğrafya Kongresi'nde yapılan çalışmalar sonrasında günümüzde de kullanılan 7 coğrafi bölge **Akyol, Louis, Darkot ve Selen** tarafından belirlenmiştir. Bölgeler belirlenirken göz önüne alınan esaslar ve her bölgenin kısa bir tasviri rapor halinde sunulmuş ve sınırları Türkiye haritası üzerinde gösterilmiştir. Bu bölgeler oluşturulurken yerel özelliklerine göre birtakım bölümlere ayrılmış olup, bunlara bazen denize göre konumları, bazen nehir havzaları, bazen büyük bir merkezin adı verilmiştir (Ertek, 2012).

Bu sınırlar; Morfoloji, iklim, bitki örtüsü, nüfus ve zirai yapıya göre çizilmiştir. 1941 yılında düzenlenen 1. Türk Coğrafya Kongresinde kararlarına göre Güneydoğu Anadolu Bölgesi 61.000 km²lik yüzölçümüyle Türkiye'nin %17,5'lik dilimini oluşturmaktadır. Türkiye'nin toplam yüzölçümüne oranla en küçük coğrafi bölgesidir. Bu kriterlere göre çizilen Güneydoğu Anadolu Bölgesinin kuzey sınırını; Güneydoğu Torosların güneye bakan yamaçlarından Çelikhan'ın güneyi Gerger, Çermik ve Ergani'nin güneyinden, Dicle ve Hani'nin kuzeyinden, Lice- Kulp, Sason ve Şirvan'ın güneyinden, Siirt'in doğusundan Bağgöze ve Cudi dağlarından Irak sınırına uzanan bir hat ile kuzey sınırı belirlenmektedir. Güney sınırı; Türkiye- Irak sınırının geçtiği Hezil çayının Dicle'yle buluştuğu yere kadar olan aşağı çığı, Cizre güneyi Dicle vadisinin Hezil Çayı ile birleştiği yere kadar olan sınır ise Türkiye- Suriye siyasi sınırını teşkil

eder. Bölgenin batı sınırını; Hatay-Kahramanmaraş çöküntü hendeğinin doğu kenarı belirlemektedir (Güngördü, 2010).

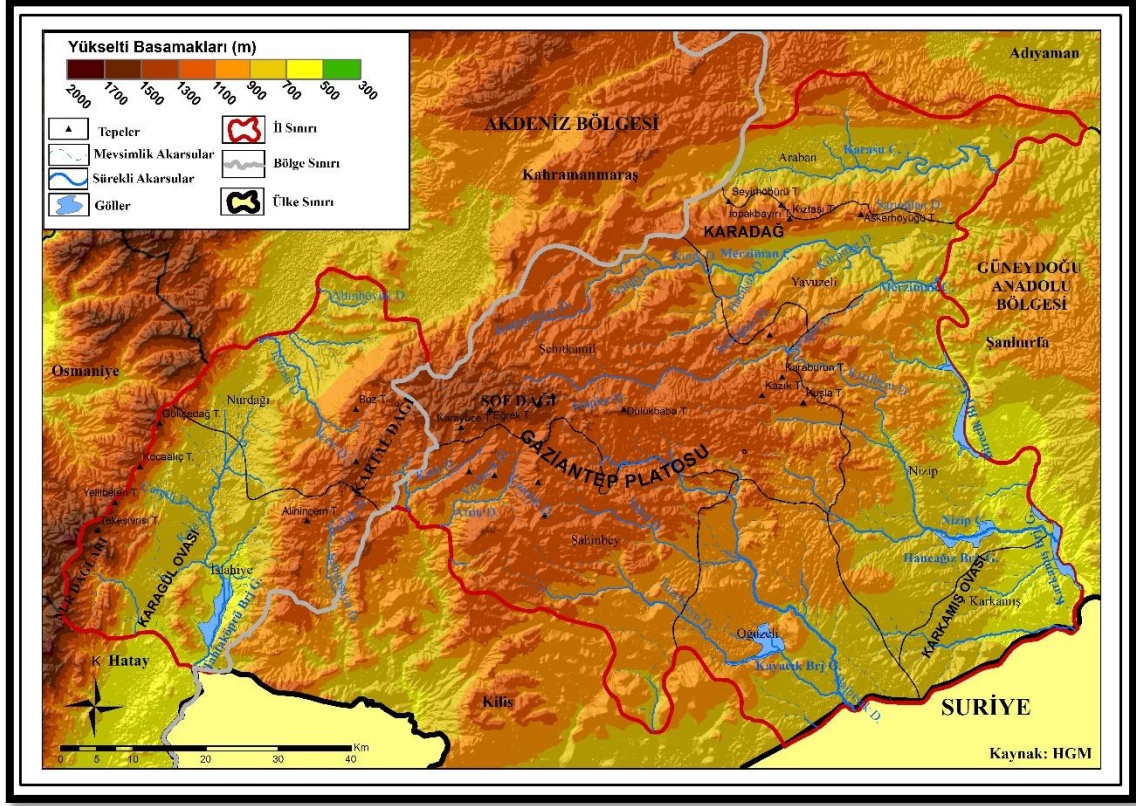
Belirlenen kriterlerle yapılan sınıflandırmada Gaziantep ili'nin idari sınırı Akdeniz ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerinde toprakları bulunan bir sahada bulunmaktadır. Gaziantep ilinin İslâhiye ve Nurdağı ilçeleri Akdeniz bölgesinin Adana bölümü sınırları içine girerken, ilin merkezi konumundaki Şehitkamil, Şahinbey ilçeleri Araban, Karkamış, Nizip, Oğuzeli ve Yavuzeli ilçeleri Güneydoğu Anadolu Bölgesinin Orta Fırat Bölümünde yer almaktadır. Akdeniz ve Güneydoğu Anadolu bölge sınırı İslahiye ve Nurdağı ilçe sınırlarından geçerek Hatay- Suriye sınır hattı boyunca uzanmaktadır.

Gaziantep ilinin toplam yüzölçümü 6803 km²'dir. Akdeniz Bölgesi sınırları içerisinde kalan Nurdağı ve İslahiye İlçelerinin toplam yüzölçümü 1562 km²lik bir alanı kaplamakta iken, Güneydoğu Anadolu Bölgesi içinde kalan kesimi oluşturan diğer ilçelerin toplam yüzölçümü 5241 km² yi teşkil etmektedir. Gaziantep ili hem konum, iklim hem de bitki ve toprak çeşitliliği bakımından geçiş bölgesinde yer almaktadır (HGM, 2014).

Bölgenin Güneydoğu Anadolu bölgesinin Orta Fırat alt bölümünde, Suriye sınırına bitişik olan Gaziantep ili, kuzeyden Kahramanmaraş ve Adıyaman ili doğudan Şanlıurfa ilinin Birecik ilçesi ve güneydoğusunda Fırat nehri, güneyden Suriye sınırı batıda Osmaniye iliyle çevrilmektedir. Akdeniz Bölgesi sınırı Gaziantep ilinin İslahiye ve Nurdağı ilçe sınırlarını da belirlemiştir (Yargıcı,1926).

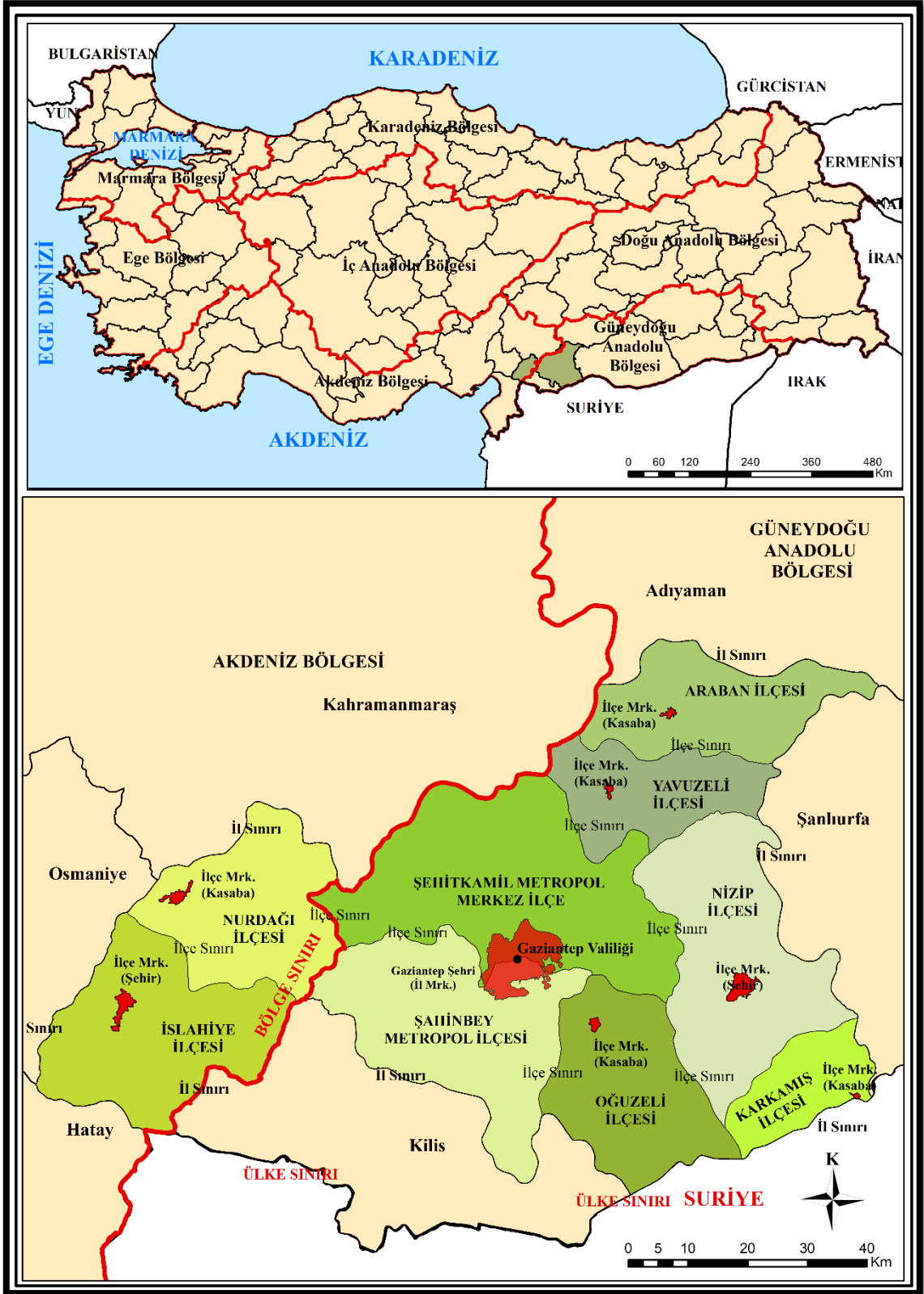
Gaziantep ilinin üzerinde kurulu olduğu Gaziantep platosu Fırat nehri batısında yer almaktadır. Fırat Nehri doğal sınır olarak Şanlıurfa ve Gaziantep illerinin idari sınırını belirlemiştir. Kuzeyindeki Adıyaman Platosundan, Araban Ovası ile ayrılmaktadır. Doğusunda Fırat Nehri, platonun güney sınırı aynı zamanda Türkiye-Suriye siyasi sınırını teşkil etmektedir. Oysaki güneydeki coğrafi sınırı; akarsuların platoya gömülü olduğu depresyonla birlikte Halep'e kadar uzanmaktadır. Batı sınırı ise Antakya- Kahramanmaraş grabeninin doğusu yani Nur Dağlarının kuzey- güney yönlü uzanış doğrultusu belirlemektedir. Gaziantep ilinin idari sınırlarını ise kuzeyde Adıyaman (Besni ilçesi) ve Kahramanmaraş (Pazarcık ilçesi) illeri, doğuda Şanlıurfa (Birecik ve Halfeti ilçeleri) ili, güneyde ise Hatay (Hassa ilçesi) ili, Kilis ili ve

Türkiye-Suriye siyasi sınırı, batıda ise Osmaniye (Bahçe ilçesi) ili ile belirlenmiştir (Bkz. Harita 1 ve 2).

Harita 1: Gaziantep Platosu Yöresi Fiziki Haritası

Gaziantep İli toplam 9 ilçeden oluşmaktadır. Şehitkamil ve Şahinbey ilçeleri ilin merkezini oluşturan metropol ilçelerdir. Araban, İslahiye, Karkamış, Nizip, Nurdağı, Oğuzeli ve Yavuzeli İlçeleri ise Büyükşehir Belediyesi sınırları içindeki diğer ilçelerdir. İslahiye ve Nurdağı ilçeleri Akdeniz Bölgesinde yer almakta iken, diğer ilçeler Güneydoğu Anadolu Bölgesi sınırları içinde yer almaktadır. İlin idari merkezi olan Şehitkamil ilçesi Güneydoğu Anadolu Bölgesinde yer almaktadır.

Harita 2: Gaziantep İli İdari Bölünüş Haritası

1.2. GAZİANTEP İLİ' NİN FİZİKİ COĞRAFYA ÖZELLİKLERİ

1.2.1. Jeolojik ve Jeomorfolojik Özellikleri

Öncelikli olarak Gaziantep ili'nin yer aldığı saha üzerindeki jeomorfolojik üniteleri maddeleştirmek gerekmektedir. Bu sahayı, batıda Nurdağı ve İslahiye ilçeleri'nin yönetsel alanlarının bulunduğu Antakya-Kahramanmaraş grabeni, bu grabeni sınırlayan Kartal Dağları, Gaziantep şehrini oluşturan il merkezi yani Şahinbey ve Şehitkamil ve Nizip ilçelerinin yer kapladığı Gaziantep Platosu ve Araban, Karkamış, Oğuzeli ve Yavuzeli İlçelerinin bulunduğu ovalık saha olarak ele almakta yarar vardır.

Nurdağı ve İslahiye sahasını oluşturan ana rölyefi kuzeyde ve batıda, üçüncü zamanda meydana gelen Alp orojeneziiyle oluşmuş, Alp-Himalaya kuşağının Dinarit koluna bağlı Toros silsilesinin bir kolu olan Nur dağları, doğuda ve güneyde Gaziantep Platosunu sınırlayan, Kartal dağları ve bunların arasında kalan Hatay-Maraş grabeninin kuzey ucundaki ovalık kısımdan meydana gelmektedir. Bu sahada arazinin uzanış yönü genel olarak kuzeydoğu-güneybatı doğrultuludur (Yerleşmiş, 2015).

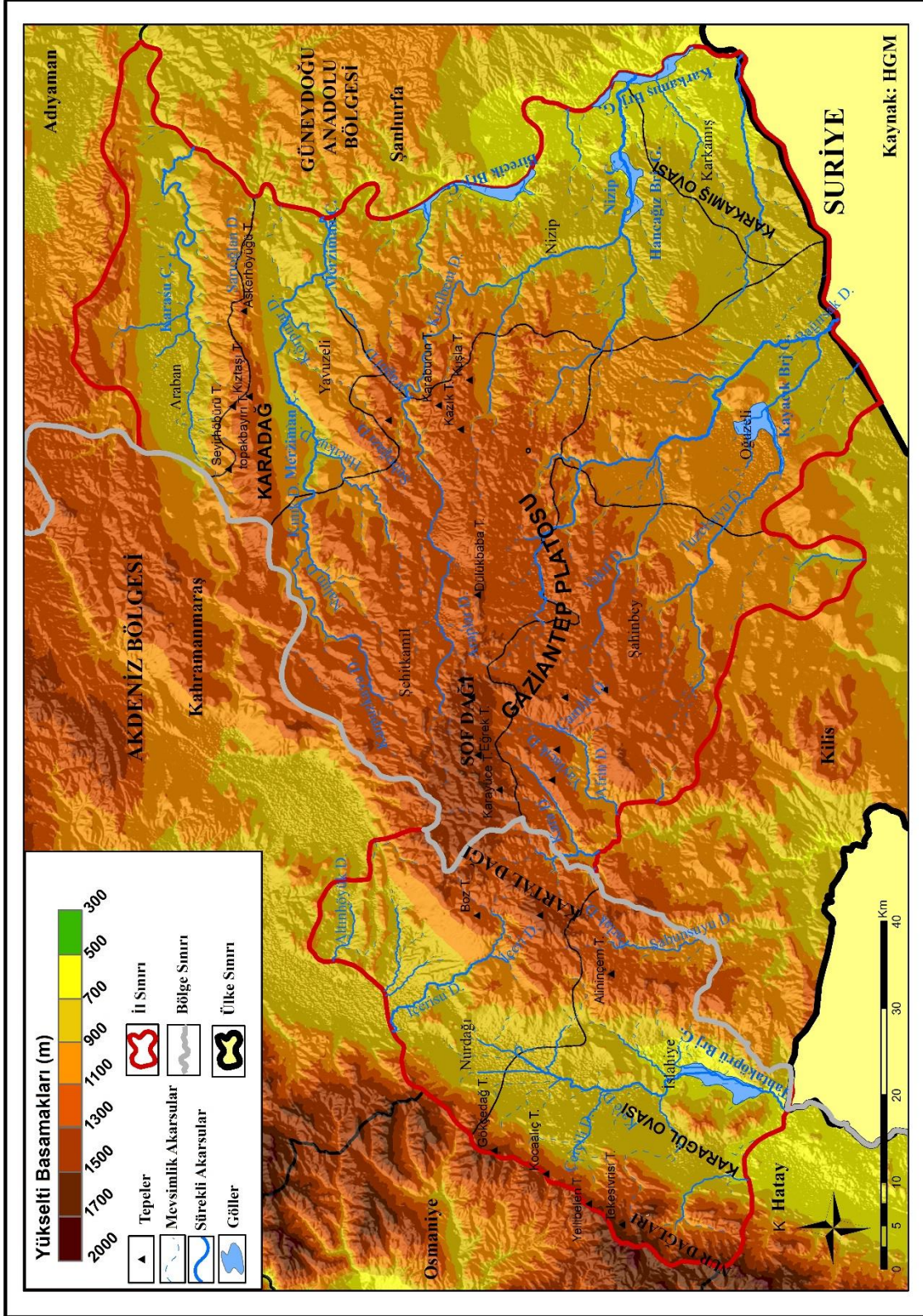
Gaziantep yöresinin batısındaki ve kuzeyindeki dağlık sahalardan yöreye doğru inildiğinde Gaziantep Platosu ile karşılaşılır. Gaziantep Platosu satırları, kuzeydoğuda Antakya-Kahramanmaraş Grabenine, kuzeyde Araban Ovasına, doğuda Fırat Vadisine, güneyde Suriye- Türkiye sınırı boyunca uzanan ovalar dizisine batıda ise batı dağlarının eteklerine kadar yayılış göstermektedir. Böylece batı hariç, Gaziantep çepeçevre alçak sahalarla kuşatılmış, civarına göre yüksekçe bir sahayı teşkil etmektedir. Gaziantep Platosunun en yüksek kısımları bazalt ve kalkerden müteşekkildir. Platonun yüksek kuzey kesimi Karasu, Merzimen, Nizip Çayı ve kollarının açtıkları derin vadilerle yarılmıştır (Kalelioğlu, 1971).

Gaziantep platosu; kuzeyden güneye doğru 1000 m yükseltiye sahip olan bu alan, ortada 800-850 m, Suriye sınırında 600-650 m' ye kadar alçalır. Batıda ise 1000 m üzerinde Nur dağlarının Düldül dağından Belen Boğazına kadarki sıradağlarının bir uzantısı olan ve ilin kuzey kısımlarını kapsayan Karadağ, Kızıldağ ve batı kısmındaki

Sof Dağları ilin en yüksek noktalarını teşkil etmektedir. Bu dağların yükselteleri 1000-1500 m arasında değişmektedir (Yargıcı, 1926).

Platonun batı kısmında; Antakya-Kahramanmaraş grabenine bakan bölümde faylarla yarılmış birtakım dağlar vardır. Yer yer yükseltisi 500-750 m arasında değişen bu kabartılar Güneydoğu Toroslarının ön kıvrımlarıdır. Güneybatı-Kuzeydoğu uzantılı Hazıl Dağı-Kartal Dağları-Arapdede Dağları 1250 m yükseklikte yeşil kütleler ve eosen kalkerlerinden oluşmaktadır. Adını eteklerindeki siyah bazaltlardan alan 1245 m yüksekliğindeki Karadağ ise Doğu- Batı yönlü uzanan bir antiklinaldir ve Karasu ırmağının düz bir hat şeklinde uzanışı bu dağın kuzeyinin faylı bir yapıya sahip olduğunu göstermektedir. 45 km uzunluğunda ve 10 km genişliğinde dik bir duvar gibi uzanan bu dağ sırası, alüvyon tabanlı yapıya sahip olan Araban Ovası ve Yavuzeli Ovasını birbirinden ayırmaktadır. Gaziantep'in kuzeybatı yönüne tekabül eden doğu-batı uzantılı bir diğer antiklinal ise; Beylerbeyi sırtlarıdır. Kilis-Gaziantep arasında dağ ismini taşıyan birtakım arızalı yapıya sahip kısımlar olsa da; bu bölgeler akarsular tarafından derince yarılmış platoluk sahadan ibarettir (Güngördü, 2010).

Genel olarak yapılan tasvirlerle İlin morfolojik durumuna bakılacak olursa; Nurdağı ve İslahiye ilçelerinin yönetsel alanı Antakya-Kahramanmaraş çöküntü hendeğinin içerisindeki graben sahasını teşkil etmektedir. Gaziantep Platosunun güneyine doğru vadi tabanları genişleyerek ovalık sahaya dönüşmektedir. Suriye sınırına kadar bu sahalar ovalar kuşağı olarak sıralanmaktadır. Hatta bu ovalık satırlar daha kuzeyde olan Oğuzeli ve Tilbeşar ovalarıyla plato içlerine kadar sokulmaktadır. Karadağ'ın kuzey ve güneyinde yer alan Araban ve Yavuzeli Ovaları ilin önemli çukurlarındandır. İl merkezi konumundaki Şehitkamil, Şahinbey ve Nizip ilçesinin kapladığı alan Platoluk sahadır. Bu saha üzerinde yer yer yükseltisi 1000- 1500 m arasında değişen kabartılar bulunmaktadır. Bu kabartıların en önemlisi Beylerbeyi sırtıdır (Kalelioğlu, 1971).

Harita 3: Gaziantep İli Fiziki Haritası

İlin jeolojik durumuyla alakalı Atalay (2017) “Türkiye Jeomorfolojisi” adlı eserinde Güneydoğu Toroslarının etek bölgesini; Güneydoğu Toros dağlarının güney etekleri ile Suriye sınırı arasında kalan bu bölgede, Arap platformu üzerinde oluşmuş kalın bir Paleozoik ve Senozoik sedimanter istifini bulunur. Bölgenin kuzey eteklerinde Kretase ve Tersiyer’de oluşmuş Ofiyolitler, Ofiyolitik melanj ve bindirmeleri görülmektedir. Bölgenin batısında kireçtaşları üzerindeki karstik özellikli Gaziantep Platosu en güzel örneklerdendir” ifadesini kullanmıştır.

Güngördü (2010) “Türkiye’nin Coğrafyası” adlı kitabında Gaziantep Platosunu; “Bazaltlardan, 3. zamanın kalker ve marnlı kalkerlerinden yapılmış bu plato sahası, Şanlıurfa Platosu gibi karstik bir sahadır” şeklinde tasvirlemiştir.

Kalelioğlu (1971) “Gaziantep Yöresinin Fiziki Coğrafyası” adlı çalışmasındaki derlemesinde yöreyi; Yüksek olmayan dağlar ve fazla alçak olmayan ovaların az alan kapladığı, Gaziantep yöresinde derince yarılmış Kalker, marnlı kalker ve bazaltlardan teşkil edilen Plato satırlarından oluştuğunu açıklamaktadır. Bu sahalarda Tersiyer tortulları geniş yer kaplamaktadır” şeklinde ifade etmiştir.

1.2.2. Hidrografik Özellikleri

İlin başlıca nehirleri; Plato alanı üzerinde bulunan nehirler bu platonun eğimini takip ederek akmaktadır. Kaynağını Erzurum ilinin Diyadin civarındaki eteklerinden alan, akış hızı güneyden kuzeye doğru bir yatağı takip eden Fırat Nehri bölgenin en önemli akarsularındandır.

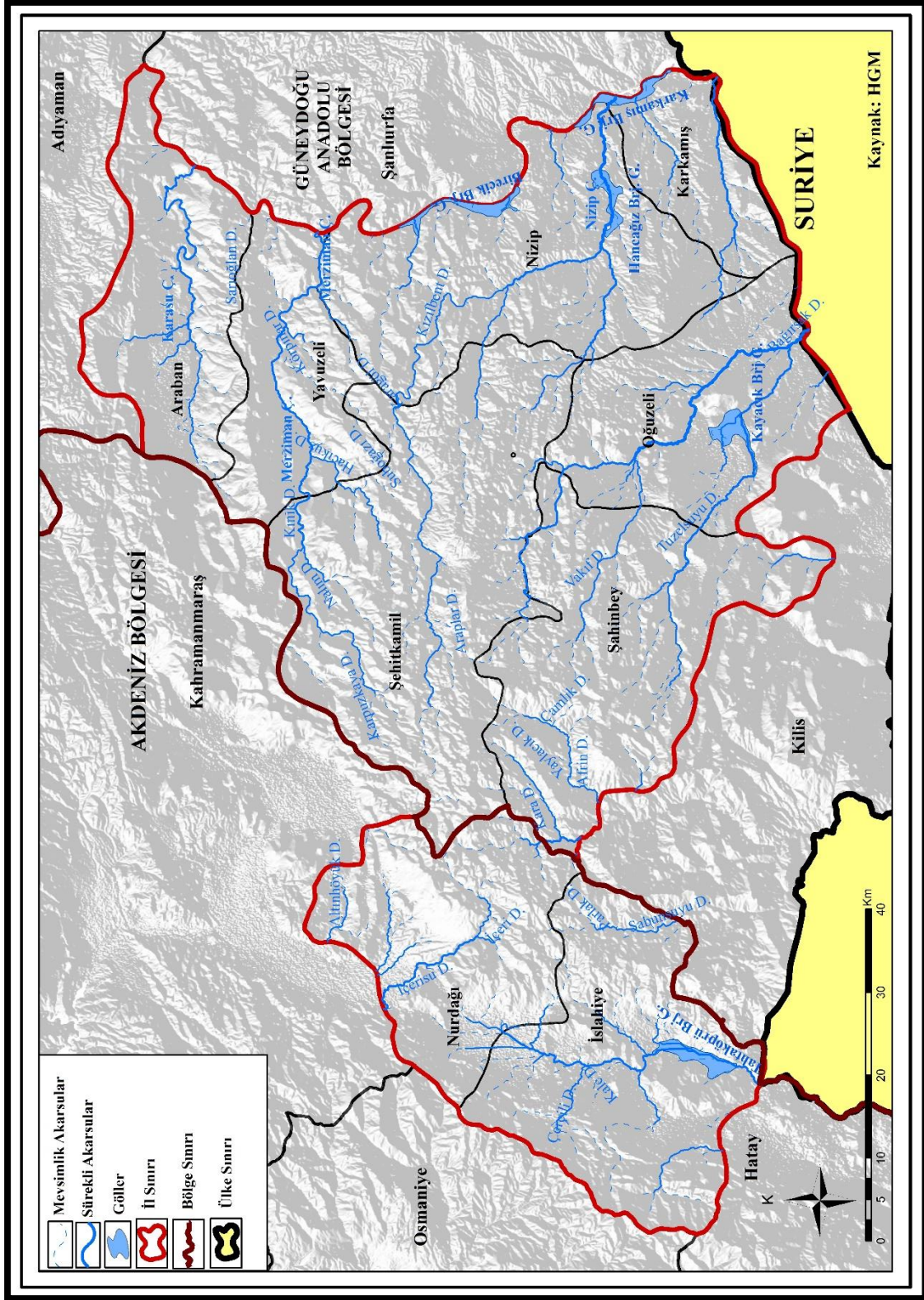
Fırat Nehri, Karasu ve Murat adlı iki kolun birleşmesiyle meydana gelir. Bunlardan Karasu en uzun kol olmamakla birlikte eskiden beri halk arasında Fırat adını taşımakta ve bu nehrin ana kolu sayılmaktadır. Dolayısıyla Karasu'nun kaynağı olan ve Erzurum ovasının kuzeyindeki Dumlu dağından çıkan Dumlu Suyu da Fırat'ın başlangıç kolu kabul edilmektedir. Karasu, Erzurum Ovasından geçip bu ovanın batısında Aşkale'den sonra dar ve derin boğazlara dalar. Keskin dirsekler yaptığı Aşkale ile Tercan arasındaki kesiminde önce güneye, sonra da tekrar batıya yönelir. Bu arada sol taraftan Tuzla suyunu alır, tekrar dar ve derin bir boğaz olan Sansa Boğazı'na girer. Bu boğazdan çıktıktan sonra da sık sık yatak değiştirdiği Erzincan

Ovasından geçer. Erzincan Ovasının batısında bu ova ile Kemah arasında Kemah Boğazı'na, Kemah ile İliç arasında Atma Bağı'na giren ırmak, bu iki boğazda bazı kesimlerde yüksekliği yüzlerce metre olan ve dik duvarı andıran kayalıklar arasında akar (Tuncel, 1996).

Fırat'ın diğer kollarından olan Murat Nehri Van Gölü'nün kuzeyinde bulunan Aladağ ile kuzeybatısındaki Muratbaşı Dağının yamaçlarından kaynağını alan suların birleşmesiyle oluşan Murat Nehri Diyardin kasabasından geçtikten sonra batıya yönelerek Eleşkirt Ovası civarında yan dereler aracılığıyla suyunu artırmaktadır. Tutak'tan geçerek Malazgirt Ovasına ulaşan Murat Nehri kuzeyde Bingöl Dağlarından kaynaklarını Hınıs Suları nehre katılarak Muş Ovasına doğru bir akış göstermektedir. Muş Ovasında Bitlis Yöresinin sularını toplayan Karasu ile birleşmektedir. Kaynaklarından birleşme noktalarına kadar uzunlukları 722 km. olan Murat Suyu ile 460 km. olan Karasu'nun birleşmesiyle oluşan Fırat Nehri önce güneybatıya, sonra da güneye doğru akar (Tuncel, 1996).

Güneye doğru akışına devam ederken Halfeti önlerinden başlayarak kuzey-güney doğrultusunu alır. Bu kesimde Gaziantep Platosu ile Şanlıurfa Platosunu birbirinden ayıran Fırat, doğu kıyısı boyunca uzanan çok dik yamaçlı bir kaya sırtı üzerinde inşa edilmiş olan geçmişte Rumkale adıyla anılan Araban İlçesi sınırlarından geçer. Gaziantep ili ile Şanlıurfa ili sınırları bağlayan Birecik yolu üzerinde bir köprü kurulmuştur. Bu köprü inşa edilmeden önce halk kelek denilen sallarla ulaşımı sağlamakta idiler. Karkamış ilçesinin doğusunda Türkiye topraklarından ayrılarak Suriye sınırına dahil olan Fırat Nehrine bu bölgede bazı akarsular karışmaktadır. Gaziantep Platosunun sularını toplayan Sacır, Şanlıurfa sınırları içerisindeki Belih Suyu, Mardin yöresinden gelen Habur Suyu bunlar arasındadır (Tuncel, 1996).

Fırat Nehri, Şanlıurfa iline bağlı Birecik ilçesi ile Gaziantep iline bağlı Nizip ilçesi arasında doğal sınır olarak kabul edilmektedir. Yıllankavi bir akış şekli olan nehir Suriye sınırlarındaki Deyrizor'dan geçerek Basra sınırları içerisindeki Kuzna kasabası yakınlarına ulaştığında Dicle Nehriyle birleşerek adı Şattularap olarak değişmektedir ve Basra Körfezine dökülmektedir. Kaynağından Suriye sınırına kadar Fırat Nehri 1.263 km Gaziantep ili sınırları içerisindeki uzunluğu 180 km'dir (Güngördü, 2010).

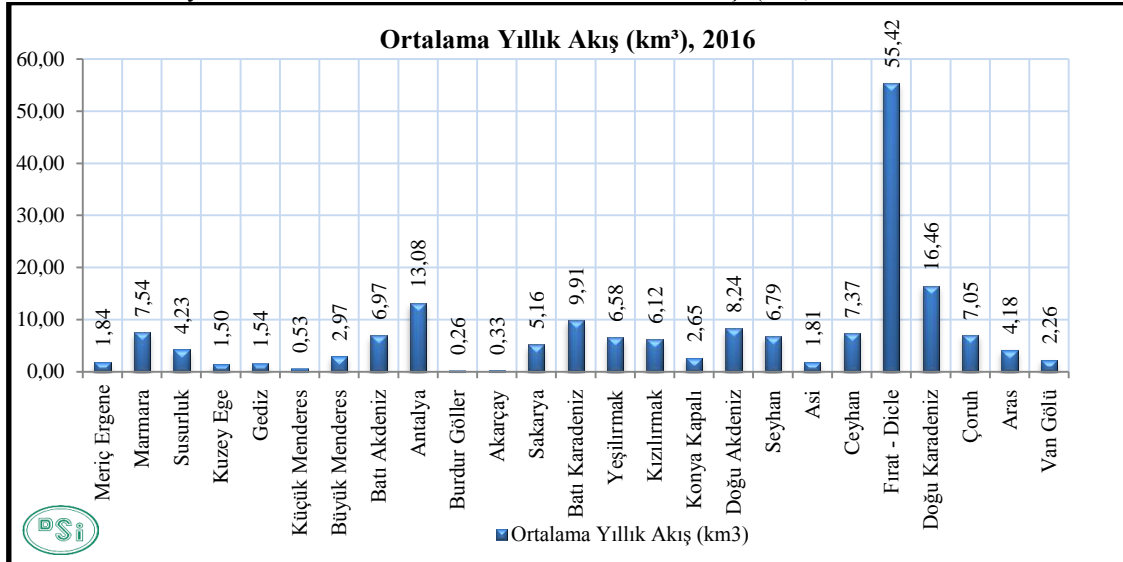

Harita 4: Gaziantep İlinin Hidrografya Haritası

Günümüzde ise Fırat'ın sularından hem sulama, hem çevreyi taşkından koruma, hem de elektrik enerjisi üretme bakımından bir dizi kademeli barajlar sistemiyle Keban Barajı (Elazığ), Karakaya Barajı (Malatya- Elazığ), Atatürk Barajı (Adıyaman-Şanlıurfa), Birecik Barajı (Birecik), Karkamış Barajı (Karkamış) kurulmuştur (Şengül, 2014).

Türkiye'nin büyük akarsularının ortalama yıllık akışını gösteren DSİ tarafından hazırlanan 2016 yılına ait verilere göre Fırat ve Dicle nehirlerinin yıllık akış miktarı 55,42 km³ olarak tespit edilmiştir. Bu rakam bize Fırat ve Dicle nehirlerinin Türkiye'nin en fazla akış miktarına sahip olan akarsuyu olduğunu göstermektedir. Yıllık ortalama 55,42 km³lük bir akış Türkiye'nin diğer büyük akarsularının toplam akış miktarından fazladır (Grafik 1).

Grafik 1: Türkiye'deki Akarsuların 2016 Yılı Ortalama Yıllık Akışı (km³)

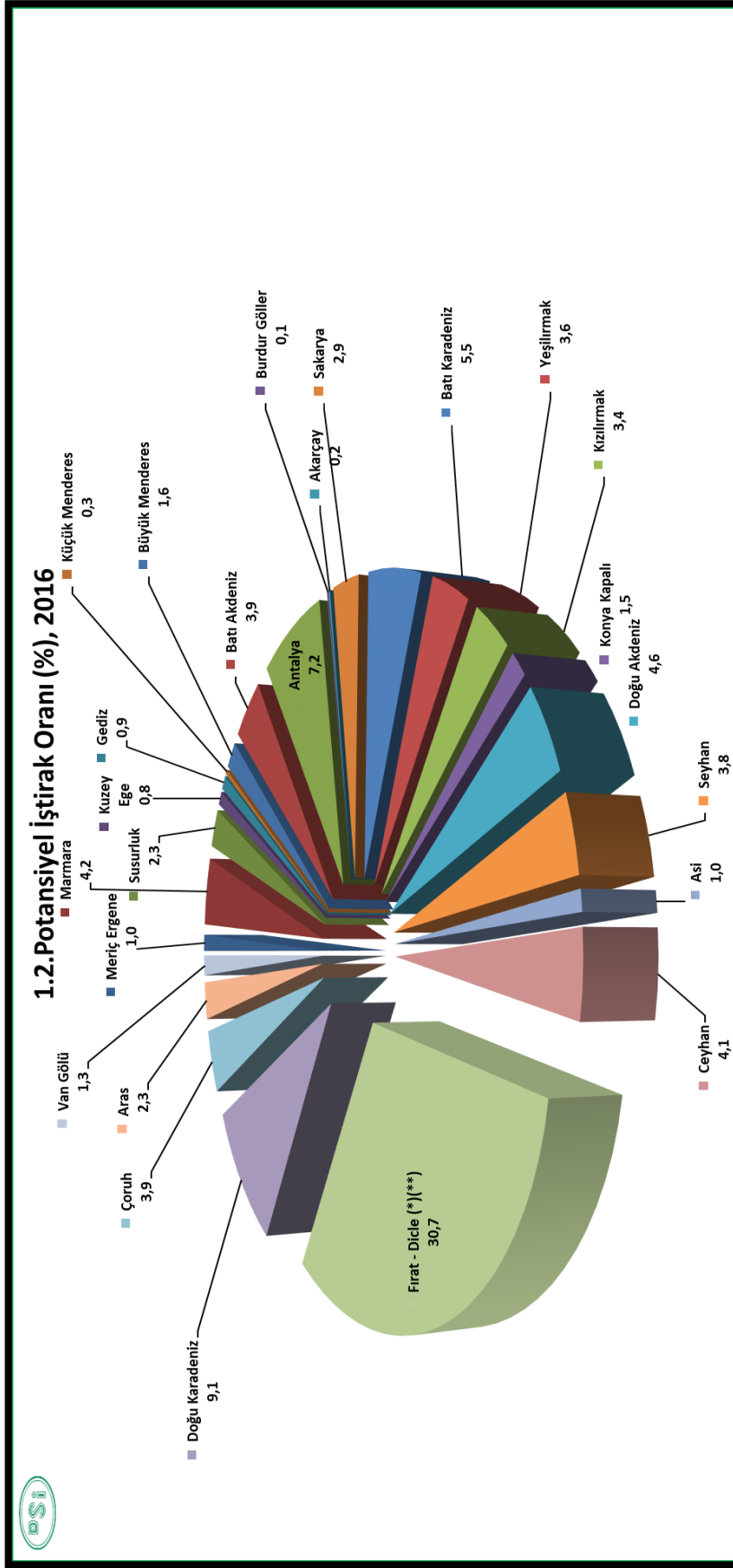

Kaynak: DSİ (Devlet Su İşleri Resmi Veriler, 2020).

Türkiye tarihinde en büyük yatırımı meydana getiren ve on üç alt projeden oluşan Güneydoğu Anadolu Projesi'nin (GAP) yedi alt projesi (Aşağı Fırat, Karakaya Barajı, Sınır Fırat, Suruç-Baziki, Adıyaman-Kahta, Göksu-Araban ve Gaziantep projeleri) Fırat Havzasını ilgilendirmektedir (Tuncel, 1996).

Yıllık ortalama akımı 31,6 milyar m³ suyun %90'ını Türkiye'den, %10'unu ise Suriye topraklarından alır (Şengül, 2014). Fırat Nehri ana kolu yıllık akışı 2013- 2015 yılları arasında 31,61 km³ iken, 2016 yılında 30,64 km³ olmuştur. Türkiye sınırları içindeki tüm akarsuların su potansiyelini gösteren grafikte Fırat Nehri'nin en büyük su potansiyeli payına sahip olduğu görülmektedir (Grafik 2).

Grafik 2: Havzalara göre yıllık ortalama yüzeysuyu su potansiyeli

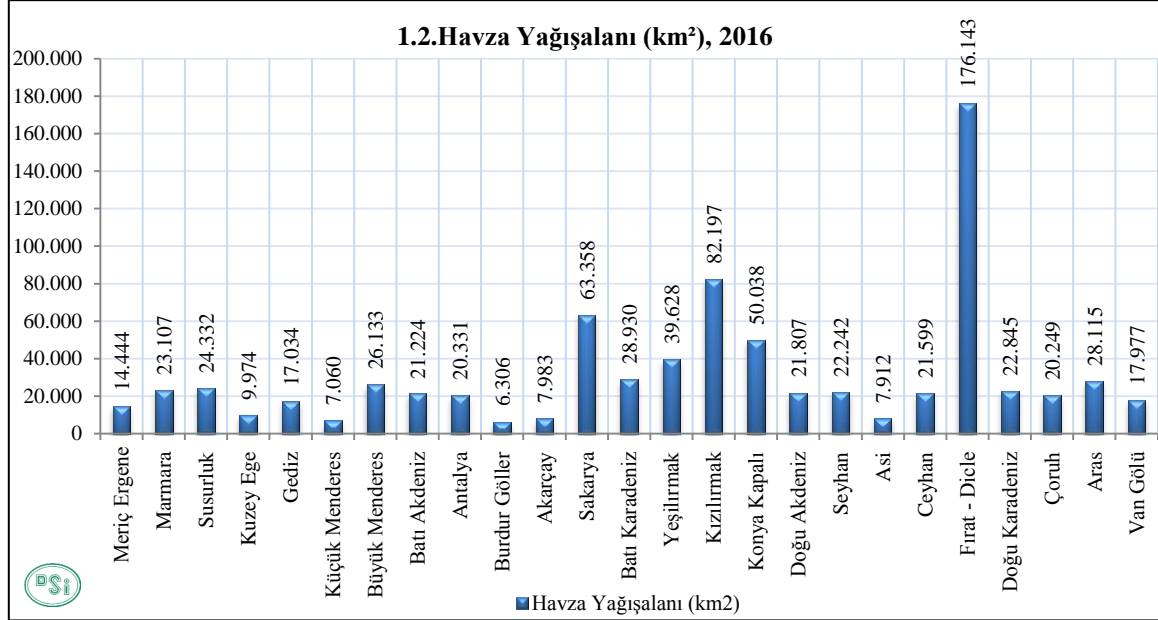

Kaynak: DSİ Resmi Veriler, 2020.

Gaziantep il sınırları içindeki akarsular iki grup içinde incelenebilmektedir. Bunlardan biri Asi Nehri Havzası ile bağlantılı olan İslahiye ilçesi sınırları içerisinde bulunan Afrin Çayı ve Karasu Dereleridir. Diğeri ise Fırat Nehri Havzası ile bağlantılı olan Nizip Çayı, kaynağını Şahinbey ilçesinden alan Oğuzeli ilçesinden geçerek Fırat Nehrine dökülen Sacur Nehri, Yavuzeli ilçesi sınırlarında bulunan Merzimen Çayı ve kaynağını Kartal Dağlarından alan Araban ilçesinden geçerek Fırat Nehrine dökülen Karasu Deresidir (Birecikligil ve Çiçek, 2010).

DSİ tarafından düzenlenip oluşturulmuş havza yağış alanı grafiğinde Türkiye sınırları içindeki akarsuların havzalarının yağış alanı km² olarak verilmiştir. Grafikte görüleceği üzere Fırat ve Dicle nehirleri Türkiye sınırları içinde 176.143 km² ile en büyük yağış alanına sahip olan iki akarsudur. Diğer akarsuların yağış alanı ile karşılaştırıldığında Türkiye'nin % 23,72'lik bir oranla en büyük yağış alanına sahip akarsuyudur. Fırat Nehri anakol yıllık akışı 2013-15 yılları arasındaki miktarı 31,61 km³, 2016 yılındaki anakol akış miktarı 30,64 km³ tür (Grafik 3).

Grafik 3: Türkiye' deki akarsuların 2016 yılı Havza Yağış alanı (km²)

Kaynak: DSİ Resmi Veriler, 2020.

Asi Nehri Havzası ile bağlantılı olan nehirlerden olan Afrin Çayı, kaynağını Kartal Dağlarından alarak Gaziantep Platosu ve Kartal Dağları arasında derin bir çukurluk oluşturmaktadır. Nehir Şahinbey ilçesinden, Kilis ili sınırları içine girerek

güneye doğru bir akım gerçekleştirmektedir. Suriye sınırını geçtikten sonra Afrin civarında nehir akış yönünü arazinin şartlarına uygun bir şekilde güneybatı yönüne çevirmektedir ve Hatay İlinin Reyhanlı ilçesi civarında tekrar Türkiye sınırına girmektedir. Hatay ili sınırlarında Asi Nehrine dökülmektedir.

Karasu Deresi ise İslahiye sınırları içerisinde Nurdağlarının eteklerinin civarında doğarak kuzey-güney yönlü bir akış gerçekleştirmektedir. İslahiye sınırlarından geçerek Türkiye- Suriye sınır hattı boyunca güney yönlü akışını bir süre gerçekleştirdikten sonra yönünü batıya çevirerek Hatay İlinin Kırıkhan ilçesi civarındaki derelerle birleşerek Asi Nehrine dökülmektedir.

Sacır Nehri; Uzunluğu 80 km olan nehir kaynağını Gaziantep ili Şahinbey ilçesine bağlı Dülükbaba tepesi mevkiisinden Pancarlı mahallesi civarından almaktadır. Gaziantep şehri içindeki ismi Alleben Deresidir. Batıdan doğuya doğru bir mecrada akış göstermektedir. Oğuzeli Ovasında Halep Suyu ismini alır ve Suriye sınırından geçerek Münbiç yakınlarında Fırat Nehrine dökülmektedir (Yerleşmiş, 2015).

Kaynağını Araban Ovası güneyindeki Cingife köyünden alan Aryan yani Karasu; kaynağını besleyen birtakım yan derelerle birleştikten sonra, doğu- batı istikamette Yavuzeli ilçesine bağlı Rumkale kasabasından geçerek Fırat Nehrine dökülür. Balık Suyu; Kilis ilinden kaynağını alan ve kuzeybatı-güneydoğu yönlü akan, Kilis iline bağlı Cercik köyünden doğan Sinap suyuyla birleşerek Koyuk Nehrine karışır. Balık suyuyla birleşen Koyuk Nehri ise Oğuzeli ilçesine bağlı Çaybaşı mahallesi yakınlarından kaynağını alan kuzey- güney mecrada akan nehir Suriye sınırlarındaki Medik Gölüne dökülür. Yavuzeli'nin Mezermen köyü civarında kaynağını alan Merzimen Çayı Karasu'ya paralel bir şekilde doğu yönünde bir akımı takip ederek Karasuyla birleşir (Yargıcı, 1927).

Fırat Nehri havzası içine dahil olan Nizip Deresi de Gaziantep Platosunu kolları ile parçalayan önemli akarsulardandır. İlin Kuzeybatı kesimindeki dağlık sahadan kaynağını almaktadır. Akarsu doğduğu mecrada ilk önce doğu-batı istikametinde bir akım göstermektedir. Orta çıkırında yönünü arazinin yapısına göre kuzeybatı-güneydoğu yönüne çevirir, aşağı çıkırında tekrar doğu-batı yönlü bir akış göstererek Fırat Nehrine dökülmektedir.

İl sınırları içerisinde doğal göl bulunmamakla birlikte göller baraj set gölleri veya biyolojik gölet halindedir. Afrin Nehri üzerinde kurulan Hacı Aslan Göleti ve Burç Göleti vardır. Nizip Çayı üzerinde kurulan Hancağz Baraj Gölü bulunmaktadır. İslahiye ilçesi sınırlarında bulunan Karasu Deresinin üzerinde kurulan Tahtaköprü Baraj Set Gölü vardır. Fırat Nehri üzerindeki Şanlıurfa-Gaziantep sınırını teşkil eden Birecik Baraj Gölü bir de Karkamış Baraj Set Gölü vardır.

1.2.3. İklimi, Bitki Örtüsü ve Toprak Özellikler

Gaziantep İli genel olarak Klimatoloji ve Vejetasyon Coğrafyası açısından irdelenecek olursa; Kuşçu ve Yiğit'in (2002) yaptıkları çalışmada "Ülkemizin batı ve güney kenarında görülen Akdeniz iklimi, birtakım özelliklerinin kaybetmekle birlikte Nur dağlarının batısından Fırat nehrine kadar olan sahada da hissedilmektedir. Ancak Gaziantep'in doğusunda denizel etkiler büyük ölçüde kaybolmakta, Basra körfezinden gelen sıcak havanın etkisi altına girerek hızla karasallaşmaktadır" ifadesini kullanmıştır.

Kalelioğlu (1966) "*Gaziantep Platosu ve Çevresinin İklimi*" adlı çalışmasında Gaziantep Platosu ve yakın çevresinin Akdeniz iklimi özelliği taşıdığını, Akdeniz bitkilerinden zeytin, bağ ve fıstık sahalarının buralarda geniş yer kapladığını belirterek buranın Akdeniz bölgesine dahil edilmesi gerektiğini vurgulanmıştır. Ayrıca Kalelioğlu aynı eserinde Antakya-Kahramanmaraş çöküntü hendeğinden, Gaziantep Platosunun batısındaki dağlık sahaya çıkılınca kışlar biraz soğumaktadır, Gaziantep Yöresinde batı-doğu doğrultusunda olduğu gibi, kuzey-güney istikametinde de kışların ılıklaştığını ifade etmektedir (Kalelioğlu, 1966).

Atalay'a göre; Gaziantep ilinin iklimi Akdeniz ve Karasal iklim arasında bir geçiş özelliğini göstermektedir. Yazları sıcak ve kurak kışları soğuktur (Atalay 1983).

Nurdağları'nın İskenderun Körfezine bakan kısımlarından kuzeye doğru Güneydoğu Torosların güney eteklerini takip eden alanlar en fazla yağış (800 mm.) alan kısımları oluşturmaktadır. Kahramanmaraş ve Adıyaman'ın kuzey kısımları dağ sıraları boyunca nemli kütlelerin yükselmesi esnasında bırakmış olduğu yağışlar nedeniyle (650-800 mm) çevresine göre daha yağışlıdır. Kilis, Gaziantep, Atatürk

barajının kuzey kısımları, Siverek ve çevresi 450-650 mm. Kadar yağış almaktadır (Kuşçu ve Yiğit, 2002).

Kalelioğlu'na göre; Gaziantep Platosunda yazlar sıcaktır. Fakat Güneydoğu Anadolu Bölgesinin diğer kısımları kadar sıcak değildir. Kış mevsimi Akdeniz Bölgesi istasyonlarından daha soğuktur. Fırat Vadisine ve güneye doğru kışlar ılıklaşır. Bu sebepten, Nizip ve Kilis civarında zeytin ağaçları daha fazla toplanmıştır. Gaziantep Platosu; kış mevsimi ve kışa yakın bahar aylarında soğuk hava kütlelerinin, yaz ve yaza yakın bahar aylarında sıcak ve nispeten nemli hava kütlelerinin etkisi altında kalmaktadır. Plato ve civarında Akdeniz yağış rejimi hüküm sürmektedir. Depresyonların geçtiği kış mevsimi yağışlı, yaz mevsimi ise kurak geçmektedir. Gaziantep Platosunda, senenin yarısı kurak, iki ayı az nemli ve dört ayı da nemlidir (Kalelioğlu, 1966).

Birçok araştırmacı bu sahanın Akdeniz ile karasal iklim arasında bir geçiş kuşağını oluşturduğu belirtmekte ancak hangi alana dahil edileceği tartışma konusu olarak devam etmektedir. Gaziantep İline ait 1940-2018 yılları arasındaki sıcaklık ve yağış verileri Meteoroloji genel müdürlüğünden temin edilerek tarafımda oluşturulan çizelgede açıklanmaya çalışılmıştır. Bu çizelgede aylara göre ortalama sıcaklık en düşük Ocak ayında en yüksek Temmuz ayında ölçülmüştür. Ortalama en düşük sıcaklık Ocak ayında -0.7°C olarak hesaplanmıştır. Ortalama en yüksek sıcaklık Temmuz ve Ağustos aylarında 35.1°C olarak tespit edilmiştir. Ortalama güneşlenme süresi en düşük Aralık ayında 3.6 saat, en yüksek Temmuz ayında 10.8 saat olarak ölçülmüştür. Ortalama yağış sayısı gün sayısı en az Temmuz ve Ağustos aylarında 0.5 olarak tespit edilirken en fazla Ocak ayında 13.2°C olarak gözlenmiştir. Aylara göre ortalama yağış miktarı en az Ağustos ayında 1.8 mm, en fazla ise Ocak ayında 102.1 mm olarak hesaplanmıştır. En yüksek sıcaklık 2000 yılının Temmuz ayında 44.0°C , En düşük sıcaklık 1950 yılının Ocak ayında -17.5°C olarak ölçülmüştür.

Çizelge 1: 1940- 2018 Yılları Arasında Gaziantep İlinin Yağış ve Sıcaklık Ortalamaları

GAZİANTEP	Ocak	Şubat	Mart	Nisan	Mayıs	Haziran	Temmuz	Ağustos	Eylül	Ekim	Kasım	Aralık	Yıllık
ÖLÇÜM PERİYODU (1940- 2018)													
Ortalama Sıcaklık (°C)	3.0	4.3	8.0	13.2	18.6	24.0	27.7	27.4	22.8	16.1	9.4	4.8	14.9
Ortalama En Yüksek Sıcaklık (°C)	7.5	9.4	13.9	19.7	25.4	31.2	35.1	35.1	31.1	24.1	16.2	9.7	21.5
Ortalama En Düşük Sıcaklık (°C)	-0.7	0.1	3.0	7.3	11.9	17.1	21.1	20.9	16.2	10.0	4.5	1.0	9.4
Ort. Güneş Süresi (saat)	3.7	4.5	5.7	7.2	8.7	10.6	10.8	10.2	8.9	7.1	5.4	3.6	86.4
Ort. Yağışlı Gün Sayısı	13.2	12.0	11.9	9.9	7.2	2.1	0.5	0.5	1.5	6.2	8.3	12.1	85.4
Aylık Ort. Yağış Miktarı (mm)	102.1	82.6	71.3	52.6	31.3	6.9	2.7	1.8	5.7	36.4	61.8	97.6	552.8
ÖLÇÜM PERİYODU (1940- 2018)													
En Yüksek Sıcaklık (°C)	19.0	24.3	28.1	34.0	37.8	39.6	44.0	42.8	40.8	36.4	27.3	24.4	44.0
En Düşük Sıcaklık (°C)	-17.5	-15.6	-11.0	-4.3	0.4	4.5	9.0	10.8	3.4	-3.9	-9.7	-15.0	-17.5

Kaynak: MGM (Meteoroloji Genel Müdürlüğü)

Gaziantep yöresine ait toprak özellikleri ile ilgili araştırmalar bu bölgede ana kayanın etkisiyle oluşmuş intrazonal topraklar olduğunu göstermektedir yani yörenin toprakları genel olarak kalker, marn ve bazaltların aşınmasından oluşmuştur.

Anadolu'nun iç kısımlarında neojen göl depolarının bulunduğu alanlarda oluşan killi-kireçli topraklar Gaziantep-Şanlıurfa Platolarında kireç, marn tabakalarının ayrışmasıyla oluşmaktadır. Eğimli yamaçlar boyunca çoğu kez beyazımsı, sarımsı renkte olan kireçli ana materyaller ve/veya yer yer C horizonundan ibaret olan topraklar yaygındır. Bu topraklar alkali reaksiyon göstermektedir (Atalay, 2011).

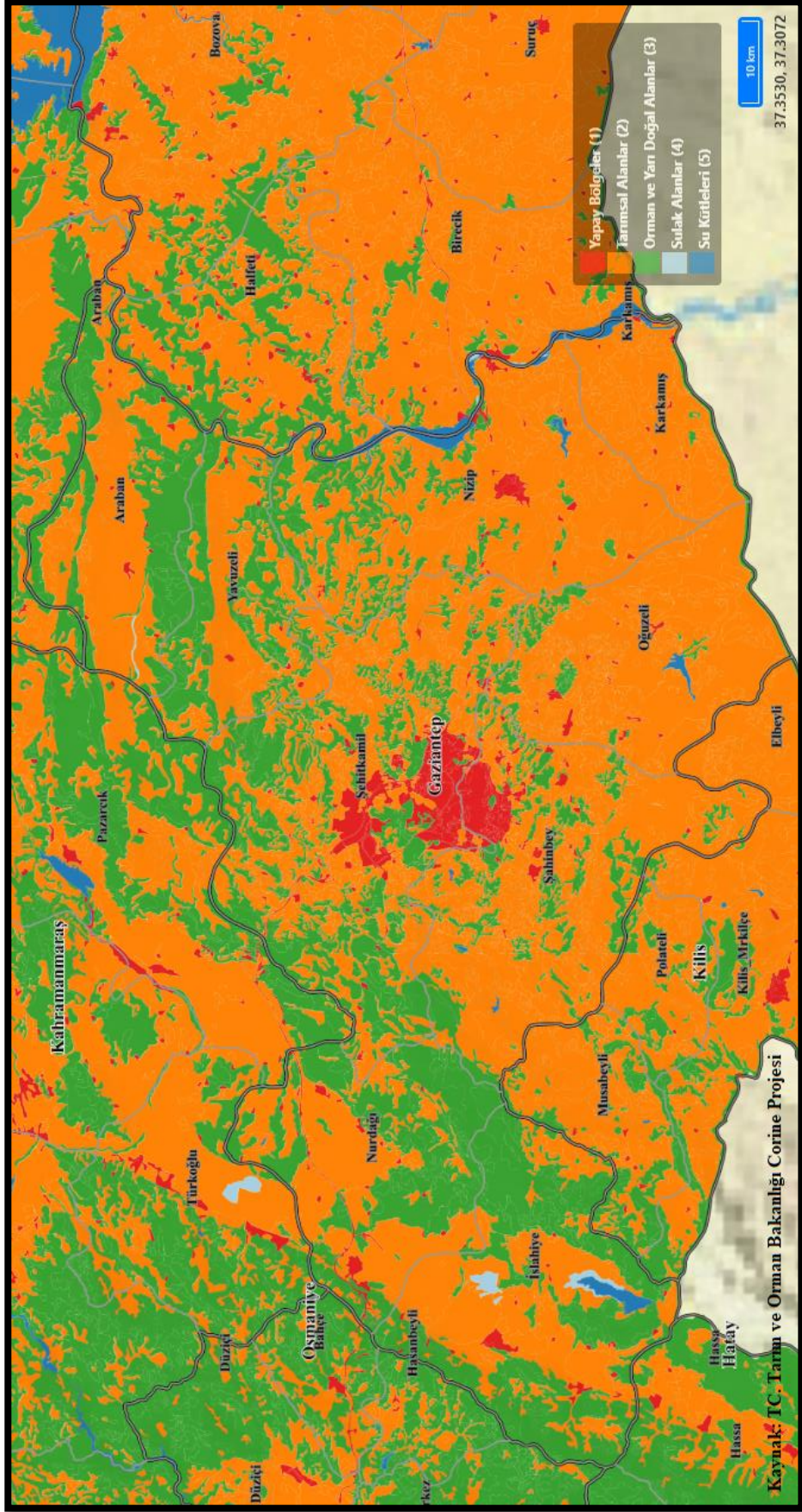
Gaziantep yöresinin toprak örtüsü dağlık kısımlarda son derece yüzeysel olup, eğimin fazla olduğu dağ yamaçlarında yok denecek kadar azdır. Toprak örtüsü bakımından fakir olan bu yamaçlarda bitki örtüsü de son derece zayıftır. Toprak örtüsü ovalarda, karstik çukurlarda ve vadi tabanlarında eğimin azalması nedeniyle kalınlaşmaktadır (Kalelioğlu, 1971).

Güneydoğu Anadolu fitocoğrafya bölgesinin vejetasyon formasyonları başlıca otsu bitkiler olan bozkır, orman ve çalı formasyonlarıdır. Mümbit (bereketli) Hilal'in

kuzey kesimini kaplayan Güneydoğu Anadolu bozkırları, İç Anadolu bozkırlarına kıyasla çok fakir olup meşe ormanının alt sınırı olan 500 m'nin altından başlayarak Suriye sınırına kadar uzanmaktadır. Bozkırları en önemli özelliği bazı buğdaygiller ve baklagiller gibi kültüre alınmış bitkiler yönünden oldukça zengin olmasıdır (Atalay, 2015).

Araştırma bölgelerinden Karkamış ve Oğuzeli ilçelerinin güneyinde geniş bozkır vejetasyonlarına rastlanmaktadır. Nizip ilçesinin dağlık kesimlerinde, bozuk baltalık meşe ormanları bulunmakta, güney kesimlerinde kermes meşesi (*Quercus coccifera*), menengiç (*Pistacia terebinthus*), türleri ile karışık ormanlar yer almaktadır. Ayrıca bölgede, zahter (*Thymbra spicata*) geniş yayılış göstermektedir. Nizip ilçesinde, fıstık (*Pistacia vera*) ve zeytin (*Olea europaea*) bahçeleri geniş yer kaplamaktadır. Yavuzeli ilçesinin dağlık kesimlerinde meşe türlerine rastlanmaktadır. Yavuzeli Ovasında fıstık, arpa ve buğday tarımı yapılmaktadır. Araban ilçesinde ise fıstık ve bağcılığın yanı sıra arpa, buğday, nohut ve mercimek tarımı da yapılmaktadır (Tunç ve Özkan, 2010).

Gaziantep ilinin arazi kullanımı ile ilgili Orman ve Tarım Bakanlığının Corine Projesinden elde edilen haritada yapay bölgeler kırmızı renkle gösterilmiş ve çoğunlukla yerleşmelerin olduğu yerleri göstermektedir. İlin tarımsal alanları turuncu renkle gösterilmiştir. Orman ve yarı doğal alanları yeşil renkle işaret edilmiş ve daha çok Nurdağları'nın eteklerinde Antakya-Kahramanmaraş çöküntü hendeğini takip eden alanda yoğunluk gösterdiği dikkat çekmektedir. Sulak alanları gösteren açık mavi renkten anlaşılacağı üzere bu bölgeler akarsuların geçtiği veya baraj set göllerinin olduğu sahalardır. Koyu mavi kesimler ise su kütlelerinin olduğu alanları temsil etmektedir ve baraj göllerinin olduğu yerleri göstermektedir.

Harita 5: Gaziantep İli Arazi Kullanımı

1.3. OSMANLI DÖNEMİNDE GAZİANTEP İLİ

1.3.1. Gaziantep İlinin Tarihçesi

Ayıntab ismine ilkçağ kaynak ve incelemelerinde rastlanmamakla beraber şehrin 12 km uzağındaki Dülük yerleşmesinin ismine rastlanılmaktadır. Ayıntab ismi ilk defa Haçlı seferlerine ait kroniklerde (olayların günü gününe, tarih sırasına göre yazılmasıyla oluşan tarih) Hantab, Entab, Hatab, Hamtab isimleriyle karşımıza çıkar. Ermeni kaynaklara bakıldığında Anthapt adına rastlarken, Arap kaynaklarında Ayıntab (Parlak nehir) ismi geçmektedir. Şehir müslümanların himayesine geçtikten sonra Ayıntab ismiyle anılmıştır (Gelir, 2006).

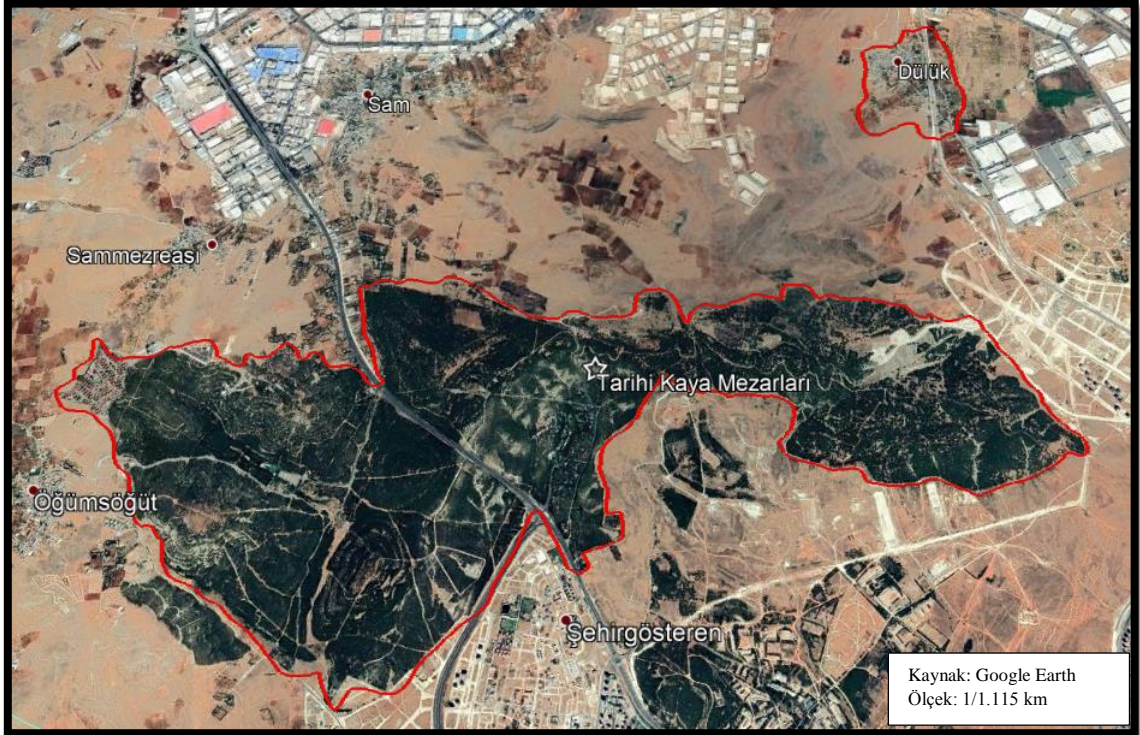
Antik çağlarda siyasi ve iktisadi faaliyetlerin en kesif haliyle sürdüğü Kuzey Suriye'yi ve Mezopotamya'yı İç Anadolu'ya bağlayan kavşak noktası o zamanlarda Dülük adıyla bilinmekteydi. Bu birleşme noktası aynı zamanda Halep, Urfa, Maraş yollarının kesiştiği yer olarak bilinmektedir (BOA, 2000). Dülük'ün eski yerleşim alanı olduğunu, günümüzde bu bölgede yapılan kazılarda ortaya çıkarılan kaya mezarları sayesinde anlaşılmaktadır. Günümüzde mesire alanı olarak kullanılan bu bölge 15 km²'lik bir alanı kaplamaktadır.

Harita 6: Günümüzde Mesire Alanı Olarak Kullanılan Dülük' Ün Eski Yerleşim Yeri (2019).

Harita 7: Dülük Mahallesi'nin Yeni Yerleşim Yeri (2019).

Harita 8: Dülük'ün Yeni Ve Eski Yerleşim Yeri (2019).

Eski Çağ ve Orta Çağda bu bölgeye Fırat Nehrini takip ederek Mezopotamya'dan gelen kervanların bu ırmağın vadisindeki Birecik ile Maraş arasında konaklamak için önemli bir uğrak noktası olan Dülük'ün adı Baal Tapınağı'nın dini bir merkez olmasından kaynaklanıyordu. Bugün de Dülük adıyla bilinen yere Asurlular Babiğü, Bilaphi, Doluk; Romalılar Dolichenus, Doliche; Bizanslılar ise Tolonbh adıyla adlandırılmaktaydılar (Özdeğer, 1996).

Ayıntab şehrinde ilk askeri tesisler Bizans imparatoru Justinianus tarafından kurulmuştur. Ayıntab stratejik bakımdan Dülük'e nazaran daha önemli bir bölgede konumlanmış olmasına rağmen, Türkler bu bölgeye gelinceye kadar büyük bir dini merkez olan Dülük'ün yanında ikinci planda kalmıştır. Türklerin hakimiyetinden ve islamiyetin bölgede yayılmasından sonra Ayıntab şehrinin Dülük'e göre önemi artmıştır. Ayıntab ve çevresi uzunca bir süre Emevi, Abbasi ve Müslüman-Türk devletleri ile Bizans ve Haçlılar arasında cereyan eden savaş ve mücadelelere tanıklık etmiştir (Yargıcı, 1926).

İslamın II. Halifesi Hz. Ömer zamanında İslam orduları Suriye'nin fethine başlamış, 636 senesinde İyâz b. Ganm komutasında Membic-Dülük (Ayıntab) ve Raban İslam topraklarına dahil edilmiştir (İşıltan, 1960).

Kuzey Suriye bölgesi Bizanslılarla Araplar arasında mücadele bölgesi olmakta devam etmiştir. Harun Reşid 782 yılında, içinde Ayıntab Kalesi de bulunan Kuzey Suriye'deki tüm kaleleri İslam topraklarına katmıştır (Özdeğer, 1996).

Türklerin Anadolu'ya yönelik hareketleri sırasında Türkmenlerden oluşan ordusuyla komutan Afşin Bey, Fırat Nehrini geçerek Ayıntab'ın kuzeybatısındaki Karadağ'a karargâh kurmuş ve geniş fetih harekâtına başlamıştır. 1067 yılında ordusuyla önce Ayıntab ve Ra'bân'ı almış, sonra da Antakya Dukalığına sefer başlatmıştır. Afşin Bey bu fetihleriyle Suriye bölgesinde Türk hâkimiyetini gerçekleştirmiştir. Büyük Selçuklu Sultanı Alparslan'dan sonra fetihlere başlayan Süleyman Şah 1084 yılında Antakya'yı tekrar almıştır, bu suretle Halep ve civarıyla Ayıntab kendiliğinden Süleyman Şah'ın idaresine girmiştir. Dolayısıyla Haçlılar Suriye'ye geldiklerinde Ayıntab bölgesi Suriye Selçuklularının idaresinde bulunmaktaydı. Haçlı kuvvetlerinin bu bölgeye yerleşmesiyle Ayıntab, önce 1098 yılında Urfa Kontluğu'na daha sonra da Maraş Kontluğu'na bağlanmıştır. Haçlılar

zamanında Ayıntab bölgesi önemli istihkâmlı bir mevkiide bulunmaktaydı. Bu savaşlardan sonra bu bölge uzun bir süre Haçlılar, Zengiler, Eyyubiler ve Anadolu Selçuklu Devleti'nin hâkimiyet mücadelesi verdiği bir yer olmuştur (Yargıcı, 1926).

Türklerin bu bölgede yerleşmeye başlamaları, XI. yy'ın sonlarına doğru olmuştur. 1071 Malazgirt zaferinden sonra Süleyman Şah'ın komutanı Gümüş Tekin Ayıntab ve çevresini Bizanslardan almıştır. I. Haçlı Seferinden sonra Urfa ile Maraş Haçlı Kontluğuna bağlı kalmıştır (1098- 1143) sonra Anadolu Selçuklu Sultanı Mesud, oğlu Kılıç Arslan ile birlikte (1149-1150) yılında Haçlıların elinde bulunan Göksun, Behisni (Besni), Göynük, Raban (Araban) ve Ayıntab şehri ve kalelerini tekrar kendi topraklarına katmıştır. XII. yy'ın sonlarında (1187) bölge, Selahattin Eyyübi tarafından fethedilip Eyyübi devletine katılmıştır. 1259 yılında Moğollar'ın Halep'i alması ile birlikte Ayıntab ve çevresi doğrudan Moğol hâkimiyetine girmiştir. 1260 yılında Memlûk sultanı Kutuz Aynicalut Savaşı'nda moğolları yenerek, Halep'i ve Ayıntab'ı kendi topraklarına katmıştır (Gelir, 2006).

Gerek Eyyubiler zamanında gerekse Memlûklüler zamanında Ayıntab şehri büyük gelişme göstermiştir. Cami, medrese ve köşkler yapılarak şehir kısa sürede bir sanat ve kültür merkezi haline getirilmiştir. 1270 yılındaki Moğol istilası bu gelişmenin az da olsa kesintiye uğratsa da önemini korumaya devam etmiştir. 1273'te Memlûk hükümdarı Baybars tarafından Moğolların elinden alınan şehir bundan sonra bir süre Dulkadiroğullarının kendi aralarında yaptıkları mücadelelere sahne olmaya başlamıştır (BOA, 2000).

Moğolları tamamen Kuzey Suriye' den çıkarmak isteyen I. Baybars, 1277'de Ayıntab'ten geçerek Elbistan Ovasında Muînüddin Süleyman Pervane idaresindeki Selçuklu-Moğol ordusunu yenilgiye uğratarak Kuzey Suriye'yi Moğol zulmünden kurtardı. Bundan sonra Ayıntab ve bölgesi Memlûk Sultanlığı ile Maraş ve Elbistan'a hâkim Dulkadiroğulları arasında anlaşmazlık konusu oldu. Dulkadiroğulları Beyliği'nin kurucusu olan Zeynüddin Karaca Bey, Dulkadiroğullarını bir beylik haline getirmiş, aynı zamanda Bozoklar'ın ve Halep Türkmenleri'nin de yöneticisi olmuştur. Bu dönemde Ayıntab ve çevresi daha fazla Dulkadirli Türkmenleri ile meskûndü (Dinçer, 2019).

Ayıntab, isminin ortaya çıkmasından itibaren birçok devlete ev sahipliği yapmış olması Güneydoğu Anadolu bölgesinin en gelişmiş şehirlerinden biri olmasını sağlamıştır. Siyasi, iktisadi, ekonomik ve kültürel açıdan diğer şehirlerle kıyaslandığında daha köklü bir geçmişe sahip olduğu yazılı kaynaklarda karşımıza çıkmaktadır. Ayıntab şehri 1353 yılında Memlûklere, 1361 yılında ise tekrar Dulkadir Beyliği'nin himayesine geçmiştir. 1400 yılında Moğol Devleti'nin hükümdarı Timur'un istilasından sonra Memlûk idaresine girmiş, 1468 yılında Dulkadiroğulları geri almış fakat daha sonra Memlûklüler'in eline geçmiştir (Gelir, 2006).

Bu tarihlerden sonra yeniden başlayan Dulkadirli-Memlûk mücadelesi Osmanlılar'ın da katılımıyla farklı bir boyuta taşındı ve Ayıntab'ı da etkiledi. Yavuz Sultan Selim'in İran seferi sırasında ve sonrasında Memluk Sultanı Kansu'nun Şah İsmail'i desteklemesi, Memluk tebaası Sünnî halkın memnuniyetsizliğine sebep oldu. Yavuz Sultan Selim Sünnileri Osmanlı tarafına davet etti. Şam ve Halep naibleri yanında Antep naibi de bu daveti olumlu karşıladı. Nihayet 1516'da Yavuz Sultan Selim Mısır seferi dolayısıyla Ayıntab yakınlarındaki günümüz Yavuzeli ilçesi sınırları içerisinde Kasaba köyü yakınlarında çeşitli kaynaklara göre isim değiştiren Merzimen suyu kenarında ordugâh kurduğu sırada Memlûklüler'e tabi olan Ayıntab naibi Yunus Bey gelip kalesini Yavuz Sultan Selim'e teslim etmiş ve Ayıntab şehri Osmanlı Devleti sınırları içerisine girmiştir. Şehir Osmanlı hâkimiyetine girdikten sonra devletin idari sınırlarına dâhil edilmiş, tahriri Halep defterdarı olan Abdullah Paşazade Abdi Çelebi tarafından yaptırılarak üç senede 1519'da bitirilmiştir (Özharat, 2015).

Çeşitli kaynaklarda değişiklik göstermekle birlikte Kanuni Sultan Süleyman döneminde Ayıntab, Suriye, Mısır, Filistin ve Hicaz'ında içinde bulunduğu Arap vilayetine bağlı idi. İdarî yönden ilk önce Arap-Şam vilayetine, 1531'de Dulkadir-Maraş Beylerbeyliğine sancak statüsünde bağlanmış ve XVI. yy sonlarına kadar Dulkadir-Maraş beylerbeyliğine bağlı olarak kalmaya devam etmiştir (Sönmez, 2018).

Ayıntab Sancağı 1598 yılında malî ve sosyal sebeplerden ötürü Halep vilayetine bağlanmıştır (Koltuk vd., 2018). Osmanlı idaresi sırasında XVII. yy itibaren zaman zaman Celâli saldırılarının dışında önemli bir olay meydana gelmemiştir. Yöredeki bazı önemli şahsiyetler ve mütegalibenin (zorba) etkisi altına girmiştir (Dinçer, 2019). Ayıntab, bir süre Mısır Valisi Mehmet Ali Paşa'nın oğlu İbrahim

Paşa'nın işgaline uğramıştır ve kaza statüsünü XIX. yy boyunca devam ettirmiştir (Budak, 2018)

1818 yıllarında Zülkadriye Eyaleti'nden ayrılarak Halep Eyaletine dahil edilmiştir ve 1913 yılında sancak olmuş, 1924'te vilayet haline gelinceye kadar sancak statüsünde kalmıştır (Özdeğer, 1996).

27 Aralık'ta Halep'ten Kilis'e gelen bir İngiliz Müfrezesi 1 Ocak 1919'da Ayıntab'ı işgal etmiştir. 29 Ekim 1919'da İngilizler, işgalleri altındaki bölgenin sorumluluğunu Fransızlara bırakmışlardır. Nitekim 29 Ekim 1919 günü içlerinde gönüllü Ermeni birliklerinin de olduğu Fransız işgal kuvvetleri Ayıntab'ı işgal etmişlerdir. 1 Nisan 1920'de, Ayıntab'ta Türklerle Fransız ve Ermeniler arasında bir savaş başlamıştır (Güner, 2007).

Gaziantep, düşman işgalinden kurtuluşu esnasında gösterdiği dillere destan mücadelesi ile milli Kurtuluş Savaşımıza adeta meşale olmuştur. Gaziantep'in kahramanca mücadelesi bütün yurttaki takdirle karşılanmıştır. Aynı şekilde Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından da taltif edilerek, 8 Şubat 1921 tarihinde 93 sayılı Kanunla "Gaziantep" adını almıştır (Özdeğer, 1996).

1516 yılından başlayarak Osmanlı Dönemi ve Cumhuriyet döneminde Gaziantep ilinin idari bölünüş yapısındaki değişiklikler aşağıda çizelge halinde gösterilmiştir (Çizelge 2-3).

Çizelge 2: Tarihsel Süreçte Gaziantep İlinin İdari Bölünüşündeki Değişimler (1516-1921)

Yıllar	Osmanlı İdaresinden Cumhuriyet Kurulana Kadar Gaziantep İli'nin Tarihsel Süreci
1516	Yavuz Sultan Selim Mercidabık (Halep' in kuzeyi) Seferi sırasında Besni üzerinden gelerek Ayıntab yakınlarındaki Merziman suyu (Merzban, Merzüban suyu) kenarına ordugâh kurduğu sırada, Şam ve Halep nâibleri ile birlikte Memlûklerin Ayıntab Nâibi Yusuf Bey de ordugâha gelerek Osmanlı hizmetine girmiştir. Yavuz Sultan Selim 20 Ağustos 1516 yılında Ayıntab'a gelerek üç gün kalmıştır. Böylece Ayıntab kesin olarak Osmanlı hakimiyetine girmiştir. Ayıntab bu dönemde Arap Eyaleti içinde Sancak (Ayıntab Sancağı) konumundadır.
1522	Arap Eyaletinin sınırları içerisinde bulunan Besni, Malatya, Darende, Divriği sancakları ayrılarak Rum eyaletine bağlanmıştır.
1531	Bu yılda Dulkadir Beylerbeyliği yani Maraş Eyaleti kurulmuştur. Ayıntab, Maraş Eyaletine bağlı bir sancak statüsündedir. Bu idari durumu 1830 yılına kadar devam etmiştir.
1830	Mısır Valisi Mehmet Ali Paşa' nın işgaline uğramadan önce Ayıntab Sancağı, vergilerin kolay toplanabilmesi için Maraş Eyaletinden ayrılarak Halep Eyaletine bağlı bir sancak konumuna getirilmiştir.
1832-1840	Bu yıllar arasında Osmanlı- Mısır Savaşı nedeniyle Ayıntab Sancağı 8 yıl boyunca Mısır Valisi Mehmet Ali Paşa'nın işgali altında kalmıştır. Bu dönemi sonlandıran Nizip Savaşı neticesinde Mehmet Ali Paşa'nın ordusu savaştan çekilerek Ayıntab, Halep Vilayetine bağlı bir sancak olarak kalmaya devam etmiştir.
1867-1909	1864 yılında düzenlenen Vilayet Nizamnamesiyle Osmanlı Devleti'nin idari sisteminde köklü bir değişim yapılmıştır. Ayıntab'da, ilk Kaza İdare Meclisi kurulmuştur. Bu tarihler arasında yapılan düzenlemelerde Ayıntab, Halep Vilayeti'nin Merkez Sancağına bağlı bir kaza konumuna getirilmiştir. 23 Temmuz 1908 yılında II. Meşrutiyet'in ilanı ile yapılan idari düzenlemelerde Ayıntab müstakil bir sancak merkezi yapılmıştır.
1913	Kilis ve Halfeti kazaları Ayıntab sancağına bağlanmıştır.
1918-1921	Osmanlı Devleti'nin I. Dünya Savaşı'nda yenilmiş kabul edilmesi üzerine 30 Ekim 1918'de Mondros Ateşkes Antlaşması imzalanmıştır. Antlaşmanın 7. ve 16. maddelerine göre önce İngilizler daha sonra Fransızlar, Ayıntab'ı işgal etmişlerdir. İngilizler çekildikten sonra 25 Ekim 1919 tarihinde 10 ay süren Fransız işgali altında kalmıştır. 25 Aralık 1921 tarihinde Fransızlarla imzalanan Ankara Antlaşmasından sonra işgalden kurtulmuş ve bağımsızlığına kavuşmuştur. 8 Şubat 1921 de İngilizlere ve Fransızlara karşı yapılan direniş hareketi sonucunda Ayıntab isminin başına 'Gazi' ünvanı getirilerek Gaziyıntab olarak değiştirilmiştir. 1921 yılında TBMM tarafından sancaklar kaldırılarak idari taksimatta vilayet kelimesi kullanılmaya başlanmıştır.

Kaynak: TDV İslam Ansiklopedisi, Çakar (2003).

Çizelge 3: Cumhuriyet'in İlanıyla Gaziantep İlinin İdari Bölünüşündeki Değişimler (1923-1999)

Yıllar	Cumhuriyet'in İlanından Günümüze Gaziantep İli'nin Tarihsel Süreci
1923	Cumhuriyet ilan edilmiştir.
1926	Cumhuriyetin ilanından 3 yıl sonra 877 sayılı kanunla idari taksimatta değişiklikler yapılmıştır. Gaziantep vilayetine bağlı olan Halfeti kazası, nahiye (bucak) merkezi olarak Urfa vilayetindeki (Şanlıurfa ilindeki) Birecik kazasına bağlanmıştır. 1918 yılında Gaziantep ili Merkez Kazasına bağlı olan Nizip Bucağı, kaza statüsüne getirilmiştir. Bu yılda Malatya iline bağlı olan Besni Kazası, Gaziantep iline bağlanmıştır.
1927-1935	1933 yılında Besni kazası tekrar Malatya iline bağlanmış; Pazarcık ve İslahiye ilçeleri Maraş ilinden ayrılarak Gaziantep iline bağlanmıştır.
1940- 1952	1944 yılında Pazarcık ilçesi Gaziantep ilinden ayrılarak Maraş iline bağlı bir ilçe olmuştur. 1946 yılında Merkez ilçeye bağlı Akçakoyunlu Bucağı, Kilis ilçesinin Elbeyli Bucağında ilçe sınırları içine alarak; Oğuzeli ilçesi olmuştur.
1953-1957	1957 yılında Merkez ilçeye bağlı Cingife Bucağı, Araban ve Yavuzeli adında müstakil iki ilçe haline getirilmiştir.
1958-1989	1960 yılında Merkez İlçe, Merkez ve Burç Bucağı olarak iki bucağa ayrılmıştır. 1987 yılında Büyükşehir Belediyesi kurulmuştur. Merkez İlçede Şehitkamil İlçesi ve Şahinbey İlçesi adıyla iki tane merkez ilçe kurulmuştur.
1989-1999	1991 yılında Nizip ilçesine bağlı bucak olan Barak Bucağı, Karkamış İlçesi olmuştur. İslahiye ilçesine bağlı Sakçagözü Bucağı, Nurdağı İlçesi olarak isim değiştirmiştir. 1995 tarihinde Kilis İlçesi (Merkez Bucak, Musabeyli Bucağı, Polateli Bucağı) tamamıyla Gaziantep ilinden ayrılarak müstakil bir il olmuştur. Oğuzeli ilçesine bağlı Elbeyli Bucağı' da ilçe yapılarak Kilis iline bağlanmıştır.

Kaynak: Teşkilat-ı Esasiye Kanunu, Teşkilat-ı Mülkiye Kanunu, TÜİK (Türkiye İstatistik Kurumu 1927 den itibaren genel nüfus sayımı verileri).

1.3.2. 1516- 1531 Yılları Arasında Arap Eyaleti İdari Taksimatı

Osmanlı ve Memlûklüler arasında 1516 yılında, Suriye ve Mısır'ın Osmanlı idaresinin eline geçmesi ile sonuçlanacak bir savaşın ilki ve en önemlisi olan bu savaş; Hz. Davud'un makamı olarak kabul edilen Dabık Çölünde gerçekleşmiştir. Bu bölge Kilis'in güneyinde Haleb'in yaklaşık 38 km kuzeyinde ve Antakya- Menbiç arasında Kuveyk ırmağı kenarında Dabık adındaki yerleşim yeri yakınlarında cereyan etmiştir. (Emecen, 2004).

Memlûklüler ve Osmanlı Devleti arasında II. Bayezid zamanında başlayan çekişme, Dulkadiroğlu meselesi ve Hicaza yönelik Osmanlı politikalarının yakın zamanda yeni bir gerginliğe yol açması beklenen bir olay haline gelmiştir. Mercidabık,

Memlûklûler zamanında askeri üs olarak kullanılan bir saha olsa da asıl ününü Osmanlı- Memlûk savaşı ile kazanmıştır (Emecen,2004).

Osmanlı İmparatorluğu elçileri rumi takvime göre Receb ayının 10. günü yani 9 Ağustos 1516 yılında Yavuz Sultan Selim'in ordusu Tohma Çayı kenarında alınan karara göre Ayıntab'a doğru hareket etmiştir. Ordu Ayıntab'a giderken 19 Receb'te (18 Ağustos) Ayıntab naibi Yunus Bey, kaleyi Yavuz Sultan Selim'e teslim etmiştir. Ayıntab'ta yapılan divanda savaş hareketi ve planı görüşülmüştür. İstisarelerin ardından Yavuz Sultan Selim Haleb'e girmiştir. Ardından Hama, Humus, Şam gibi şehirlerde teslim olarak buralara birer sancak beyi atanmıştır. Mercidabık Savaşı Osmanlı'ya Suriye, Filistin hakimiyetini sağlayarak Mısır'ın yolunu açmıştır. Doğu ve Güneydoğu şehirlerinde hakimiyeti sağlamlaştırmıştır (Emecen, 2004). 24 Ağustosta Mercidabık ve 23 Ocak 1517 Ridaniye zaferlerini müteakip Memlûklular'ın diğer mukavemetleri de bertaraf edilmiş ve 13 Nisan 1517'de Memlûk sultanlığı sona ererken bütün toprakları da Osmanlı Devleti'nin eline geçmiştir (Şıvgın, 2000).

Osmanlı Devleti'nin Mercidabık zaferiyle birlikte idari sınırları genişlemiştir. Osmanlı Devleti idari yönetimi altındaki topraklar uzun yıllar boyunca eyalet sistemiyle yönetilmiştir. Osmanlı dönemi idari taksimatı yönetim kademelenmesi yukarıdan tabana doğru eyalet, sancak(liva), kaza, nahiye ve karye şeklindedir (Özçağlar, 2015).

Eyaletlere ayrılmasındaki amaç, eyaletin, iktisadî bakımdan kendi kendini idare edebilmesi göz önünde bulundurulmuştur. Her eyalet aynı zamanda devletin savunması için lazım olan ve gelirine göre hissesine düşen asker miktarını da yetiştirmekle yükümlüdür. Yeni fethedilen şehirler büyüklüğüne ve zenginliğine göre ya özel bir eyalet halinde veya önceden mevcut bir eyalete sancak olarak eklenmek suretiyle idare tespiti yapılmaktadır. Fethedilen yerin eklendiği eyalette iktisadî ayrılıkları olması bir sorun yaratmamaktadır. Zira yeni eklenen bu sancak veya sancakların, eklendikleri eyaletin iktisadi yapısına bir benzerlik göstermesi şart değildir. Bir eyalet içinde yer alan muhtelif sancakların aynı eyalette olmalarına rağmen, büyük kara yolu üzerinde olması, önemli bir durak veya liman oluşları, hayvan yetiştirileceğinden, zirai faaliyetlerinin türüne göre bünyelerine en uygun ve özel şekilde hazırlanmış kanunları vardır. Bu yüzden vergi kanunu hazırlanmasında asıl unsur idare birliği eyalet değil, sancaktır (Kuzucu, 2016).

Eyalet: Arapça ‘idare etme, icra’ anlamındaki iyale kelimesinden gelmektedir. Osmanlı Döneminde en büyük idari birim resmi olarak XVI. yy’ın sonlarına doğru yani 1590 yıllarında kullanılmaya başlanmıştır. Bunun yerine ‘beylerbeyliği’ veya ‘vilayet’ terimleri kullanılmaktadır. I. Selim’in fetihleri sonrası Suriye, Filistin, Mısır ve Hicaz’ı içine alan Arap ve Alaüddeve vilayetleri 1515 yılında, Diyarbekir Vilayeti 1517 yılında, Rumeli Vilayeti, Anadolu Vilayeti, Rum Vilayeti, Karaman Vilayetlerine ayrılmıştır (İnalçık, 1995).

Sancak (Liva): Arapça’da liva ve raye kelimeleri hem sancak hem bayrak anlamını taşımaktadır. Sancaklar, Anadolu’ da Selçuklu hakimiyetinin sonlarına doğru yönetimi Osmanlı idaresine devretmesinin alametlerinden biri olmuştur. Sancak XV. yy’da ‘idare ve kumanda’ anlamları yanında ‘idari bölge’ anlamında kullanılmaya başlanmıştır. Eyaletleri oluşturan sancakların idarecisi Sancak beyi olan Mir-i Liva’ dır (Şahin,2009).

Kaza (İlçe): Günümüz ilçelerine tekabül eden kazalar, nahiyelerin bir merkez (kaza merkezi) etrafında birleşmesiyle oluşturduğu yönetsel kademe olup sancakların alt bölümünü teşkil etmektedirler. (Özçağlar, 2015).

Nahiye (Bucak): Osmanlı Devletinin klasik dönemi içerisinde birleşerek kazaları oluşturan idari alt birimdir. Osmanlı döneminde nahiyeler, livâ ve kazalar dışında doğrudan coğrafi ve idarî birimleri ve bölgeleri ifade etmek için de kullanılmaktadırlar.

Tanzimattan sonra Vilayet Nizamnamesi ile yapılan düzenlemelerle nahiye “birkaç köyün toplanmasıyla meydana gelen ve kazalar birbirine bağlanarak idare edilen yerler” şeklinde tanımlanmaktadır (Şahin, 2006). Ortaylı’ya göre nahiye birimini; “Birkaç köyün toplanmasından meydana gelen yerleşmeler kaza olmayıp, kazalara ilhak edilerek (kazalara bağlanarak) nahiye itibar olunacaktır” şeklinde tarif etmektedir (Ortaylı, 1974). “Bucak” sözcüğü 8. ve 11. yy Orta Asya Türkçesi’nde “buç ve gak” sözcüklerinin birleşiminden ortaya çıkmıştır. Sözcüğün kökünü oluşturan biç ve biç sözcükleri zamanla değişime uğrayarak “buç” (kıyı, bitim yeri, uç) halini almıştır. Buçgak, köşe kesim kesit, aç, zaviye anlamlarına gelmektedir (Özçağlar, 2015). Bucak’ın siyasî ve idarî bir bölge olarak ayrı bir kimlik ve isim altında ortaya çıkması Osmanlılar Devleti yönetiminde gerçekleşmiştir (Karpas, 1992). Nahiye tabiri,

livâ ve kazalar dışında doğrudan coğrafi ve idarî birimleri ve bölgeleri ifade etmek için de kullanılmakta idi. Cumhuriyet Döneminde Teşkilât-ı Esâsiyye Kanunu'na göre kazanın alt birimi olarak kasaba ve köylerden meydana gelen idari birlik şeklinde tespit edilmiştir. Kanununun 16. ve 21. maddelerine göre bu birim bir veya birkaç köyden teşekkül edeceği gibi bir kasabanın da nahiye olabileceği kararlaştırılmıştır (Şahin, 2006).

1924 Teşkilat-ı Esasiye Kanunu'nun 1945 yılında Türkçeleştirilmesinden önce bucak, "nahiye" adıyla anılmıştır; anayasanın Türkçeleştirilmesinden sonra ise nahiye sözcüğünün yerini bucak sözcüğü almıştır. (Özçağlar, 2015).

Karye (Köy): Günümüzdeki köy yönetsel alanı olarak bilinen, toplu yerleşme biçiminin ilk örneğini teşkil etmektedir. Arapça' da köy anlamına gelen karyeler Osmanlı dönemi kanunnamelerinde köy kethüdası/ kethüdarları, gayri müslim köylerde ise kocabaşlar tarafından yönetilmektedirler (Gümüşçü ve Küçükaşçı, 2016).

Osmanlı Devleti, Ayıntab'ı 1516 yılında topraklarına kattıktan sonra iktisadi, siyasi ve sosyal durumu hakkında genel bir tetkik yapılmasına karar vermiştir. Antep bölgesinin tahriri yapılarak karye (köy) ve mezraalarının vergi nüfusu ve kaynakları tespit edilmiştir. Elde edilen veriler ışığında burada tımar sistemi uygulanarak idari taksimatı yapıp bir sancak statüsü verilmiştir (Kuzucu, 2016).

Bu sınırlar dahilinde yeni idari taksimat düzenlemesi yapılmıştır. Bu idari sınır içindeki eyalete Arap Eyaleti adı verilmiştir. Sezen'e göre Osmanlı yer adları eserinde Arap eyaleti; "Mısır, Suriye, Güney ve Güneydoğu Anadolu'nun bazı bölümlerini kapsayan bölgedir" diye geçmektedir (Sezen, 2017).

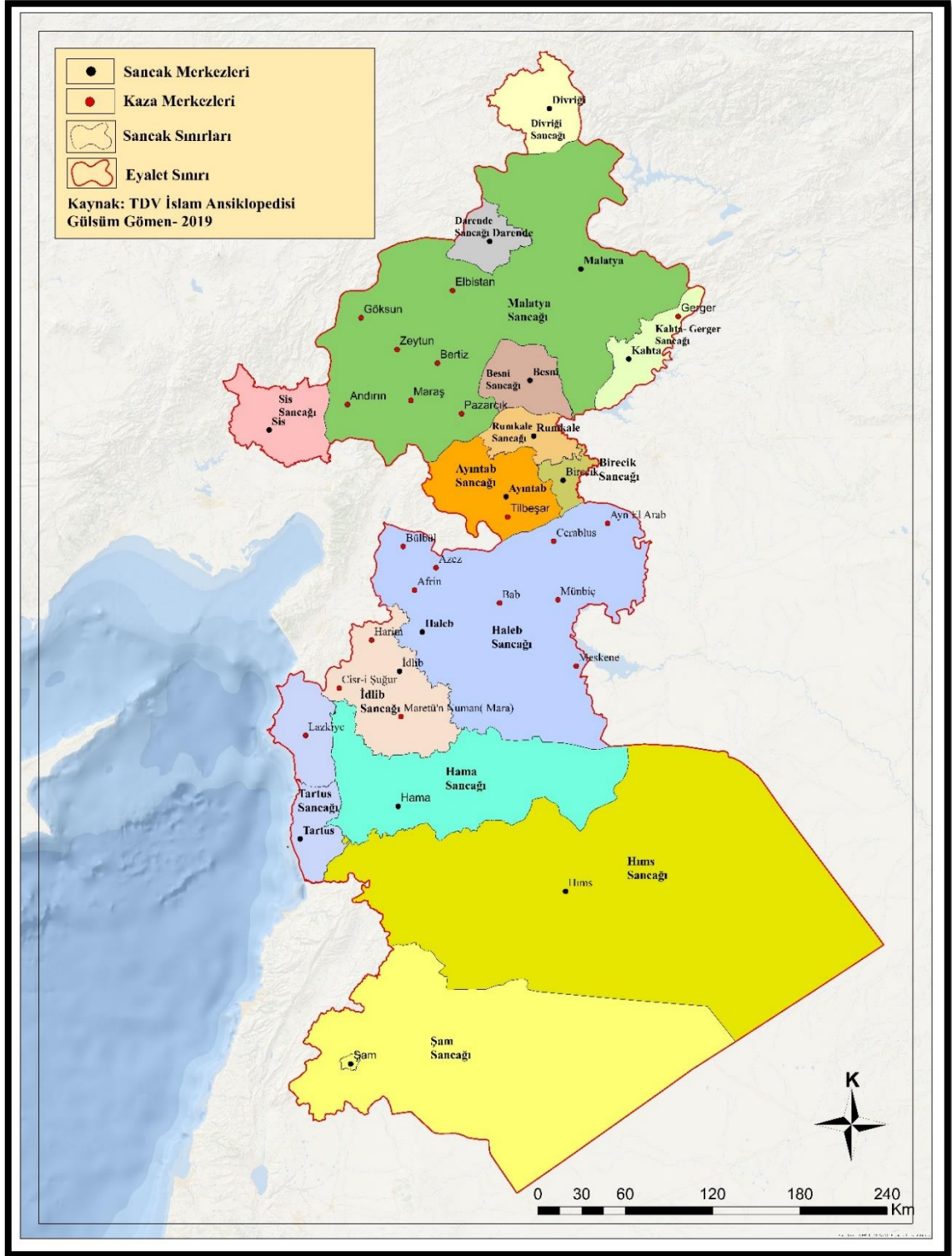
1517 yılına ait düzenlemelerde Vilayet-i Arab idaresi altında 15 sancağın adı geçmektedir. Bunlar; Haleb, Ayıntab (Antep), Hama, Hims, Sis (Kozan), Darend, Divriği, Trablus (Trablusşam), Malatya, Tarsus, Birecik, Kahta ve Gerger, Rumkale, Besni, Şam sancaklarıdır. Paşa sancağı henüz belirlenmediği için Şam sancakbeyi mahlul olarak geçmektedir (Çakar, 2003).

Çizelge 4: 1517- 1523 Yılları Arasında Arap Eyaletine Bağlı Sancaklar

ARAP EYALETİ	1517	1521	1523
BAĞLI SANCAKLAR	Şam	Şam (Paşa Sancağı)	Şam (Paşa Sancağı)
	Hama	Hama	Hama
	Hıms	Hıms	Hıms
	Tartus	Tartus	Tartus
	Halep	Halep	Halep
	Trablus	Trablus	Trablus
	Ayıntab	Ayıntab	Ayıntab
	Sis (Kozan)	Sis (Kozan)	Sis (Kozan)
	Besni	Besni	Besni
	Divriği	Divriği	Divriği
	Darende	Darende	Darende
	Malatya	Malatya	Malatya
	Kahta ve Gerger	Kahta ve Gerger	Uzeyr (Payas)
			Gazze
			Kudüs
			Safed
		Antakya	
		Aclün	

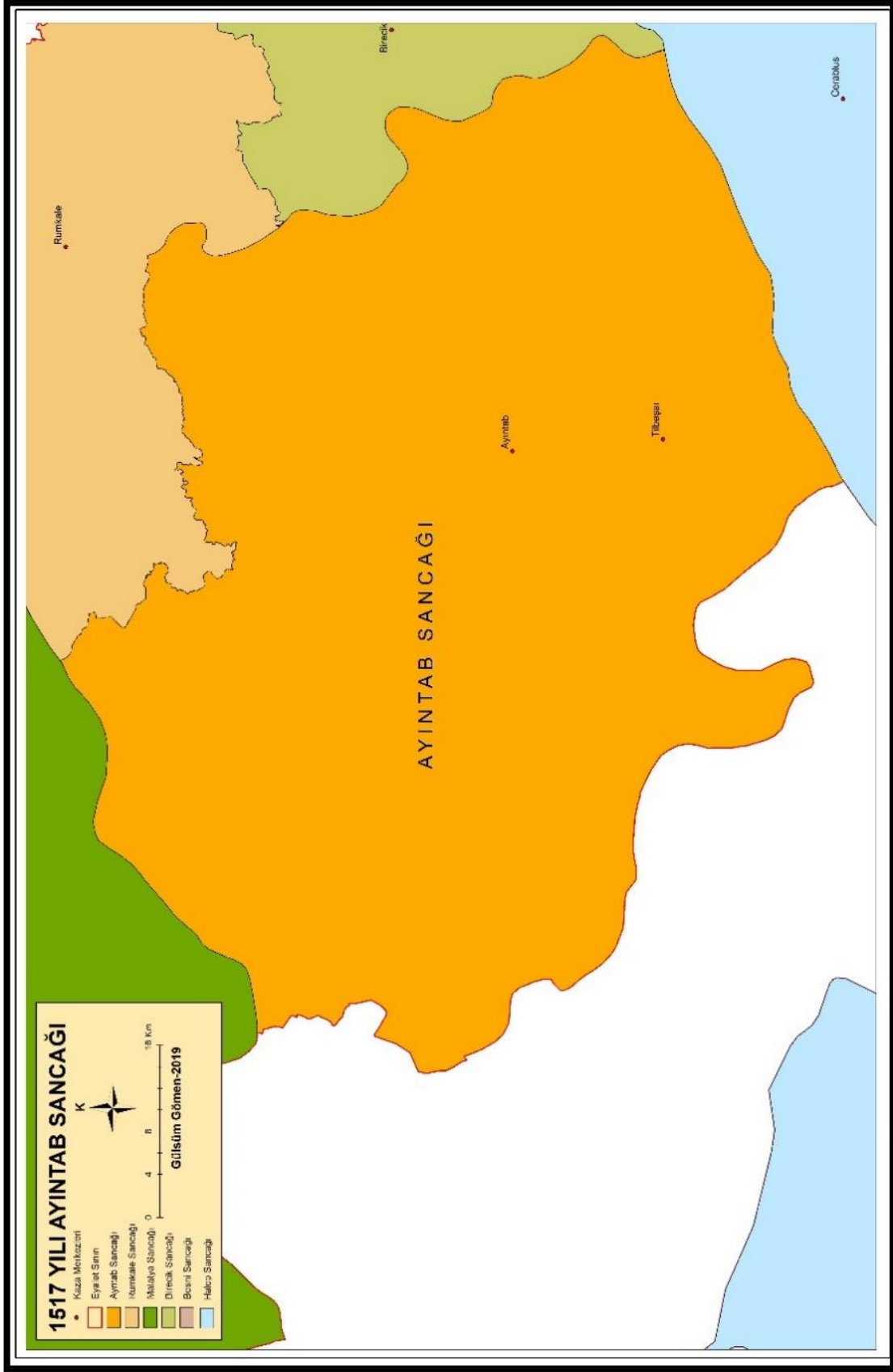
Kaynak: TDV İslam Ansiklopedisi, Çakar, 1998

1517 yılında yapılan ilk tahrirlere göre Arap eyaleti idari taksimatı içerisinde Ayıntab, Şam vilayetinin kuzey ucundaki sancağını teşkil etmektedir. Ayıntab sancağının güneyinde Halep sancağı, doğusunda Birecik sancağı, kuzeyinde Rumkale ve batısında Malatya sancakları yer almaktadır. Mercidabık Savaşı sonucunda Gazze, Kudüs, Safed sancakları Canberdi Gazali'ye verilmiştir (Emecen, 1993). 1517 yılına ait tahrirlerde Ayıntab sancağı kendi içindeki idari taksimatında merkez nahiye ile birlikte Tilbeşar (Telbaşir) nahiyesinden meydana gelmektedir (Harita 9 ve Harita 10).

Harita 9: 1517 yılı Arap Eyaleti İdari Taksimati
Kaynak: TDV İslam Ansiklopedisi, Çakar, 1998.

Ayıntab sancağı Osmanlı idaresine girdikten sonra sancak haline getirilip önce Arap eyaletine daha sonra Maraş (Dulkadir) eyaleti kurulduktan sonra buraya bağlanarak idari durumunu 18. yy'ın sonuna kadar devam ettirmiştir. Osmanlı'nın yükselme dönemi, Ayıntab için de yükselme ve gelişme devri olmuştur. Ayıntab'ın mahalleleri ve çehresi, bu dönemde bütün çizgileriyle ortaya çıkarak şehirdeki cami, mescit, medrese, imaret, suluk, çeşme, han ve hamam sayısı başka yerlerle kıyas edilmeyecek kadar artmıştır. Ayıntab sancağı yalnız imar ve kültür yönünden değil, iktisadî ve ticarî anlamda da kavşak noktası olması bakımından önemli bir gelişme süreci yaşamıştır (Kuzucu, 2016).

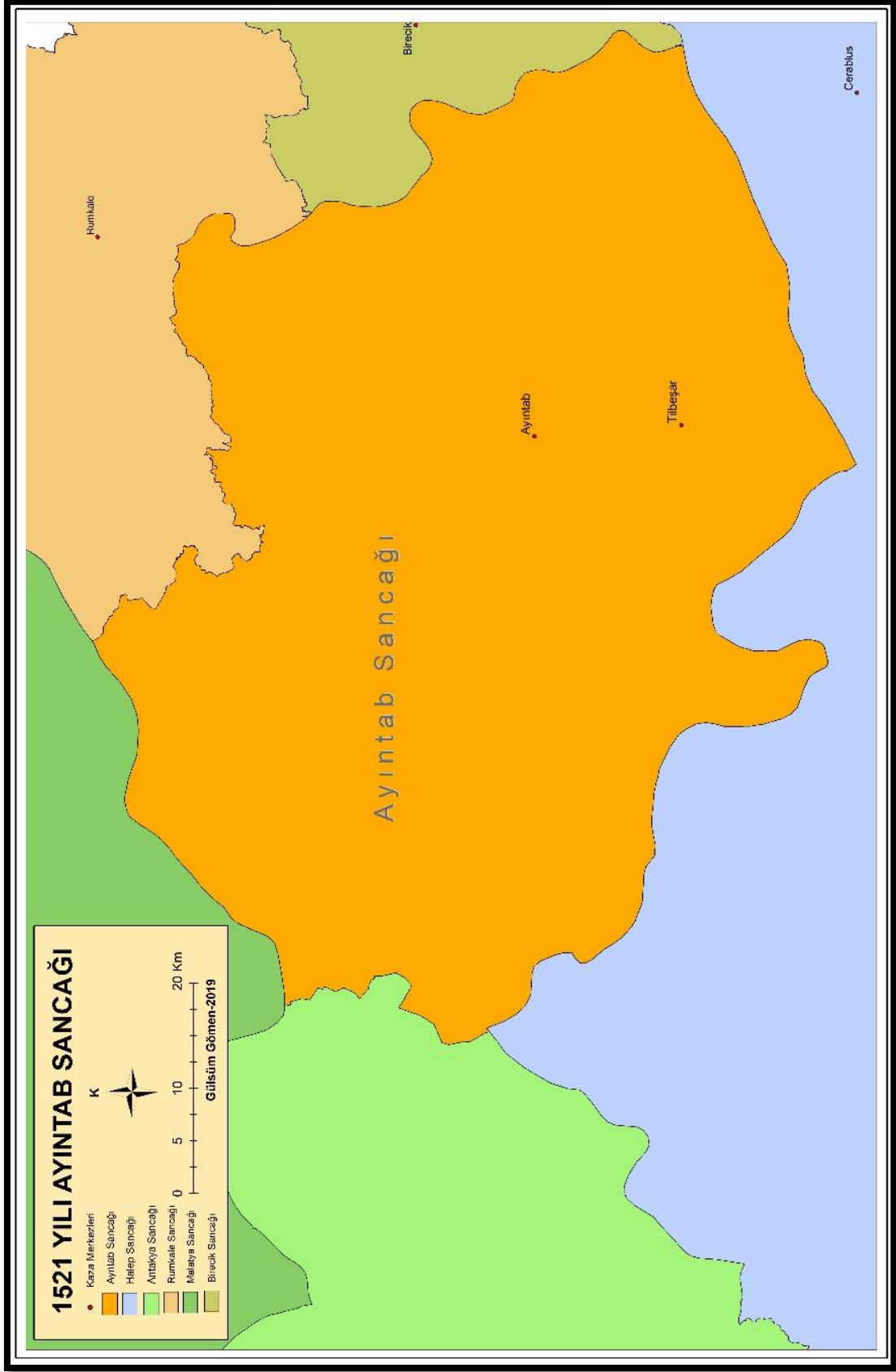
Harita 10: 1517 yılı Ayıntab Sancağı
Kaynak: TDV İslam Ansiklopedisi, Çakar, 1998.

Yavuz Sultan Selim'in ölümüne kadar Şam vilayetinde asi aşiretlerin isyanı ile uğraşan ve hac yollarının emniyetini sağlayan Canberdi Gazali'nin tutumu Kanûni Sultan Süleyman'ın tahta geçişiyle değişmiştir. Amacı yeni padişahın tecrübesizliğinden faydalanarak Şam ve civarını ele geçirerek Memlûk Devletini yeniden kurmaktır. Bu isteğini Mısır valisi Hayır Bey'e iletmiştir. Hayır Bey bir yandan olumlu cevaplar vererek bir yandan durumu Osmanlı Hükümetine bildirmiştir. Canberdi Gazali yanına Osmanlı idaresinden memnun olmayan Memlûk beylerini ve Araplar'ı alarak Şam'daki Osmanlı kuvvetlerini galip gelerek adına hutbe okutup para bastırılmış ve adına "el- melikü'l- eşref " ünvanını almıştır. Rodos'tan askeri yardım isteyerek onlardan gelen destekle Beyrut ve Trablusşam gibi kıyı bölgesini ele geçirmiştir. Daha sonra Halep'i 1521 yılında kuşatmıştır. İsyanın ve Halep kuşatmasının Osmanlı Hükümetinin duymasının ardından İstanbul'da divanda yapılan görüşmeler sonucunda Karaman beylerbeyi Hüsrev Paşa komutasında bir ordu yola çıkarıldı. Anadolu ve Rum beylerbeyliği, Dulkadirli Şehsuvaroğlu Ali Bey ve Ramazanoğlu Piri Bey'e sefere katılmaları için emirler gönderildi. Nitekim 27 Ocak 1521 tarihinde yapılan savaşta Canberdi Gazali isyanı bastırılarak Şam civarı yeniden Osmanlı idaresine geçmiştir (Emecen,1993).

Bu isyanın bastırılmasıyla Osmanlı idaresinde yeniden düzenlemeler yapılmıştır. Gazze, Kudüs, Safed (günümüz İsrail' in Akka kenti), Adana, Antakya, Salt (günümüz Ürdün sınırları içindeki Maan bölgesi) ve Aclün (günümüz Ürdün sınırları içindeki İrbid kenti) sancakları Osmanlı idaresine dahil olmuşlardır. 1517 yılında belirlenmemiş olan Paşa sancağı, 1521 yılında isyanın bastırılmasıyla kesin olarak belirlenmiştir. Şam sancağı Arap eyaletinin Paşa sancağı statüsünü almıştır. Ayıntab sancağının bu dönemde idari sınırı aynı şekilde kalmıştır (Çakar, 2003 ve Tomar 2012), (Harita 11 ve Harita 12).

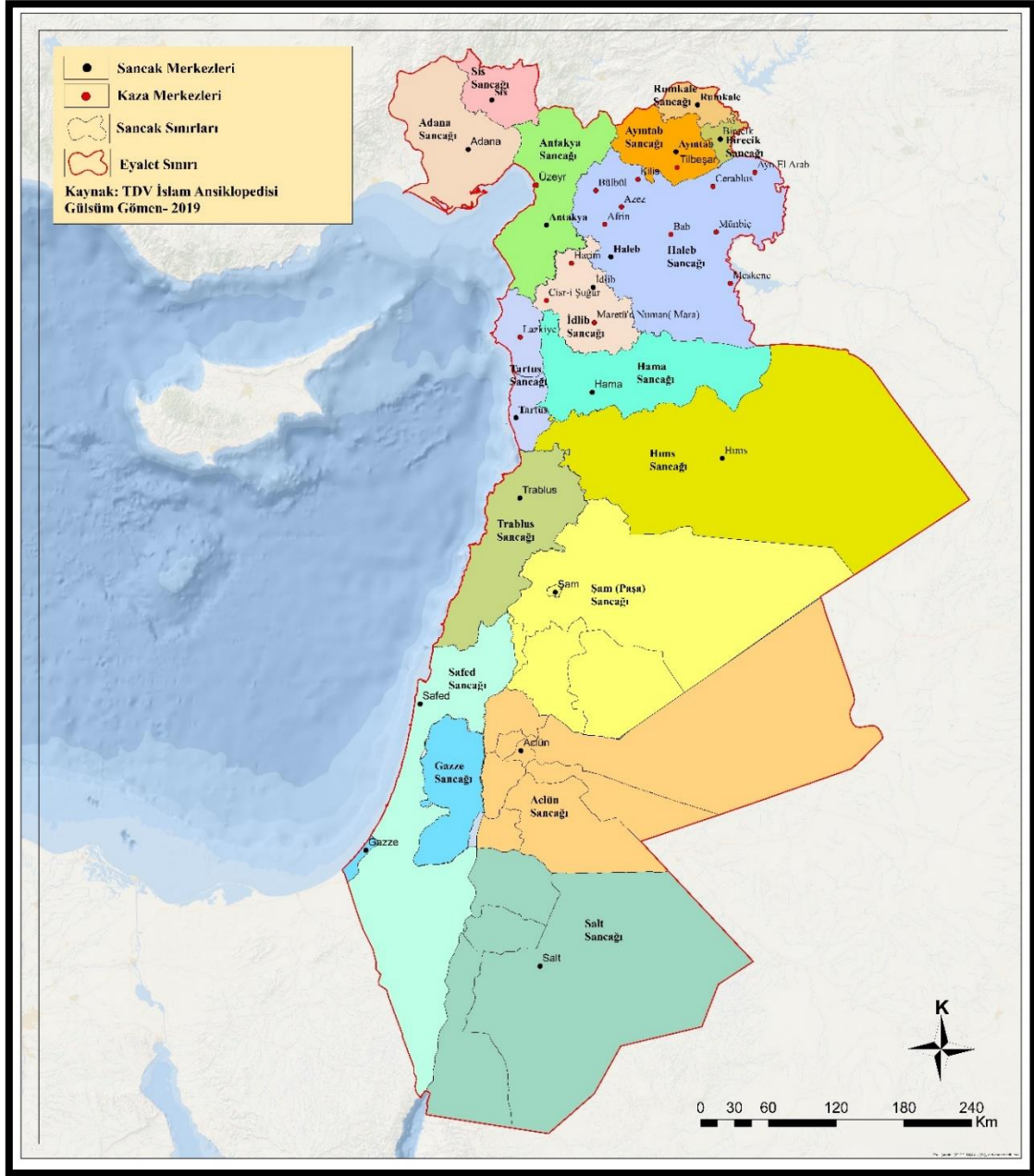
Harita 11: 1521 Yılı Arap Eyaleti İdari Taksimatı
Kaynak: TDV İslam Ansiklopedisi, Çakar, 1998.

Harita 12: 1521 Yılı Ayıntab Sancağı
Kaynak: TDV İslam Ansiklopedisi, Çakar, 1998.

XVI. yy'ın ilk yarısında Kanuni Sultan Süleyman dönemi Osmanlı idari yapısında yeni bir düzenleme yapılmıştır. Daha önceki dönemlerde olduğu gibi Kanuni döneminde de Kanunnameler yazılmıştır. Bu Kanunname, kamu hukuku, devlet teşkilatı, idare, vergi, ceza hukukunu kapsamaktadır. Osmanlılar bir bölgeyi fethettiklerinde genellikle mevcut kanunları muhafaza etmişler veya önemsiz bazı değişikliklerle uygulamışlardır. Bu kanunnamelerin temel amacı, örfi vergilerin ve pazar vergilerinin yani gümrük vergilerinin ödenme usullerini ve oranlarını göstermektir. Genel olarak Osmanlı kanunnameleri sistematik bakımdan Osmanlı vergi mantığına ve idari sistemine göre düzenlenmiştir. Bunlardan birisi olan Sancak kanunnameleri halktan alınan vergileri ve arazi kanunlarının formülleştirilmesi konusunda en iyi belirlenmiş ilkeleri takip etmiştir. Genel olarak Osmanlı kanunnameleri sistematik bakımdan Osmanlı vergi mantığına ve idarî sistemine göre düzenlenmiştir (İnalçık, 2001). Vergilerin düzenli toplanabilmesi için bu kanunnamelere ihtiyaç duyulmaktadır. Kanunnameler ile toplanan vergiler sayesinde idari yapının sınırlarının nereye kadar uzandığının tespiti yapılmaktadır. İnalçık'ın verdiği bilgilere göre 2 kanun idari yapıyla alakalıdır.

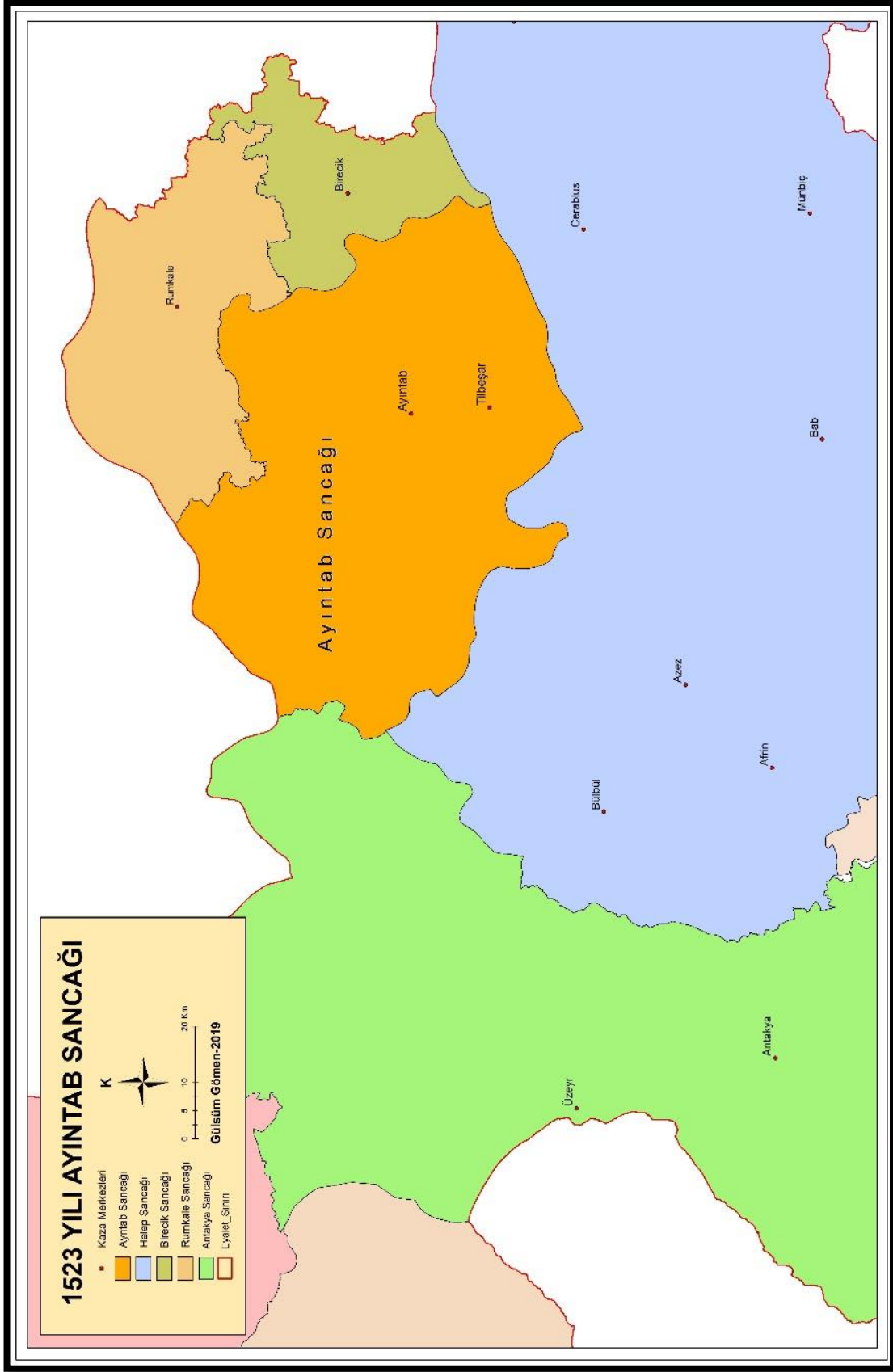
1. Padişah Hükümleri Şeklindeki Kanunnâmeler: Bunlar, belirli idarî meselelere ya da ihtiyaçlara cevap vermek üzere fermanlar yahut beratlar şeklinde yayımlanmış olup valiler ve kadılar tarafından uygulanmaları istenen hükümlerdir.
2. Sancak Kanunnâmeleri: İlhanlılar Devleti' ne kadar dayanan bu vergi türü, her bölge için düzenlemeleri ve vergileri gösteren "kânûn-ı memleket" diye bilinen müstakil defterler hazırlamışlardır. Osmanlılar kendi bölgesel vilâyet ya da sancak (livâ) kanunnâmeleriyle bu uygulamayı sürdürmüşlerdir. Bu kanunnâmeler padişahın tuğrasıyla onaylanmış ve her bölgenin mufassal tahrir defterlerinin başında yer almıştır. Bu çeşit kanunnâmeler, öncelikle reâyâ ile timar sahipleri arasındaki anlaşmazlıkları çözmek ve engellemek amacıyla devlet arazi (mîrî) sisteminin ve timarların yürürlükte olduğu eyaletler için mevcuttur. Ancak kanunnâmeleri resmî nitelikte olup belirli bir tarihte yürürlüğe girdikleri için hüküm formundaki kanunnâmelerle benzerlik göstermektedir (İnalçık, 2001). En bilinen örneği Mufassal tahrir defterleri'dir. Günümüzdeki idari düzenlemeler için çıkarılan yasalara benzerlik göstermektedir.

Kanunnamelerde yürürlükte olan kanunların yanı sıra, eyalet, sancak taksimatı hususunda, Osmanlı taşra teşkilatını gösteren bilgilerde içermektedir. Kanuni Sultan Süleyman Kanunnamesine göre 1522 yılında Osmanlı İmparatorluğu'nun İdari Taksimatı adlı çalışma içerisinde Ayıntab, Şam vilayetinin diğer adıyla Arap eyaletinin idari taksimatında sancak statüsündedir (Çakar, 2003).

Bu düzenlemelerden sonra 1522 yılı Arap eyaleti idari sınırları içerisindeki Besni, Malatya, Darende, Divriği sancakları Arap eyaletinden ayrılarak Rum eyaletine bağlanmıştır (Açıklı, 2008).

1522 yılında Arap eyaletinin sınırlarında küçülme meydana gelmektedir. Bu durum Kanuni Sultan Süleyman döneminin Kanunnameleriyle düzenlenmiştir. 1520'li yıllar Osmanlı Devletinde, Kanuni Sultan Süleyman dönemi olduğu için idari yapıda onun düzenlediği kanunlarla şekillenmiştir. Arap eyaletinin sınırları küçülmesine karşılık Ayıntab sancağının idari sınırlarında herhangi bir değişiklik yapılmamıştır. Bu düzenleme ile Ayıntab sancağı Arap eyaletinin güney sınırını oluşturmaktadır (Harita 13).

Harita 14: 1523 Yılı Ayıntab Sancağı
Kaynak: TDV İslam Ansiklopedisi ve Çakar, 1998.

1.3.3. 1531- 1830 Yılları Arasında Maraş Eyaleti İdari Taksimatı

Maraş Eyaleti'nin Kanuni Sultan Süleyman döneminde 1520-1566 yılları arasında kurulduğu tahmin edilmektedir. Eyaletin adı kaynaklarda, Osmanlı döneminden önce bölgeyi idaresinde bulunduran Dulkadiroğulları beyliğine ithafen Dulkadir veya Dulkadriyye, bazen de Farsça'nın tesiriyle Zülkadr veya Zülkadriyye olarak geçmektedir. Özellikle XVII. yy'dan sonra buraya, merkezi olan Maraş'tan dolayı Maraş eyaleti de denmiştir. Ayrıca XVI. yy'a ait bazı kaynaklarda bu eyalet için, bölgede Dulkadirli adıyla konar-göçer büyük bir Türkmen varlığından dolayı Türkmen vilayeti de denilmektedir. XVII. yy'dan itibaren ise Dulkadiroğlu beylerbeyliğine merkezi Maraş olduğu için Maraş eyaleti denilmektedir. 1531 yılına kadar herhangi bir kaynakta Maraş veyahut Dulkadir beyliğine rastlanmadığı gibi bu yıldan itibaren Dulkadir beyliğinin adına bazı kaynaklarda rastlanmaktadır. Böylece Maraş, Osmanlı idari taksimatında 1531 yılından itibaren bir eyalet olarak yer almaktadır (Şahin, 1994).

Sezen'e ait Osmanlı yer adları eserinde Maraş eyaleti hakkında Dulkadir beyliğinin yerine kurulmuştur. Maraş eyaleti veya Türkmen vilayeti de denilmektedir (Sezen, 2017).

Dulkadir beylerbeyliğinin kuruluşu, Veziriazam İbrahim Paşa'nın bölgede çıkan Kalenderoğlu isyanını bastırmasından sonra 1527 yıllarında asayişini sağlamak için yapılan idarî düzenlemeler sonucu gerçekleştiği düşünülmektedir (Şahin, 1994). Maraş eyaletinin kuruluşundan sonra Arap eyaletine bağlı olan Ayıntab sancağı ise bu yıldan itibaren Maraş eyaleti yani Dulkadir beylerbeyliği idari sınırlarına dahil olmuştur. 1531 yılında hazırlanmış bir sancak listesinde "Vilayet-i Zülkadriye" adı altında Maraş paşa sancağı olarak bir eyalet teşkilatının kurulduğu anlaşılmaktadır. Bu listede Vilayet-i Zülkadriye adıyla kayıtlı bulunan Maraş eyaletine bağlı sancaklar şu şekilde sıralanmaktadır; Liva-i Maraş, Liva-i Bozok, Liva-i Sis, Liva-i Ayıntab olmak üzere merkez sancakla birlikte 4 sancak halinde karşımıza çıkmaktadır (Arslan, 2014).

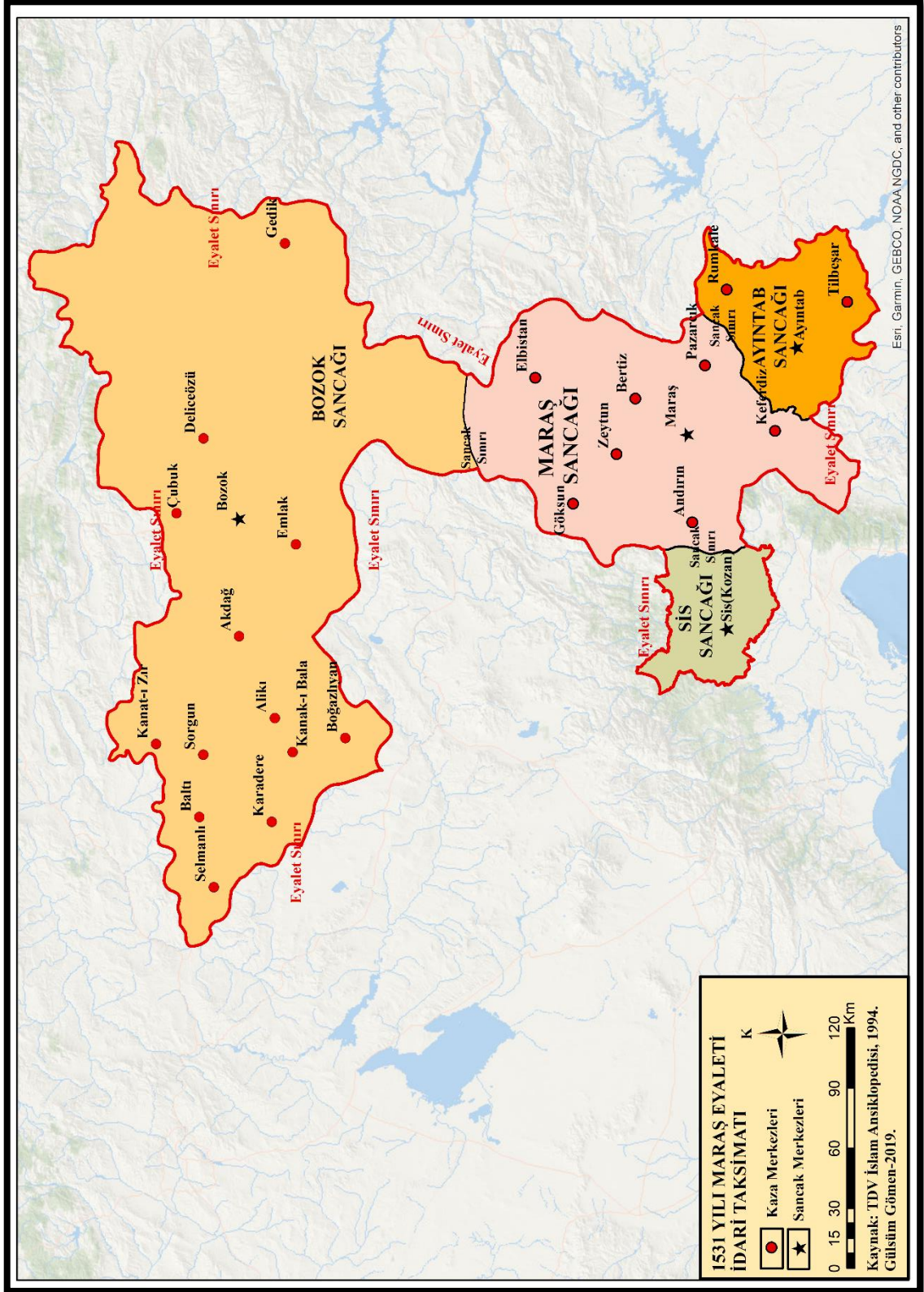
Verilen bilgiler doğrultusunda hazırlanan 1531 yılı Maraş eyaleti idari taksimatının gösterildiği Harita 15'ten de anlaşılmaktadır ki; 1531 yıllarına kadar Arap Eyaletine bağlı bir sancak statüsünde olan Ayıntab, bu yıldan sonra sancak statüsünü,

Maraş eyaletine bağlı bir sancak olarak devam ettirmiştir. Ayıntab sancağına bağlı kazalar ise bu dönemde Ayıntab merkez kazası, Tilbeşar kazası ve Rumkale kazası olmak üzere üç kazadan oluşmaktadır. Ayıntab sancağının Rumkale kazası günümüzde Araban ve Yavuzeli ilçelerini oluşturmaktadır. Tilbeşar kazası günümüzde Oğuzeli ilçesi civarını oluşturmaktadır. Merkez kaza ise günümüzde yine merkezi ilçeleri teşkil eden Şehitkamil ve Şahinbey ilçeleridir.

Çizelge 5: Gaziantep İlinin İsim Tarihi

GAZİANTEP (Gaziayıntab) (16.yy. Ayıntab) (1921 : Gaziayıntab)	غازى عينتاب	Sancak (1517)	Arap vilâyeti
		Sancak (1522-1588)	Zülkadriye eyâleti
		Sancak (1846-1865)	Halep eyâleti (salnâme)
		Müstakil Sancak (19.10.1913)	Ayıntab Müstakil Sancak
		Kazâ (1866-14 Ağustos 1914/1910 Resmi Gazt.)	Halep → Halep vilâyeti (salnâme)
		Sancak (1915-1921)	Halep → Halep vilâyeti (salnâme)
		Sancak Merkezi (02 Şubat 1337 (1921)/6265 S.İ.V.H.K)	Ayıntab Müstakil Sancak “Ayıntab” ismi “Gaziayıntap” olmuştur.
Vilâyet (1924)	Gaziantep		

Kaynak: Osmanlı Yer Adları (Sezen, 2017).

Harita 15: 1531 Yılı Maraş Eyaleti İdari Taksimatı

Çizelge 6: Kuruluştan 17. yy'a Kadar Maraş Eyaleti Sancakları

1531	1548	1568-1575	1585-1632	1638-1703
Maraş (Paşa Sancağı)	Maraş (Paşa Sancağı)	Maraş (Paşa Sancağı)	Maraş (Paşa Sancağı)	Maraş (Paşa Sancağı)
Ayıntab	Ayıntab	Ayıntab	Ayıntab	Ayıntab
Bozok (Yozgat)	Bozok (Yozgat)	Kars-ı Maraş (Göksun, Andırın)	Kars-ı Maraş (Göksun, Andırın)	Kars-ı Maraş (Göksun, Andırın)
Sis (Kozan)	Sis (Kozan)	Sis (Kozan)	Malatya	Malatya
	Üzeyr (Payas)	Malatya	Samsad (Kahta ve Gerger)	
		Samsad (Kahta ve Gerger)		

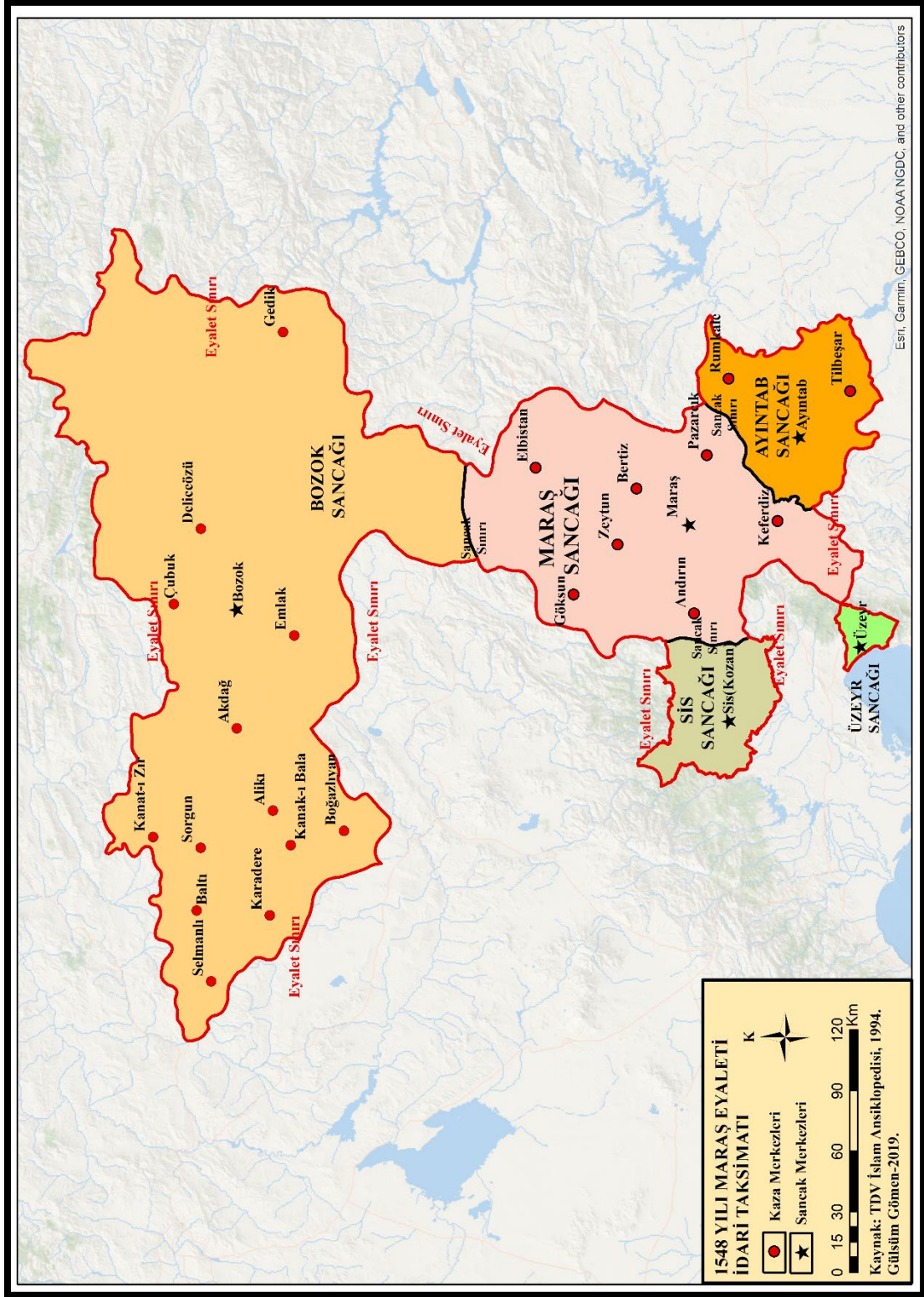
Kaynak: TDV İslam Ansiklopedisi, Dulkadir Eyaleti Maddesi, 1994.

1548 yılı Maraş eyaletinin idari yapısını gösteren Harita 16 ve Çizelge 5 incelendiğinde Maraş eyaletinin sancakları Maraş (Paşa Sancağı), Ayıntab, Sis (günümüz Adana ili sınırları içindeki Kozan), Bozok (günümüz Sivas ve Yozgat illeri) ve 1517 yıllarında Arap eyaletinin idari sınırlarını dahilinde sancak statüsünde olan Üzeyr'in (günümüz Hatay ili sınırları içerisinde olan Dörtyol) 1548 yılından itibaren Maraş (Dulkadir) eyaleti sınırlarına dahil olduğunu görülmektedir (Sezen,2017).

Çizelge 7: Üzeyir Sancağının İsim Tarihi

YAKACIK (16.yy. Payas) (1960 : Yakacık)		Sancak Merkezi (1517) Sancak Merkezi (1548) Sancak Merkezi (1568) Sancak Merkezi (1846-1865) Kazâ Merkezi (1866-1867) Sancak (1868-1870) Sancak (1871-1879) Kazâ (1880-1908) Nâhiye (1911-1923) Nâhiye (1924-1933) Nâhiye (1933-1939) Nâhiye (1940) Belediye (09 K. Ev.1940) (16276 S.B.K.K)	Üzeyir → Arap vilâyeti Üzeyir → Zülkadriye eyâleti Üzeyir → Halep eyâleti Üzeyir → Adana eyâleti (salnâme) Üzeyir → Adana → Halep vilâyeti (salnâme) Halep vilâyeti (salnâme) Adana vilâyeti (salnâme) Cebel-i Bereket → Adana vilâyeti (salnâme) Dörtyol → Cebel-i Bereket→ Adana vilâyeti (salnâme) Dörtyol → Cebel-i Bereket vilâyeti (salnâme) Dörtyol → Adana Dörtyol → Hatay Dörtyol → Hatay
--	--	--	--

Kaynak: Osmanlı Yer Adları (Sezen, 2017).

Harita 16: 1548 Yılı Maraş Eyaleti İdari Taksimatı

Kanuni Sultan Süleyman dönemini yansıtan önemli eserlerden biri olan Celâlîzâde Mustafa'nın "*Tabakâtü'l-Memâlik*" eserinde ise Dulkadir vilayeti; Maraş, Bozok, Ayıntab ve Üzeyr sancaklarından müteşekkil olarak yazılmıştır. Halep vilayetinin kurulması, Zulkadriyye (Dulkadir) vilayetinin sancak sayısında birtakım değişikliklere yol açmıştır. Bazı sancaklar Rum ve Zulkadriyye vilayetleri arasında gidip gelmiştir. Kanuni devrinden hemen sonraki yılda tanzim edilen bir sancak tevcih defterindeki bilgilere göre Dulkadir olarak ifade edilen vilayet; Maraş, Malatiyye (Malatya), Sis (Kozan), Ayıntab, Kars-ı Maraş (Göksun ve Andırın) ve Samsad sancaklarından müteşekkildir (Kılıç, 2019).

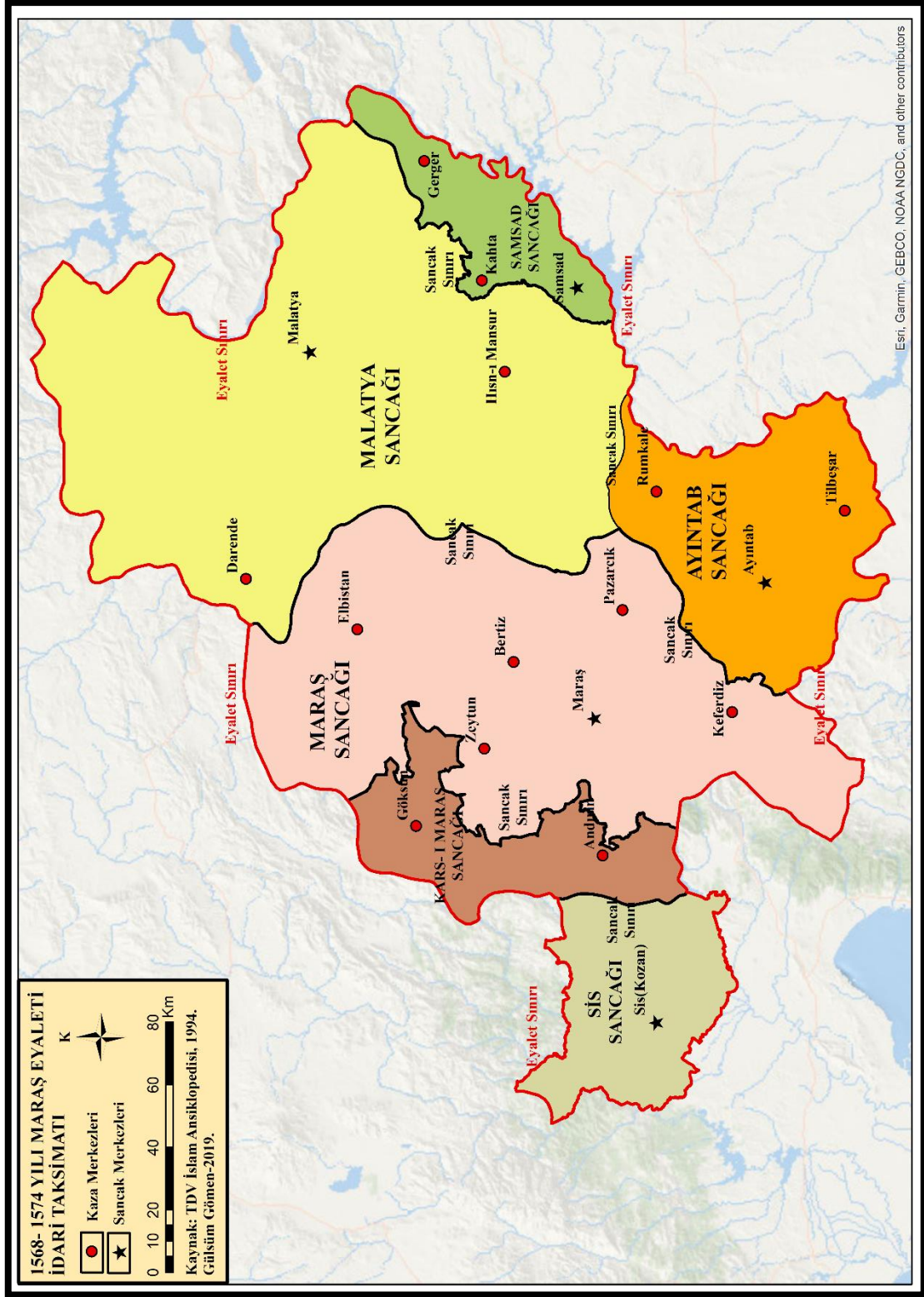
Yapılan araştırmalar neticesinde Maraş eyaletinin idari sınırları 1568 yılında küçülmüştür. Buna karşılık Ayıntab sancağını oluşturan Ayıntab merkez kazası, Tilbeşar ve Rumkale kazalarıyla birlikte idari alanında bir değişiklik olmamıştır. 1568-1574 yılları arasındaki Maraş eyaletinin idari yapısı merkez sancakla birlikte Ayıntab, Kars-ı Maraş, Sis, Malatya ve Samsad olmak üzere 6 sancaktan oluşmaktadır (Çizelge 6).

Bu bilgiler doğrultusunda hazırlanan 1568-1574 yılına ait Maraş eyaletinin yönetsel bölünüşünün gösterildiği Harita 14'te Bozok sancağı Rum eyaletine bağlanmıştır. Aynı zamanda Malatya sancağına bağlı olan Samsat, Gerger ve Kahta kazaları bir araya getirilerek Samsat sancağı kurulmuştur. Bununla birlikte Maraş eyaletinin merkez sancağı yani idarenin merkezi olan Maraş sancağına bağlı Göksun ve Andırın kazaları birleştirilerek Kars-ı Maraş adında bir sancak kurulmuştur. Günümüzde Hatay iline bağlı olan Payas ilçesi geçmişte Üzeyr sancağı, Maraş eyaletinden ayrılarak 1568 yılında Halep eyaletine sancak olarak bağlanmıştır (Sezen, 2017).

Çizelge 8: 1568- 1574 yılları arasında Maraş Eyaleti Sancakları

Maraş Eyaleti' ne bağlı Sancaklar
Maraş (Paşa) Sancağı
Ayıntab Sancağı
Kars-ı Maraş (Göksun ve Andırın) Sancağı
Sis (Kozan) Sancağı
Malatya Sancağı
Samsat (Kahta ve Gerger) Sancağı

Kaynak: Osmanlı Yer Adları, (Sezen, 2017).

Harita 17: 1568-1574 Yılı Maraş Eyaleti İdari Taksimatı

1568-1574 yılına ait araştırmalara göre eyaletin altı sancaĝa ayrıldığı görülmektedir. Bu sancaklar Maraş, Malatya, Sis (Kozan), Ayıntab, Kars-ı Maraş ve Samsat idi. Buradaki isimlerden anlaşılacağı üzere eyalete bağlı olan sancaklar XVI. yy ortalarına göre farklılık göstermektedir (Harita 17).

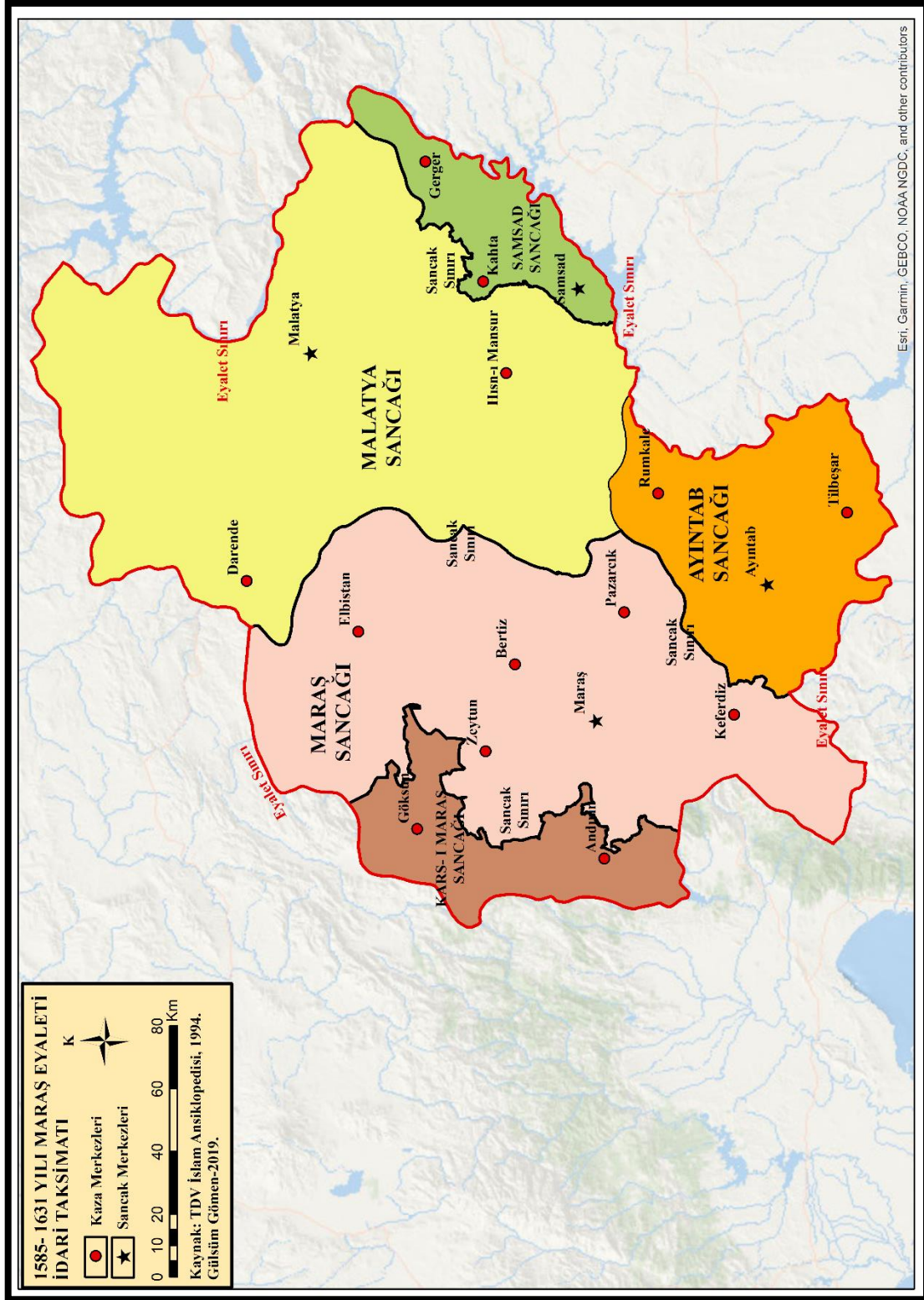
1571 yılında Kıbrıs'ın fethiyle Kıbrıs eyaleti kurulduktan bir müddet sonra Sis sancağı Maraş eyaletinden ayrılarak Kıbrıs eyaletine dahil edilmiştir. Böylece Maraş eyaletinin bu döneme ait idari taksimatına, Maraş, Kars-ı Maraş, Ayıntab, Samsat ve Malatya sancakları bağlı kalmıştır. Eyalet bu durumunu uzunca bir süre korumuştur. Nitekim 1609 tarihli Ayn-i Ali Efendi'nin verdiği listeye göre 1600'l yılların başlarında Osmanlı Devleti'nde bulunan otuz iki eyaletten biri olan Maraş (Dulkadriye,) eyaleti, Maraş, Kars-ı Maraş, Ayıntab, Samsad ile Malatya olmak üzere beş sancaktan oluşmaktadır (şahin, 1994).

TDV(Türkiye Diyanet Vakfı) İA(İşlam Ansiklopedisi)'nde bulunan "*Dulkadir Eyaleti*" makalesinde 1585- 1631 yılları arasındaki bilgilere göre ve Sezen'e ait "*Osmanlı Yer Adları Sözlüğü*" eserinde tarihsel süreci karşılaştırılarak hazırlanan Harita 18 ve izelge 9'da Maraş eyaletinin idari taksimatı gösterilmektedir.

Çizelge 9: 1585- 1631 Yılları Arasında Maraş Eyaleti Sancakları

Maraş Eyaletine bağlı sancaklar
Maraş (Paşa) Sancağı
Ayıntab Sancağı
Kars- ı Maraş Sancağı (Göksun, Andırın)
Malatya Sancağı
Samsat (Kahta ve Gerger) Sancağı

Kaynak: TDV İA ve Osmanlı Yer Adları (Sezen, 2017).

Harita 15: 1585-1631 Yılı Maraş Eyaleti İdari Taksimati

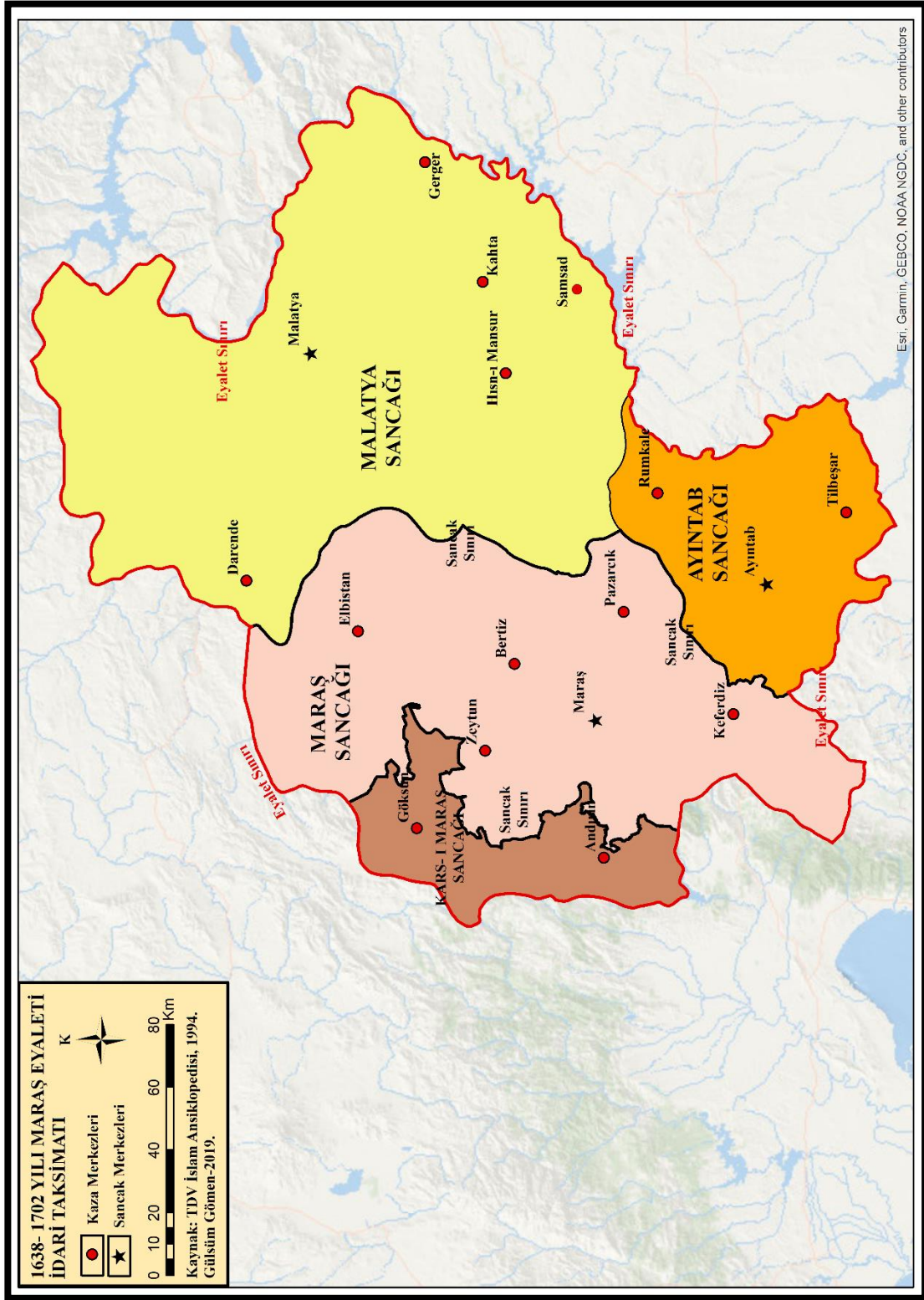
1638- 1702 yılına ait “*Eyalet ve Sancak Tevcih Defteri*”nde yer alan bilgilere göre oluşturulmuş olan Maraş eyaletinin idari taksimatında birtakım değişiklikler yapılmıştır. Daha önceki yıllarda müstakil bir sancak olan Samsad sancağı bu yılda Malatya sancağına bağlamıştır. 1638- 1702 yılları arasında Maraş eyaleti dört sancaktan oluşmaktadır. Bu sancaklar şu şekildedir; Maraş, Ayıntab, Malatya, Kars-ı Maraş sancaklarıdır (Arslan, 2014, Harita 19).

Bu açıklamalardan sonra, Maraş eyaleti 17. yy’ın ikinci çeyreğinden itibaren, Maraş, Ayıntab, Kars-ı Maraş ve Malatya olmak üzere 4 sancaklı bir yapı ile istikrar kazanarak yüzyıl boyunca bu durumunu korumuştur. Aslında dört sancaklı statü, XIX. yy’ın başlarına kadar devam etmiştir. 1831’de Maraş eyaleti, Malatya, Samsat ve Gerger’den ibarettir. Bu sancaklardan Samsat ve Gerger, önceden Malatya sancağına bağlı kaza statüsünde iken, kaynaklara göre 1846 yılından itibaren Harput eyaletine bağlı Besni sancağının bir kazası olarak Maraş eyaletinden ayrılmıştır. Bununla birlikte daha önce eyalete bağlı olan Ayıntab ve Kars-ı Maraş sancakları buradan ayrılmışlardır. Düzenlenen Vilayet Nizamnamesiyle birlikte Ayıntab sancağı tekrar Halep vilayetine bağlanmıştır. Maraş eyaleti, 3 Kasım 1839 yılında Tanzimat’ın ilanından sonraki idari düzenlemelerde eyalet statüsünü kaybederek Halep vilayetine sancak olarak bağlanmıştır (Şahin, 1994 ve Sezen 2017).

Çizelge 10: 1638- 1702 yılları arasında Maraş Eyaletinin Sancakları

Maraş Eyaletine Bağlı Sancaklar
Maraş (Paşa) Sancağı
Ayıntab Sancağı
Kars- ı Maraş (Göksun, Andırın)
Malatya Sancağı

Kaynak: TDV İA ve Osmanlı Yer Adları (Sezen, 2017).

Harita 19: 1638- 1702 Yılı Maraş Eyaleti İdari Taksimat

1.3.4. 1867- 1909 Vilayet Nizamnamesine Göre Ayıntab Kazası İdari

Taksimatı

Mısır Valisi Mehmet Ali Paşa' nın işgaline uğramadan önce Ayıntab sancağı, vergilerin kolay toplanabilmesi için Maraş eyaletinden ayrılarak Halep eyaletine bağlı Halep sancağı'nın bir kazası haline getirilmiştir. 1831 yılında Halep vilayetine bağlanan Ayıntab kazası 1832- 1840 yılları arasında Osmanlı-Mısır Savaşı nedeniyle 8 yıl boyunca Mısır Valisi Mehmet Ali Paşa'nın işgali altında kalmıştır. Bu dönemi sonlandıran Nizip Savaşı neticesinde Mehmet Ali Paşa'nın ordusu savaştan çekilerek Ayıntab, Halep vilayetine bağlı bir kaza olarak kalmaya devam etmiştir (Kutluoğlu, 2002).

1864 yılında hazırlanan Vilayet Nizamnamesi ile Osmanlı Devleti'nin idari sisteminde köklü bir değişim yapılmıştır. Mithat Paşa'nın 1864-1871 yılları arasında Tuna vilayetindeki uygulamalardan sonra tüm Osmanlı sınırları içerisinde uygulamaya başlanmıştır. Vilayet Nizamnamesine göre en büyük idari birim yukarıdan aşağı doğru; vilayet, sancak, kaza ve köylerden oluşmaktadır. Bu düzenlemelerden sonra eyalet adı vilayete dönüştürülmüş, vali yönetici olarak durumunu ve ünvanını korumuştur. Sancak terimi yerine liva ismi kullanılıp, yönetim birimi kaymakam yerine mutasarrıflara bırakılmıştır. Kaza birimi ise statüsünü korumakla birlikte seçimle göreve getirilen kaza müdürü veya kaza yöneticisi yerine kaymakamlar göreve atanmıştır. Bu şekilde en önemli değişiklik kaza yönetiminde olmuştur. 1871 yılına gelindiği zaman nahiyeler de yönetim teşkilatında yerini almışlardır. Vilayet yönetimi ise valinin başkanlığında birçok üyeden oluşan Vilayet İdare Meclisi tarafından yönetilmektedir (Eroğlu vd., 2008).

Ayıntab'ta, 1864 Vilayet Nizamnamesi ile birlikte ilk Kaza İdare Meclisi kurulmuştur. Bu tarihler arasında yapılan düzenlemelerde Ayıntab, Halep vilayetinin merkez sancağına bağlı bir kaza konumuna getirilmiştir (Kocaoğlu, 1997).

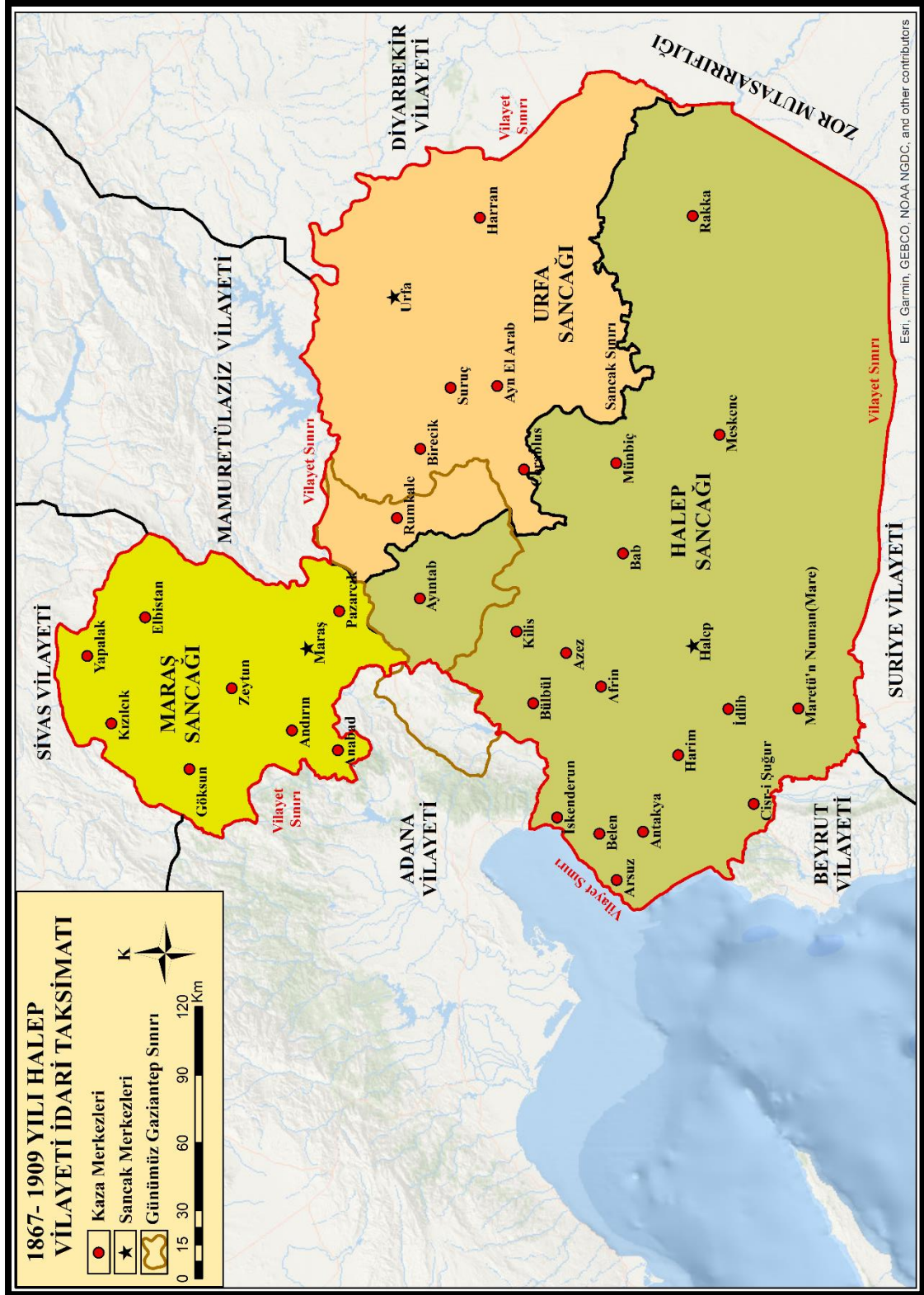
1864 Vilayet Nizamnamesi'nden sonra 1867-1909 yıllarını kapsayan Vital Cuinet'nin "*La Turquie d' Asie*" kitabından ve "*Halep Vilayeti Salnamesi*"nde Halep vilayetini oluşturan sancaklar; Halep (Paşa) sancağı, Urfa sancağı ve Maraş sancağı olmak üzere üç sancaktan oluşmaktadır. Halep merkez kazası, Halep sancağının merkezi konumundadır, aynı zamanda vilayetin idari işlerinin yürütüldüğü vilayet

merkezidir. Ayıntab, Halep vilayetinin merkez sancağına bağlı bir kaza konumundadır. Haritadan anlaşılacağı gibi, günümüz sınırlarının da işlendiği Gaziantep ilinin, İslahiye ve Nurdağı ilçeleri o dönemde Adana vilayetine bağlı oldukları görülmektedir. Urfa sancağının merkezi yine aynı adı taşıyan Urfa kazasıdır. Urfa sancağına bağlı Rumkale kazası, günümüzde Gaziantep ilinin Araban, Karkamış, Nizip, Yavuzeli ilçelerini içine alan bir alanı kaplamaktadır (Çizelge 11 ve Harita 20).

Çizelge 11: 1867- 1909 Yılı Halep Vilayeti Sancak ve Kazaları

HALEP VİLAYETİ SANCAK VE KAZALARI		
Halep Sancağına Bağlı Kazalar	Urfa Sancağına Bağlı Kazalar	Maraş Sancağına Bağlı Kazalar
Halep (Merkez) Kazası	Urfa (Merkez) Kazası	Maraş (Merkez) Kazası
Ayıntab, Afrin, Antakya, Arsuz, Azez, Bab, Belen, Bülbül, Cısr-i Şuğur, Harim, İdlib, Kilis, Maret'ün Numan (Mare), Meskene, Mümbiç, Rakka,	Ayn El Arab, Birecik, Cerablus, Rumkale, Suruç, Harran	Anabad, Andırın, Elbistan, Göksun, Kızılcık, Pazarcık, Yapalak, Zeytun

Kaynak: Vital Cuinet, La Turquie d' Asie Kitabının 2. Cildindeki Halep Vilayeti Haritası.

Harita 20: 1867-1909 Yılı Halep Vilayeti İdari Taksimatı
Kaynak: Vital Cuinet, La Turquie d' Asie Kitabının 2. Cildindeki Halep Vilayeti haritasından yararlanılmıştır.

1876 yılında yürürlüğe giren Kanun-i Esasi'nin 108. maddeden 112. maddesine kadar vilayet adı altındaki maddeler yönetimin yapısını oluşturmaktadır. Merkezi yönetimin taşra teşkilâtı ve yerel yönetimler bakımından temel birim il (vilayet) olarak düşünülmüştür. Taşra yönetimini düzenleyen Kanun-i Esasinin 108. maddesinde “Vilayetin usulü idaresi, tevzii mezuniyet ve tefriki vezaif kaidesi üzerine müesses olup derecatı nizamı mahsus ile tayin kılınacaktır” hükmünü taşıması ülkenin en büyük mülki idari birimi, bazı eyaletler dışında ‘vilayet’ adını almaktadır. Kanununun 109. maddesinde de mülki birimler olarak vilayet, liva ve kazalar sayılmıştır (Yayla, 1984).

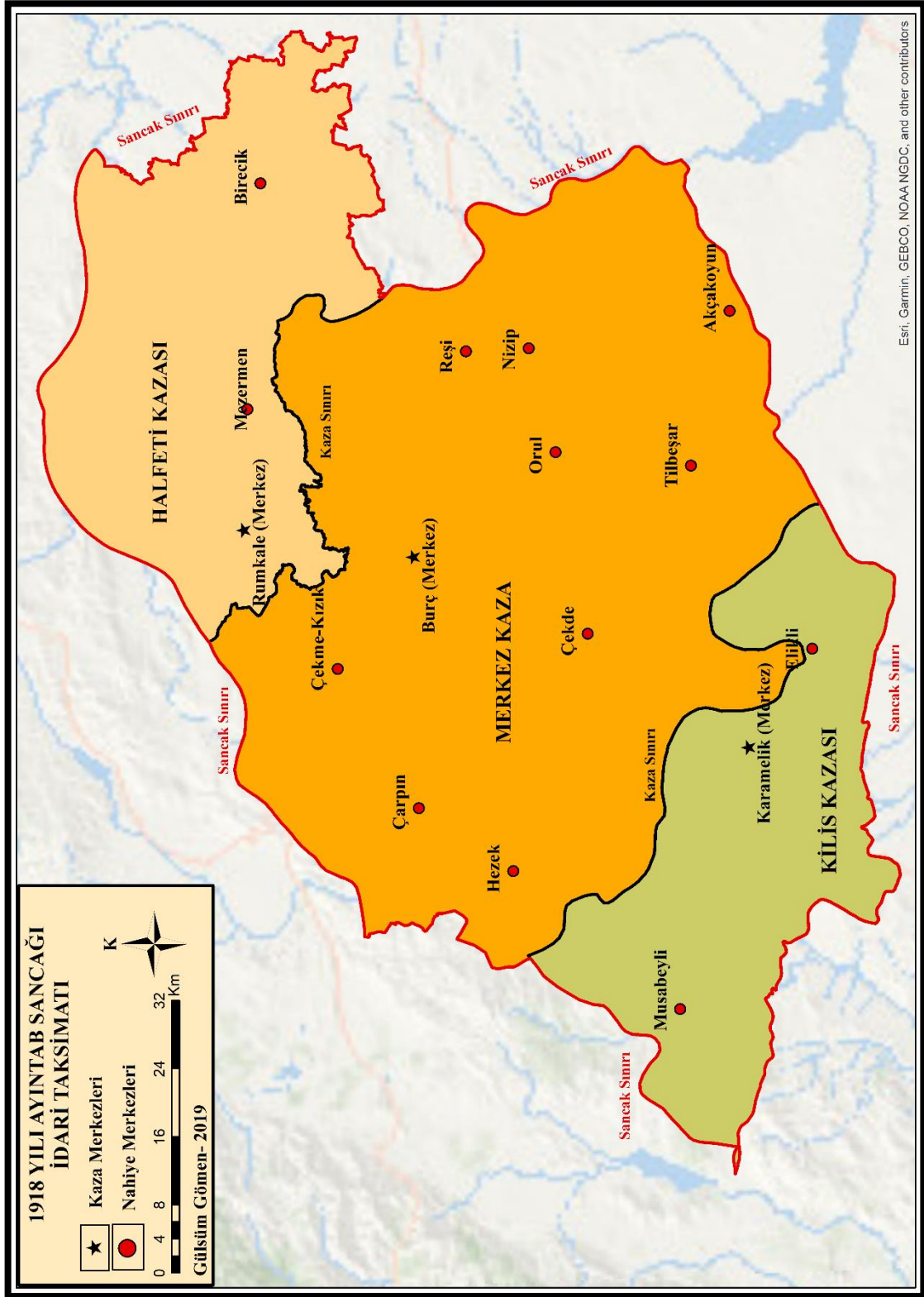
1.3.5. 1918- 1921 Yılları Arasında Yapılan İdari Düzenlemeler

23 Temmuz 1908 yılında II. Meşrutiyet'in ilanı ile yapılan idari düzenlemelerde Ayıntab müstakil bir sancak merkezi yapılmıştır. 1913 yılında Ayıntab sancağı, merkez kaza ile birlikte Kilis ve Halfeti kazalarını da içine alan 3 kazadan oluşan bir sancak statüsündedir.

1918 yılına gelindiğinde I. Dünya Savaşı, Osmanlı Devleti'nin de dahil olduğu İttifak devletlerinin her bakımdan aleyhine gelişmeye başlamıştır. Eylül 1918'de Osmanlı Devleti için savaş İtilaf devletlerinin beklentilerine uygun bir gelişme göstermeye başlamıştır. Mondros Mütarekesi Osmanlı savunma sistemini neredeyse tamamen yok etmiştir. Sınırların korunması ve iç güvenliğin sağlanması için gerekli askerî kuvvetten fazlası hemen terhis olunması istenmiştir. Mütarekede Osmanlı Devleti'nin sınırlarıyla ilgili olarak tek bir maddeye yer verilmiştir. Antlaşmaya göre İran'ın kuzeybatısında ve Güney Kafkasya'da bulunan Osmanlı kuvvetleri I. Dünya Savaşı'ndan önceki sınırlara çekilecektir (Öztürk, 2005).

Osmanlı Devleti'nin I. Dünya Savaşı'nda yenilmiş kabul edilmesi üzerine 30 Ekim 1918'de Mondros Ateşkes Antlaşması imzalanmıştır. Antlaşmanın 7. ve 24. maddelerine göre; “Müttefikler emniyetlerini teşkil edecek vaziyet zuhurunda (oluştüğunda) herhangi sevkulceysi (Ordunun sevk ve idaresi) noktasını işgal hakkına haiz (sahip) olacaktır” önce İngilizler daha sonra Fransızlar, Ayıntab'ı işgal etmişlerdir (Erim, 1953).

İngilizler çekildikten sonra 25 Ekim 1919 tarihinde 10 ay süren Fransız işgali altında kalmıştır. 25 Aralık 1921 tarihinde Fransızlarla imzalanan Ankara Antlaşması'ndan sonra Ayıntab işgalden kurtulmuş ve bağımsızlığına kavuşmuştur. 8 Şubat 1921'de İngilizlere ve Fransızlara karşı yapılan direniş hareketi sonucunda Ayıntab isminin başına 'Gazi' ünvanı getirilerek Gaziyıntab olarak değiştirilmiştir. 1921 yılında TBMM tarafından sancaklar kaldırılarak idari taksimatta vilayet kelimesi kullanılmaya başlanmıştır (Özdeğer, 1996). Bu şekliyle idari taksimat yukarıdan aşığıya doğru vilayet, kaza, nahiye ve köy haline getirilmiştir (Harita 21).

Harita 21: 1918 Yılı Ayıntab Sancağı İdari Taksimatı
Kaynak: Şıvgın, 2000.

Çizelge 12: 1918 Yılı Ayıntab Vilayetine Bağlı Kazalar

1918 Yılı Ayıntab Sancağına Bağlı Kazalar ve Kazaları Oluşturan Nahiyeler		
Merkez Kaza	Kilis Kazası	Halfeti Kazası
1. Burç (Merkez) nahiyesi	1. Karamelik(Merkez) nahiyesi	1. Rumkale(Merkez) nahiyesi ₃
2. Çarpın (Işıklı) nahiyesi	2. Musabeyli nahiyesi	2. Mezermen nahiyesi ₄
3. Orul (Sekili) nahiyesi	3. Elikli nahiyesi	3. Birecik nahiyesi
4. Nizip nahiyesi		
5. Reşi nahiyesi ₁		
6. Hezek (Sırasöğüt) nahiyesi		
7. Çekte-i Kızık nahiyesi ₂		
8. Tilbeşar (Oğuzeli) nahiyesi		
9. Akçakoyun (Doğanpınar) nahiyesi		

₁ Reşi nahiyesi günümüzde Nizip ilçesinde bulunan bir aşiret mahallesidir.
₂ Çekte-i Kızık nahiyesi günümüzde kızık önadlı üç mahalledir.
₃ Rumkale günümüzde Yavuzeli ilçesinin merkez kasabasıdır.
₄ Mezermen, Fırat Nehri ile Merzimen çayının birleştiği yerdir.

Kaynak: Yargıcı, 1926.

1918 yılına ait Ayıntab sancağı idari taksimatı incelendiğinde merkez kazayı oluşturan 9 nahiyeye olduğu görülmektedir. Bu nahiyeler Gaziantep ilinin kurulduğu ilk yerleşim yeri olarak bilinen Burç nahiyesi, Çarpın nahiyesi günümüzde merkez ilçeye bağlı Işıklı köyü olarak bilinir, Orul nahiyesi günümüzde Nizip ilçesi sınırlarındaki Sekili köyüdür, Nizip nahiyesi günümüzde Nizip ilçesinin merkezidir, Reşi nahiyesi günümüzde halen varlığını sürdürdüğü bilinen Nizip ilçesine bağlı bir aşiret köyüdür, Hezek nahiyesi yine günümüzde merkez ilçeye bağlı Sırasöğüt köyüdür, Çekte- Kızık nahiyesi günümüzde Şehitkamil ilçesine bağlı Kızık ön adlı üç köye ayrılmıştır. Tilbeşar nahiyesi yine tarihsel süreç içerisinde Ayıntab isminin geçtiği kaynaklarda karşımıza çıkan ve ilk yerleşim yerlerinden olan, günümüzde Oğuzeli merkez ilçesi olarak bilinmektedir, Akçakoyun nahiyesi günümüzde Oğuzeli ilçesinin Doğanpınar mahallesi olarak bilinen yerleşim yeridir. Kilis kazasının nahiyeleri ise; Karamelik günümüzde Kilis ilinin merkez ilçesine bağlı bir köy olup, Musabeyli nahiyesi günümüzde Kilis iline bağlı ilçedir, Elikli nahiyesi ise yine Kilis iline bağlı Elbeyli ilçesinin merkezidir. Ayıntab sancağının bir diğer kazası ise günümüzde Şanlıurfa iline bağlı olan Halfeti ilçesidir. 1918 yılında Halfeti kazası, günümüzde Gaziantep ilinin Yavuzeli ilçesini ve yine Şanlıurfa ilinin Birecik ilçesini de içine alan bir kazadır. 1918 yılında bu kazaya bağlı nahiyelerden Rumkale, günümüzde Yavuzeli ilçesinin merkez kasabasını, Mezermen nahiyesi ise günümüzde Merzimen Çayı ile

Fırat Nehri'nin birleştiği yerde varolan köyü teşkil etmektedir. Birecik nahiyesi ise Cumhuriyet'in ilanından sonra Gaziantep ilinden ayrılarak günümüzde de halen Şanlıurfa iline bağlı bir ilçedir (Yargıcı, 1926 ve Sezen, 2017).

Kurtuluş Savaşını yürüten TBMM'nin dayandığı ilkeler 20 Ocak 1921 tarihli Teşkilat-ı Esasiye Kanunu ile açıklığa kavuşturulmuştur. 1876 Kanun-u Esasisi henüz resmen ilga edilmiş sayılmadığı için, bu Anayasa sadece 23 maddelik kısa bir metin olarak kaleme alınmıştır. Fakat 1921 Anayasası artık Kanuni Esasiden çok farklı temellere dayanmakta, yeni bir Türk Devleti kurmakta, 'milli egemenlik' ilkesini kabul etmekteydi. Nihayet il ve nahiyelerde halk idaresi, yani 'yerinden yönetim' ilkesini kabul etmiştir (Özbudun, 1990 akt. Başa, 2008).

1921 yılında kabul edilen Teşkilatı Esasiye Kanunu il yönetimine en fazla yer veren anayasamızdır. Vilayet, Kaza, Nahiye yönetimi il ilgili 11. maddeden 21. maddeye kadar tek tek yönetim bakımından açıklamalar yapılmıştır. Ülkenin işgalden kurtuluşunu gerektiren yapıları düzenleyen bir anayasa olmakla birlikte vilayet yönetimine ilişkin ilginç hükümler içermektedir (TBMM, 1921).

Teşkilat-ı Esasiye kanunuyla mevcut livaların (sancak) hepsi il yapılmış ve başlangıçta 74 il meydana gelmiştir. Bunlardan adı değişerek günümüze kadar gelen iller olarak bilinen Gaziyıntab (Gaziantep) Cumhuriyet kurulmadan il statüsünü alan iller arasındadır (Özçağlar, 2015).

2. İKİNCİ BÖLÜM

2.1. CUMHURİYET DÖNEMİNDE GAZİANTEP İLİ

2.1.1. 1923- 1926 Yılları Arasında Yapılan İdari Düzenlemeler

Kurtuluş Savaşı sırasında en fazla hasar gören şehirlerden biri olan Gaziantep, iki yıl kadar süren Fransız işgalinden 25 Aralık 1921 tarihinde kurtulduktan sonra hızlı bir gelişme göstermiştir (Tuncel, 1996).

Mülki idari yapılanma çalışmaları Milli Mücadele döneminde de devam etmiştir. I. Dünya Savaşı sonrasında ciddi toprak kaybı yaşamış olan ülkenin yeniden idari yapılanması zaruri görülmüştür. Mondros Ateşkes Antlaşması'ndan sonra Osmanlı Devleti'nin hakimiyetinde; 15 vilayet, 17 müstakil (bağımsız) liva, 35 mülhak (sonradan katılmış) liva ve 392 kaza kalmıştır (Gül, 2016).

Mondros Ateşkes Antlaşmasından sonra bu vilayetlerden biri de Gaziantep'tir. Gaziantep Vilayeti Merkez Kaza ile birlikte, Besni, İslahiye, Nizip olmak üzere 4 kazadan oluşmaktadır (Duran, 1927).

Cumhuriyet döneminde mülki idare yapılanması ile ilgili ilk kanun Teşkilat-ı Esasiye Kanunu'dur. TBMM kurulduktan sonra 20 Ocak 1921 yılında çıkartılan 85 sayılı Teşkilat-ı Esasiye Kanunu 1921 Anayasası olarak kabul edilmektedir. Teşkilat-ı Esasiye Kanunu'nun idare ile ilgili çıkarılan 10. maddesine göre; "Türkiye coğrafi vaziyet ve iktisadi münasebet (alakası) noktai nazarından (bakımından) vilayetlere, vilayetler kazalara münkasem (bölünen, taksim edilen) olup kazalar da nahiyelerden tereküp (birkaç şeyin birleşiminden oluşan) eder" sancaklar vilayet haline getirilmiştir (Resmî Gazete, 1921). Teşkilat-ı Esasiye Kanununun 10. maddesinden anlaşılacağı gibi livalar idari teşkilatlanmadan çıkarılmıştır.

Teşkilat-ı Esasiye Kanununda Vilayet tanımı 11, 12, 13, ve 14. maddelerinde şu şekilde yapılmıştır: Vilâyet, mahalli işlerin tüzel kişilik toplumdaki oluşun ve kendini yönetebilen idari yapıdır. Vilâyette Büyük Millet Meclisinin vekili ve mümessili (temsilci) olmak üzere vali bulunur. Vali, Büyük Millet Meclisi Hükûmeti tarafından tayin olunup, vazifesi devletin umumi (genel) ve müşterek (ortak) vezaifini (vazifeler) rüyet (idare) etmektir. Vali, yalnız devletin umumi (genel) vazaifile

(görevleri ile) mahalli vezaif (görev) arasında tearuz (çatışma) vukuunda (meydana gelmesi halinde) müdahale eder. Kazalar, Teşkilat-ı Esasiye Kanununun 15. maddesinde; Kaza yalnız idarî ve inzibatî (düzen) cüzü (kısmı, parçası) olup manevi şahsiyeti (tüzel kişilik) haiz (oluşan) değildir. İdaresi, Büyük Millet Meclisi Hükûmeti tarafından mansup (bağlı olmak) ve valinin emri altında bir kaymakama mevdu (bırakılmış) dur. Teşkilat- ı Esasiye Kanununun 21. maddesinde nahiye ise; bir veya birkaç köyden mürekkep (birleşmiş) olduğu gibi bir kasaba da bir nahiyedir (Resmi Gazete, 1921).

1922 yılında mülki yapıda düzenleme yapmak amacıyla çalışma başlamıştır. Meclis tarafından hükümete, her vilayet için 300.000 nüfus esas ittihaz edilmek ve coğrafi vaziyet ve iktisadi münasebet gözetilmek suretiyle, mülki teşkilatta tadilat yapma yetkisi verilmiştir. Dâhiliye encümeni tarafından yapılan çalışmalar 4 Eylül 1922’de Meclis’e getirilmiştir. Fakat çalışmalar yeterli görülmemiş olmalıdır ki hükümet kararı ile yeniden tetkik edilmek üzere komisyona iade edilmiştir (Gül, 2016).

29 Ekim 1923 yılında Cumhuriyet’in ilanından sonra, öncelikle 1924 yılında 442 sayılı Köy Kanunu kabul edilerek köy yönetimlerinin yapısı ve işleyişine yasal bir nitelik kazandırılmıştır (Işıkçı, 2017).

442 Sayılı Köy Kanununun 1. maddesinde;

Nüfusu iki binden aşağı yurlara (köy) ve nüfusu iki bin ile yirmi bin arasında olanlara (kasaba) ve yirmi binden çok nüfusu olanlara (şehir) denir. Nüfusu iki binden aşağı olsa dahi belediye teşkilatı mevcut olan nahije, kaza ve vilayet merkezleri kasaba itibar olunur (Resmi Gazete, 1924).

1924 anayasasının 89. maddesinde Teşkilat-ı Esasiye Kanunu’nun 10. maddesi geliştirilerek, “Türkiye, coğrafya durumu ve ekonomi ilişkileri bakımından illere, iller ilçelere, ilçeler bucaklara bölünmüştür ve bucaklar da kasaba ve köylerden meydana gelir. İllerle şehir, kasaba ve köyler tüzelkişilik sahibidirler” olarak açıklanmaktadır Kanun’un 91. maddesi; “Vilayetler umuru tevsii mezuniyet ve tefriki vezaif esası üzerine idare olunur.” şeklindedir (Resmi Gazete, 1924).

1924 Teşkilatı Esasiye Kanunu merkeziyet ya da âdemimerkeziyet terimlerini kullanmamış, ‘tevvii mezuniyet/yetki genişliği’ ve ‘tefriki vezaiif/görev ayrımı’ ilkelerini belirtmiş, fakat açık ve belirgin biçimde 1921 Anayasasının âdemimerkeziyetçi düzenini terk etmiştir (Başa, 2008).

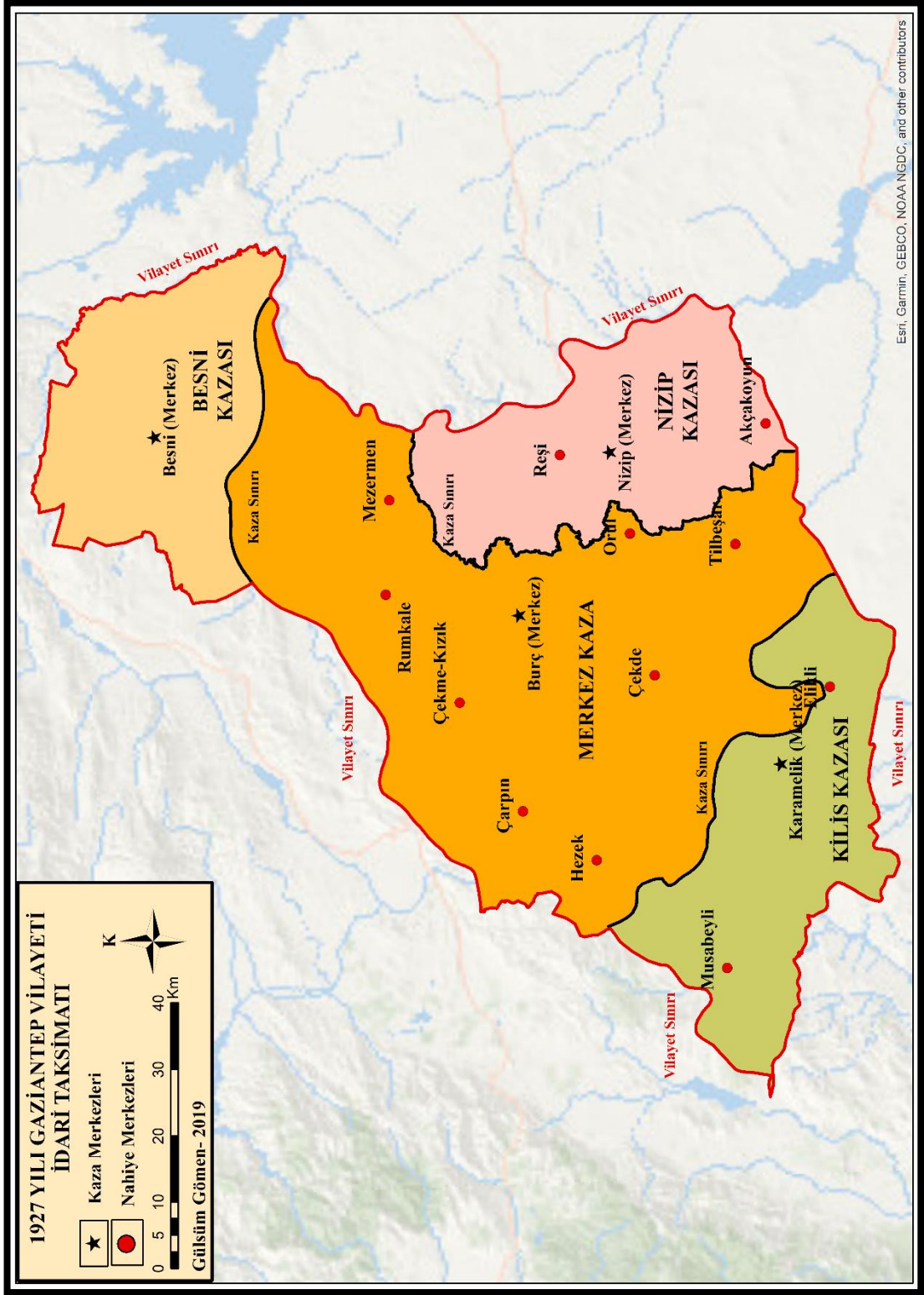
2.1.2. 1927- 1935 Yılları Arasında Yapılan İdari Düzenlemeler

Cumhuriyet’in ilanından yaklaşık 3 yıl sonra 26 Haziran 1926 tarihinde yürürlüğe giren 877 sayılı 10 maddeden oluşan Teşkilat-ı Mülkiye Kanunu ile idari taksimatta yeni düzenlemeler yapılmıştır. Bu kanunun 1. maddesine göre Halfeti kazası nahiyeye tahvil ederek Şanlıurfa iline bağlanmıştır. Buna karşılık 1918 yılında merkez kazaya bağlı Nizip nahiyesi 2. maddeye göre yeniden teşkil edilerek Nizip kazası olarak isim değiştirmiştir. 3. maddeye göre ise Malatya iline bağlı olan Besni kazası Gaziantep iline bağlanmıştır (Resmi Gazete, 1926), (Çizelge 13 ve Harita 22).

Çizelge 13: 1926 Yılı İdari Düzenlemesi

1926 Yılında Teşkilat- ı Mülkiye Kanunuyla Yapılan İdari Düzenleme		
Gaziantep Vilayetine Eklenen kaza	Gaziantep Vilayetinden Çıkarılan kaza	Daha Önce Gaziantep Vilayetine bağlı Nahiyeyken kaza olan
Besni Kazası Malatya Vilayetinden ayrılarak Gaziantep Vilayetine bağlanmıştır.	Halfeti Kazası Urfa Vilayetine bağlanmıştır.	Nizip, Merkez Kazaya bağlı bir nahiyeye iken kaza statüsüne kazanmıştır.

Kaynak: Teşkilatı Mülkiye Kanunu, 1926.

Harita 22: 1927 Yılı Gaziantep Vilayeti İdari Taksimatı
Kaynak: TÜİK 1927 Yılı Genel Nüfus Sayımı Verileri, Yargıcı, 1926 ve Duran, 1927.

kazanın bir vilâyetten başka bir vilâyete bağlanması vilâyet idare heyet ve umumî meclislerinin mütalaası alındıktan sonra kanun ile yapılır. Vilâyet sınırlarının, kaza merkez ve sınırlarının değiştirilmesi nahiye teşkili veya kaldırılması veya bunların merkez ve sınırının değiştirilmesi, bir kazadan başka bir kazaya bağlanması alâkadar vilâyat idare heyet ve umumî meclislerinin mütaleası alındıktan sonra Dahiliye vekâletinin kararı ve Reisicumhurun tasdiki ile yapılır. Yeniden köy teşkili, köylerin birleştirilmesi ayrılması veya bir nahiyeden başka bir nahiyeye bağlanması vilâyet idare heyet ve umumî meclislerinin mütaleası alındıktan sonra Dahiliye vekâletinin tensibi ile vilâyetçe yapılır.” şekliyle 1933 yılında çıkarılan 2197 numaralı kanunun altyapısını oluşturmaktadır (1184 Sayılı Resmi Gazete).

1927 yılında Faik Sabri Duran’ın hazırladığı haritanın basımından sonra 1933 yılında çıkarılan bazı vilayetlerin ilgası ve bazılarının birleştirilmesi hakkındaki 2197 numaralı kanunla, bazı vilayetler kaldırılmış ve bazıları birleştirilmiştir. Bu değişiklikler haritanın üzerinde ufki (yatay) veya amudi (dikey) kırmızı hatların yeni ve eski hudut (sınır) çizgilerinin ilavesi suretiyle gösterilmiştir (Duran, 1927-1935).

Bu değişiklikler şu şekildedir: Kanunun 6. maddesinde İslahiye kazası Cebelibereket (Osmaniye) vilayetinden ayrılmış Gaziantep vilayetine bağlanmıştır. Kanunun 7. maddesine göre ise; Pazarcık kazası Maraş vilayetinden ayrılmış, Gaziantep vilayetine bağlanmıştır. Besni kazası Gaziantep vilayetinden ayrılmış Malatya vilayetine bağlanmıştır (2411 Sayılı Resmi Gazete, 1933).

Cumhuriyet’in ilk yıllarında, Sıhhiye ve Muavenet-i İçtimaiye Müdürü Dr. Süleyman Faik Yargıcı tarafından 1926 yılında yayınlanan, “*Türkiye’nin Sıhhi ve İçtimai Coğrafyası (Gaziantep Vilayeti)*” adlı kitabının, fiziki ve beşeri özelliklerinin anlatıldığı birinci bölümünde vilayetin idari taksimatı hakkında bilgiler verilmiştir (Çizelge 14).

Çizelge 14: 1927 Yılı Gaziantep Vilayetine Bağlı Kazalar ve Nahiyeleri

GENEL NÜFUS SAYIMINA GÖRE 1927 YILI GAZİANTEP VİLAYETİNE BAĞLI KAZALAR			
MERKEZ KAZA	KİLİS KAZASI	NİZİP KAZASI	BESNİ KAZASI
Burç (Merkez) Nahiyesi	Karamelik (Merkez) Nahiyesi	Nizip (Merkez) Nahiyesi	Besni (Merkez) Nahiyesi
Çarpın (Işıklı) Nahiyesi	Musabeyli Nahiyesi	Reşi Nahiyesi	
Orul Nahiyesi	Elekli Nahiyesi	Akçakoyun Nahiyesi	
Hezek Nahiyesi			
Çekte- Kızık Nahiyesi			
Rumkale Nahiyesi			
Urban Nahiyesi			
Mezermen Nahiyesi			

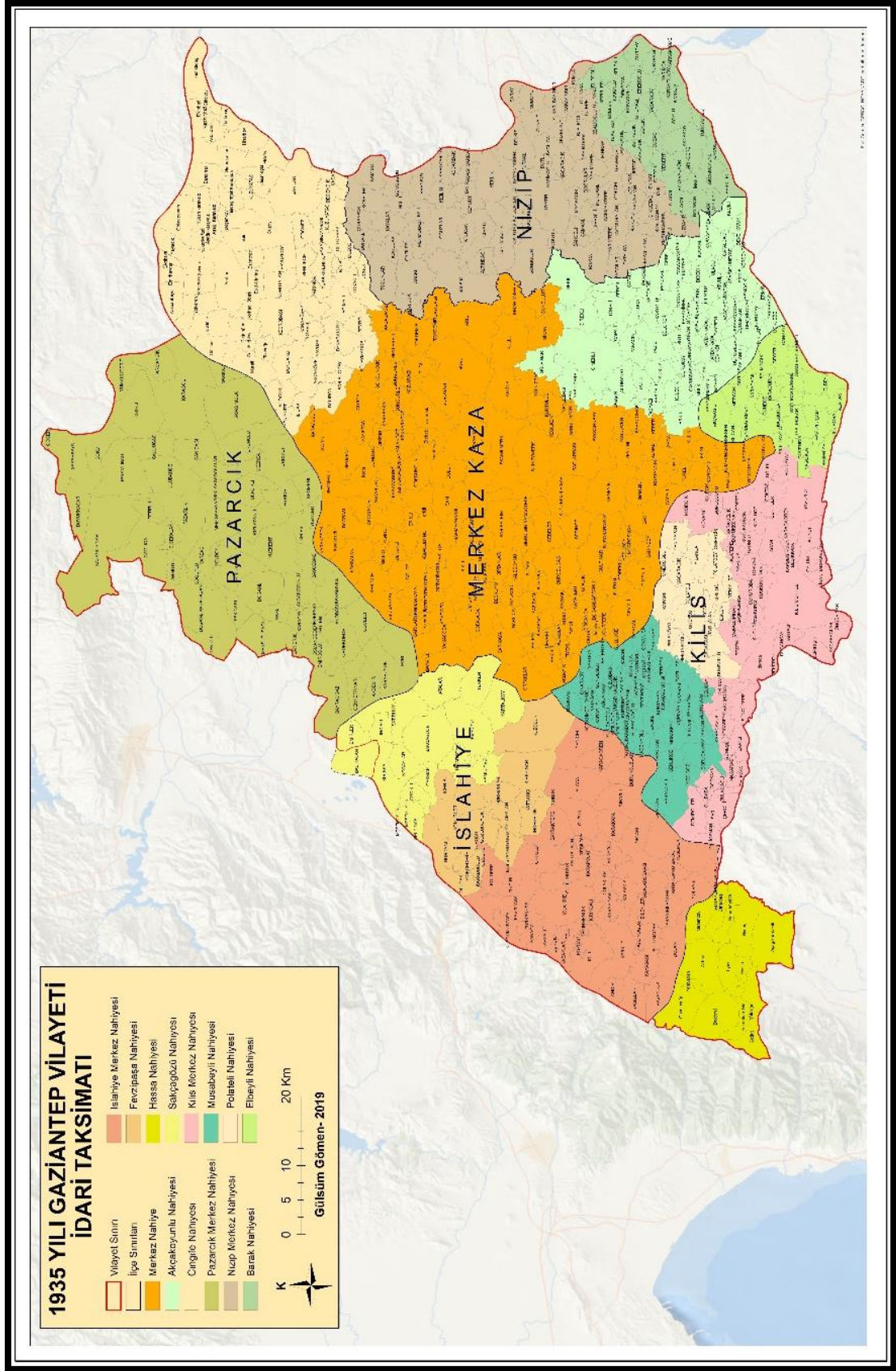
Kaynak: Yargıcı, 1927

Gaziantep İlinin 1927- 1997 yılları arasındaki idari bölünüşü hakkındaki TÜİK arşivinden temin edilen verilerle oluşturulmuştur (Çizelge 15).

Çizelge 15: 1927- 1997 Yılları Arasında Gaziantep Vilayetinin İdari Taksimatı

GENEL NÜFUS SAYIMINA GÖRE GAZİANTEP İLİNİN İDARİ TAKSİMATI						
	1927	1935	1945	1950	1960	1997 Nüfus Tespiti
KAZA (İLÇE)	Merkez Kaza	Merkez Kaza	Merkez Kaza	Merkez İlçe	Merkez İlçe	Şehitkamil
	Kilis	Kilis	Kilis	Kilis	Kilis	Şahinbey
	Nizip	Nizip	Nizip	Nizip	Nizip	Nizip
	Besni	İslahiye	İslahiye	İslahiye	İslahiye	İslahiye
		Pazarcık		Oğuzeli	Oğuzeli	Oğuzeli
					Araban	Araban
					Yavuzeli	Yavuzeli
						Nurdağı
					Karkamış	

Kaynak: 1927- 1997 yılları arası TÜİK Arşivi Genel Nüfus Sayımı Verileri

Harita 24: 1935 Yılı Gaziantep Vilayeti İdari Taksimatı
Kaynak: TÜİK 1935 Yılı Genel Nüfus Sayımı Verileri

Bu kanuna göre, 1935 yılında Gaziantep Vilayeti Kaza ve Nahiyeler itibariyle nüfus miktarı ve köy adedi adlı Genel Nüfus Sayımı çerçevesinde hazırlanmış olan idari bölünüşü Harita 24'te verilmiştir. Haritaya göre Gaziantep Vilayeti idari bölünüşü şu şekildedir:

Merkez kazası; Merkez nahiyeye, Cingife nahiyesi ve Akçakoyunlu nahiyesi olmak üzere 3 nahiyeye ayrılmıştır. Merkez nahiyeye, Cingife nahiyesi, Akçakoyunlu nahiyesi'dir (Çizelge 16).

Çizelge 16: 1935 Yılı Merkez Kazanın Nahiyeleri Ve Köy Sayıları

1935 yılı Genel Nüfus Sayımı verilerine göre Gaziantep İli Merkez Kazası Nahiyeleri ve nahiyeleri oluşturan köyler ve nüfusları			
Merkez Nahiyeye	Akçakoyunlu Nahiyesi	Cingife Nahiyesi	Kazanın 1935 yılı toplam köyleri ve nüfusu
Şehirselsel alan nüfusu 50.965 149 köy, kırsal nüfusu 54.189	38 köy, 8.064 nüfus	55 köy, 14.381 nüfus	242 köy, 127.599 nüfus

Kaynak: TÜİK 1935 yılı Genel Nüfus Sayımı Verileri

İslahiye kazası; Merkez nahiyeye, Fevzipaşa nahiyesi, Hassa nahiyesi, Sakçagözü nahiyesi olmak üzere 4 nahiyeden oluşmaktadır (Çizelge 17).

Çizelge 17: İslahiye Kazasının Nahiyeleri Ve Köy Sayıları

1935 yılı Genel Nüfus Sayımı verilerine göre Gaziantep İli İslahiye Kazasının Nahiyeleri ve nahiyeleri oluşturan köyler ve nüfusları				
Merkez Nahiyeye	Fevzi Paşa	Hassa Nahiyesi	Sakçagözü Nahiyesi	Kazanın 1935 yılı toplam köyleri ve nüfusu
Şehirselsel alan nüfusu 2.284 33 köy, kırsal nüfusu 11.110	14 köy, 4.509 nüfus	9 köy, 5.277 nüfus	13 köy, 3.368 nüfus	69 köy, 26.538 nüfus

Kaynak: TÜİK 1935 yılı Genel Nüfus Sayımı Verileri

Kilis kazası; Merkez nahiyeye, Elbeyli nahiyesi, Musabeyli nahiyesi, Polateli nahiyesi olmak üzere 4 nahiyeli bir kazadır (Çizelge 18).

Çizelge 18: 1935 Yılı Kilis Kazasının Nahiyeleri ve Köy Sayıları

1935 yılı Genel Nüfus Sayımı verilerine göre Gaziantep İli Kilis Kazasının Nahiyeleri ve nahiyeleri oluşturan köyler ve nüfusları				
Merkez Nahiyeye	Elbeyli Nahiyesi	Musabeyli Nahiyesi	Polateli Nahiyesi	Kazanın 1935 yılı toplam köyleri ve nüfusu
Şehirselsel alan nüfusu 24.620 21 köy, kırsal nüfusu 6.768	26 köy, 5.891 nüfus	58 köy, 11.031 nüfus	29 köy, 7.744 nüfus	134 köy, 56.054 nüfus

Kaynak: TÜİK 1935 yılı Genel Nüfus Sayımı Verileri

Nizip kazası; Merkez ve Barak nahiyeleri olmak üzere 2 nahiyeden oluşmaktadır (Çizelge 19).

Çizelge 19: 1935 Yılı Nizip Kazasının Nahiyeleri ve Köy Sayıları

1935 yılı Genel Nüfus Sayımı Verilerine göre Gaziantep İli Nizip Kazasının Nahiyeleri ve nahiyeleri oluşturan köyler ve nüfusları		
Merkez Nahiyeye	Barak Nahiyesi	Kazanın 1935 yılı toplam köyleri ve nüfusu
Şehirselsel alan nüfusu 7.621 84 köy, kırsal nüfusu 25.544	38 köy, 6.935 nüfus	122 köy, 40.100 nüfus

Kaynak: TÜİK 1935 yılı Genel Nüfus Sayımı Verileri

Pazarcık kazası; sadece merkez nahiyeden oluşan bir kaza durumundadır. Bu bilgiler doğrultusunda 1935 yılı Gaziantep vilayeti 5 kaza ve kazaları oluşturan 14 nahiyeden ibarettir (Çizelge 20).

Çizelge 20: 1935 Yılı Pazarcık Kazasının Nahiyeleri ve Köy Sayıları

1935 yılı Genel Nüfus Sayımı Verilerine göre Gaziantep İli Pazarcık Kazasının Nahiyeleri ve nahiyeleri oluşturan köyler ve nüfusları	
Merkez Nahiyeye	Kazanın 1935 yılı toplam köyleri ve nüfusu
Şehirselsel alan nüfusu 1.168 92 köy, kırsal nüfusu 32.047	92 köy, 33.215 nüfus

Kaynak: TÜİK 1935 yılı Genel Nüfus Sayımı Verileri

2.1.3. 1936- 1939 Yılları Arasında Yapılan İdari Düzenlemeler

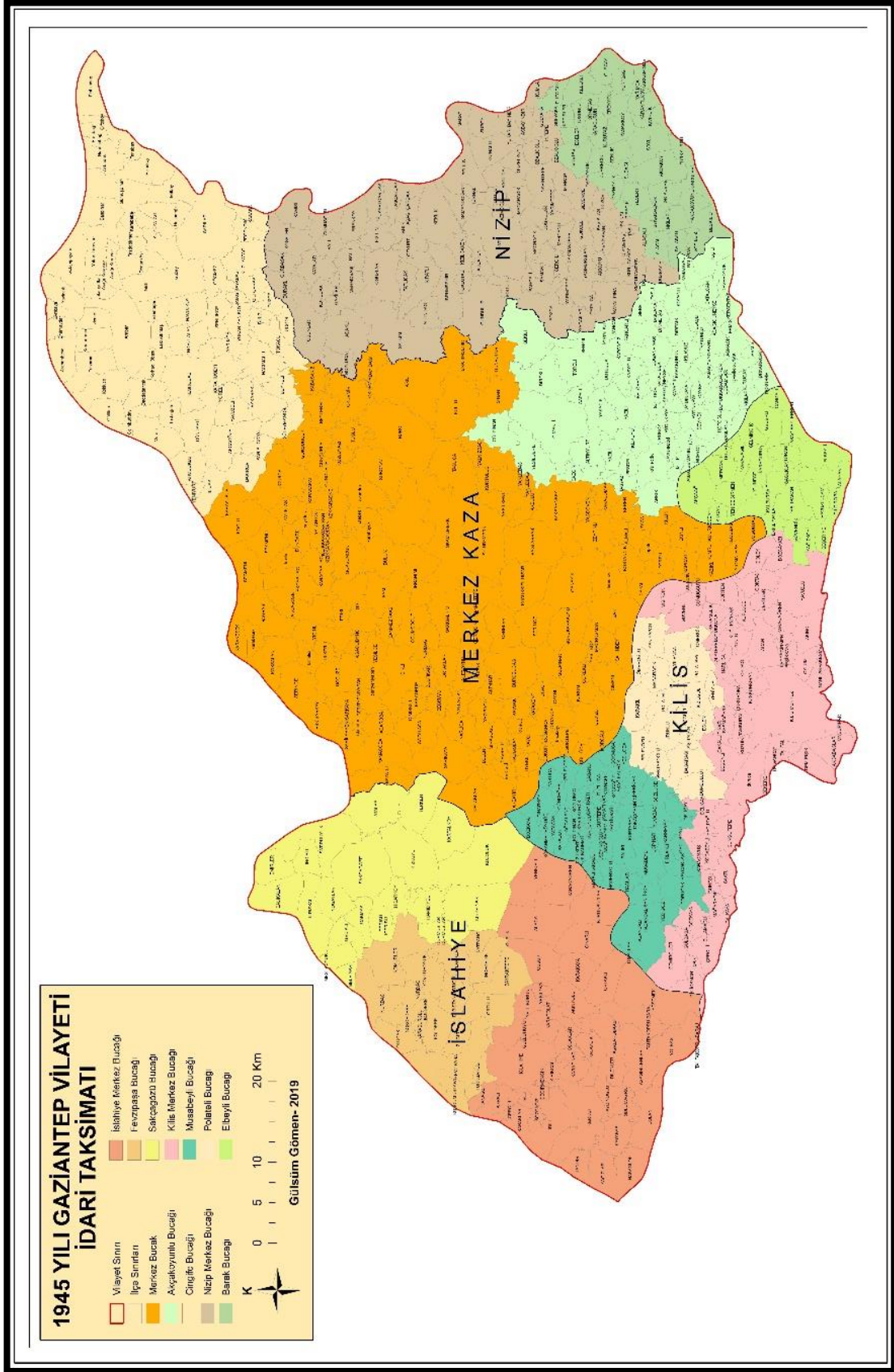
7 Temmuz 1939 yılında 3711 sayılı kanunla Hatay ilinin Anavatan'a ilhak olunmasıyla birlikte 1933 yılından itibaren Gaziantep vilayetine bağlı olan İslahiye kazasının Hassa nahiyesi, Gaziantep vilayetinden ayrılarak Hatay vilayetine bağlı bir kaza haline getirilmiştir. Gaziantep vilayeti'nin bu yıllarda yapılan düzenlemelerine

ilişkin detaylar, 1940-1952 yılları arasında yapılan idari düzenlemelerde ayrıntılı bir şekilde verilecektir.

2.1.4. 1940- 1952 Yılları Arasında Yapılan İdari Düzenlemeler

1940-1952 yılı Gaziantep vilayeti idari taksimatında idari düzenlemelerin yanında vilayet, kaza, nahiye sözcüklerinin yerini il, ilçe, bucak sözcükleri almıştır (TÜİK, 1940). Bu değişimle birlikte İslahiye ilçesi bucaklarının köy sınırlarında da bir düzenleme yapılmıştır. Yeni düzenlemeye göre yapılan 1945 Genel Nüfus Sayımı verileri doğrultusunda İslahiye kazası idari taksimatındaki değişim şöyledir:

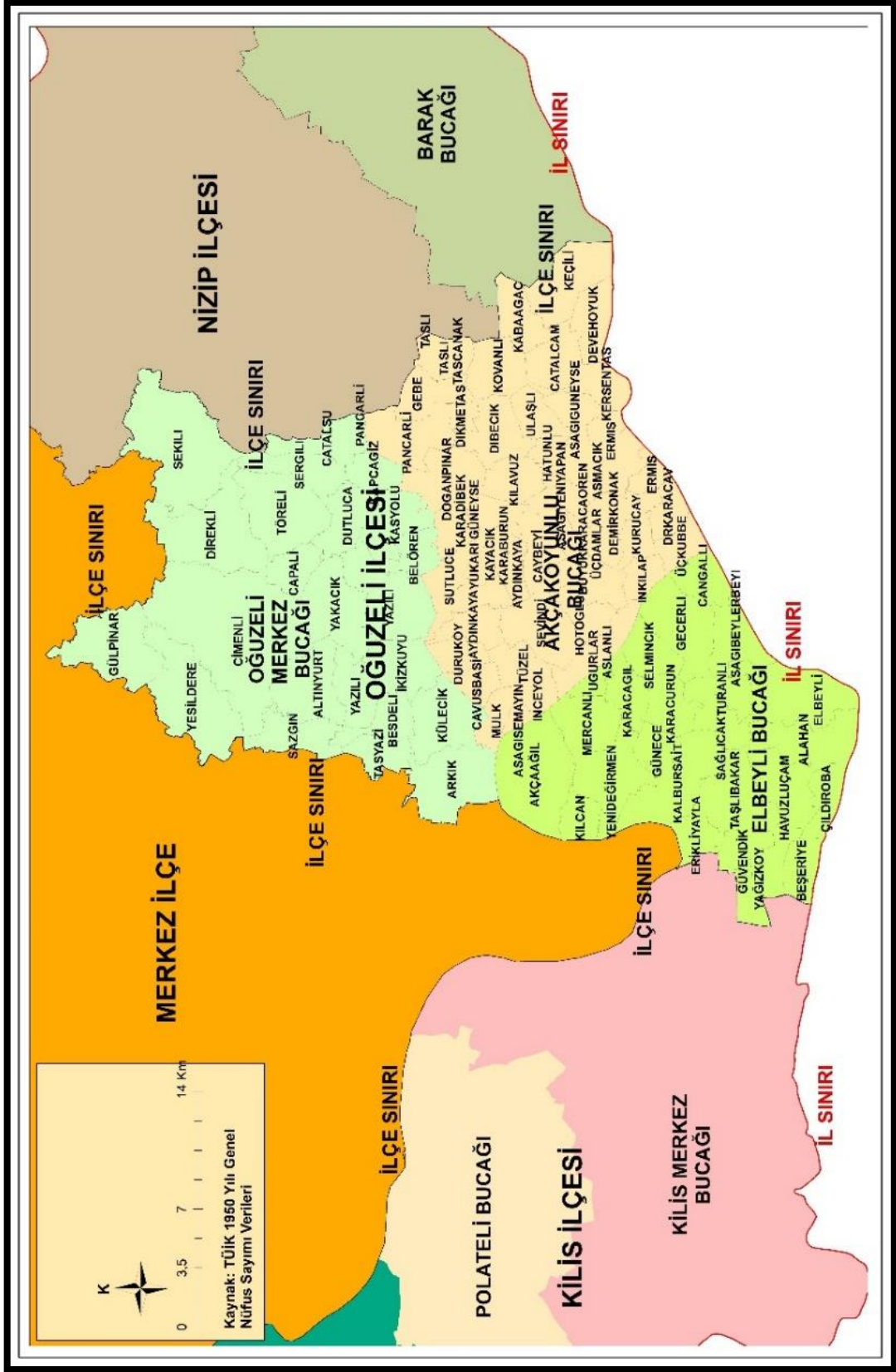
1935 yılında Fevzipaşa bucağına bağlı Kırkpınar, Kuzuluk, Durmuşlar ve İçerisu köyleri 1939 yılındaki düzenlemeyle Sakçagözü bucağı sınırlarına dahil edilmiştir. 1935 yılında İslahiye merkez bucağına bağlı olan Barakdere, Ortulu, Kuşçumustafa, Türkbahçe, Fevzipaşa, Koldere köyleri ise Fevzipaşa bucağına bağlanarak, bucak sınırı yeniden çizilmiştir. 1944 yılında yapılan idari düzenlemeye ilişkin bilgiler dahilinde Pazarcık kazası Gaziantep ilinden ayrılarak Kahramanmaraş iline bağlanmıştır (Harita 25 ve Harita 26).

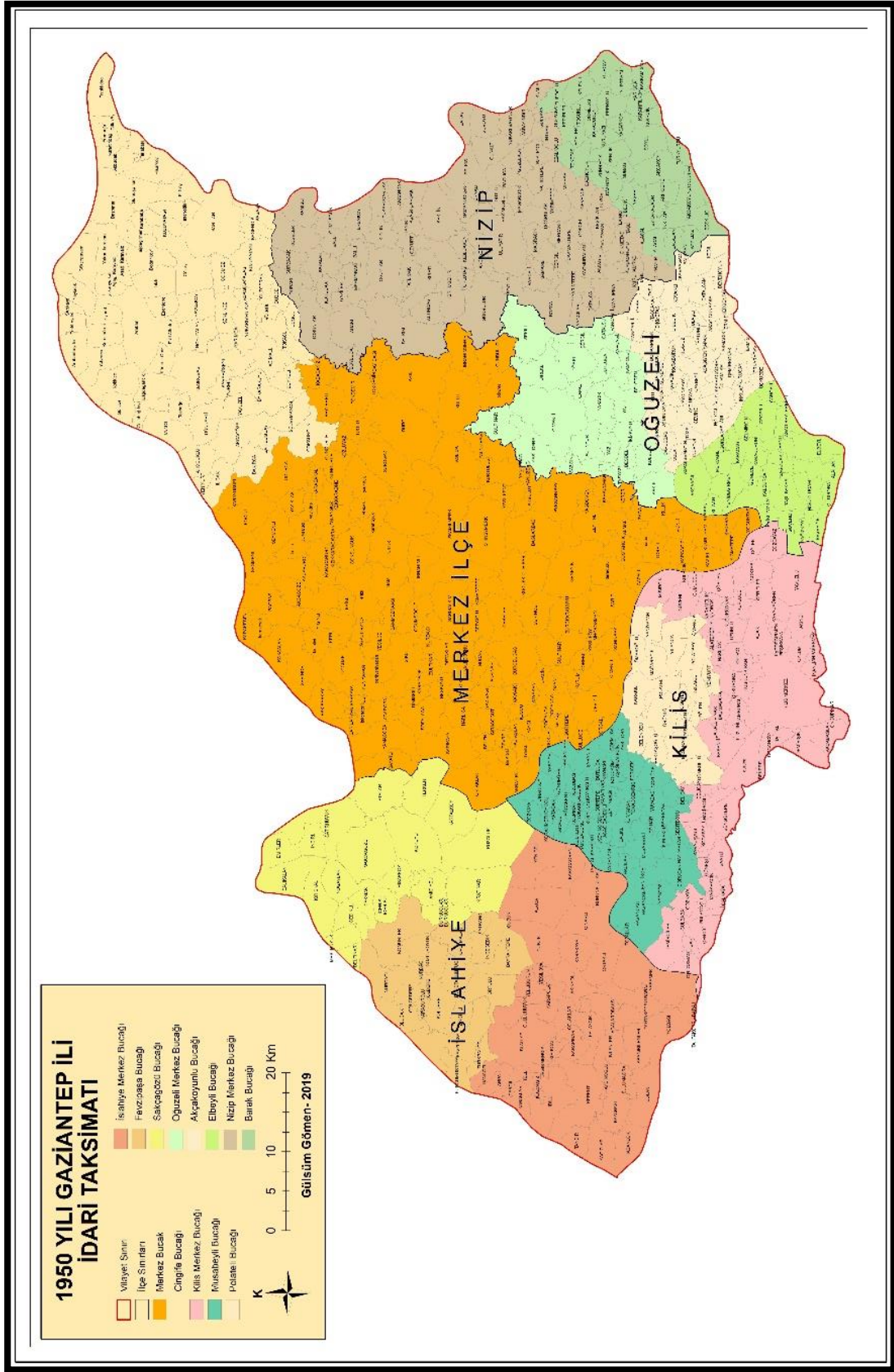

Harita 26: 1945 Yılı Gaziantep Vilayeti İdari Taksimatı

Kaynak: 3711 Sayılı Kanun, TÜİK 1945 Yılı Genel Nüfus Sayımı Verileri

1940- 1952 yılı idari düzenlemesine ek olarak bu dönem içerisinde bir değişiklik daha yapılmıştır. 1 Nisan 1946 yılında yürürlüğe giren 4869 sayılı yeniden 10 ilçe kurulması hakkındaki kanun kapsamında; merkez ilçeye bağlı olan Akçakoyunlu bucağı, alansal bir genişleme yapılarak Kilis ilçesinin Elbeyli bucağını da ilçe sınırları içine alarak Oğuzeli ilçesi kurulmuştur. 1950 yılı İlçe, Bucak ve Muhtarlıklar İtibariyle Genel Nüfus Sayımı verilerine göre Oğuzeli ilçesinin idari bölünüşü şu şekildedir. Merkez ilçeye bağlı Akçakoyunlu bucağı, ikiye bölünerek Oğuzeli merkez bucağı ile Akçakoyunlu bucağı oluşturulmuştur. Daha önce Kilis ilçesine bağlı olan Elbeyli bucağı da Oğuzeli ilçesinin sınırlarına dahil edilerek 3 bucaklı bir ilçe haline getirilmiştir (Harita 27 ve Harita 28).

Harita 28: 1950 Yılı Gaziantep İli İdari Taksimatı
Kaynak: TÜİK 1950 Yılı Genel Nüfus Sayımı Verileri

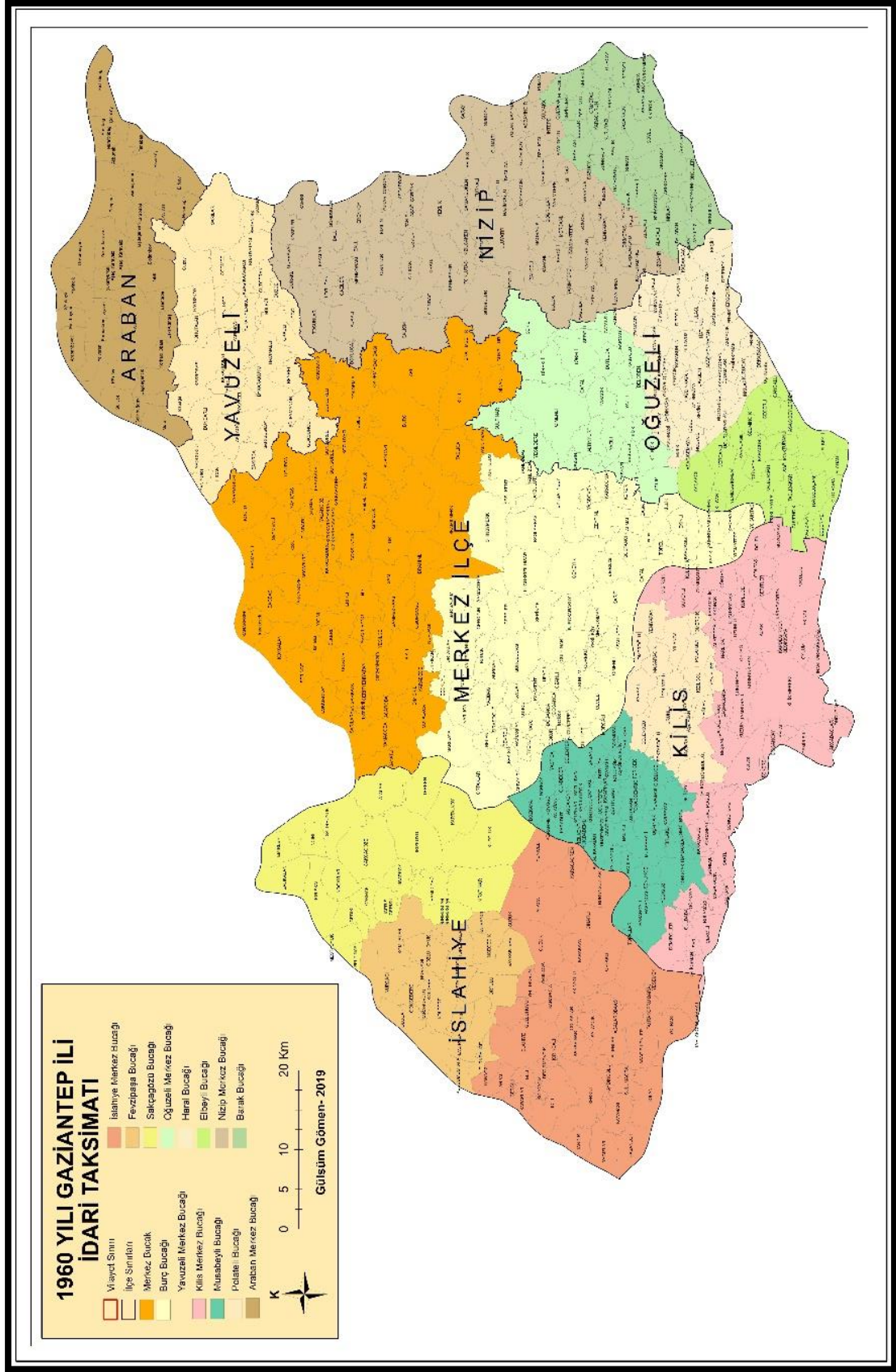
2.1.5. 1958- 1987 Yılları Arasında Yapılan İdari Düzenlemeler

19 Haziran 1957 yılında kabul edilen yeniden kaza kurulmasına dair 7033 sayılı kanunun 1. maddesine göre; hükmü geçen illerde 22 adet yeni ilçe kurulmuştur. Bunlardan ikisi Gaziantep ilinde kurulan Araban ve Yavuzeli ilçeleridir. Merkezi Altıntaş olmak üzere Cingife bucağında Araban adıyla, merkezi Cingife Köyü olmak üzere Yavuzeli adıyla iki ilçenin kurulmasına karar verilmiştir (Harita 29).

Araban ilçesi 39 köyden oluşmakta iken, Yavuzeli ilçesi ise 26 köyden oluşmaktadır. Bu kanun gereğince Cingife bucağı, merkez ilçeden ayrılarak iki ilçe oluşturulmasıyla birlikte Merkez ilçenin sınırları da güncellenmiştir. Merkez ilçenin yönetsel alanı ikiye bölünerek Merkez bucak ve Burç bucağı olarak iki bucaklı bir ilçe haline getirilmiştir (9644 sayılı Resmi Gazete).

1958-1987 yılları arasında yapılan idari düzenlemede iller il trafik numaralarına göre alfabetik olarak sıralanmıştır. 01 Adana İlinden başlayarak 67 Zonguldak' ta sona ermiştir (Özçağlar, 2015). Gaziantep ilinin trafik kodu ise 27' dir.

1958- 1987 yılları arasında yapılan idari düzenlemelerde 7033 sayılı yeniden 78 kaza kurulması hakkındaki kanun, Gaziantep ilinin yönetsel bölünüşünde önemli değişiklikler meydana getirmiştir. Bu kanun kapsamında yapılan idari düzenlemede Araban ve Yavuzeli adıyla iki ilçe kurulmuş ve merkez ilçenin yönetsel sınırları yeniden gözden geçirilmiştir. 1946 yılında 4869 sayılı kanun gereği, Oğuzeli ilçesinin kurulmasıyla alansal olarak küçülen merkez ilçe 1957 yılında çıkarılan 7033 sayılı kanunla birlikte daha da küçülmüştür (Harita 30 ve Harita 31).

Harita 31: 1960 Yılı Gaziantep İli İdari Taksimatı
Kaynak: TÜİK 1960 Yılı Genel Nüfus Sayımı Verileri

İdari yönetim açısından önemli olan bir diğer anayasa ise 1982 Anayasasının temellerinin olduğu düşünülen 1961 Anayasasıdır. 1961 Anayasası hazırlanırken 1950- 1960 döneminde yaşanan olaylar yönetim ilkeleri için de etkili olmuştur. 1950-1960 dönemi, mutlak merkezîyetçiliğin uygulandığı bir zaman dilimidir. 1961 Anayasası hazırlanırken âdemimerkezîyeti, idari alanda tutma eğilimi ağır basmaktadır. Demokratik hukuk devleti anlayışı içinde seçim temeline dayalı mahalli idareler düzenlenirken, idarenin bütünlüğünü, oradan da ülkenin ve milletin bütünlüğünü korumak önemli bir nokta olmuştur. 1961 Anayasası daha önceki anayasalardan farklı olarak, doğrudan doğruya, açık ve ayrıntılı bir şekilde, yerinden yönetim ilkesini getirmiştir (Yayla, 1984).

1961 Anayasasının İdare başlığı altındaki 112. maddesinden 116. maddesine kadar yönetimle alakalı açıklamalar yapılmıştır.

112. maddede İdarenin esasları; “İdarenin kuruluş ve görevleri merkezden yönetim ve yerinden yönetim esaslarına dayanır. İdare, kuruluş ve görevleriyle bir bütündür ve kanunla düzenlenir. Kamu tüzel kişiliği, ancak kanunla veya kanunun açıkça verdiği yetkiye dayanılarak kurulur.” şeklinde açıklanmıştır (10859 Sayılı Resmi Gazete, 1961).

115. maddesinde idarenin kuruluşu ve merkezi idare hakkında;

“Türkiye, merkezi idare kuruluşu bakımından, coğrafya durumuna, iktisadi şartlara ve kamu hizmetlerinin gereklerine göre, illere; iller de diğer kademeli bölümlere ayrılır. İllerin idaresi yetki genişliği esasına dayanır. Belli kamu hizmetlerinin görülmesi amacıyla, birden çok ili içine alan çevrede, bu hizmetler için, yetki genişliğine sahip kuruluşlar meydana getirilebilir.” şeklinde yapılmıştır (10859 Sayılı Resmi Gazete, 1961).

116. maddesinde idarenin kuruluşu ve mahalli idareler hakkında;

“Mahalli idareler, il, belediye veya köy halkının müşterek mahalli ihtiyaçlarını karşılayan ve genel karar organları halk tarafından seçilen kamu tüzel kişileridir.” şeklinde yapılarak 1982 anayasasının altyapısı oluşturulmuştur (10859 Sayılı Resmi Gazete, 1961).

Çıkarılan kanun ve kararlarla 1961 Anayasasında ilk defa idarenin kuruluş ve görevleri ile bir bütün olduğu ilkesi anayasal ilke haline getirilmiş, idarenin kuruluş ve görevlerinin merkezden yönetim ve yerinden yönetim esaslarına dayanacağı hüküm altına alınmıştır. Halen yürürlükte olan 1982 Anayasasında da temel olarak 1961 Anayasasındaki yönetim ilkelerini benimsenmiştir (Baş, 2008).

1961 yılının idari düzenlemelerinden bahsettikten sonra üçüncü bölümde bahsi geçecek olan, 1987 yılında büyükşehir kurulmasından sonra Gaziantep ilinin yönetsel alanındaki değişim ve gelişimler, çizelgeler ve haritalar vasıtasıyla açıklığa kavuşturulacaktır.

3. ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3.1. 1987 YILINDAN GÜNÜMÜZE GAZİANTEP İLİNİN YÖNETSEL BÖLÜNÜŞÜ

3.1.1. Gaziantep Şehrinde Büyükşehir Belediyesinin Kurulması

1980 sonrası yaşanan gelişmeler ve yapılmaya çalışılan yenilikler kapsamında yerel yönetimlerin, özelde ise Büyükşehir Belediye yönetim modelinin hızlı ve dinamik bir seyir ve dönüşüm gerçekleştirdiği gözlemlenmektedir. 1984 yılında gerçekleşen yasal düzenleme büyükşehir belediyelerine özerk bir yerel yönetim, malî ve insan kaynakları gibi konularda geniş imkanlar sağlamıştır. Bu gibi özellikleri nedeniyle büyükşehir belediyeleri, diğer belediyelerden giderek farklılaşmıştır (Çelikyay, 2014).

TC. 1982 Anayasasının idarenin kuruluşu bölümündeki merkezi idareler ve mahalli idarelerin kuruluş ve yönetimi ile ilgili 126. ve 127. maddelerinin esasları açıkça şu şekildedir: “Türkiye, merkezî idare kuruluşu bakımından, coğrafya durumuna, ekonomik şartlara ve kamu hizmetlerinin gereklerine göre, illere; iller de diğer kademeli bölümlere ayrılır. Mahallî idarelerin seçimleri, Anayasa'nın 67. maddesindeki esaslara göre beş yılda bir yapılır. Kanun, büyük yerleşim merkezleri için özel yönetim biçimleri getirebilir” bu maddeler büyükşehir belediyesinin kurulmasının asıl dayanağı olmuştur (17863 Sayılı Resmi Gazete, 1982).

Ülkemizde belediyelerin yönetimine ilişkin hususlar 1982 Anayasa dönemine kadar, 1930 yılında çıkarılan 1580 sayılı Belediye Kanunu kapsamında düzenlenmiş ve belediyelerin büyüklüğüne göre farklı bir yönetim biçimi öngörülmemiştir. Büyükşehir Belediye yönetiminin hukuki altyapısı ilk olarak TC. 1982 Anayasasının 127. maddesinin ikinci ve üçüncü fıkrasındaki “mahalli idarelerin kuruluş ve görevleri ile yetkileri, yerinden yönetim ilkesine uygun olarak kanunla düzenlenir. Kanun, büyük yerleşim merkezleri için özel yönetim biçimleri getirebilir” hükmü ile oluşturulmuştur (Özçağlar, 2017).

Bu hüküm özel yönetim biçimlerinin il merkezinde veya tek bir ilde kurulmasını zorunlu koşmadığı gibi bir ilde birden fazla özel yönetim biçimine tabi büyük yerleşim birimlerini de mümkün kılmaktadır. Hükümet büyük yerleşim

merkezleri için özel yönetim biçimi kurma konusundaki iradeyi 1984 yılında 195 sayılı KHK ile il merkezlerinde kurulabilen büyükşehir belediyesi adı verilen özel yönetim biçiminden yana kullanmıştır (Özgür ve Yavuzçehre, 2016).

1982 yılında çıkarılan 2680 sayılı yetki kanununa istinaden 08 Mart 1984 tarihinde yayımlanan 195 sayılı Büyükşehirler Yönetimi Hakkında Kanun Hükmünde Kararname ve 27 Haziran 1984 tarih ve 3030 sayılı Büyükşehirler Yönetimi Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabulü Hakkında Kanununun 4 ve 5. maddesi gereğince belediye sınırları içinde birden fazla ilçe bulunan İstanbul, Ankara ve İzmir’ de Büyükşehir Belediyesi kurulmuştur (18350 ve 18453 Sayılı Resmi Gazete, 1984).

Daha sonraki yıllarda 1986-1988 döneminde 1985 Genel Nüfus Sayımı verilerine göre nüfusu 380.836-763.769 arasında olan illerin 1987 yılında 3398 sayılı kanun gereğince Büyükşehir Belediyesi kurulması öngörülmüştür. 3398 Sayılı kanuna göre Gaziantep İli Merkezinde Şhitkamil ve Şahinbey Adıyla İki İlçe Kurulması Hakkında Kanun ile Gaziantep 1987 yılında ilk kurulan büyükşehir belediyeli iller statüsüne girmiştir (Özçağlar, 2015).

3398 sayılı kanunun Şhitkamil ilçesine bağlı bucak, kasaba ve köyler aynen bağlanmak ve şehrin Alleben Deresinin ve tabii uzantılarının kuzeyinde kalan bölümü merkez olmak üzere Şhitkamil adıyla ilçe kurulmasına; Şahinbey ilçesine bağlı bucak, kasaba ve köyler aynen bağlanmak ve şehrin Alleben Deresinin ve tabii uzantılarının güneyinde kalan bölümü merkez olmak üzere Şahinbey adıyla, İki ilçe ve bu ilçe merkezlerinde aynı adlarla iki belediye kurulmasına karar verilmiştir (19500 Sayılı Resmi Gazete, 1987) .

3398 Sayılı kanun gereğince; Belediye sınırları içinde birden fazla ilçesi bulunan Gaziantep Belediyesi hakkında 3030 sayılı Büyükşehir Belediyelerinin Yönetimi Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabulü Hakkında Kanun hükümleri uygulanıp ve Gaziantep Belediyesi ismi de “Gaziantep Büyükşehir Belediyesi” olarak değiştirilmiştir (19500 Sayılı Resmi Gazete, 1987).

3398 sayılı kanunun geçici maddesinde ise; Şhitkâmil ve Şahinbey belediye seçimleri Türkiye düzeyinde yapılacak ilk genel mahallî idareler seçimleriyle birlikte yapılır. Bu süre içinde, Büyükşehir Belediyelerinin Yönetimi Hakkında Kanun

Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabulü Hakkında 3030 sayılı Kanunda yazılı büyükşehir ve ilçe belediyelerine ait yetki ve görevlerin tümü Gaziantep Büyükşehir Belediyesi tarafından yürütülür. Gaziantep Belediyesinde halen görevde bulunan Belediye Başkanı, Belediye Meclisi ve Belediye Encümeni ilk genel mahalli idare seçimine kadar Büyükşehir Belediye Başkanı, Belediye Meclisi ve Belediye Encümeni olarak 3030 sayılı Kanunda yazılı görev ve yetkilere sahiptir (19500 sayılı Resmi Gazete, 1987).

Arıkboğa'ya göre büyükşehir belediyesi gelişim dönemleri 1984-2004 arası yeni büyükşehir belediyelerinin ilave edilmesiyle kuruluş dönemi, 2004-2008 arası yarıçapa dayalı genişletmeyle genişleme dönemi, 2008-2012 arası yarıçap içinde beldelerin kaldırılmasıyla bütünleştirme dönemi ve son olarak 2013'ten başlayarak günümüze kadar gelen alansal büyükşehir belediye dönemi olarak nitelendirilmiştir (Arıkboğa, 2013).

1987 yılında yapılan düzenlemeyle eskiden beri var olan Gaziantep Belediyesi, Gaziantep Büyükşehir (Şehitkamil) Belediyesi haline getirilmiştir. Gaziantep Belediyesi'nin yönetsel alanı içinde yer alan Şehitkamil ve Şahinbey ilçelerinin merkezlerinde büyükşehir ilçe belediyeleri kurulmuştur. 1987 yılında Gaziantep şehrinin yerleşim alanı, aynı zamanda Büyükşehir Belediyesinin hizmet alanı durumundadır. Merkez ilçenin sınırları içinde Gaziantep şehrinin yerleşim alanı olan bölüm Büyükşehir Belediyesinin hizmet alanı durumundadır, Gaziantep şehrinin yerleşim alanı dışında kalan köy ve beldeler ise Büyükşehir Belediyesinin hizmet alanı dışında bırakılmışlardır (19500 Sayılı Resmi Gazete, 1987).

Bu düzenlemelerle Gaziantep ilinde Şahinbey ve Şehitkamil olmak üzere iki merkez ilçe oluşturulmuştur. Her iki ilçeye de Kaymakamlık, Belediye teşkilatları kurulmuştur. Şahinbey ilçesi Gaziantep şehrini oluşturan büyükşehir belediyesi metropol ilçedir. Şehitkamil ilçesi valilik binasının olduğu merkez metropol ilçedir. Yani Şehitkamil ilçesi hem merkez ilçedir hem de ilin idari merkezi olan il merkezi konumundadır (Özçağlar, 2017).

1987 yılında Şehitkamil ve Şahinbey ilçelerinin kurulmasının ardından 9 Mayıs 1990 yılında kabul edilen 3644 sayılı 130 ilçe kurulması hakkında kanuna göre; Barak bucağının merkezi olan Karkamış kasabası olmak üzere, Gaziantep ilinde Karkamış

adıyl, merkezi Nurdağı kasabası olmak üzere, Gaziantep ilinde Nurdağı adıyl yeni ilçelerin kurulmasına karar verilmiştir.

3644 Sayılı kanun gereğince Gaziantep ili Karkamış ilçesine bağlı köyler daha önce Nizip ilçesinin Barak bucağına bağlı köyler olarak çizelgedeki gibidir.

Çizelge 21: 3644 Sayılı Kanuna Göre Karkamış İlçesini Oluşturan Köyler

Nizip İlçesinden ayrılarak müstakil bir ilçe haline getirilen Barak Bucağı yani Karkamış İlçesine bağlanan köyler

Akçaköy, Alacalı, Alagöz, Arıkdere, Ayyıldız, Balaban, Beşkılıç, Çiftlikköy, Eceler, Ekinci, Elifoğlu, Erenyolu, Gürçay, Karacurun, Karanfilköy, Kelekl, Kepirler, Kıraçgölü, Korkmazlar, Kıvırcık, Kuruyazı, Öncüler, Örmetaş, Savaşköy, Soylu, Subağı, Şenlik, Teketaşı, Tosunlu, Türkyurdu, Yarımca, Yaşarköy, Yazır, Yeşerti, Yolağzı, Yurtbağı, Zührecik

Kaynak: 1987 yılında çıkarılan 130 İlçe Kurulması Hakkındaki 3644 Sayılı Kanun

Gaziantep ili Nurdağı ilçesi, İslahiye ilçesinin Fevzipaşa bucağından ve Sakçagözü bucağından alınan köylerden oluşturulmuştur. Bu köylerin isimleri şu şekildedir: Fevzipaşa bucağından alınan köyler; Bayraktepe, Gökçedere, Gözlühüyük, İncegedik, Karaburçlu, Katrancı, Kömürler, Olucak, Toplamalar köyleri olmak üzere 9 köydür.

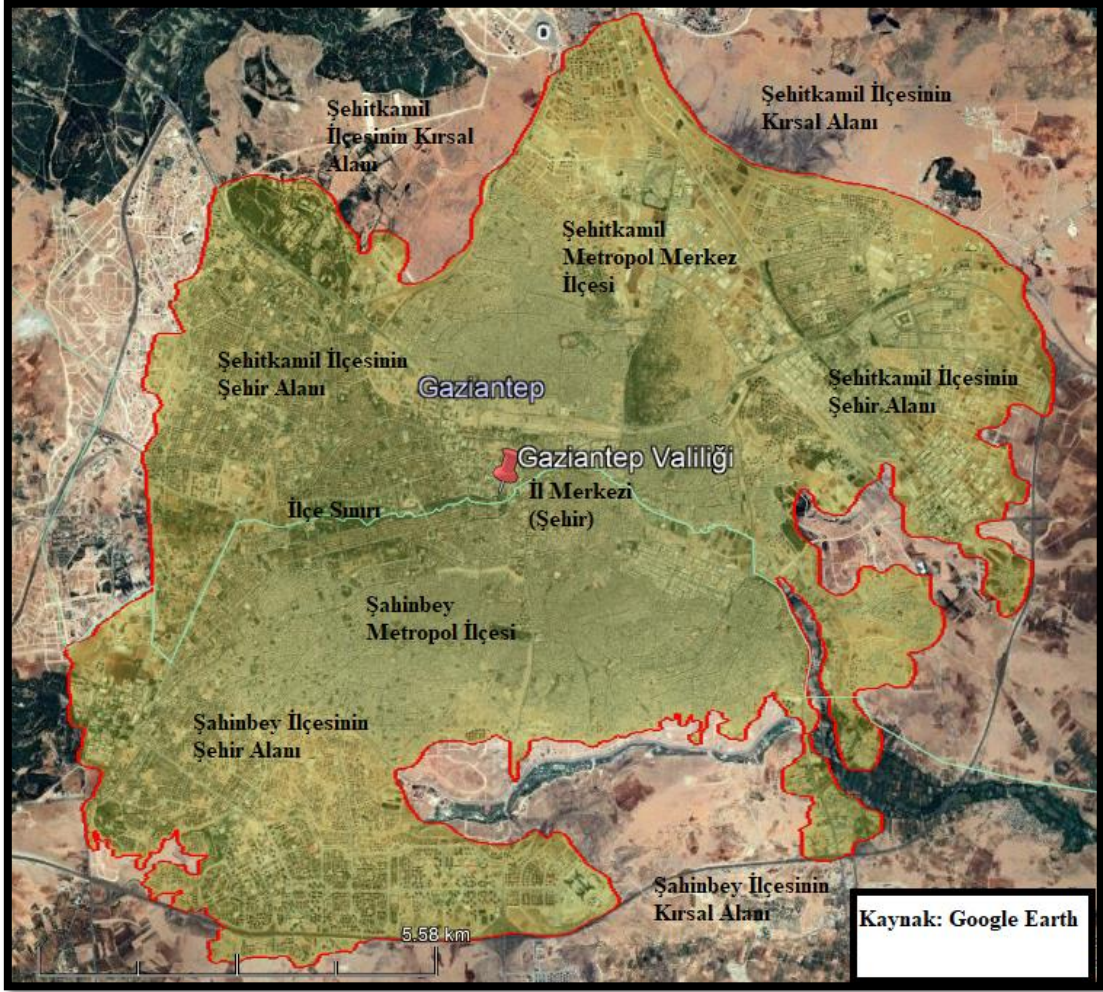
Çizelge 22: 3644 Sayılı Kanunla Nurdağı İlçesini Oluşturan Köyler

İslahiye ilçesinin Fevzipaşa bucağından alınarak Nurdağı ilçesine dahil edilen köyler	İslahiye ilçesinin Sakçagözü bucağından alınarak Nurdağı ilçesine dahil edilen köyler	İslahiye merkez bucağından alınarak Nurdağı ilçesine dahil edilen köyler
Bayraktepe, Gökçedere, Gözlühüyük, İncegedik, Karaburçlu, Katrancı, Kömürler, Olucak, Toplamalar olmak üzere 9 köy	Sakçagöz (Bucak merkezi), Balıkalan, Belpınar, Çakmak, Durmuşlar, Emirler, Gedikli, Hamidiye, Hisarköy, İçerisu, İkizkuyu, İncirli, Kartalköy, Kırışkal, Kuzoluk, Nogaylar, Şatırhüyük, Terken olmak üzere 18 köy	Kırkpınar olmak üzere 1 köy

Kaynak: 1987 yılında çıkarılan 3644 Sayılı 130 İlçe Kurulması Hakkındaki Kanun

Sakçagözü bucağından alınan köyler; Sakçagözü (bucak merkezi), Balıkalan, Belpınar, Çakmak, Durmuşlar, Emirler, Gedikli, Hamidiye, Hisarköy, İçerisu, İkizkuyu, İncirli, Kartal köy, Kırışkal, Kuzoluk, Nogaylar, Şatırhüyük, Terken köyleri olmak üzere 18 köy Sakçagözü bucağından alınan köyleridir. İçlerinden sadece Kırkpınar köyü İslahiye merkez bucağından alınarak Nurdağı ilçesine dahil edilen köydür (20523 Sayılı Resmi Gazete, 1990).

Google Earth’ dan alınan verilerle oluşturulmuş haritaya göre 1987 yılında Büyükşehir Belediyesi’nin hizmet alanı kırmızı çizgiyle gösterilen şehir alanını kapsamaktadır. Yani Şahinbey ve Şhitkamil Belediyesi sadece şehrin içinde, kendi sınırlarındaki alana hizmet vermekte idiler, kırsal alana hizmet verilmemekte idiler. Büyükşehir Belediyesinin hizmet alanı merkez ilçelerin şehir merkezi kısmıyla sınırlı olmakta idi (Harita 34).

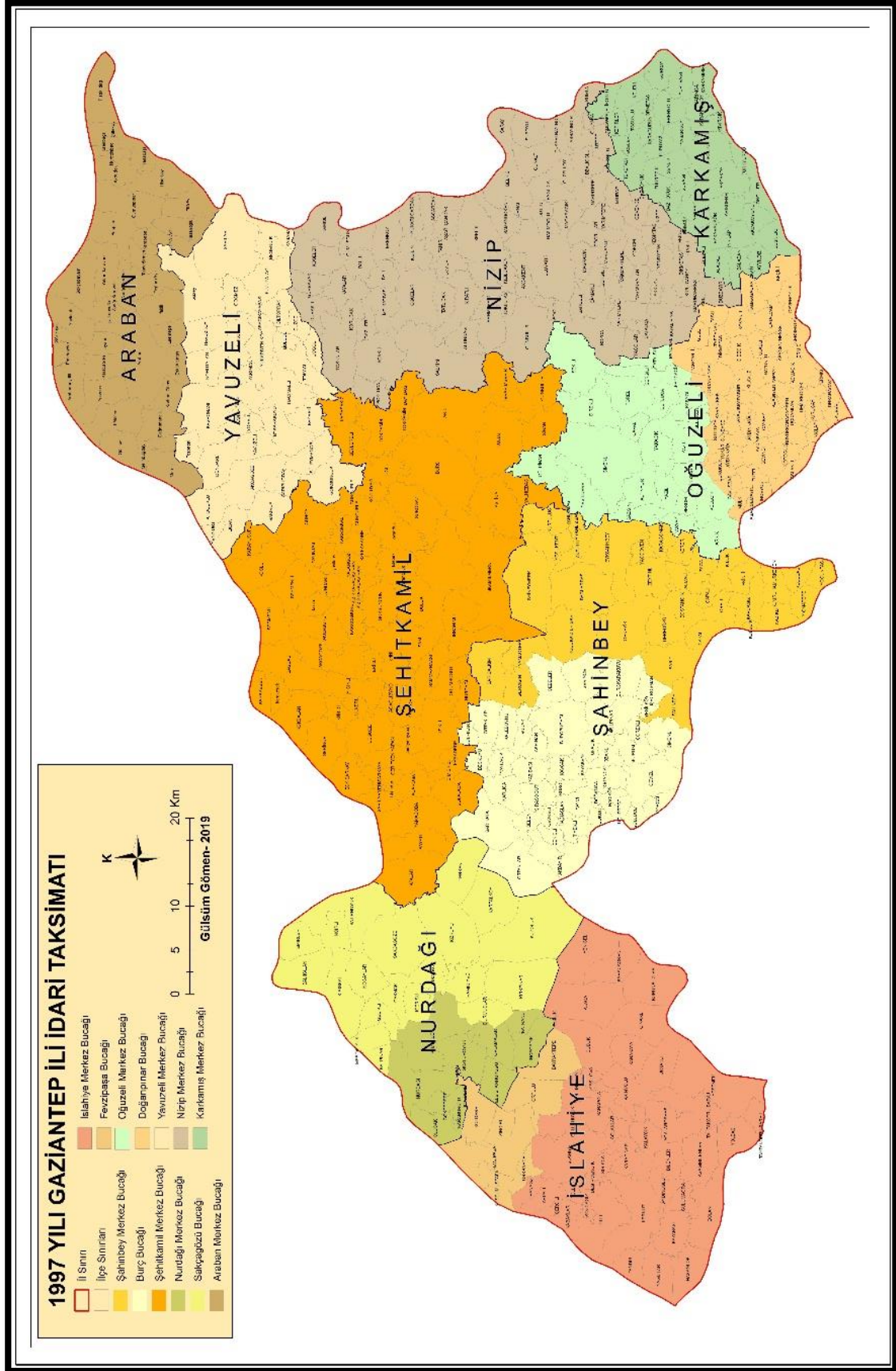

Harita 34: Gaziantep Büyükşehir Belediyesinin Hizmet Alanı (2019)

1987 yılı 3398 sayılı kanun ile 1985 yılı Genel Nüfus Sayımına göre nüfusu 478.635 olarak il merkezi konumundaki şehri oluşturan büyükşehir ilçeleri Şehitkamil ve Şahinbey'dir. Valilik binasının bulunduğu metropol merkez ilçe ise Şehitkamil ilçesi olarak belirlenmiştir. Araban, İslahiye, Karkamış, Kilis, Nizip, Nurdağı, Oğuzeli, Yavuzeli ilçeleri ise büyükşehir belediyesi sınırları içerisinde, il merkezi konumundaki şehrin uzağında kalan diğer büyükşehir ilçeleri olarak tanımlanmaktadır.

1995 yılında 550 sayılı 8 ilçe ve 3 ilçe kurulması ve 190 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin eki cetvellerde değişiklik yapılması, 31 Mayıs 1995 tarihli ve 4109 sayılı kanunun verdiği yetkiye dayanılarak, Bakanlar Kurulu'nca 3 Haziran 1995 tarihinde kararlaştırılmıştır. Bu kararnamenin 1. maddesine göre merkezi Murathüyüğü köyü olmak üzere Musabeyli adıyla bir belediye kurulmak üzere Gaziantep ilinde Musabeyli, merkezi Güldüzü köyü olmak üzere Polateli adıyla bir belediye kurulmak üzere Gaziantep ilinde Polateli, merkezi Elbeyli bucak merkezi olmak ve aynı adla bir belediye kurulmak üzere Gaziantep ilinde Elbeyli adıyla, üç ilçe kurulmuştur (22305 sayılı Resmi Gazete, 1995).

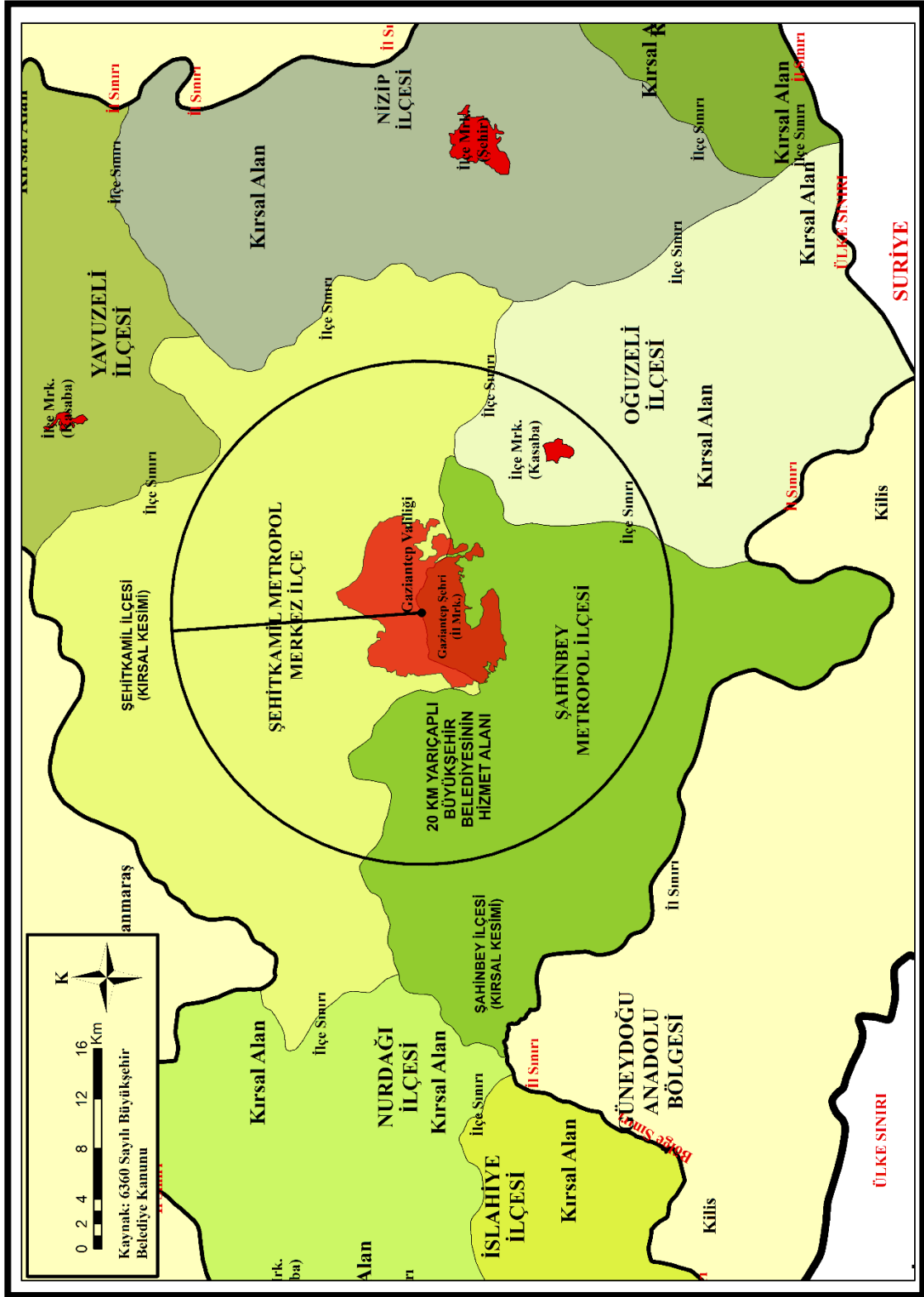
550 sayılı kanunun 2. maddesine göre Gaziantep iline bağlı Kilis ilçe merkezi merkez olmak üzere ve Elbeyli, Musabeyli, Polateli ilçelerine bağlı kasaba ve köyler bağlanmak suretiyle Kilis adıyla bir il kurulmasına karar verilmiştir (22305 sayılı Resmi Gazete, 1995). Böylece 3 Haziran 1995 yılında Kilis müstakil bir il olarak Gaziantep ilinden ayrılmıştır (Harita 35).

Harita 35: 1997 Yılı Gaziantep İli İdari Taksimatı
Kaynak: TÜİK 1997 Yılı Genel Nüfus Tespiti Verileri

Gaziantep ilinin 2000 yılı idari taksimatında, 1997 yılında yapılan genel nüfus tespiti verilerine göre çok büyük değişiklikler olmamıştır. Gaziantep ilinin 2000 yılındaki nüfusu 1.285.249, 1990-2000 dönemindeki yıllık nüfus artış hızı %0.241'dir. 2 ilçe merkezinden oluşan büyükşehirin aynı dönemdeki yıllık nüfus artış hızı %0.347'dir. Büyükşehir oluşturan ilçe merkezlerinden Şahinbey ilçe merkezinin nüfusu 498.159, Şehitkamil ilçe merkezinin nüfusu ise 355.354'tür. Şahinbey ilçe merkezinin nüfus artış hızı %0.259 iken, Şehitkamil ilçe merkezinin nüfus artış hızı %0.484'tür. Büyükşehir dışında kalan ilçelerin 1997-2000 yılı şehir nüfusları incelendiğinde, şehir nüfusu en fazla olan ilçenin Nizip ilçesi, en az olan ilçenin ise Karkamış ilçesi olduğu görülmektedir. Şehir nüfusu en az olduğu ilçe %0.433 ile Nurdağı ilçesi, en az olduğu ilçe %-0.291 ile Araban ilçesidir. Gaziantep iline bağlı bulunan tüm bucak ve köylerin yıllık nüfus artış hızı %1.5'tir. Aritmetik nüfus yoğunluğu olarak ifade edilen 1 km²'ye düşen insan sayısı il genelinde 188'dir. Gaziantep il merkezini oluşturan iki ilçeden Şahinbey ilçesinde nüfus yoğunluğu 573 kişi iken, il merkezini oluşturan ikinci ilçe olan Şehitkamil'de 343 kişidir. Diğer ilçelerde ise nüfus yoğunluğu 44 ile 112 kişi arasında değişmektedir. Yüzölçümü büyüklüğüne göre ilk sırada olan Nizip ilçesinde nüfus yoğunluğu 112 kişi, yüzölçümü en küçük olan Karkamış ilçesinde nüfus yoğunluğu 44 kişidir (TÜİK, 2000).

2003 yılı Adrese Dayalı Nüfus Sayımı verilerine göre düzenlenmiş olan 5216 sayılı Büyükşehir Belediye Kanunuyla 2004 yılında il, ilçe sınırlarında düzenlemeler yapılmıştır. Bu kanunun düzenlenme amacı büyükşehir belediyesi yönetiminin hukuki statüsünü düzenlemek, hizmetlerin planlı, programlı, etkin, verimli ve uyum içinde yürütülmesini sağlamaktır. Buna göre 14 ildeki büyükşehir belediyesi valilik binası merkez kabul edilerek il mülki sınırlar içinde kalmak şartıyla; nüfusu 1.000.000'dan az olan Adapazarı, Erzurum, Samsun, Eskişehir, Kayseri, Mersin, Diyarbakır, Antalya, Konya ve Gaziantep'te 20 km yarıçaplı daire; Nüfusu 1.000.000-2.000.000 arasında olan Adana ve Bursa'da 30 km yarıçaplı daire, Nüfusu 2.000.000'dan fazla olan İzmir ve Ankara'da 50 km yarıçaplı daire büyükşehir belediyesinin sınırını oluşturmuştur (Harita 36). Belirlenen daireler içinde kalan köyler mahalleye dönüştürülüp bağlı oldukları ilçelerin belediyesine bağlanmıştır. Bu kanunun düzenlenme sınırları şu şekilde belirlenmiştir: Belediye sınırları içindeki ve bu sınırlara en fazla 10 km uzaklıktaki yerleşim birimlerinin son nüfus sayımına göre toplam nüfusu 750.000'in üzerinde olması gerekmektedir (Özçağlar, 2015).

Harita 36: 2004 yılı itibariyle 5216 Sayılı kanuna göre Gaziantep Büyükşehir Belediyesinin 20 km yarıçaplı daire ile belirlenen hizmet alanı

2004 yılında çıkarılan 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanununa göre Gaziantep ilinin hizmet alanı merkezinin valilik binası olması koşuluyla 20 km'lik yarıçaplı dairenin içinde kalan alan büyükşehir belediyesinin hizmet alanı olarak belirlenmiştir. Bu alanın içinde kalan kısım Gaziantep ilinin şehrsel kısmını, dışında kalan kısım ise kırsal alanını oluşturmaktadır. Büyükşehir statüsündeki il merkezlerinin içinde yer aldıkları merkez ilçelerde büyükşehir belediye sınırlarının daire ile belirlenmesi, merkez ilçe kavramını ortadan kaldırmıştır. Çünkü 20-30-50 km yarıçaplı daireler, eski merkez ilçe sınırlarının oldukça uzağına taşmakta; büyükşehir olarak nitelendirilen yerleşim alanının çok uzağında müstakil bir şehir veya kasaba niteliği taşıyan ilçe merkezlerini ve onların yönettikleri yönetsel alanların tamamını veya bir kısmını içine almaktadır (Harita 36). Böyle olunca gerçek anlamda merkez ilçe sınırının tespitinde belirsizlikler ortaya çıkmaktadır (Özçağlar, 2017).

2004 yılında çıkarılan 5216 sayılı yasa ile il mülki sınırında büyükşehir belediye modeline geçilmiş, 3030 sayılı yasa yürürlükten kaldırılmış ve büyükşehir yasasında bazı değişiklikler olmuştur. Örneğin, nüfus yoğunluğu çok yüksek olan İstanbul ve Kocaeli illerinde, il mülki sınırları ile büyükşehir belediye sınırları örtüştürülmüştür (Yıldırım vd., 2015).

2004 yılından sonra gerçekleştirilen düzenlemelerle büyükşehir belediye sistemini etkileyen yerel yönetim düzenlemeleri hayata geçirilmiştir. Bu kanunu düzenlemeler 2008 yılı 5747 sayılı kanun ve 2012 yılında 6360 sayılı kanunların düzenlenmesini beraberinde getirmiştir (Usta vd 2018).

2008 yılında büyükşehir belediyesi sınırları içerisinde ilçe kurulması ve bazı kanunlarda değişiklik yapılması hakkında kanun adıyla çıkarılan 5747 sayılı kanunun 2. maddesi gereğince; ilk kademe belediyelerin tüzel kişilikleri kaldırılarak ilçe belediyelerine mahalleleri veya mahalle kısımları ile birlikte katılmıştır. Aynı madde uyarınca nüfusu 2000'in altına düşen 862 belde ve 50 bucak kaldırılmış 43 yeni ilçe kurulmuştur. Kaldırılan bucaklara bağlı belde ve köyler, bucağın bağlı olduğu idari birime bağlanmıştır. Ayrıca bazı belediyelerin tüzel kişilikleri, ilk genel mahalli idareler seçiminden itibaren geçerli olmak üzere kaldırılarak köye dönüştürülmüştür. Bu kanunla birlikte kaldırılan bucaklardan birisi de Şahinbey ilçesine bağlı Burç bucağıdır. Bucağa bağlı köyler veya mahalleler direk olarak Şahinbey belediyesinin hizmet alanına girmiştir (26824 Sayılı Resmi Gazete).

5747 Sayılı kanunun 2. maddesine göre kaldırılan ilk kademeli belediyeler ve belediye yönetiminden köye dönüştürülen belde belediyeleri ve aynı kanun uyarınca belediye yönetsel alanından köy yönetsel alanına dönüştürülen belediyeler ise çizelgelerde gösterildiği gibidir (Çizelge 23 ve Çizelge 24).

Çizelge 23: Kaldırılan Beldeler ve Bağlı Oldukları İlçeler

İLK KADEME BELEDİYESİ	İLÇE BELEDİYESİ
1- Burç	Şahinbey Belediyesi
2- Aktoprak	Şehitkamil Belediyesi
3- Arıl	
4- Yeşildere	Oğuzeli Belediyesi
5- Büyükaşahinbey	

Kaynak: 2008 Yılı 5747 Sayılı Kanun

Çizelge 24: Belediye Yönetsel Alanından Köy Yönetsel Alanına Dönüştürülen Belediyeler

Belediye Yönetsel Alanından Köy Yönetsel Alanına Dönüştürülen Belediyeler	Bağlı Olduğu Belediye
Tatlıcak	Nizip Belediyesi
Cevizli	Şahinbey Belediyesi

Kaynak: 2008 Yılı 5747 sayılı kanun

2012 yılında meclise sunulan ve 30 Mart 2014 yerel seçimlerinden sonra yürürlüğe giren 6360 sayılı 14 ilde büyükşehir belediyesi ve 27 ilçe kurulması ile bazı kanun ve kanun hükmünde kararnamelerde değişiklik yapılmasına dair kanunla birlikte 14 il belediyesi, büyükşehir belediyesi yapılmıştır, Sayısı 30'a çıkan büyükşehir belediyelerinin sınırları, il mülki sınırlarıyla örtüştürülmüş; büyükşehir ilçe belediyelerinin sınırları da ilçe mülki sınırlarla çakıştırılmıştır. Nüfusu 2.000'in altında olan 559 belediye, köye dönüştürülmüş, 5747 sayılı kanun'dan itibaren iki kademeli (büyükşehir ve ilçe belediyesi) olarak kurulan ve işleyen mevcut büyükşehir belediyesi modelinde 2.000 nüfus şartına bağlı kalmaksızın, bu ikili modelden dolayı yeni büyükşehir belediyesi sınırları içinde kalan 1.076 belde belediyesi ile 16.500 köy tüzel kişiliğini kaybetmiş ve mahalleye dönüşmüştür. Büyükşehir belediyesi olmak için gerekli olavn koşul, belediye nüfusunun 750.000'i aşması yerine, il nüfusunun 750.000'in üzerinde olması biçiminde değiştirilmiş, yeni büyükşehir belediyesi olan 14 ilde, büyükşehir belediyesi kapsamında 25 yeni ilçe kurulmuş ve bağlılık

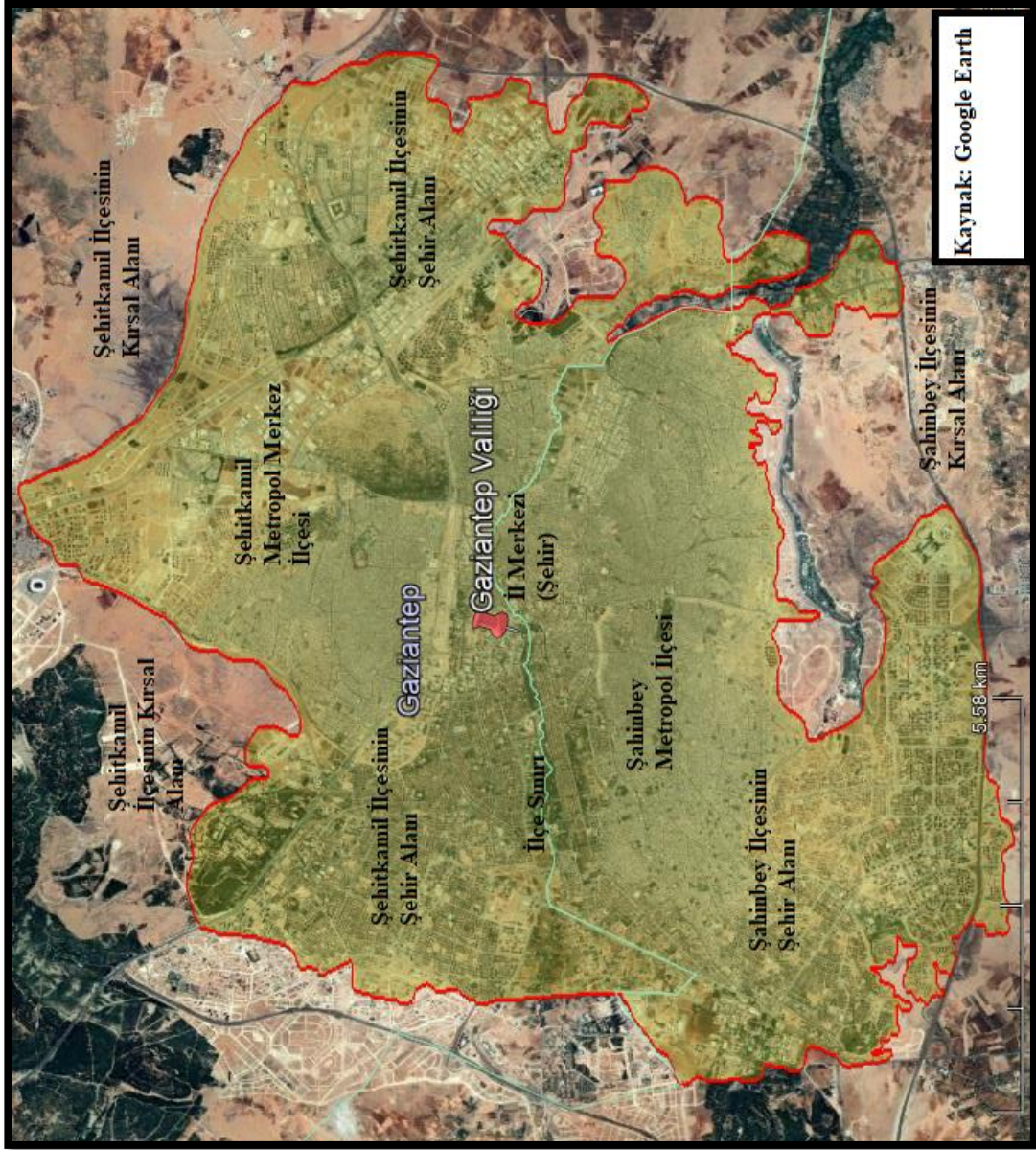
değişiklikleri yapılmış, toplam büyükşehir belediye ilçe belediyesi sayısı 143'ten 519'a çıkmıştır, Büyükşehir belediye ilçe belediyesi olma nüfus ölçütü 50.000'den 20.000'e çekilmiştir (Zengin, 2014 ve 28489 sayılı resmi gazete).

Gaziantep ili 2013 ADNKS verilerine göre 9 ilçeden oluşmaktadır. Bu ilçelerden 2'si Gaziantep şehrini oluşturan Şehitkamil ve Şahinbey ilçeleridir. Diğer 7 ilçe ise büyükşehir belediyesi sınırları içinde, il merkezi konumundaki şehrin uzağında kalan diğer büyükşehir ilçeleridir. Şehitkamil ilçesi Gaziantep şehrini oluşturan metropol merkez ilçedir. Hem yönetimin idare edildiği, valilik binasının bulunduğu il merkezi; hem de ilçe merkezi konumundadır. Şahinbey ilçesinin şehrsel mahalle sayısı Şehitkamil ilçesinin şehrsel mahalle sayısından fazla olması şehirleşmenin Şahinbey ilçesinde daha fazla olduğunu göstermektedir (Harita 37 ve Çizelge 25).

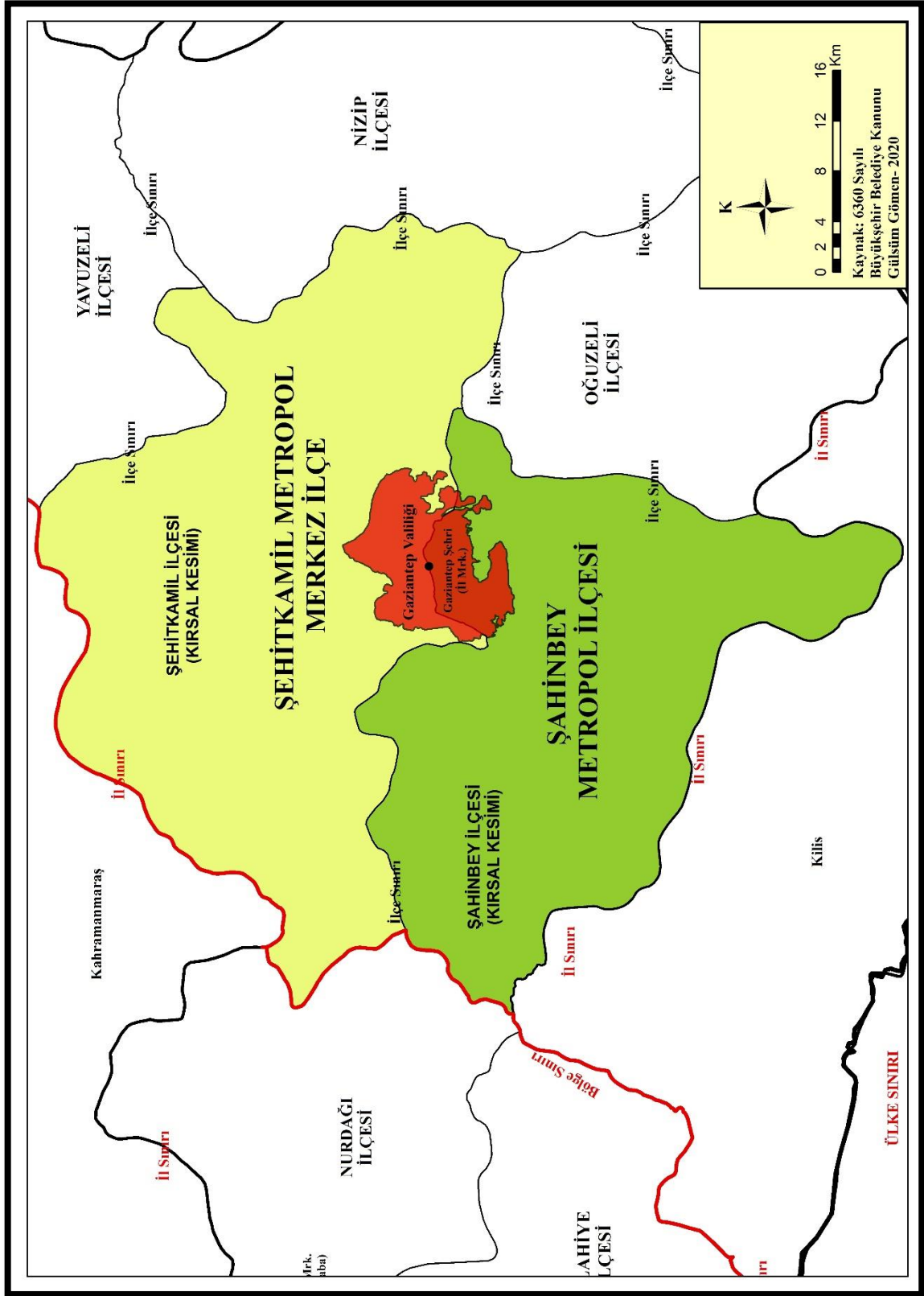
Çizelge 25: Gaziantep Şehrini 2013 Yılı Verilerine Göre Mahalleleri ve Nüfusu

Gaziantep İli Merkez İlçesi' nin Bölünmesiyle oluşturulan Metropol İlçeler	Gaziantep şehrinin yerleşim alanı içinde kalan mahalle sayısı, 2013 yılı toplam nüfusu	Merkez ilçe içinde Gaziantep şehrinin dışında kalan kırsal mahalle sayısı, 2013 yılı toplam nüfusu	Metropol ilçenin 2013 yılı toplam nüfusu
Şahinbey	113 mahalle 792.612 nüfus	74 kırsal mahalle 24.646 nüfus	186 mahalle 817.258 nüfus
Şehitkamil	64 mahalle 612.696 nüfus	80 kırsal mahalle 81.205 nüfus	144 mahalle 693.901 nüfus
Toplam	1.405.308 Gaziantep şehir nüfusu	105.851 Kırsal mahalle nüfusu	1.511.159 Metropol ilçelerin toplam nüfusu

Kaynak: TÜİK 2013 ADNKS ve Google Maps

Harita 37: Gaziantep Şehrini Oluşturan Merkez İlçe (2019)

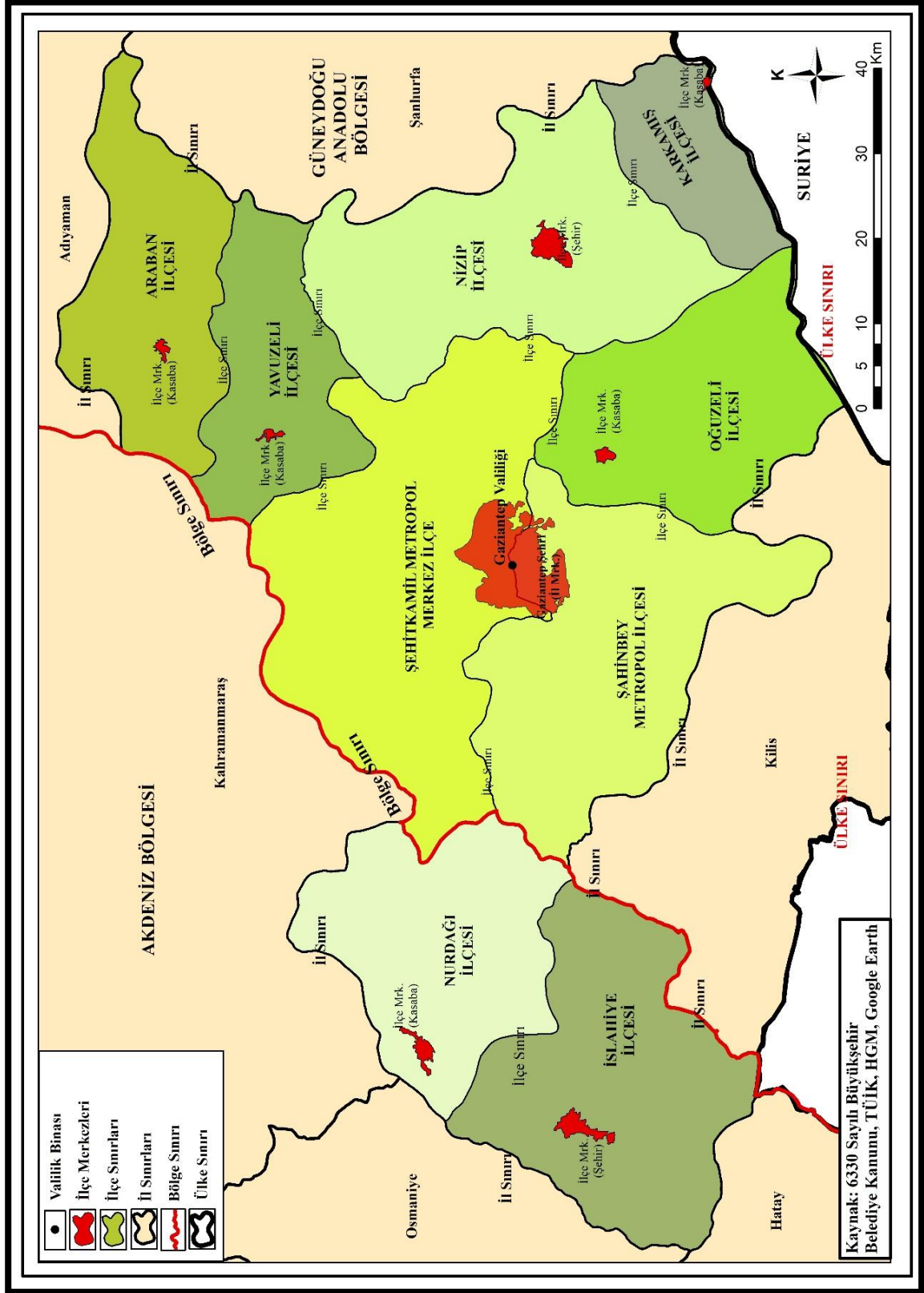
Harita 38: Günümüz Şehitkamil ve Şahinbey İlçelerinin Yönetsel Alanı (2019)

Büyükşehir belediyesi sınırları içerisinde, il merkezi konumundaki şehrin uzağında kalan diğer büyükşehir ilçeleri ise sıra ile Araban, İslahiye, Karkamış, Nizip, Nurdağı, Oğuzeli ve Yavuzeli ilçeleridir. Şehrsel mahalleleri en az olan ilçe Karkamış ilçesidir. Şehrsel mahalle sayısı en fazla olan ilçe Nizip'tir. Kırsal mahalle sayısının en az olduğu ilçe Karkamış iken, en fazla olduğu ilçe ise Oğuzeli'dir. İlçelerin 2013 yılına ait toplam şehrsel mahalle nüfusları 176.875 iken kırsal mahalle nüfusları 156.404'tür. İlçelerin 2013 yılı toplam nüfusu ise 333.279'dur (Çizelge 26).

Çizelge 26: Büyükşehir Belediyesi Dışında Kalan Diğer İlçelerin Mahalle Sayısı ve Nüfusu (2013)

Büyükşehir Belediyesi Sınırları İçinde, İl Merkezi Konumundaki Şehrin Uzağında kalan Diğer Büyükşehir İlçeleri	İlçe merkezinin yerleşim alanı içinde kalan mahalle sayısı, 2013 yılı toplam nüfusu	İlçe merkezinin dışında kalan kırsal mahalle sayısı, 2013 yılı toplam nüfusu	İlçenin 2013 yılı toplam nüfusu
Araban	7 mahalle 10.086	41 mahalle 22.016	49 mahalle 32.102
İslahiye	15 mahalle 31.543	54 mahalle 34.627	69 mahalle 66.170
Karkamış	4 mahalle 2.906	35 mahalle 7.926	39 mahalle 10.832
Nizip	26 mahalle 101.382	83 mahalle 34.206	109 mahalle 135.588
Nurdağı	10 mahalle 17.582	36 mahalle 20.038	46 mahalle 37.620
Oğuzeli	9 mahalle 9.630	83 mahalle 19.990	92 mahalle 29.620
Yavuzeli	5 mahalle 3.746	39 mahalle 17.601	44 mahalle 21.347
Toplam	176.875 Diğer ilçelerin şehir nüfusu	156.404 Diğer ilçelerin kırsal nüfusu	333.279 Diğer ilçelerin toplam nüfusu

Kaynak: TÜİK 2013 ADNKS ve Google Maps

Harita 39: 2014 yılı itibariyle 6330 Sayılı kanuna göre Gaziantep İlinin idari sınırı (2019)

$$\text{Aritmetik Nüfus Yoğunluğu} = \frac{\text{Toplam Nüfus}}{\text{Yüz Ölçümü}}$$

İlçelerin yüzölçümleri HGM tarafından 2014 yılında 1/1.000.000 ölçekli Türkiye Mülki İdare Bölümleri Haritasından hesaplanan il-ilçe yüzölçümleri verisinden temin edilmiştir. 5442 sayılı İl İdaresi Kanunu gereğince oluşturulan; ülke, il ve ilçe sınırlarının yüz ölçümleri ile elde edilen verilerle ilçelerin yüzölçümü ve nüfus yoğunlukları hesaplanmıştır. Google Earth'ten yararlanılarak ilçelerin şehirsal alanları çizilmiştir. Şahinbey ve Şehitkamil ilçelerinin toplam yüzölçümü 2.250 km²'dir. Büyükşehir Belediyesi sınırları içerisinde Şahinbey ve Şehitkamil ilçelerinin merkezi yani Gaziantep şehri 109 km²'lik bir alanı kaplamaktadır. 109 km² alan içerisinde Şehitkamil metropol merkez ilçesine bağlı 64 mahalle ve Şahinbey metropol ilçesine bağlı 113 mahalle bulunmaktadır. Merkez ilçe içinde Gaziantep şehrinin dışında kalan kırsal kesim 2.141 km²'dir. Bu alan içerisinde Şahinbey metropol ilçesine bağlı 74 kırsal mahalle ve Şehitkamil metropol merkez ilçesine bağlı 80 kırsal mahalle bulunmaktadır. Gaziantep şehrinin nüfus yoğunluğunun 12.893 olduğu görülmektedir. Bu çıkarımın aksine merkez ilçelere bağlı Gaziantep şehrinin dışında kalan kırsal alanın nüfus yoğunluğunun az olduğunu ve km²'ye düşen insan sayısının 49 olduğu görülmektedir. Bu bilgiler doğrultusunda merkez ilçede şehirleşme oranını ve göçün fazla olduğu tespiti yapılabilir (Çizelge 27).

Çizelge 27: Metropol (Şehitkamil, Şahinbey) İlçelerin Aritmetik Nüfus Yoğunluğu (2013)

Metropol İlçelerin Toplam Yüzölçümü (km ²)	Şehirsal kesimin alanı (km ²), toplam nüfusu	Kırsal kesimin alanı (km ²), toplam nüfusu	Şehir kesimin aritmetik nüfus yoğunluğu	Kırsal kesimin aritmetik nüfus yoğunluğu	İlçelerin toplam aritmetik nüfus yoğunluğu
2.250 km ² , 330 mahalle 1.511.159 nüfus	109 km ² , 177 mahalle 1.405.308 nüfus	2141 km ² , 154 mahalle 105.851 nüfus	12.893 kişi/ km²	49 kişi/ km²	671,62 kişi/ km²

Kaynak: HGM, TÜİK 2013 yılı ADNKS verileri ve Google Earth.

İlçelerin yüzölçümü, şehir ve kırsal alanlarını oluşturan mahalle sayıları ve bu mahallelerin toplam nüfusları göz önüne alındığında ilçelerin aritmetik nüfus yoğunlukları hakkında şu çıkarımlar yapılabilir: Şehirsal alana ait aritmetik nüfus yoğunluğunun en fazla olduğu ilçe Nizip, en az olan ilçe Yavuzeli ilçesidir. Kırsal alana ait aritmetik nüfus yoğunluğunun en fazla olduğu ilçe İslahiye, en az olan ilçe

Karkamış ilçesidir. Toplam aritmetik nüfus yoğunluğunun en fazla olduğu ilçe Nizip iken, en az olan ilçe ise Karkamış'tır. Yüzölçümü bakımından en büyük alana sahip olan Nizip ilçesi hem şehirsal alan hem ilçenin toplam aritmetik nüfus yoğunluğu göstergelerinde en fazla paya sahiptir. Karkamış ilçesi hem kırsal alanda hem de toplam aritmetik nüfus yoğunluğunda en az yoğunluğun olduğu ilçe olarak 1 km²lik alana sahiptir (Çizelge 28, Harita 44, 45, 46 ve 47). Diğer ilçelerin şehirsal alanı ve yönetsel alanlarını görmek için aşağıdaki haritalar incelenebilir.

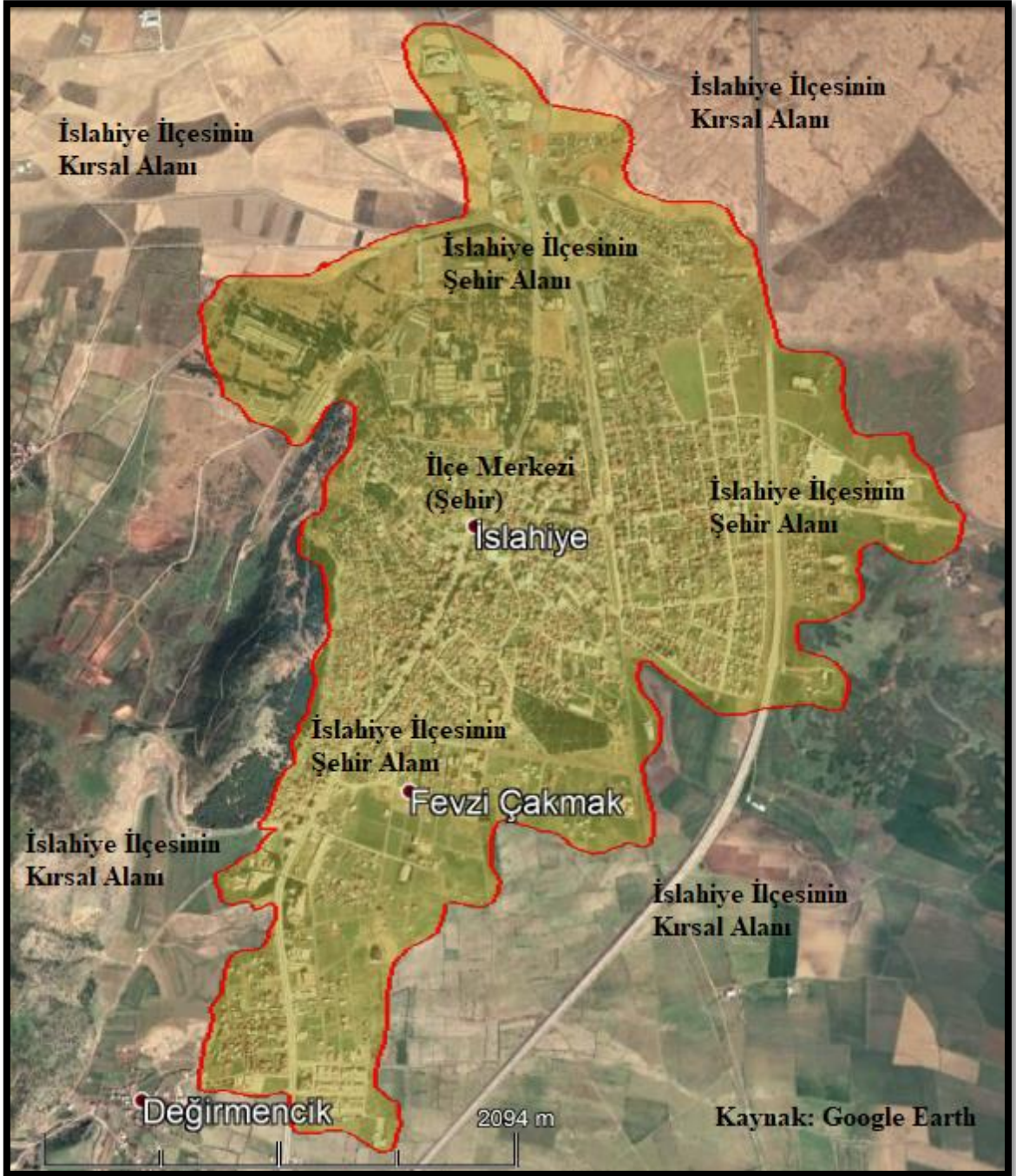
Çizelge 28: Gaziantep'in Diğer İlçelerinin Aritmetik Nüfus Yoğunluğu (2013)

İlçeler	İlçenin Yüzölçümü (km ²), toplam nüfusu	Şehirsal kesimin alanı (km ²), toplam nüfusu	Kırsal kesimin alanı (km ²), toplam nüfusu	Şehir kesimin aritmetik nüfus yoğunluğu	Kırsal kesimin aritmetik nüfus yoğunluğu	İlçenin toplam aritmetik nüfus yoğunluğu
Araban	592 km ² ,48 mahalle 32.102 nüfus	3 km ² , 7 mahalle 10.086 nüfus	589 km ² , 41 mahalle 22.016 nüfus	3360 kişi/ km²	37 kişi/ km²	54 kişi/ km²
İslahiye	865 km ² ,69 mahalle 66.170 nüfus	9 km ² , 15 mahalle 31.543 nüfus	856 km ² , 54 mahalle 34.627 nüfus	3504 kişi/ km²	40 kişi/ km²	76 kişi/ km²
Karkamış	298 km ² ,39 mahalle 10.832 nüfus	1 km ² , 4 mahalle 2.906 nüfus	297 km ² , 35 mahalle 7.926 nüfus	2906 kişi/ km²	26 kişi/ km²	36 kişi/ km²
Nizip	944 km ² ,109 mahalle 135.588 nüfus	14 km ² , 26 mahalle 101.382 nüfus	930 km ² , 83 mahalle 34.206 nüfus	7241 kişi/ km²	37 kişi/ km²	144 kişi/ km²
Nurdağı	697 km ² ,46 mahalle 37.620 nüfus	10 km ² , 10 mahalle 17.582 nüfus	687 km ² , 36 mahalle 20.038 nüfus	1758 kişi/ km²	29 kişi/ km²	54 kişi/ km²
Oğuzeli	689 km ² ,92 mahalle 29.620 nüfus	3 km ² , 9 mahalle 9.630 nüfus	686 km ² , 83 mahalle 19.990 nüfus	3210 kişi/ km²	29 kişi/ km²	43 kişi/ km²
Yavuzeli	468 km ² , 44 mahalle 21.347 nüfus	3 km ² , 5 mahalle 3.746 nüfus	465 km ² , 39 mahalle 17.601 nüfus	1248 kişi/ km²	38 kişi/ km²	45 kişi/ km²

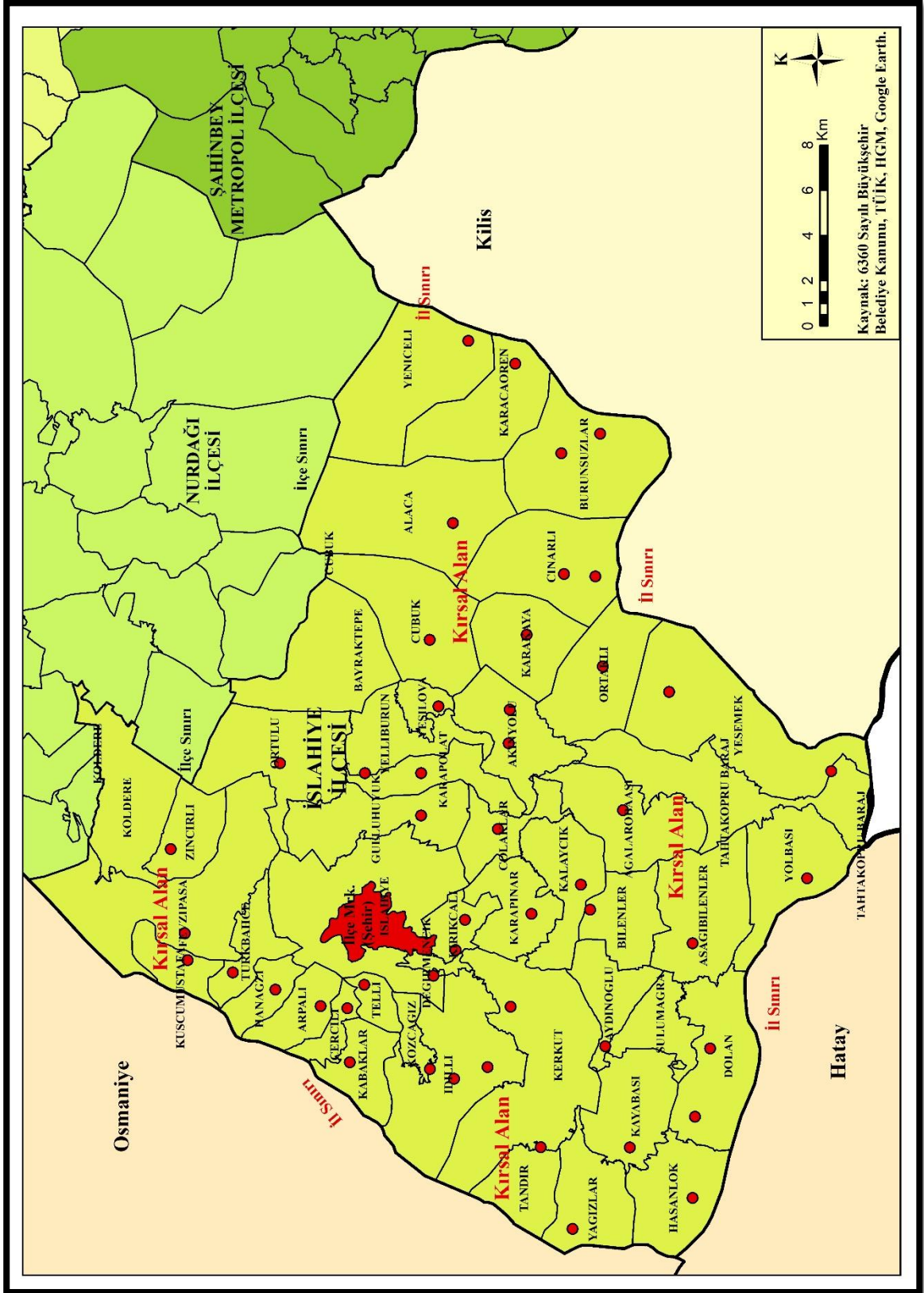
Kaynak: HGM, TÜİK 2013 yılı ADNKS verileri ve Google Earth

Harita 40: Araban İlçesinin Şehirsel Alanı (2013)

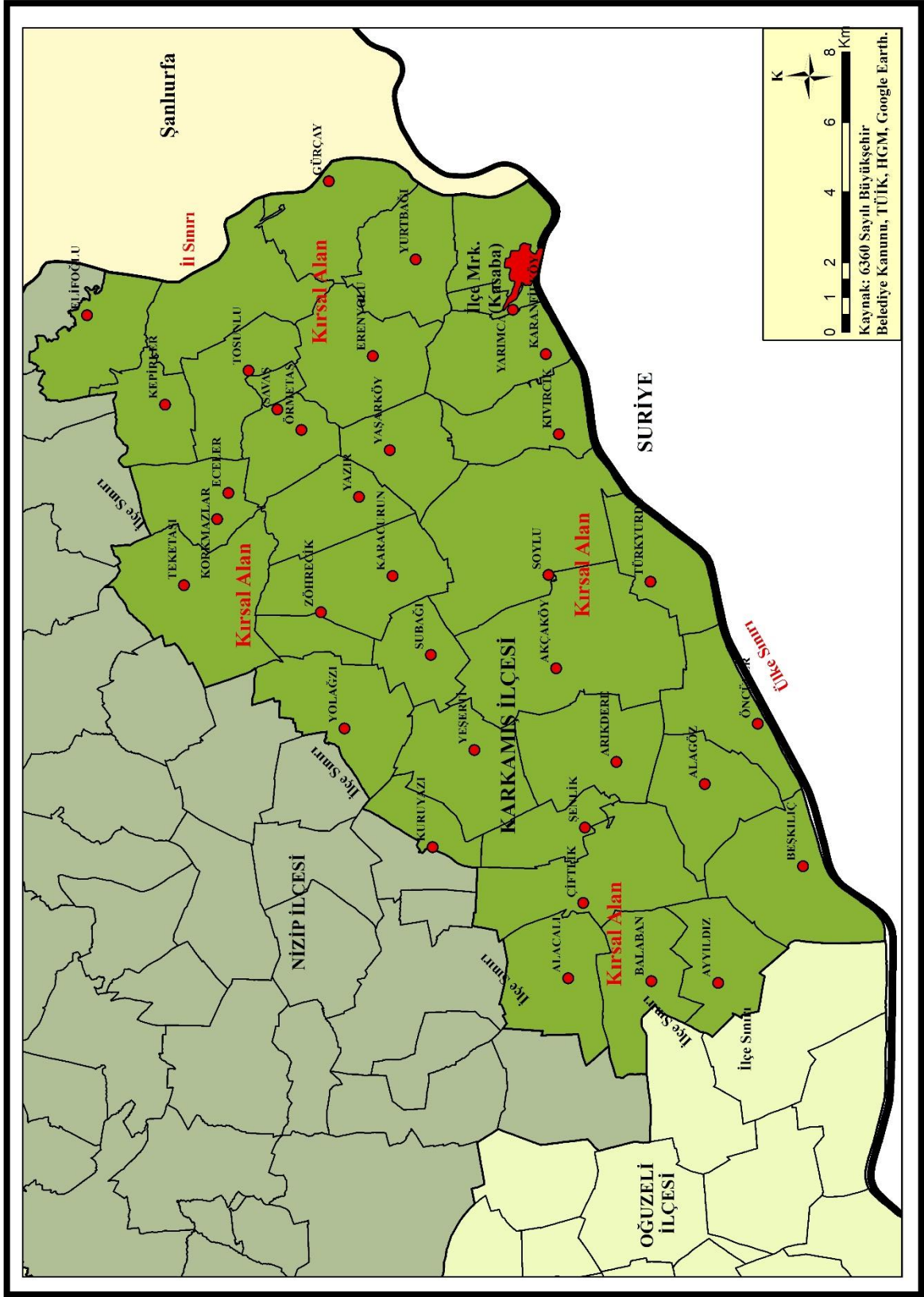
Harita 42: İslahiye İlçesi Şehirsel Alanı (2013)

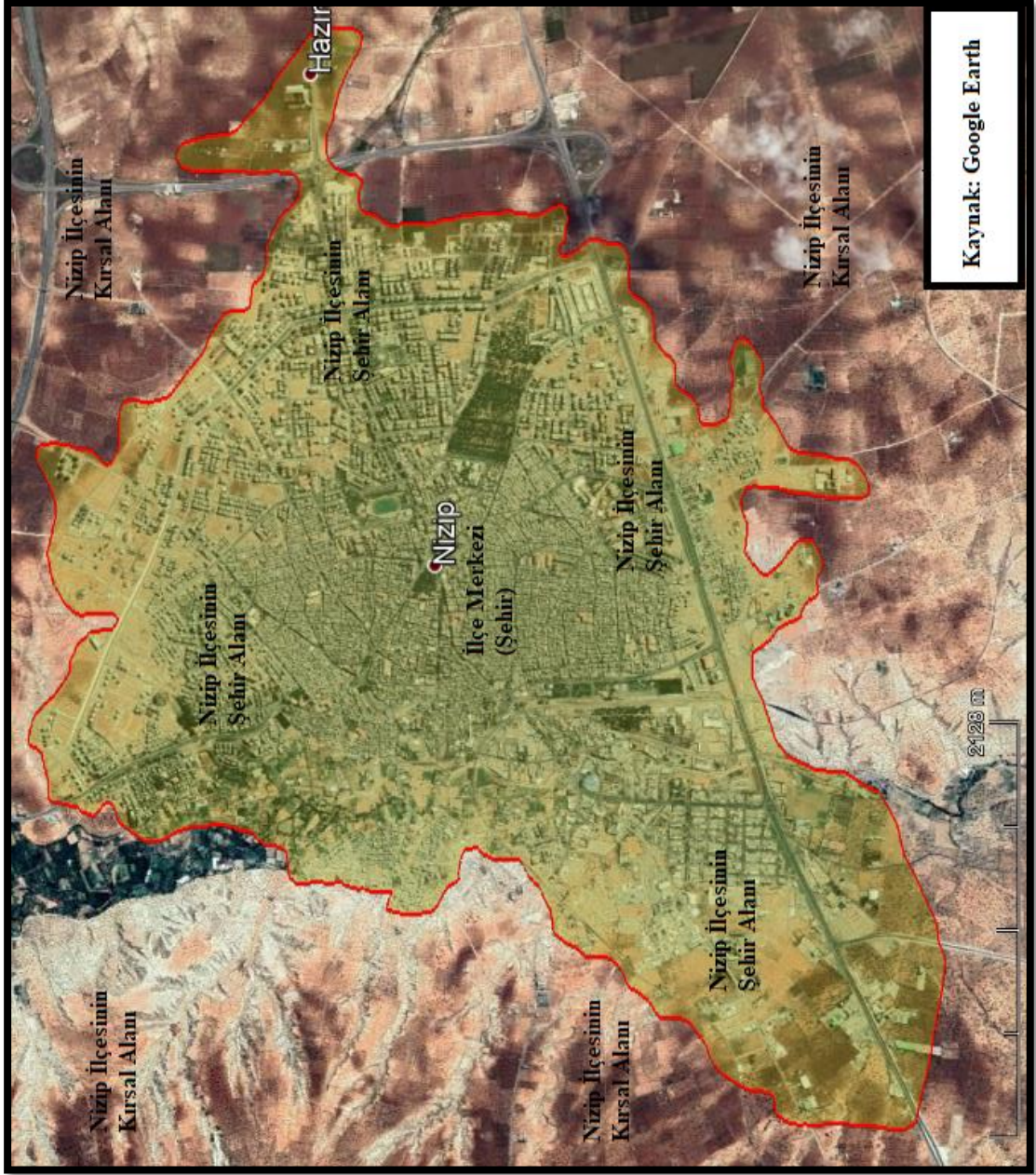
Harita 43: İslahiye İlçesinin Yönetsel Alanı (2013)

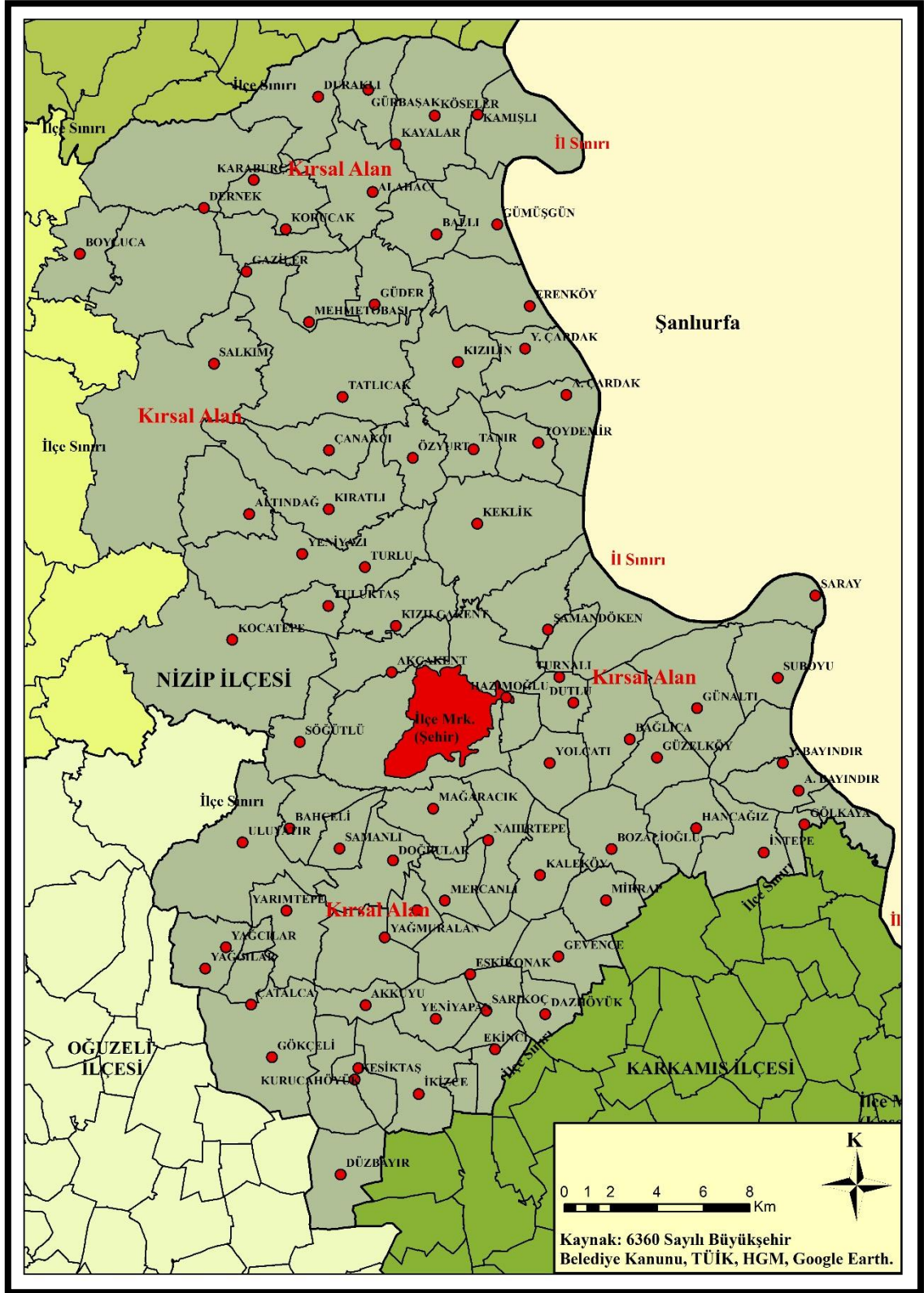
Harita 44: Karkamış İlçesinin Şehirsel Alanı (2013)

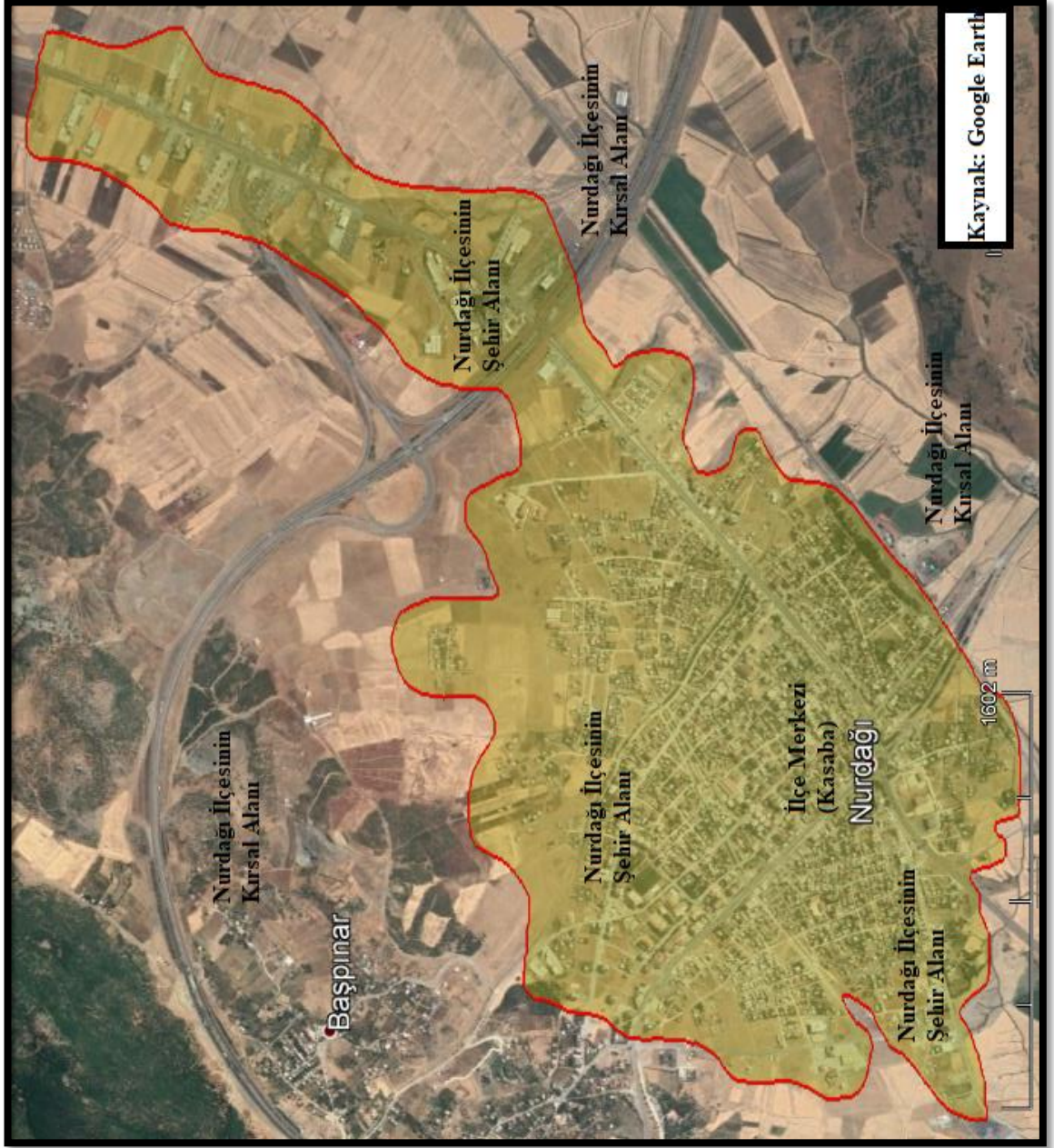
Harita 45: Karkamış İlçesinin Yönetsel Alanı (2013)

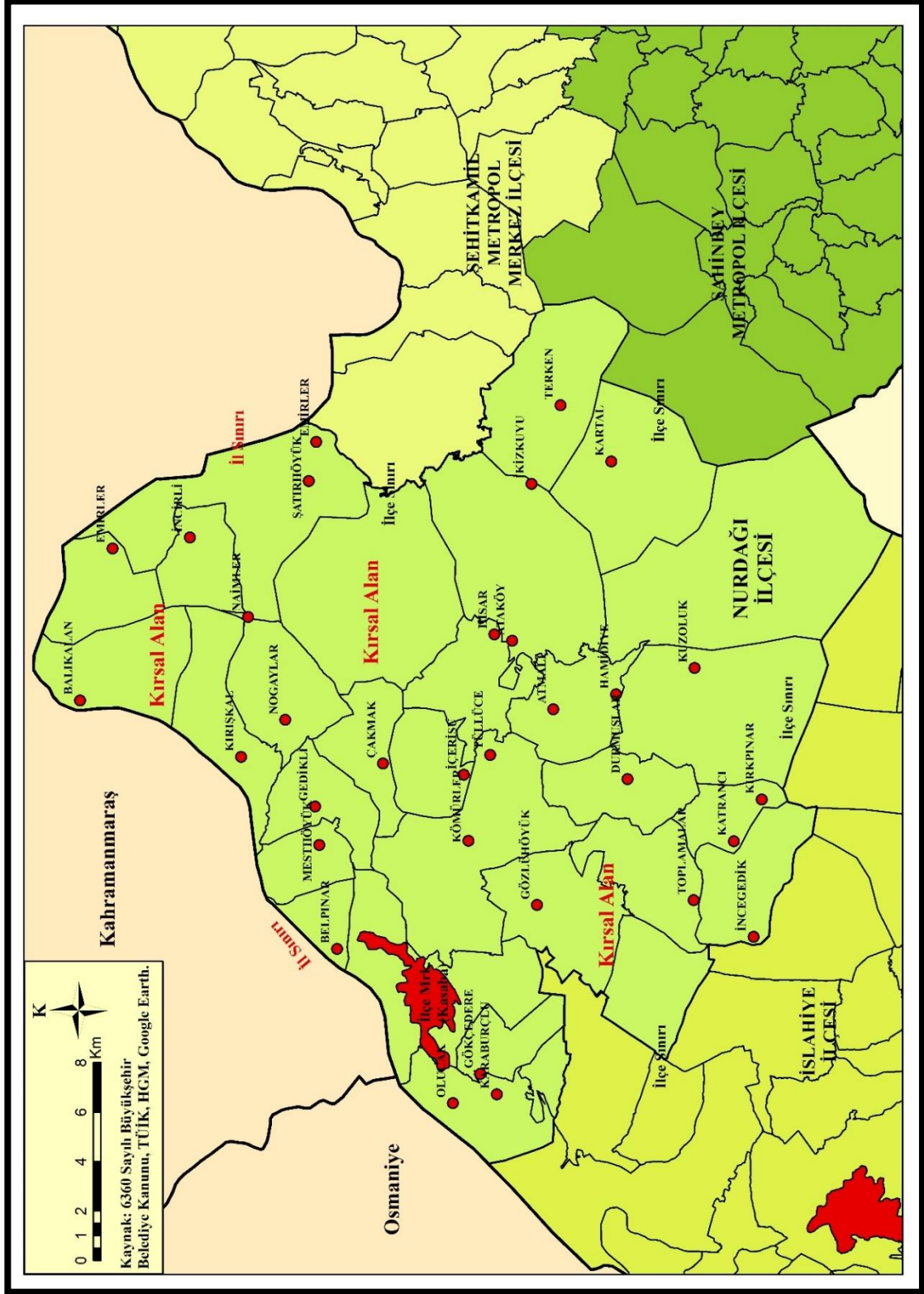
Harita 46: Nizip İlçesi Şehrsel Alanı (2013)

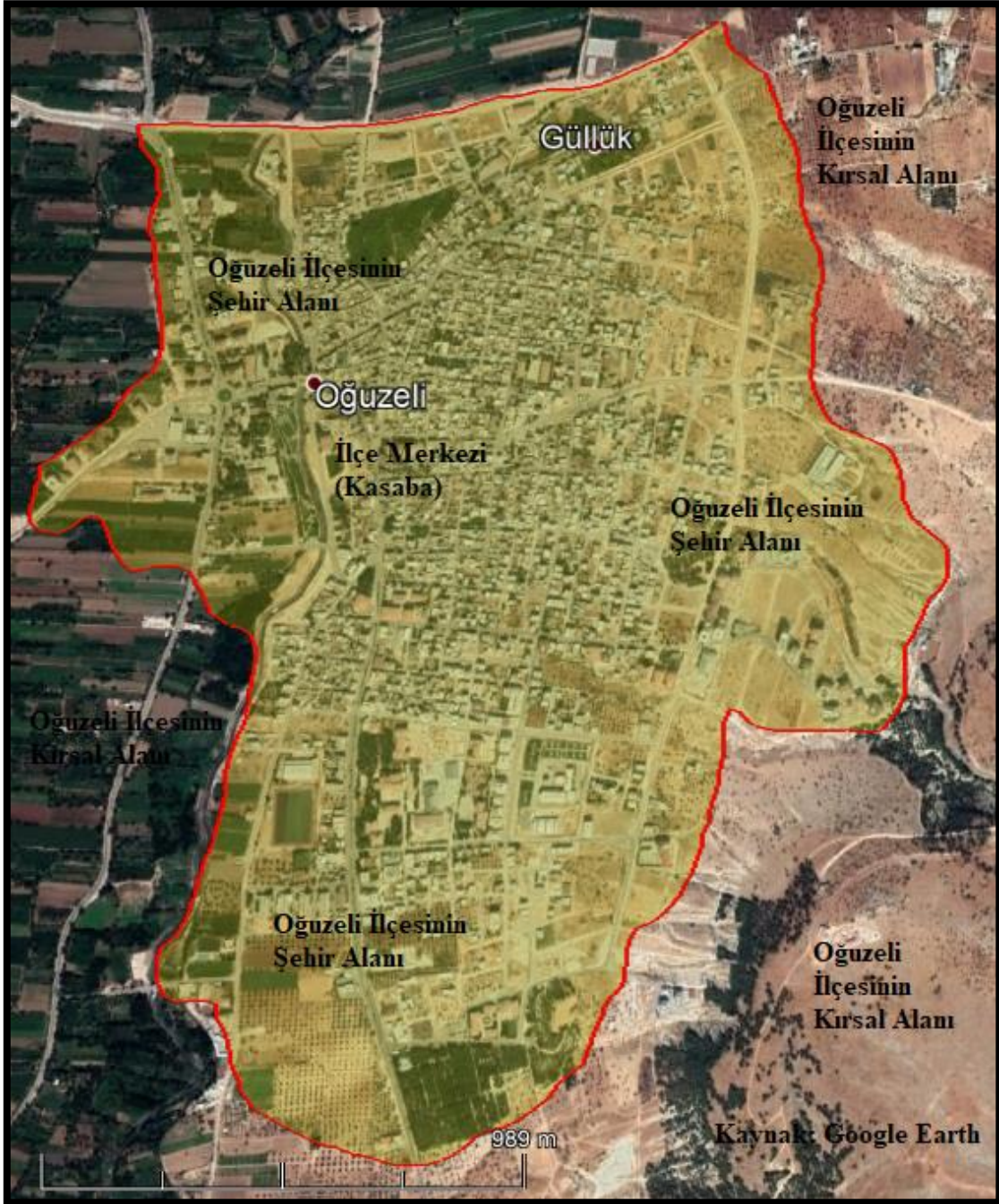
Harita 47: Nizip İlçesinin Yönetel Alanı (2013)

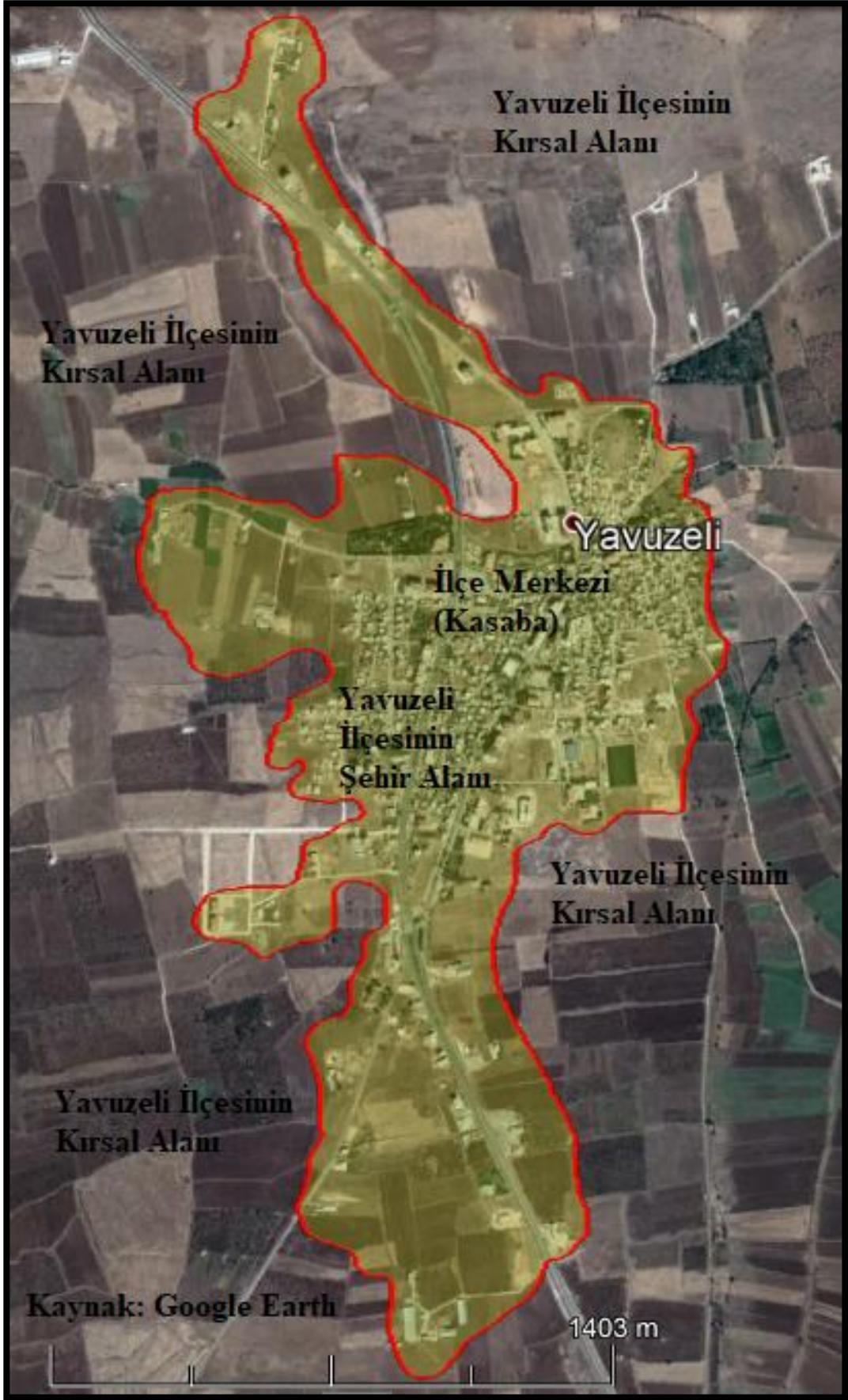
Harita 48: Nurdagi İlçesinin Şehirsal Alanı (2013)

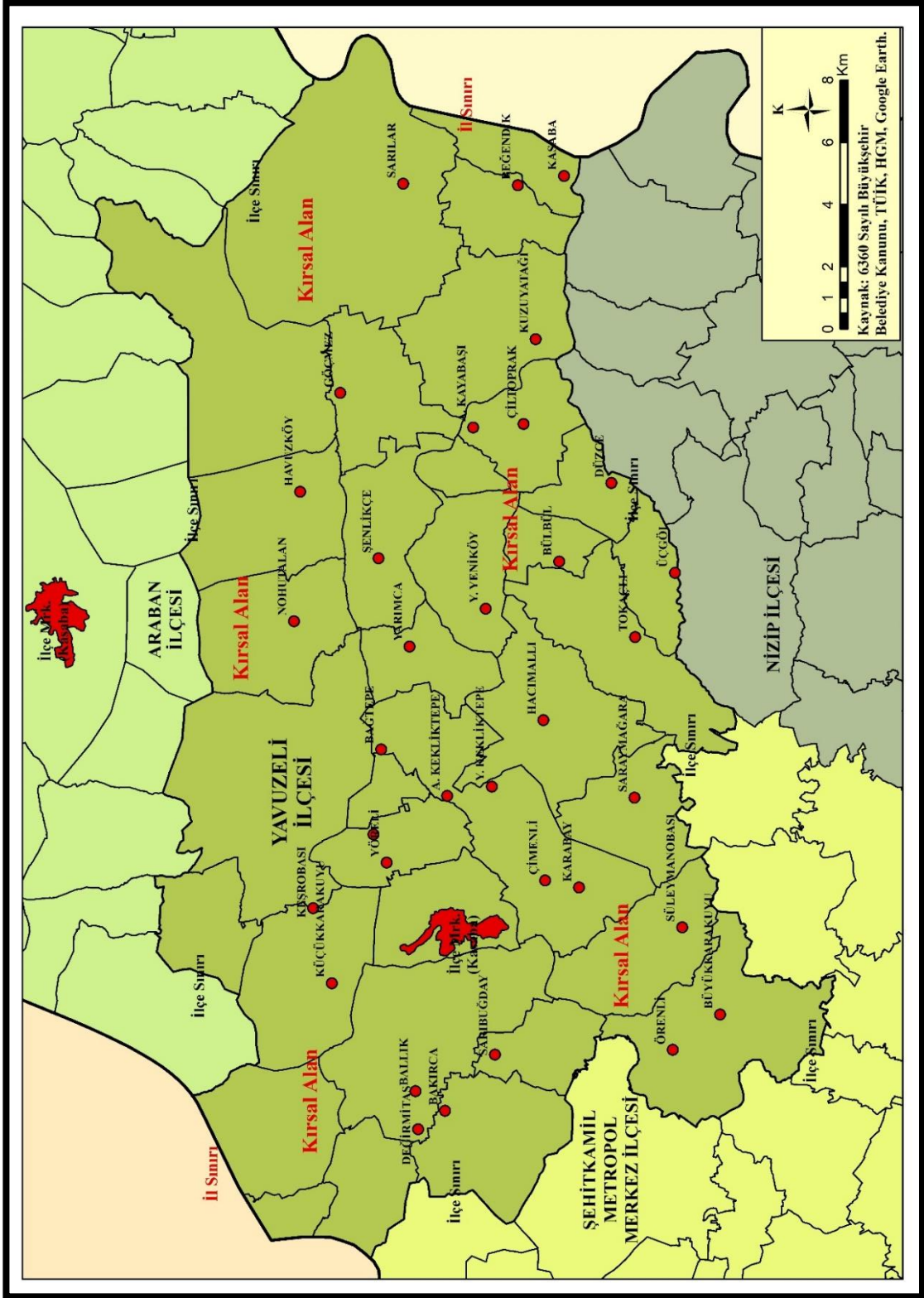
Harita 49: Nurdagi İlçesinin Yönetsel Alanı (2013)

Harita 50: Oğuzeli İlçesi Şehirsal Alanı (2013)

Harita 52: Yavuzeli İlçesinin Şehirsel Alanı (2013)

Harita 53: Yavuzeli İlçesinin Yönetsel Alanı (2013)

3.1.2. 2019 Yılı Gaziantep İlinin Yönetmel Bölünüşü

2019 yılı TÜİK ADNKS'den temini yapılan nüfus verileri ve Harita Genel Müdürlüğü tarafından 5442 Sayılı İl İdaresi Kanununun esaslarına dayanarak 2014 yılında 1/1.000.000 ölçekli Türkiye Mülki İdare Bölümleri Haritasından hesaplanmış olan il-ilçe yüzölçümleri verisinden yararlanarak Gaziantep ilinin 2019 yılı idari bölünüşü hakkında incelemeler yapılmıştır.

2013 ve 2019 yılları arasında mukayeseler yapılmak üzere Gaziantep ilinin nüfus ve yüzölçümü oranlarıyla aritmetik nüfus yoğunlukları arasındaki artış-azalış incelenmiştir. İlçelerin yönetmel durumları tek tek ele alınarak güncel anlamda Gaziantep ilinin yönetmel bölünüşü bu bölümde açıklanmaya çalışılmıştır. Öncelikli olarak Gaziantep şehrini oluşturan Şehitkamil metropol merkez ilçesi ve Şahinbey metropol ilçesinin 2019 yılına ait idari bölünüşleri hakkında bilgi verilmiştir. 2013 yılından 2019 yılına kadarki 6 yıllık süreç içerisinde 15 Temmuz 2016 yılında gerçekleşen darbe girişiminden sonra çıkarılan KHK (Kanun Hükmündeki Kararname)'larla idari bölünüşte yeni düzenlemeler yapılmıştır. Yapılan düzenlemelerde bazı mahallelerin isimleri değiştirilmiştir, bazı mahalleler ilga edilmiştir, bazı mahalleler de yeniden kurulmuştur. Bazı mahalleler ikiye bölünmüştür, bazı iki mahalleli yerleşmeler de birleştirilip tek mahalle haline getirilmiştir.

3.1.2.1. Metropol İlçelerin İdari Bölünüşü

Gaziantep ilinin metropol ilçelerinin 2019 yılına ait nüfus miktarı 2013 yılı ile mukayese edildiğinde ciddi bir artışın olduğu göze çarpmaktadır. Şehitkamil metropol merkez ilçesinin 2013 yılı toplam nüfusu 693.901 iken, 2019 yılı toplam nüfusu 794.930 kişi olarak Şehitkamil ilçesinin nüfusu 2013 ten 2019 yılına kadar 101.029 kişi artarak %14,5'lik bir nüfus artış oranı göstermiştir. Şehitkamil metropol merkez ilçesinin 2013 yılında Gaziantep şehrinin yerleşim alanı içindeki mahalle sayısı 64 iken 2019 yılı verilerine göre 65 şehrsel mahalle haline getirilmiştir. Kırsal mahallelerde de 2013 yılı mahalle sayısı 80 iken 2019 verilerine göre 82 mahalle olarak toplamda 147 mahalleli bir ilçe haline getirilmiştir.

Şahinbey metropol ilçesinin 2013 yılı toplam nüfusu 817.258 iken 2019 yılı toplam nüfusu 923.808 kişi olarak 2013 yılından 2019 yılına kadar 106.550 kişi

artmıştır. Bu rakam %13 oranında bir nüfus artışını göstermektedir. Şahinbey metropol ilçesinin 2013 yılında Gaziantep şehrinin yerleşim alanı içindeki mahalle sayısı 113 iken 2019 yılında 2019 yılı nüfus verilerine bakıldığında 105 mahalleden oluştuğu görülmektedir. Şahinbey metropol ilçesinin 2013 yılında şehir dışında kalan kırsal mahalle sayısı 74 iken 2019 yılı nüfus verileri incelendiğinde kırsal mahalle sayısının 75 olmuştur. Şahinbey metropol ilçesi 2019 yılı verilerine göre toplamda 180 mahalleden oluşan bir ilçedir (Çizelge 27). Metropol ilçelere bağlı mahallelerin bazıları kaldırılmış, bazıları yeniden oluşturulmuş, bazılarının ise ismi değiştirilmiştir. TÜİK'ten temin edilen 2019 yılı nüfus verileriyle oluşturulan metropol ilçelerin mahalle sayıları ve bu mahalleleri oluşturan nüfus miktarları verilmiştir (Çizelge 29).

Çizelge 29: Metropol İlçelerin Şehir ve Kırsal Alanlarına Ait Aritmetik Nüfus Yoğunluğu (2019)

Metropol İlçelerin Toplam Yüzölçümü (km ²)	Şehirsal kesimin alanı (km ²), toplam nüfusu	Kırsal kesimin alanı (km ²), toplam nüfusu	Şehir kesimin aritmetik nüfus yoğunluğu	Kırsal kesimin aritmetik nüfus yoğunluğu	İlçelerin toplam aritmetik nüfus yoğunluğu
2.250 km ² , 327 mahalle 1.718.738 nüfus	109 km ² , 170 mahalle 1.556.527 Nüfus	2141 km ² , 157 mahalle 162.211 Nüfus	14.280 kişi/km²	76 kişi /km²	763,88 kişi/km²

Kaynak: HGM, TÜİK 2019 yılı ADNKS verileri ve Google Earth

2013 yılında olmayıp 2017 yılı itibariyle oluşturulan bazı mahalleler ile Şehitkamil metropol merkez ilçesinin şehir mahallelerinde artış olmuştur (Çizelge 30).

Çizelge 30: Şehitkamil Metropol Merkez İlçesinde Oluşturulan Kırsal Mahalleler

İLÇE	2013 yılında olmayıp 2017 yılından itibaren varolan kırsal mahalleler
Şehitkamil Metropol Merkez İlçesi	1. Çamlıtepe mahallesi
	2. Göktürk mahallesi
	3. Humanız mahallesi
	4. Sacır mahallesi

Kaynak: TÜİK 2017 yılı ADNKS verileri

Şehitkamil metropol merkez ilçesine bağlı 2013 yılında olup 2017 yılı itibariyle bazı şehirselle ve kırsal mahalleler ilga edilmiştir (Çizelge 31 ve Çizelge 32). Şehitkamil ve Şahinbey ilçelerinde yeniden oluşturulan mahalleler yanında kaldırılan mahalleler de vardır (Çizelge 33, 34, 35).

Çizelge 31: Şehitkamil Metropol Merkez İlçesinde Oluşturulan Şehirselle Mahalleler

İLÇE	2013 yılında olmayıp 2017 yılından itibaren varolan şehirselle mahalleler
Şehitkamil Metropol Merkez İlçesi	1. 15 Temmuz mahallesi
	2. Fıstıklık mahallesi
	3. Gaziler mahallesi
	4. Sancaktepe mahallesi

Kaynak: TÜİK 2017 yılı ADNKS verileri

Çizelge 32: Şahinbey Metropol İlçesinde Oluşturulan Şehirselle Mahalleler

İlçe	2013 yılında olmayıp 2016 yılı itibariyle varolan şehirselle mahalleler
Şahinbey Metropol İlçesi	1) Abdülhamid Han mahallesi
	2) Beştepe mahallesi
	3) Ertuğrul Gazi mahallesi
	4) Geylani mahallesi
	5) İbn-i Sina mahallesi
	6) Malazgirt mahallesi

Kaynak: TÜİK 2016 ADNKS verileri

Çizelge 33: Şehitkamil Metropol İlçesinde Kaldırılan Kırsal Mahalleler

İLÇE	2013 yılında olup 2017 yılından itibaren olmayan kırsal mahalleler
Şehitkamil Metropol Merkez İlçesi	1. Hacıkamber mahallesi
	2. Kirazlıbahçe mahallesi

Kaynak: TÜİK 2017 yılı ADNKS verileri

Çizelge 34: Şehitkamil Metropol Merkez İlçesinde Kaldırılan Şehirselle Mahalleler

İLÇE	2013 yılında olup 2017 yılından itibaren olmayan şehirselle mahalleler
Şehitkamil Metropol Merkez İlçesi	1. Budak mahallesi
	2. Fevzi paşa mahallesi
	3. Yeşilova mahallesi

Kaynak: TÜİK 2017 yılı ADNKS verileri

Çizelge 35: Şahinbey Metropol İlçesinde Kaldırılan Mahalleler

İlçe	2013 yılında olup 2017 yılı itibariyle olmayan şehrsel mahalleler
Şahinbey Metropol İlçesi	1. Çukur mahallesi
	2. Daracık mahallesi
	3. Delbes mahallesi
	4. Düğmeci mahallesi
	5. Gültepe mahallesi
	6. Gündoğdu mahallesi
	7. İsmet paşa mahallesi
	8. Kurtuluş mahallesi
	9. Oğuzlar mahallesi
	10. Özdemirbey mahallesi
	11. Şahinbey mahallesi
	12. Süleyman şah mahallesi
	13. Tepebaşı mahallesi
	14. Ulucanlar mahallesi
	15. Yazıcık mahallesi

Kaynak: 2017 yılı ADNKS verileri

2017 yılında yapılan değişikliklere ek olarak bazı mahallelerin isimleri değiştirilmiştir. Şahinbey ilçesine bağlı şehrsel mahalle özelliğindeki Karacaoğlan mahallesi 2017 yılından itibaren Tekstilkent ismini almıştır. Şehitkamil ilçesine bağlı biri şehrsel biri kırsal olmak üzere iki adet Boyno mahallesi bulunmaktaydı. Kırsal alandaki Boyno mahallesinin adı Ağaçalıboyno yapılarak iki mahalle arasındaki karışıklık giderilmiştir. 2013 yılında olmayıp 2018 yılı itibariyle varolan Çamlıtepe mahallesinin adı 2019 verilerine göre Çamtepe olarak değiştirilmiştir (Çizelge 36, 37).

Çizelge 36: 2017 Yılı İtibariyle İsmi Değişen Mahalleler

İlçeler	2013 yılında varolup 2017 yılından itibaren ismi değişen şehrsel mahalleler
Şahinbey	Şehrsel mahalle olan Karacaoğlan mahallesi Tekstilkent olarak isim değiştirmiştir.
Şehitkamil	Kırsal mahalle olan Boyno mahallesi Ağaçalıboyno olarak isim değiştirmiştir.

Kaynak: TÜİK 2017 yılı ADNKS verileri

Çizelge 37: 2018 Yılı İtibariyle İsmi Değişen Mahalleler

İlçe	2013 yılında olmayıp 2018 yılından itibaren varolan kırsal mahalleler
Şahinbey	2018 yılında Çamlıtepe adı 2019 yılında Çamtepe olarak değişmiştir.

Kaynak: TÜİK 2018 ve 2019 yılı ADNKS verileri

3.1.2.2. Büyükşehir Belediyesi Sınırları İçindeki Diğer İlçelerin İdari Bölünüşü

Gaziantep ilinin, Büyükşehir Belediyesi sınırları içinde olup il merkezi konumundaki şehrin uzağında 7 ilçesi vardır. Bu ilçeler Araban, İslahiye, Karkamış, Nizip, Nurdağı, Oğuzeli ve Yavuzeli ilçeleridir. 2019 yılı ADNKS verilerine göre bazı ilçelerin nüfusu artmıştır bazılarının ise azalış yönünde olmuştur. Bu bölümde ilçelerin 2013-2019 yılları arasındaki gelişimleri açıklanmaktadır. HGM'den alınan yüzölçümü verileriyle oluşturulan ilçelerin merkezinin hesaplamaları ve aritmetik nüfus yoğunlukları çizelgeler halinde sunularak açıklanmaya çalışılmıştır. Yapılan değişimler arasında 2016 yılında çıkarılan KHK'lar büyük rol oynamıştır.

2013 yılından sonra 2019 yılına kadar oluşan farklılıkları görebilmek için TÜİK ADNKS nüfus verileri incelenmiştir. Bu değişimler arasında metropol ilçelerde olduğu gibi diğer ilçelerde de bazı mahallelerin ismi değiştirilmiştir. Bazıları kaldırılıp, bazıları ise yeniden kurulmuştur. Bazı iki yerleşim merkezli mahalleler tek idari yapı haline getirildiği gibi bazı tek mahalleli yerleşmeler de ayrılarak iki müstakil mahalle haline getirilmiştir. Bu bölümde ilçeler tek tek ele alınıp güncel durumları 2013 yılıyla karşılaştırarak idari anlamda değişim ve gelişimleri açıklanmaya çalışılacaktır.

2013 yılına göre İslahiye ve Nizip ilçelerinin mahalle sayıları artmıştır Nurdağı ilçesinin azalmıştır. Mahalle sayılarının artmasında alansal bir genişleme yapılmayıp tek mahalle yönetimleri ikiye ayrılmıştır. Aynı şekilde azalan mahaller ise iki mahalle yönetimi birleştirilip tek mahalle haline getirilmiştir. Şehirselleştirme kesime ait aritmetik nüfus yoğunluğunun en fazla olduğu ilçe 2013 yılında olduğu gibi Nizip ilçesi iken en az yoğunluk Yavuzeli ilçesine aittir. Kırsal kesim içerisinde aritmetik nüfus yoğunluğunun en fazla olduğu ilçe İslahiye iken, en az yoğunluğun olduğu ilçe Karkamış'tır. Toplam nüfusun alana kıyaslanmasıyla en fazla yoğunluk Nizip ilçesine, en az yoğunluk ise Karkamış ilçesine aittir. Aritmetik nüfus yoğunluğu 2013 yılı verileriyle kıyaslandığında ilçelerin nüfus yoğunluk sıralamasının değişmediği görülmektedir. Buna ek olarak Karkamış ve Nizip ilçelerinin şehirselleştirme nüfus yoğunluğunda azalış görülmekte iken, diğer ilçelerde artış gözlemlenmektedir. Kırsal kesimin aritmetik nüfus yoğunluğu bazı ilçeler azalmıştır. Bu ilçeler: Araban, Karkamış, Nizip, Nurdağı ilçeleridir. İslahiye, Oğuzeli ve Yavuzeli ilçelerinde de

kırsal nüfus yoğunluğu artmıştır. İlçelerin toplam aritmetik nüfus yoğunluğu incelendiğinde sadece Karkamış ilçesinin yoğunluğunun azaldığı görülmektedir (Çizelge 28 ve Çizelge 38).

Çizelge 38: Gaziantep İlinin İlçelerinin Kırsal, Şehirsel Ve Toplam Aritmetik Nüfus Yoğunluğu (2019)

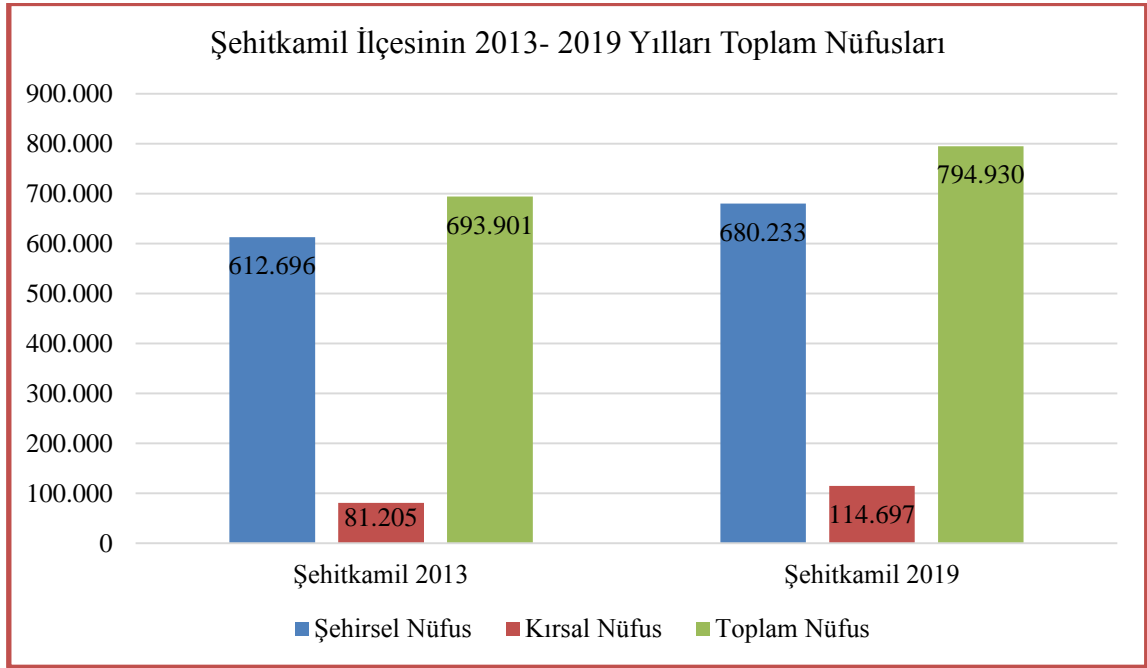
İlçeler	İlçenin Yüzölçümü (km ²)	Şehirsel kesimin alanı (km ²), toplam nüfusu	Kırsal kesimin alanı (km ²), toplam nüfusu	Şehir kesimin aritmetik nüfus yoğunluğu	Kırsal kesimin aritmetik nüfus yoğunluğu	İlçenin toplam aritmetik nüfus yoğunluğu
Araban	592 km ² ,48 mahalle 32.761 nüfus	3 km ² , 7 mahalle 11.336 nüfus	589 km ² , 41 mahalle 21.425 nüfus	3779 kişi/ km²	36 kişi/ km²	55 kişi/ km²
İslahiye	865 km ² ,71 mahalle 67.023 nüfus	9 km ² , 15 mahalle 31.775 nüfus	856 km ² , 56 mahalle 35.248 nüfus	3530 kişi/ km²	41 kişi/ km²	77 kişi/ km²
Karkamış	298 km ² ,39 mahalle 9.806 nüfus	1 km ² , 4 mahalle 2.557 nüfus	297 km ² , 35 mahalle 7.249 nüfus	2557 kişi/ km²	24 kişi/ km²	33 kişi/ km²
Nizip	944 km ² ,110 mahalle 143.994 nüfus	14 km ² , 26 mahalle 112.490 nüfus	930 km ² , 84 mahalle 31.504 nüfus	8035 kişi/ km²	34 kişi/ km²	152 kişi/ km²
Nurdağı	697 km ² ,48 mahalle 40.221 nüfus	10 km ² , 11 mahalle 21.307 nüfus	687 km ² , 37 mahalle 18.914 nüfus	2130 kişi/ km²	28 kişi/ km²	58 kişi/ km²
Oğuzeli	689 km ² ,92 mahalle 31.879 nüfus	3 km ² , 9 mahalle 12.094 nüfus	686 km ² , 83 mahalle 19.785 nüfus	4031 kişi/ km²	29 kişi/ km²	46 kişi/ km²
Yavuzeli	468 km ² ,44 mahalle 22.205 nüfus	3 km ² , 5 mahalle 4.044 nüfus	465 km ² , 39 mahalle 18.161 nüfus	1348 kişi/ km²	39 kişi/ km²	47 kişi/ km²

Kaynak: HGM, TÜİK 2019 yılı ADNKS verileri ve Google Earth

Genel bir değerlendirme yapılacak olursa; Gaziantep ili'nin 2013 ve 2019 yılları arasındaki karşılaştırmalı gelişim süreci elde edilen bulgular doğrultusunda çizelgelere işlenmiştir. TÜİK'ten temin edilen çizelgeler ve grafiklerde kullanılan veriler ışığında Gaziantep İli sınırları içerisindeki tüm ilçelerinin 2013 yılı ve 2019 yıllarına ait şehir ve kırsal alanlarının toplam nüfusları verilmiştir.

Elde edilen bulgular neticesinde Şehitkamil metropol merkez ilçesinin 2013 yılına göre şehir, kırsal ve dolayısıyla toplam nüfusunda artış olduğu görülmektedir (Çizelge 27, Çizelge 29 ve Grafik 4).

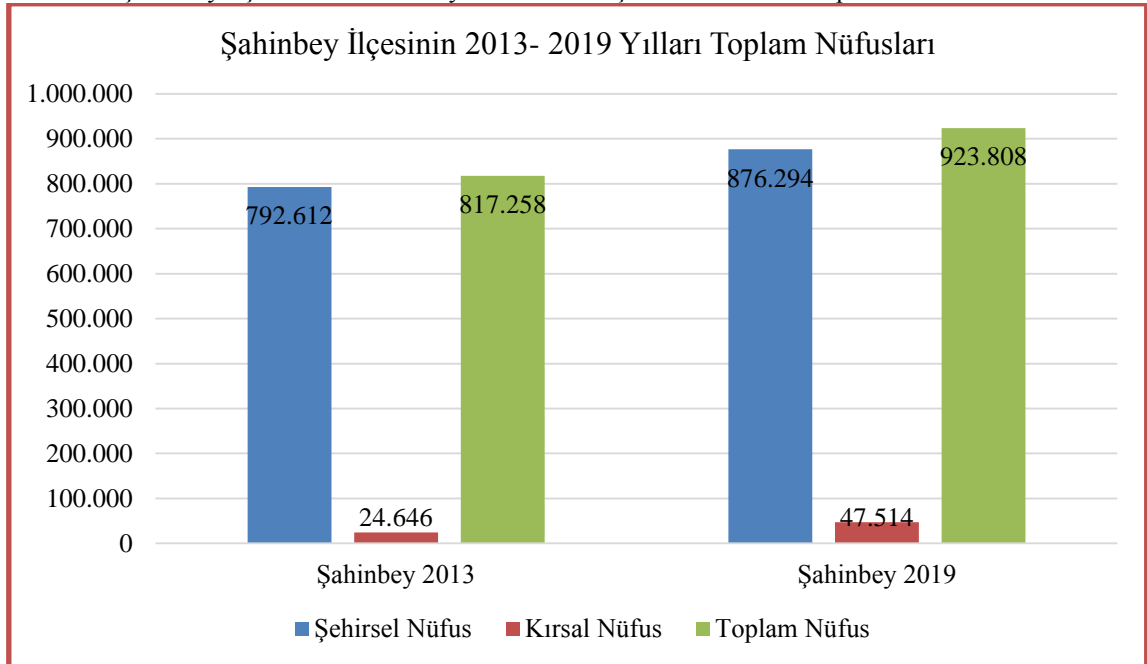
Grafik 4: Şehitkamil ilçesinin 2013- 2019 yılları kırsal- şehirsel kesiminin toplam nüfusları

Kaynak: TÜİK 2013-2019 yılları ADNKS verileri, Google Earth.

Gaziantep şehrini oluşturan bir diğer ilçe ise Şahinbey metropol ilçesidir. İlçenin 2013 yılı verilerine göre nüfusunda artış olduğu gözlemlenmektedir (Çizelge 27, Çizelge 38 ve Grafik 5)

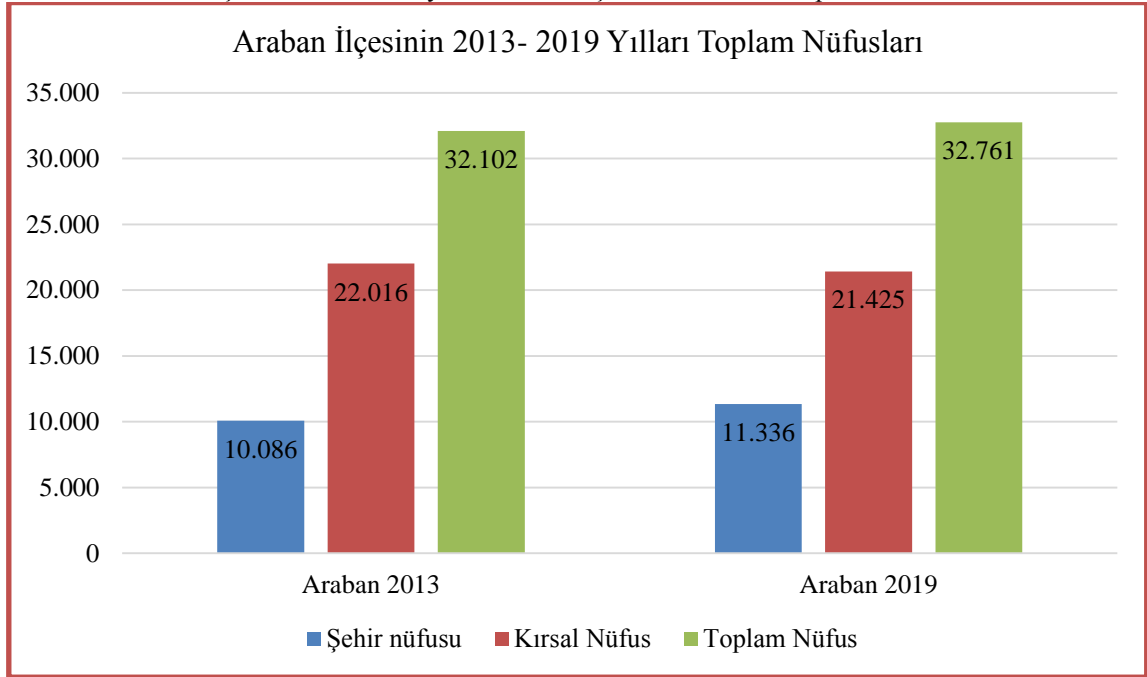
Grafik 5: Şahinbey İlçesinin 2013-2019 yılları kırsal ve şehirsel kesiminin toplam nüfusu

Kaynak: TÜİK 2013-2019 yılları ADNKS verileri, Google Earth ve HGM.

Büyükşehir Belediyesinin sınırları içindeki diğer ilçelerde de nüfus değişiklikleri olmuştur. Bu değişim metropol ilçeler kadar olmasa da 2013- 2019 yılları arasında İlçenin şehir yerleşmesinin mahalle sayısında bir değişiklik olmamasıyla birlikte nüfus miktarı artmıştır. Araban ilçesinin kırsal alanını oluşturan 41 mahallenin toplam nüfusu 2013 yılında 22.016 iken, (Çizelge 28) 2019 yılı toplam nüfusu 21.425 olarak düşüş yaşamıştır (Çizelge 38 ve Grafik 6).

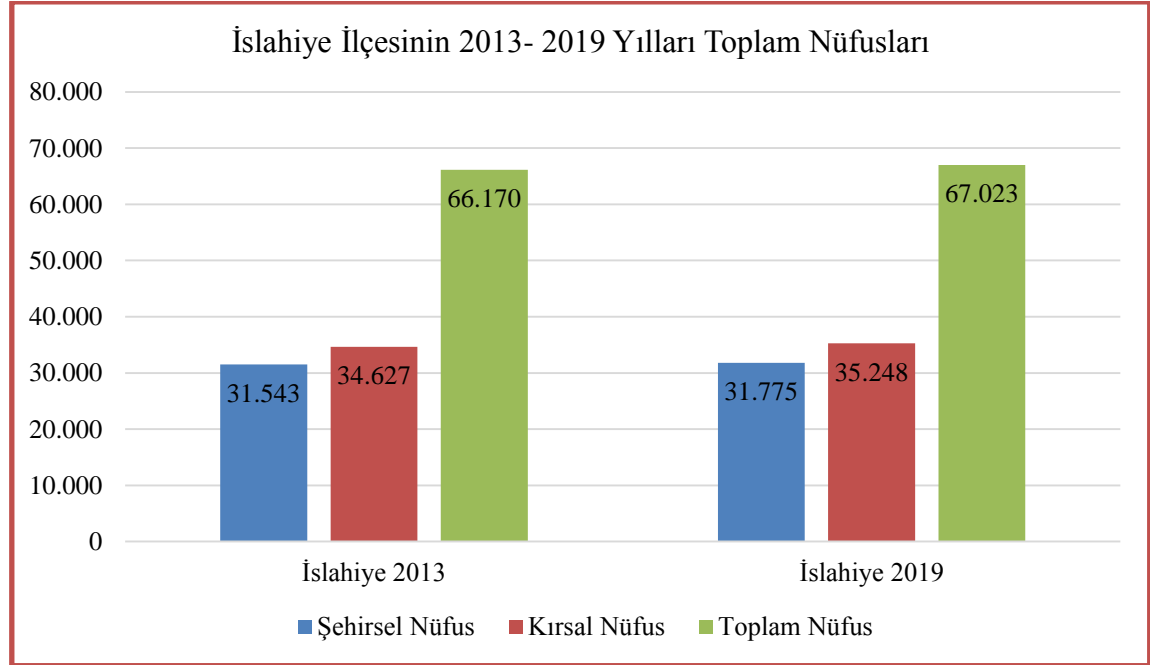
Grafik 6: Araban İlçesinin 2013- 2019 yılları kırsal ve şehrsel kesiminin toplam nüfusu

Kaynak: TÜİK 2013- 2019 yılları ADNKS verileri, Google Earth ve HGM.

İslahiye ilçesinin idari yönetiminin olduğu şehir kesiminde 2013 yılı verilerine göre 17 mahalle mevcut olup bu mahalleleri teşekkül ettiren 2013 yılı toplam nüfusu 32.442 iken, 2019 yılına ait verilerde 15 mahalle olduğu ve şehir kesiminin toplam nüfusunun 31.775 olduğu görülmektedir. İslahiye ilçesinin 2013 yılına ait kırsal kesimini oluşturan toplam 52 mahalle vardır. Kırsal alana 52 mahallenin toplam nüfusu 33.728 olarak tespit edilmiştir. 2019 yılı verileri incelendiğinde mahalle sayısında bir artış göze çarpmaktadır. İslahiye ilçesine ait 56 kırsal mahallenin 2019 yılı toplam nüfusu 35.248 olarak artış göstermiştir (Çizelge 28, Çizelge 38 ve Grafik 7).

Grafik 7: İslahiye İlçesinin 2013- 2019 yılları kırsal ve şehrsel kesiminin toplam nüfusu

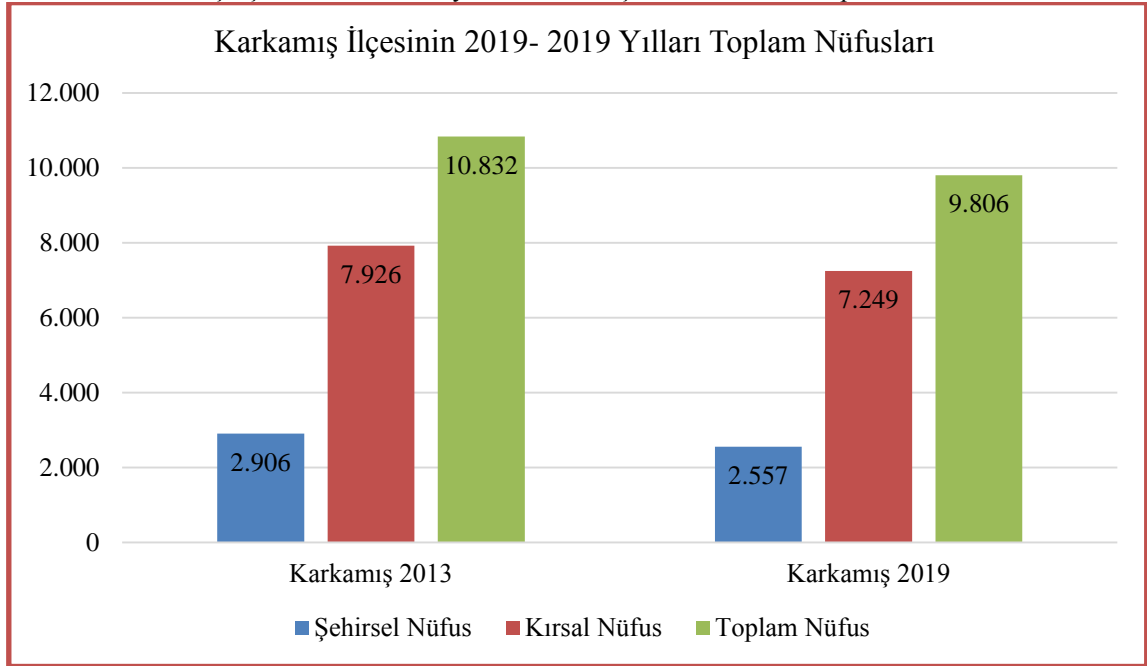

Kaynak: TÜİK 2013-2019 yılları ADNKS verileri, Google Earth ve HGM.

Gaziantep Büyükşehir Belediyesi sınırları içindeki diğer ilçelerden olan Karkamış ilçesi hem Gaziantep ilinin yüzölçümü bakımından hem de nüfus bakımından en küçük ilçesidir. Suriye sınırındaki ilçe merkezinin yerleşim alanı 2013 yılında 4 mahalleden oluşmakta idi (Çizelge 28).

2019 yılında mahalle sayısı değişmemiştir. Bunun yanında ilçe merkezini oluşturan nüfus 2013 yılında 2.096 iken 2019 yılında bu rakam 2.557 olarak artış göstermiştir. İlçenin nüfus çoğunluğunu oluşturan kırsal mahalleler 2013 ve 2019 yılında aynı kalarak 35 mahalle olarak göze çarpmaktadır. Parametreler incelendiğinde bu mahalleleri oluşturan 2013 yılı kırsal kesimin toplam nüfus 7.926 iken 2019 yılındaki toplam nüfusu 7.249 olarak düşüş yaşamıştır (Çizelge 28, Çizelge 38 ve Grafik 8).

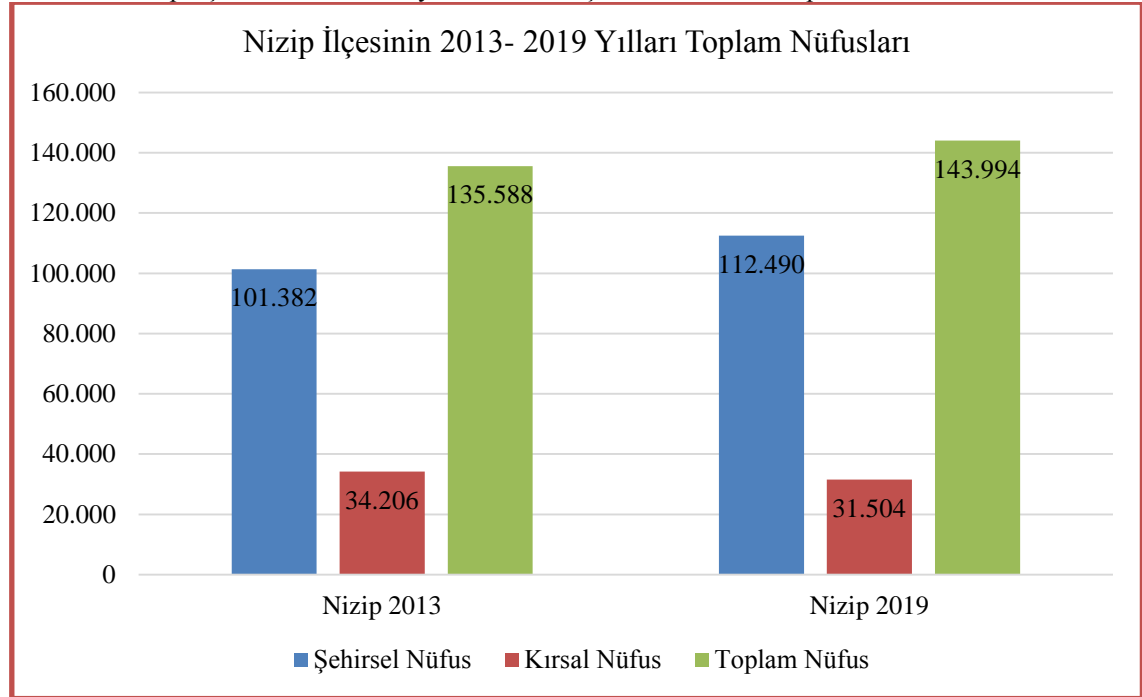
Grafik 8: Karkamış İlçesinin 2013-2019 yılları kırsal ve şehrsel kesiminin toplam nüfusu

Kaynak: TÜİK 2013-2019 yılları ADNKS verileri, Google Earth ve HGM.

Gaziantep ili'nin merkez ilçelerden sonra en gelişmiş ilçesi olan Nizip İlçesi, yüzölçümü ve nüfus bakımından Gaziantep ili'nin en büyük ilçesidir. İlçe merkezinin yerleşim alanı içinde kalan şehrsel kesimi 26 mahalleden oluşmaktadır. Bu mahallelerin 2013 yılı toplam nüfusu 101.382 iken, 2019 yılı toplam nüfusu mahalle sayısında bir değişiklik olmamakla birlikte 112.490 olmuştur. 2013 yılında ilçe merkezinin dışında kalan kırsal yerleşimini teşekkül eden 83 mahalle vardır. Kırsal kesimin 2013 yılı toplam nüfusu 34.206 iken 2019 yılındaki toplam nüfusu 31.504'e düşmüştür (Çizelge 28, Çizelge 38 ve Grafik 9).

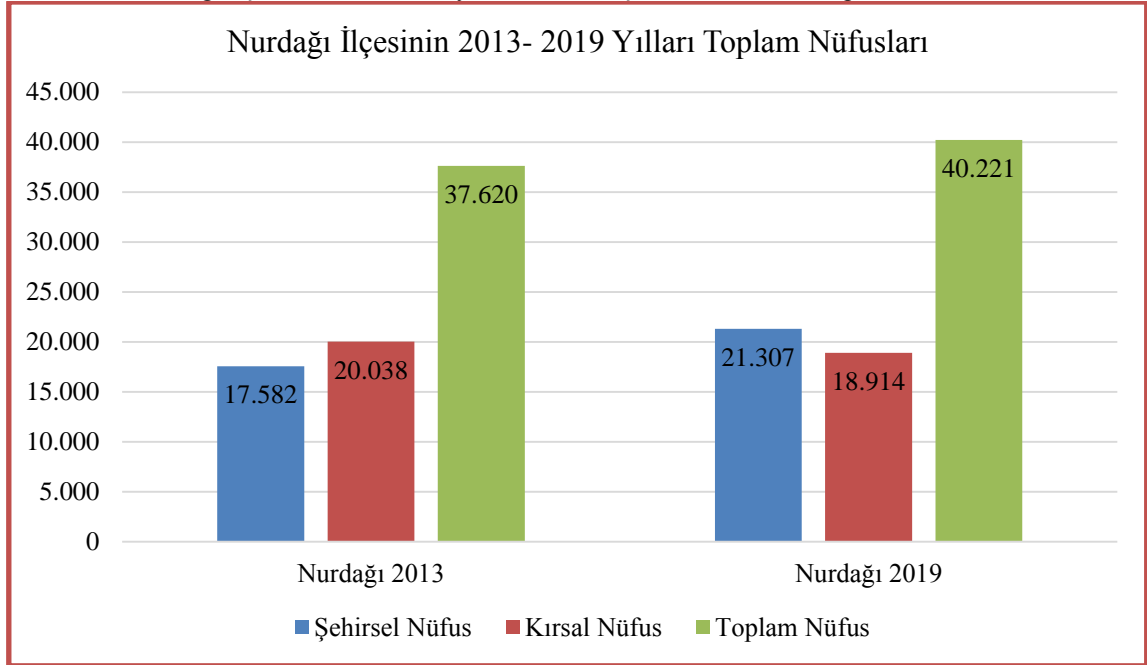
Grafik 9: Nizip İlçesinin 2013- 2019 yılları kırsal ve şehrsel kesiminin toplam nüfusu

Kaynak: TÜİK 2013-2019 yılları ADNKS verileri, Google Earth ve HGM.

Nurdağı İlçesi Gaziantep İlinin merkez ilçeleri haricinde, Nizip ve İslahiye İlçesinden sonra nüfus bakımından üçüncü büyük ilçesidir. İlçe merkezi kasaba özelliği taşıyan bir yerleşme özelliği göstermektedir. İlçenin 2013 yılındaki mahalle sayısı 11'dir ve 2019 yılında da değişmemiştir. İlçe merkezini teşkil eden toplam nüfus miktarı 2013 yılında 18.353 iken, 2019 yılında 21.307 olarak artış göstermiştir. İlçenin kırsal kesimini oluşturan 35 mahallenin 2013 yılı nüfus miktarı 19.267'dir. 2019 yılında kırsal mahalle sayısında iki artış gözlenmesine rağmen nüfus miktarı azalarak 18.914 olmuştur (Çizelge 28, Çizelge 38 ve Grafik 10).

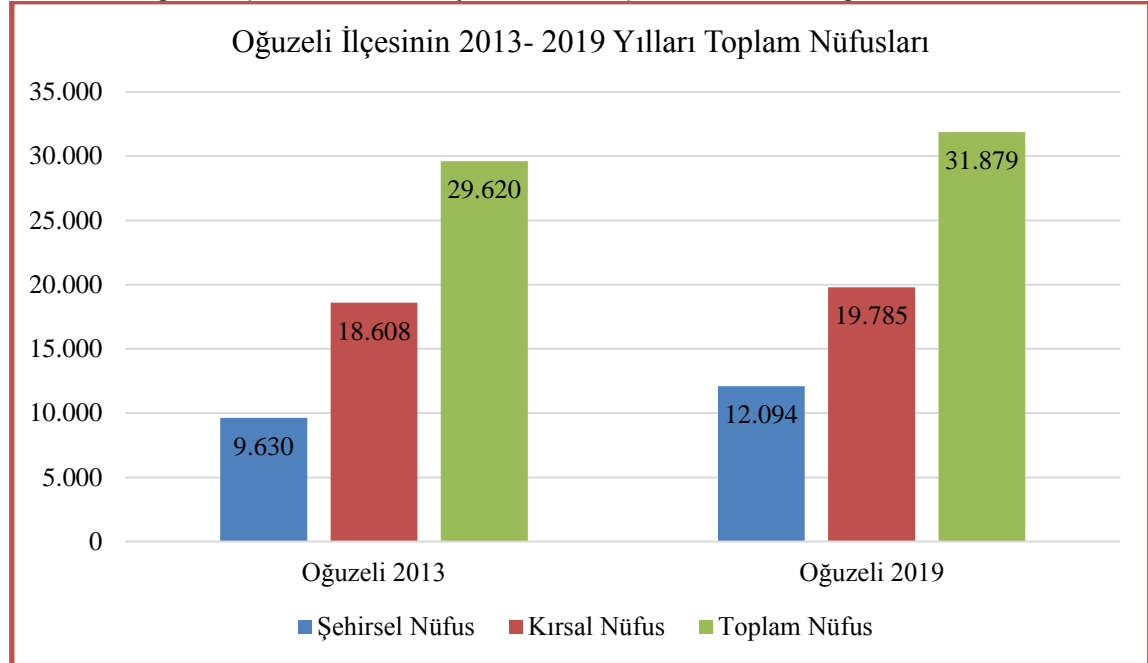
Grafik 10: Nurdağı İlçesinin 2013- 2019 yılları kırsal ve şehrsel kesiminin toplam nüfusu

Kaynak: TÜİK 2013-2019 yılları ADNKS verileri, Google Earth ve HGM.

Gaziantep İli sınırları içindeki metropol olmayan diğer ilçe özelliğindeki Oğuzeli İlçesinin merkezi, kasaba yerleşmesi niteliğindedir. İlçenin 2013 yılındaki mahalle sayısı 9'dur ve 2019 yılında bu rakam değişmemiştir. İlçe merkezini oluşturan mahallelere ait 2013 yılı topla nüfusu 9.630 olarak tespit edilmiştir. İlçenin 2019 yılında mahalle sayısında bir değişiklik olmamasına karşın nüfus miktarı artarak 12.094 olmuştur. İlçenin kırsal kesimini teşekkül etmesini sağlayan 82 mahalle vardır. Bu mahallelere ait 2013 yılı toplam nüfus verisi 18.608 olarak gözlenmektedir. 2019 yılına ait nüfus verileri incelendiğinde ilçenin kırsal mahalle sayısının 83 olmuştur ve kırsal nüfus miktarı 19.875 olarak artış göstermiştir (Çizelge 28, Çizelge 38 ve Grafik 11).

Grafik 11: Oğuzeli İlçesinin 2013- 2019 yılları kırsal ve şehrsel kesiminin toplam nüfusu

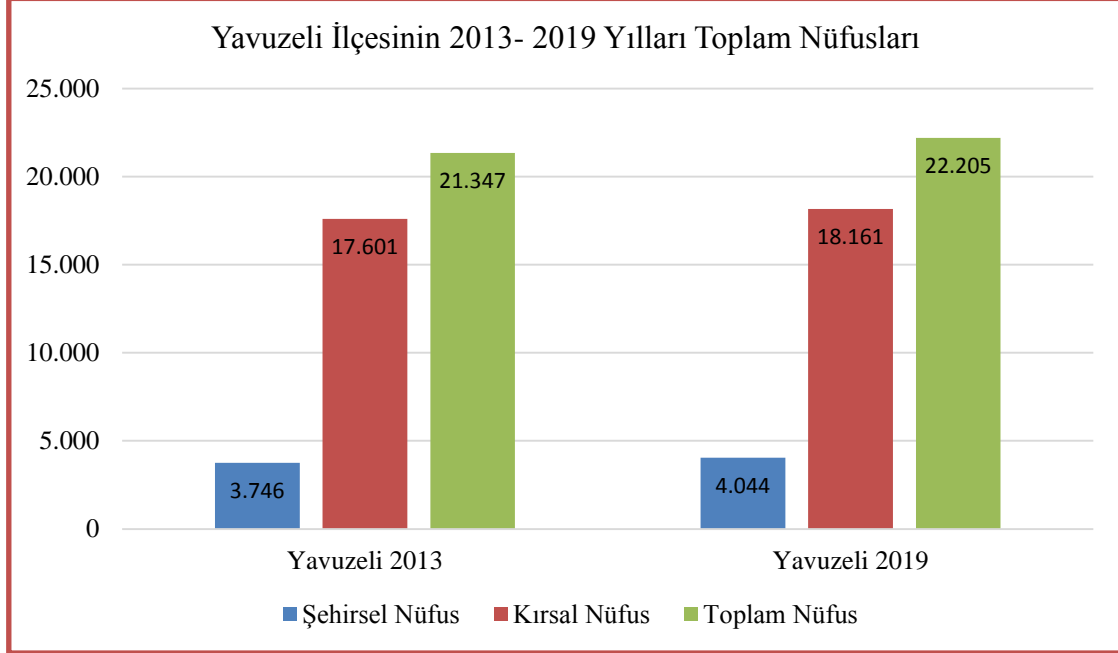

Kaynak: TÜİK 2013-2019 yılları ADNKS verileri, Google Earth ve HGM.

Yavuzeli İlçesi için genel değerlendirme kısmında ilçenin 2013 yılı nüfus verilerinde ilçe merkezini oluşturan mahalle sayısı Karkamış ilçesinden sonra en az mahalleye sahiptir ve 5 mahalleden oluşmakta idi (Çizelge 28).

2019 yılına kadar ilçenin merkezindeki mahalle sayısı değişmemiştir. İlçe merkezi yerleşmesi kasaba vasfına sahiptir. İlçe merkezini oluşturan mahallelere ait 2013 yılı toplam nüfus TÜİK verilerine göre 3.746'dır. 2019 yılındaki ilçe merkezinin toplam nüfusu 4.044 olmuştur. İlçenin merkezi dışında kalan kırsal kesimi 2013 ve 2019 yıllarında 39 mahalleden oluşmaktadır. Bu mahallelerin 2013 yılındaki toplam nüfusu 17.601 iken 2019 yılında bu rakam 18.161'e yükselmiştir (Çizelge 28, Çizelge 38 ve Grafik 12).

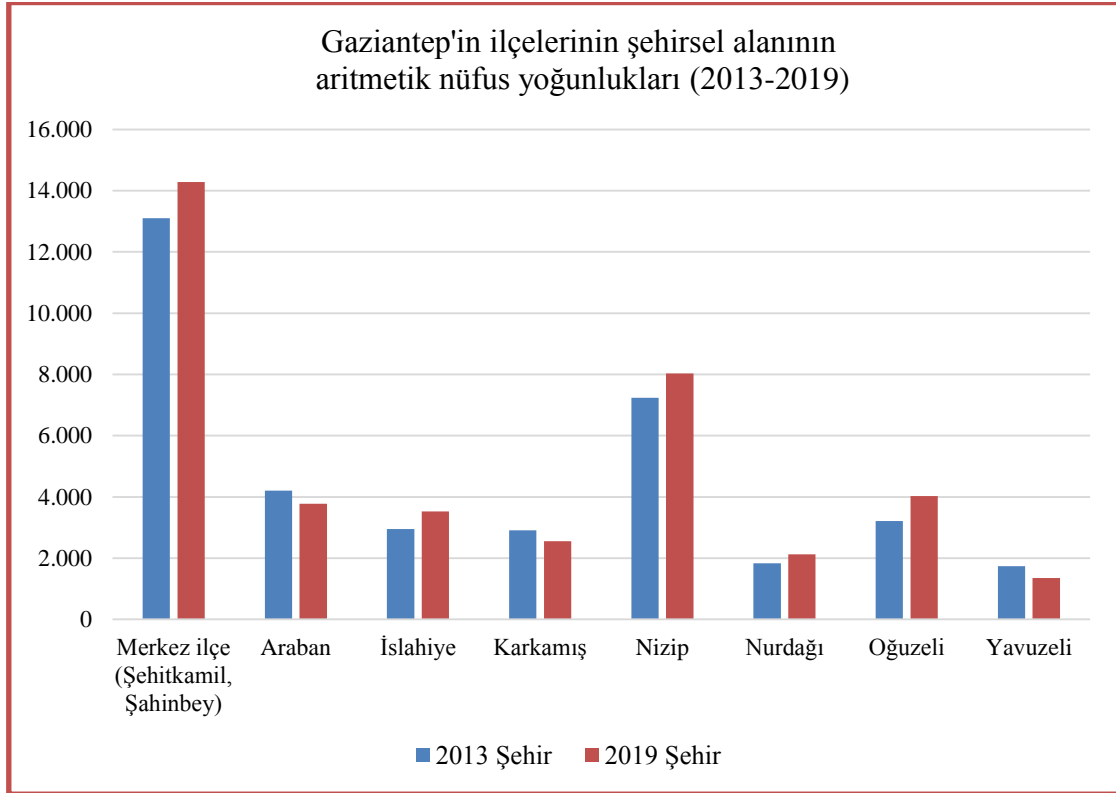
Grafik 12: Yavuzeli İlçesinin 2013- 2019 yılları kırsal ve şehrsel kesiminin toplam nüfusu

Kaynak: TÜİK 2013-2019 yılları ADNKS verileri, Google Earth ve HGM.

Gaziantep'in tüm ilçelerinin şehrsel alanlarının aritmetik nüfus yoğunlukları 2013-2019 yılları arasındaki değişimleri incelendiğinde, il merkezi konumundaki Şehitkamil ve Şahinbey ilçeleriyle birlikte İslahiye, Nizip, Nurdağı ve Oğuzeli ilçelerinin aritmetik nüfus yoğunlukları 2013 yılına göre artış göstermiştir. Araban, Karkamış ve Yavuzeli ilçelerinin 2013 yılına göre aritmetik nüfus yoğunlukları azalış göstermiştir (Grafik 13).

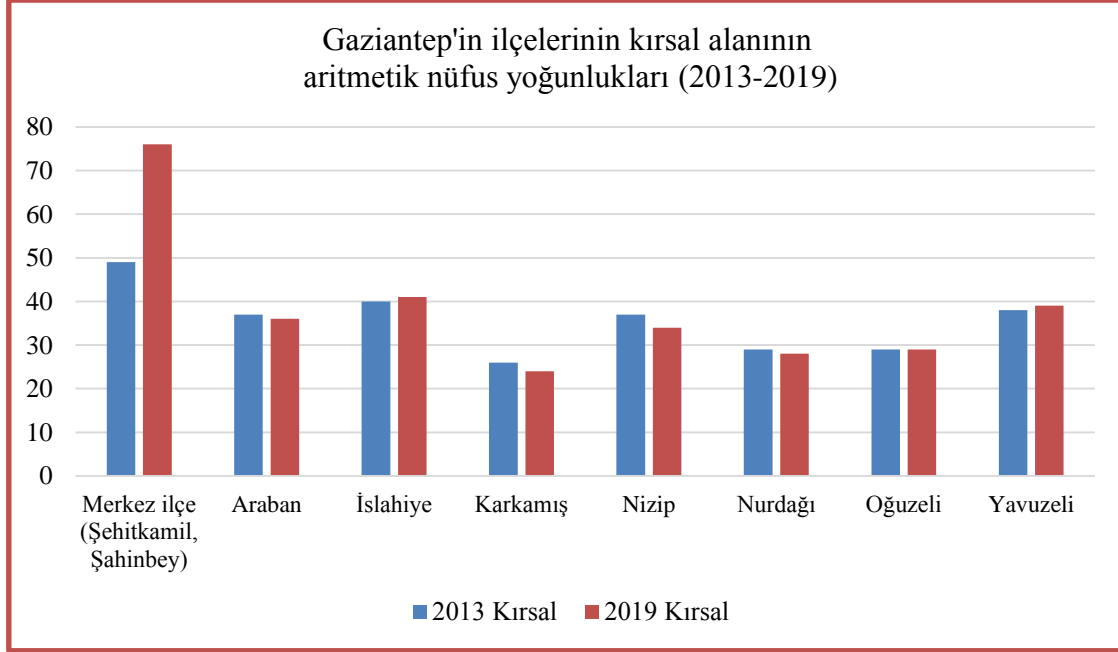
Grafik 13: Şehrsel Alanların Aritmetik Nüfus Yoğunluğu (2013-2019)

Kaynak: TÜİK 2013-2019 yılları ADNKS verileri, Google Earth ve HGM.

2013-2019 yılları arasındaki karşılaştırmada Gaziantep'in ilçelerinin şehir alanı dışında kalan kırsal alana ait aritmetik nüfus yoğunluğu verilerine göre; Şehitkamil ve Şahinbey ilçelerinin kırsal alanının, toplam aritmetik nüfus yoğunluğu artış göstermiştir. Diğer ilçeler arasında İslahiye ve Yavuzeli ilçelerinin de aritmetik nüfus yoğunluğu artmıştır. 2013 yılına kıyasla Araban, Karkamış, Nizip, Nurdağı ilçelerinin kırsal alanına ait aritmetik nüfus yoğunluğu azalmış olup, Oğuzeli ilçesinde aynı seviyelerde kalmıştır (Grafik 14).

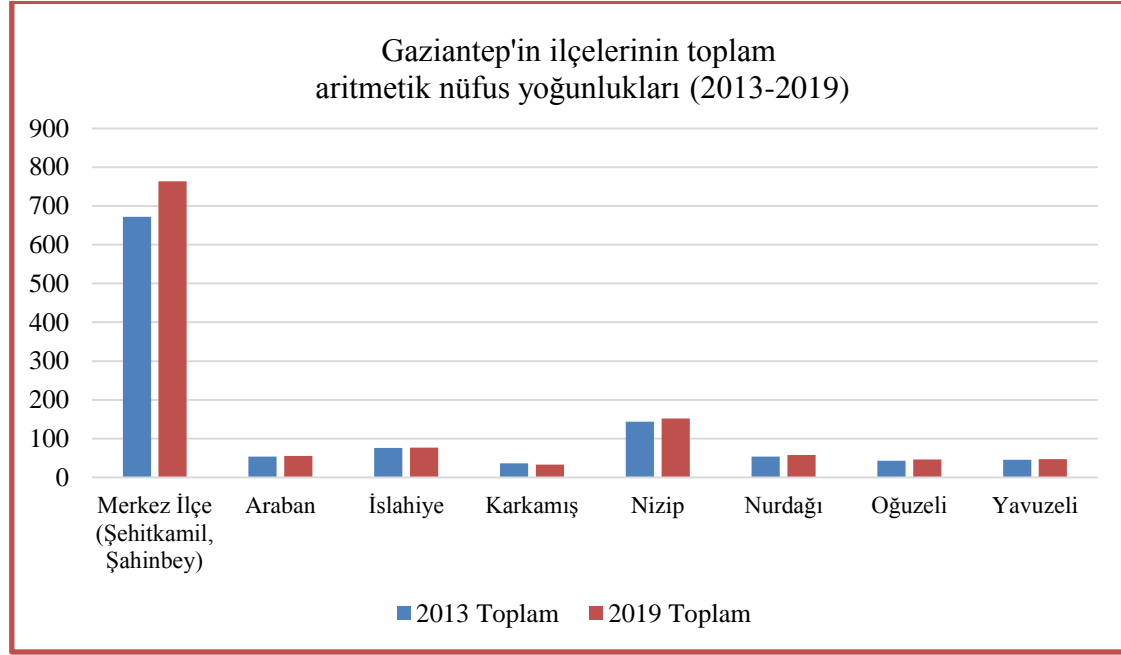
Grafik 14: İlçelerin Kırsal Alanlarının Aritmetik Nüfus Yoğunluğu (2013-2019)

Kaynak: TÜİK 2013-2019 yılları ADNKS verileri, Google Earth ve HGM.

Gaziantep'in tüm ilçelerinin 2013-2019 yılları arasında değişiklik gösteren toplam aritmetik nüfus yoğunluğu hesaplandığında, sadece merkez ilçelerin toplamında gözle görülebilecek açıda bir artış miktarı görülmektedir. İlin genelinde nüfus artışı olmuştur fakat bütün ilçelerin aritmetik nüfus yoğunluğu aynı derecede artış göstermemiştir (Grafik 15).

Grafik 15: İlçelerin Toplam Aritmetik Nüfus Yoğunluğu (2013-2019)

Kaynak: TÜİK 2013-2019 yılları ADNKS verileri, Google Earth ve HGM.

SONUÇ

Bu tez çalışması, Yavuz Sultan Selim Han'ın 1516 yılında Mercidabık Seferi sırasında Osmanlı Devleti'nin idari sınırlarına dahil ettiği Gaziantep ilinin günümüze kadar idari coğrafya alanında geçirmiş olduğu evreleri dönemsel süreç içerisinde konu almaktadır. Osmanlı Dönemi'ndeki yönetsel bölünüş biçimi eyalet, sancak, kaza, nahiyeye, karye şeklinde iken Cumhuriyet'in ilk yıllarında çıkarılan Teşkilat-ı Esasiye kanununun 10. maddesine göre Türkiye'nin idari bölünüşü; vilayet, kaza, nahiyeye ve köy olarak dikkat çekmektedir. Buna ilaveten 1926 yılında çıkarılan Teşkilat-ı Mülkiye kanununda Türkiye'nin idari yapısında düzenlemeler yapılmıştır.

Bugünkü il yönetimi sistemi, Osmanlı vilayet-sancak sisteminin kaldırılması sonucunda inşa edilmiştir. Nitekim Cumhuriyet'in mülki idare politikası 1924, 1929, 1949 ve 1984 ile 2004, 2008, 2012-13 yılları arasında gündeme gelen bir dizi yasal düzenlemeler ve uygulamalarının sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Gaziantep ilinin idari yapısı günümüzdeki halini bu düzenlemeler sonucunda almıştır (Karagel, 2014).

1945'li yıllarda nahiyeler isim değiştirerek bucak adını almıştır. Merkezi ve mahalli idarelerin asıl dayanağı olan TC. 1982 Anayasasının 126. ve 127. maddeleri uyarınca büyükşehir belediyeli iller kurulmaya başlanmıştır. 1987 yılında büyükşehir belediyesi kurulan ilk illerden olan Gaziantep ili, 1995 yılında Kilis ilçesinin ayrılarak müstakil bir il olmasıyla alansal olarak küçülmüştür.

Yapılan düzenlemeler göz önüne alınacak olursa üzerinde durulması gereken önemli bir husus, 2004 yılında çıkarılan 5216 sayılı Büyükşehir Belediye Kanununa göre 20 km yarıçaplı daire içindeki alanın büyükşehir belediyesinin hizmet alanı olarak belirlenmesidir. 20 km yarıçaplı daire içindeki Büyükşehir Belediyesinin hizmet alanı içerisine merkez ilçe olarak kabul edilen Şehitkamil ve Şahinbey ilçeleri ile birlikte merkez ilçe olmamasına rağmen Oğuzeli ilçesi de girmekte idi. Bu hizmet alanının çizilmesi merkez ilçe sınırlarının belirlenmesinde zorluk yaşanmasına sebep olmakta idi.

Nitekim 2008 yılında yapılan düzenlemelerde, ilk kademe belediyelerin tüzel kişilikleri kaldırılarak ilçe belediyelerine mahalleleri veya mahalle kısımları ile birlikte katılmıştır. Aynı madde uyarınca nüfusu 2000'in altına düşen 862 belde ve 50 bucak kaldırılmış 43 yeni ilçe kurulmuştur. Kaldırılan bucaklara bağlı belde ve köyler,

bucağın bağı olduğu idari birime bağlanmıştır. Ayrıca bazı belde belediyelerinin tüzel kişilikleri, ilk genel mahalli idareler seçiminden itibaren geçerli olmak üzere kaldırılarak köye dönüştürülmüştür. Bucaklar kaldırılarak ilçeye dönüştürülmüş ve bucağa bağlı köyler veya mahalleler direk olarak ilçe belediyesinin hizmet alanına girmiştir. Bucakların kaldırılması ile ilgili kanunla birlikte 20 km yarıçaplı daire ile belirlenen büyükşehir belediyesinin hizmet alanı da kaldırılmıştır. Mülki idare sınırı büyükşehir belediyesi sınırı olarak kabul edilmiştir.

Burada şu husus üzerinde özellikle durulmalıdır ki; 1965-1970 döneminde öncelikle teşkilatsız bucaklardaki bucak müdürlükleri ortadan kaldırılarak bucakların mülki idaredeki yönetsel işlevlerine son vermeye başlanmıştır. Bucakların işlevlerinin geçersiz olması sonucunda devletin mülki idare kademesi olarak bucaklar aracılığıyla kırsal kesime götüreceği hizmetleri yerine getirememesi köy- kent, merkez köy gibi kırsal alan projelerini doğurmuştur (Özçağlar, 2015).

1980'li yıllarda bucakların faaliyetlerine uygulamada son verilmiş ve bu mülki idare kademesi işlevsizleştirilmiştir. Bucaklar bugün resmen varlıklarını sürdürmekle birlikte yeni bucakların kurulmaması, bir kısmının ilçe kademesinde teşkilatlandırılması ve bir kısmının da lağvedilmesi sebebiyle merkezi idare ile yerel idare birimleri arasındaki bağlantıyı sağlayan bu stratejik mülki idare biriminin mevcudu giderek azalmaktadır (Karagel, 2014).

Ülkemizin mülki idare bölünüşünde ilçeler ile köy arasında ara kademe oluşturan bucakların, idari sistemimiz içinde aktif oldukları dönemlerde, bucak merkezlerindeki bucak müdürlükleri kendilerine bağlı olan köylerin devletle olan işlerini büyük ölçüde yerinde çözerek köylünün sürekli kaymakamlıklara veya valiliklere gitmesini önlemekteydi. Yani bucak müdürlükleri hem köylü halkın idari işlemlerini çabuk halledip hem de ilçe merkezindeki valilik ve kaymakamlığın yükünü hafifletmekteydi. Bucakların mülki idare alanı içinde lağvedilmesi, köy sayısı fazla olan ilçeleri sıkıntıya sokmuş, taşra ilçelerinde kaymakamlıkların, merkez ilçelerde ise valiliklerin iş yükü arttırmıştır. Osmanlı Devleti'nin idari sistemi içinde kazaların (ilçelerin) alt bölümünü oluşturan nahiyelere (bucaklara) Cumhuriyet döneminde de 50 yıldan fazla bir süre büyük önem verilmiştir. 1970'li yıllardan başlayarak emekliye ayrılan bucak müdürlerinin yerine yeni atamalar yapılmayıp, bucak müdürlüğü çatısı altındaki kadrolar boşaltılarak bucakların idari fonksiyonları sona erdirilmiştir. Hukuki

anlamda var olan lakin işlevsel olarak kaldırılmış bucak sisteminin idari coğrafya araştırmalarına bağlı yasal düzenlemelere gidilerek işlevsel hale getirilmeleri önem arz etmektedir (Özçağlar, 2005).

Bucakların kaldırılması idari bölünüş içerisinde göz önüne alınması gereken önemli bir husustur. Bu konuda yapılacak idari düzenlemeler alanında iyi yetişmiş, deneyimli Coğrafyacılar, özellikle “İdari Coğrafyacılar” tarafından yapılmalıdır.

Büyükşehir Belediyeli iller için uygulanan bir diğer konu ise köy yönetsel alanlarının kaldırılarak mahalle yönetsel alanlarına çevrilmesidir. Bu uygulamanın getirilerine ölçek düzenleme, il yönetimi, anayasasal uygunluk, yerel seçim sistemi konularında çeşitli eleştiriler yapılmıştır. Belediye yönetimi kentsel yerleşme mekânlarının yönetimidir şeklinde yapılan eleştiride il ölçeğinin belediye modeliyle yönetilmesinin sorun teşkil edeceği hakkında vurgulamalar da yapılmıştır. Kentsel alan yönetimi olarak kurulan belediyeler, kırsal kesimi içine almamalıdır şeklinde eleştiriler olduğu gibi bu uygulamanın neticesinde yeterince hizmet alamayan bölgelerin daha iyi hizmet almalarının sağlanması için faydalı olacağı da düşünülmektedir (Çelikyay, 2014).

Yapılan uygulamada köylerin mahallelere dönüştürülmesi il ölçeğinde bir yönetim biçiminin eyalet yapısına dayalı başkanlık sistemine geçiş olarak düşünüldüğü ortaya atılmaktadır. Anayasaya uygunluk açısından yapılan eleştiriler için 1982 Anayasasının 127. maddesine dayandırılmaktadır. Özel yönetim biçimlerinin düzenlenmesi büyük iller için değil büyük yerleşim merkezleri için geçerlidir. Fakat yasanın anayasaya aykırı bir durum teşkil etmediğini izah eden görüşler de vardır. Yeni Büyükşehir Belediye modelinin yerel yönetim anlayışında herkesin yönetimde söz hakkı olmasını esas almaktadır. Mülki idari sınırının büyükşehir belediyesi sınırı olması, köylerin mahalle yönetsel alanına dönüştürülmesi büyükşehir planlaması ve düzenlemesi hakkında seçimlerde oy kullanarak söz sahibi olmasına katkı sağlamaktadır.

Bucakların kaldırılması hakkındaki kanunun doğru bulunmadığı ve bu konuda idari düzenleme yapılırken bu alanın uzmanı olan İdari Coğrafyacılarla çalışılarak bucakların yeniden idari yapıda yerini alıp düzenlemesi yapılmalıdır. Köy yönetsel alanlarının mahalle yönetsel alanına dönüştürülmesi konusunda, iki farklı görüş vardır.

Bu görüşlerden birincisi köy yönetsel alanlarının mahalle yönetsel alanına dönüştürülmesinin sunulan hizmette kalite standartlarının artırılması ve mülki sınırlar içindeki bütün yönetsel alanın aynı derecede faydalanmasını sağlayacak bir model olduğu düşüncesidir. İkincisi ise 1982 anayasasının 127. maddesine uymayan bir yönetim şeklinin getirilerek özerk yönetim modeli ortaya çıkarılmaya çalışıldığı düşüncesidir.

Birinci düşünceye uygun olan açıklamalarda büyükşehir belediyesi tarafından sunulan hizmetlerin tek merkezden idare edilmesiyle ortaya çıkan ölçek ekonomileri sayesinde; hizmette etkinlik, koordinasyon ve yüksek kalite, az kaynak ile çok ve kaliteli hizmet sunulması mümkün hale gelmektedir. Hali hazırda birden fazla merkezden verilen hizmetlerin, daha büyük ve uygun ölçekteki bir merkez tarafından verilmesi, birim maliyetler ve kişi başına düşen kamusal harcamaları da azaltmaktadır. Bu yasa ile ayrıca daha iyi hizmet verebilmek için yeni büyükşehir belediyelerine gönderilen ödeneklerde artış sağlanmaktadır. Ayrıca bu yasanın bölgesel planlama açısından önemli etkileri olduğu vurgulanmaktadır. 6360 sayılı yasa gereğince ilin her köşesinin bir bütün halinde ele alınması ve tek otorite tarafından planlanarak küçük bölümlerinin birbirinden kopuk ele alınması engellenerek, planlama ilkeleri açısından yerinde bir yaklaşımdır.

Belde belediyelerinin kapatılmasının olumsuz etkilerini savunan düşüncelerde; orman köyleri de dahil köylerin tüzel kişilikleri kaldırılmakta, il özel yönetimlerinin tüzel kişiliği sona erdirilmektedir. İlgili yerel yönetim birimlerinin tüzel kişiliklerine son verilmesi temsil, katılım ve yerel demokrasi açısından son derece önemli olduğu söylenebilir. 6360 sayılı yasada temsil ve katılım açısından yeni bir değişiklik yapılmadığından olumlu yansımaların varlığından söz edilemezken, ancak az nüfuslu belediyelerin lehine bir temsil adaletsizliğinin ortaya çıktığı, bununla birlikte il merkezinde bulunan ilçe belediyelerinin büyükşehir belediye meclisinde yeteri kadar temsil edilememe gibi bir soruna yol açtığı da belirtilmelidir. Kapatılan belde belediyelerinde yaşayanlar açısından temsilci başına düşen kişi sayısında artışlar ortaya çıkmakta ve bu beldelerin büyükşehir ve ilçe belediye meclisinde temsilleri siyasi partilerin insafına bırakılmaktadır. Bununla birlikte köylerde alınan kararlara halkın doğrudan katılımına imkan veren köy tüzel kişiliğinin mahalleye dönüştürülmesi, demokratik anlayış açısından olumsuz bir anlam taşımaktadır. Yeni

düzenlemenin katılım alanında, kolaylaştırıcı değil, zorlaştırıcı bir faktör olduğu sonucuna varılabilir (Yıldırım vd., 2015).

Yönetmeliklerde il-ilçe ve köy sınırlarının hangi kriterlere göre belirlenip çizildiği ile ilgili bir kıstas olmadığı için mülki idari taksimatının nasıl yapılacağı, alt kademelerin neye göre belirleneceği hususunda çalışmalar yapılmalıdır. Özellikle yeni ilçelerin kurulması kanunlardaki açıklar neticesinde kolay bir şekilde seçim malzemesi olarak kullanılmıştır. Türkiye’de yönetsel bölünüşün doğru ve düzenli yapılabilmesi, her kademenin doğru yönetilebilmesi, il- ilçe, köy yerleşim birimlerinin kurulması-kaldırılması veya sınırlarının değiştirilmesi için öncelikle anayasa olmak üzere bazı kanunlarda değişiklikler yapılması gerekmektedir (Balık, Karakuyu, 2014).

2004 ve 2012 yıllarında büyükşehir belediyelerinin sınırları, örgütü ve işleyişinde sıra dışı değişiklik ve düzenlemeler yapılarak, temelde “şehir” ve “belediye” olguları ile hiç bağdaşmayan karmaşık bir yapı ortaya çıkartılmıştır. Böylece Türkiye mülki idaresi, merkezi yönetim, yerel yönetim ve büyükşehir yönetimi olmak üzere üçlü bir yapı kazanmıştır (Karagel, 2014).

İdari sorunların yaşanmasını mümkün hale getirmeyen, rasyonel çalışan, kamusal ihtiyaçlara cevap verebilen bir idari yapılanmanın ve yönetim sisteminin kurgulanabilmesi için idari yapılanmaya ilişkin kanunların en küçük idari birimden en üst ölçekli idari birime kadar yeniden ele alınması gerekmektedir. Türkiye’de mevcut yapılanma göz önüne alındığında idari birimlerin yeniden yetkilendirilmesi ve yasal mevzuatta yeniden tanılandırılması oldukça önemlidir (Balık ve Karakuyu, 2014).

Sonuç olarak İl mülki idare sınırı ile büyükşehir belediyesi sınırının çakıştırılması yerel yönetim sisteminde önemli ve köklü değişikliklere yol açacak düzenlemeleri içermektedir. Belde belediye birimlerinin kaldırılması, bucakların idari bölünüşte kaldırılması, köy yönetsel alanlarının mahalle yönetsel alanına dönüştürülmesi, verim ve hizmette etkinlik açısından olumlu olarak değerlendirilmekle birlikte temsil, katılım ve yerel demokrasi açısından olumsuz eleştirilere tabi tutulmaktadır.

Yapılan araştırma ve düzenlemelerden sonra genel bir düşünce ortaya koymak gerekirse, Bir yerin hinterlandının gelişmesi ya da etki bölgesinin oluşmasında en önemli faktörlerden biri sahip olduğu ulaşım ağlarıdır. Gaziantep ili Ortadoğu ve Arap

lkelerine açılan tarihi ipek yolunun üzerinde kurulmuş önemli bir geçiş noktasıdır. Karkamış ilçesinde bulunan Suriye-Karkamış sınır kapısı bunlardan biridir. Bu sebepten ötürü Gaziantep ili çevresindeki diğer illere göre nüfus ve kültür olarak heterojen bir yapıya sahiptir. Nurdağı ve İslahiye ilçeleri Antakya-Kahramanmaraş çöküntü hendeğinin içerisinde bulunduğu için bu ilçeler Akdeniz ikliminden ve Akdeniz kültüründen etkilenerak toplumsal yapısı bu etkilere göre oluşmuştur. İlin 1980-2019 yılları arasında belirlenen illere ait g alma-verme istatistiklerinde 2013 yılına kadar g aldığı, bu yıldan sonra g vermeye başladığı gözlemlenmiştir. Gaziantep ilinde kentsel idari alanlarla ilgili önemli bir sorun tespit edilmemiştir.

2009 yılında köy yönetsel alanları mahalle yönetsel alanlarına çevrilmeden önce Nurdağı ilçesine bağlı Kartal köyü bağlısı Kelmusa mezrasının, ulaşım sıkıntısı sebebiyle bağlı olduğu köyden ayrılarak Demirler adıyla bağımsız bir köy olmasına dair rapor hazırlanmıştır. Bu düzenleme dışında ilçelere ait mahallelerin bağlılık durumları değişmemiştir.

İl İdaresi Kanunu'nun 1. maddesindeki "Türkiye, merkezi idare kuruluşu bakımından coğrafya durumu, iktisadi şartlar ve kamu hizmetlerinin gereklerine göre illere; iller ilçelere ve ilçeler de bucaklara bölünmüştür" hükmünün siyasiler tarafından yeterince dikkate alınmadığı aşınadır. Nitekim Türkiye'de mülki idare taksimatında yapılan değişiklik ve düzenlemeler genellikle siyasilerin oy toplama stratejilerinin bir parçası olarak kabul görmüş ve Cumhuriyet dönemi mülki idare taksimatında yapılmış olan değişiklik ve düzenlemelerin pek çoğu da bu anlayışa göre gerçekleştirilmiştir. Gaziantep ilinin Osmanlı'dan günümüze kadar idari anlamda geçirmiş olduğu evrelerin konu edildiği bu tez çalışması bundan sonraki çalışmalara da ışık tutacaktır.

KAYNAKÇA

- AÇIKEL, A., “Rum Eyaleti”, TDV İslâm Ansiklopedisi, 2008.
- ARIKBOĞA, E., “Geçmişten Geleceğe Büyükşehir Belediye Modeli”, Yerel Politikalar Akademik Araştırma ve Düşünce Dergisi, s.48-96, 2013,
- ARSLAN, H., “17. Yüzyılda Maraş Sancağı (Siyasi, İdari, İktisadi ve İçtimai Tarih)”, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Yeniçağ Bilim Dalı, Doktora Tezi, Kayseri, 2014.
- ATALAY, İ., “Toprak Oluşumu, Sınıflandırması ve Coğrafyası”, Meta Basımevi, İzmir, 2011,
- ATALAY, İ., “Türkiye Biyocoğrafyası”, Meta Basımevi, İzmir, 2015.
- ATALAY, İ., “Türkiye Jeomorfolojisi”, Meta Basımevi, İzmir, 2017.
- BALIK, H., KARAKUYU, M., “Türkiye’de Mülki İdari Taksimata İlişkin Yasal Mevzuatın Değerlendirilmesi ve Sorunlar”, Marmara Coğrafya Dergisi Sayı:30, s.126-139, 2014.
- BAŞA, Ş., “Ülkemizde Uygulanan Mülki Yönetim Sistemi”, Ortadoğu Teknik Üniversitesi, Kamu Yönetimi Ders Notu, 2008.
- BİRECİKLİ, İ. B., “Yüzüncü Yılında II. Meşrutiyet’ in İlanı Üzerine Bir İnceleme”, Gazi Üniversitesi Akademik Bakış Dergisi, Cilt 2, Sayı 3, Ankara, 2008.
- BOZAN, O., “Cumhuriyetin İlk Yıllarında Gaziantep Vilayetinin Sıhhi Ve İçtimai Coğrafyası”, Sadeleştirilmiş Basım, Çizgi Kitabevi.
- BİRECİKLİGİL, S., ÇİÇEK, E., “Gaziantep İli Sınırları İçindeki Fırat ve Asi Havzası Akarsuları Balık Faunası”, Biyoloji Bilimleri Araştırma Dergisi, cilt:3, sayı:1, sayfa:107-115, 2010.
- BUDAK, M. Ö., “Ayıntab Kazası Eğitim Kurumları (1839-1876)”, Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi, Cilt:5 Sayı: 17, s. 277-294, 2018.
- ÇAKAR, E., “XVI. Yüzyılda Halep Sancağı (1516-1566)”, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, Doktora Tezi, Elazığ, 1998.

ÇAKAR, E., “Kanuni Sultan Süleyman Kanunnamesine Göre 1522 Yılında Osmanlı İmparatorluğu’ nun İdari Taksimatı”, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt:12, Sayı:1, Sayfa 261- 282, Elazığ, 2002.

ÇAKAR, E., “XVI. Yüzyılda Şam Beylerbeyliğinin İdari Taksimatı”, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt 13, Sayı 1, Sayfa: 351- 374, Elazığ, 2003.

ÇELİKİYAY, H., “Değişen Kent Yönetimi ve 6360 Sayılı Büyükşehir Yasası”, Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı, Sayı: 101, 2014.

DARKOT, B., “Türkiye’nin Coğrafi Bölgeleri Hakkında”, Türk Coğrafya Dergisi, Sayı:13-14, s. 146. Ankara, 1955.

DİA, “Trablusşam”, TDV İslam Ansiklopedisi, 2012.

DİK, E., “6360 Sayılı Kanun Bağlamında Köylerin Mahalleye Çevrilmesi Sorunu”, Mülkiye Dergisi, Cilt: 38, Sayı: 1, s.75-102, 2014.

DSİ, Resmi İstatistik Verileri, 2016.

EMECEN, F., “Canbirdi Gazali”, TDV İslam Ansiklopedisi, 1993.

EMECEN, F., “Mercidabık”, TDV İslam Ansiklopedisi, 2004.

EMECEN,F., “Ridaniye”, TDV İslam Ansiklopedisi, 2008.

ERİM, N., “Devletlerarası Hukuku ve Siyasi Tarih Metinleri”, Cilt 1 (Osmanlı İmparatorluğu Andlaşmaları), Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1953.

ERTEK, T, A., “Hasan Âli YÜCEL ve Birinci Coğrafya Kongresi (1941)”, Türk Coğrafya Dergisi, Sayı 57, s. 11-19, İstanbul, 2012.

GELİR, B., “1680- 1700 Tarihleri Arasında Ayntab (Gaziantep) Şehrinde Asayiş Problemleri Ve İslam Osmanlı Ceza Hukuku Uygulamaları”, T.C. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Yeniçağ Tarihi Bilim Dalı, Yüksek Lisans tezi, Konya-2006

GENÇOĞLU, M., “1864 ve 1871 Vilayet Nizamnamesine Göre Osmanlı Taşra İdaresinde Yeniden Yapılanma”, Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt 2, Sayı 1,s.29-50, 2011.

GÜL, O. K., “Tek Parti Dönemi Mülki İdarede Yapılanma Çalışmaları”, Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi, Cilt 20, Sayı 1, s.133-151, 2016

GÜMÜŞÇÜ, O. KÜÇÜKAŞCI, M.S., “Köy”, TDV İslam Ansiklopedisi, 2016.

GÜNER, Z. “Antep Savunması ve Ali Şefik Özdemir Bey’ in Faaliyetleri”, ZKÜ Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt 3, Sayı 6, Sayfa: 49–65, 2007

GÜNGÖRDÜ, E. “Türkiye’ nin Coğrafyası”, Gazi kitabevi, 3. Baskı., Ankara, 2010

HALAÇOĞLU, Y., “Cebelibereket”, TDV İslam Ansiklopedisi, 7. Cilt, s.185-186, 1993.

IŞILTAN, F., “Urfa Bölgesi Tarihi”, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul, 1960.

İNALCIK, H., “Kanunname”, TDV İslam Ansiklopedisi, 1995.

KALELİOĞLU, E., “Gaziantep Platosu ve Çevresinin İklimi, Coğrafya Araştırmaları Dergisi”, Ankara Üniv. Basın Evi, Ankara, 1966.

KALELİOĞLU, E., “Gaziantep Yöresinin Fiziki Coğrafyası”, 1971.

KARAGEL, H., KARAGEL, Ü, D., “Türkiye’de İdari Yapılanma Sürecinin Coğrafya Analizi”, European Journal of Research on Education, Özel sayı: 2, s. , 10-32, 2014.

KARTAL, N., “Tanzimat’ tan Cumhuriyete Osmanlıda Mülki İdare”, İnönü Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Akademik Yaklaşımlar Dergisi, Cilt 4, Sayı 1, 2013.

KARPAT, K., “Bucak”, TDV İslâm Ansiklopedisi, 1992.

KIZILBOĞA, R., ALICI, O,V., “Türkiye’de Kırsal Alan Belediyeciliği Ve Büyükşehir Belediyelerinde İl Mülki Sınırı Uygulaması”, Türk İdare Dergisi, Sayı: 476, s. 353-381, 2013.

KOCAOĞLU, M., “Kavalalı Mehmet Ali Paşa İsyanı (1831- 1841) ve Sonuçları”, Ahmed Yesevi Üniversitesi, Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi, Sayı 4, 1997.

KOLTUK, N. SAĞLAMÇUBUKÇU, S.A. ALİKILIÇ, D. TOPAL, M. ÖZTÜRK, M., “Osmanlı Belgelerinde Halep”, (TDBB) Yayınları, İstanbul, 2018.

KUTLUOĞLU, M, H., “Kavalalı Mehmed Ali Paşa” TDV İslam Ansiklopedisi, 25. Cilt, s. 62- 65, Ankara, 2002.

KUŞÇU, V. YİĞİT, A., “İskenderun Körfezi İle Şanlıurfa Platosu Arasında İklimde Görülen Değişmeler”, Mustafa Kemal Üniversitesi Ziraat Fakültesi, Su Havzalarında Toprak Ve Su Kaynaklarının Korunması, Geliştirilmesi Ve Yönetimi Sempozyumu, Hatay, 2002.

KUZUCU, S., “XVIII. Yüzyılın İlk Yarısında Antep’ te Avarız Vergisinin Uygulanışı”, Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt 15, Sayı 1, Sayfa 101- 118, 2016.

İŞIKÇI MAMUR, Y., “Türkiye’de İdari Reform Çalışmalarının Tarihsel Perspektif Açısından Değerlendirilmesi”, Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt 5, Sayı 1, 2017.

MGM, Resmi İstatistik Verileri, 2018

OCAK, A, Y., “Bozok” TDV İslam Ansiklopedisi, 1992.

ORTAYLI, İ., “Tanzimattan Sonra Mahalli İdareler (1840-1878)”, Sevinç Matbaası, Ankara, 1974.

ÖZÇAĞLAR, A., “Türkiye’nin İdari Coğrafyası Bakımından Köy, Bucak, İlçe, İl ve Belde Kavramları Üzerine Düşünceler”, D.T.C.F. Coğrafya Araştırmaları Dergisi, Sayı: 12, s. 7-24, Ankara, 1996.

ÖZÇAĞLAR, A., “Türkiye’de Mülki İdare Bölümlerinin İdari Coğrafya Analizi” , Coğrafi Bilimler Dergisi, Cilt: 3, Sayı:1, s. 1-25, Ankara, 2005.

ÖZÇAĞLAR, A., “Bölge Kavramı ve Sistematiği. Ders notları”, Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Ankara, 2010.

ÖZÇAĞLAR, A., “Yönetmelik Coğrafya”, Nika yayınevi, Ankara, 2015.

ÖZÇAĞLAR, H., “Tarihsel Süreçte Bucakların Yönetmelik Bölünüş İçindeki Yeri ve Önemi”, Ankara Üniversitesi, Türkiye Coğrafyası Araştırma ve Uygulama Merkezi (TUCAUM), VIII. Ulusal Coğrafya Sempozyumu, Bildiriler Kitabı, s.285-296, Ankara, 2015.

ÖZÇAĞLAR, A., “Büyükşehir Belediyeli İllerde Kır ve Kent Nüfusunun Tespiti Mümkün mü?” Ankara Üniversitesi, Türkiye Coğrafyası Araştırma ve Uygulama Merkezi (TUCAUM), VIII. Ulusal Coğrafya Sempozyumu, Bildiriler Kitabı, Ankara, 2016.

ÖZÇAĞLAR, A., “Merkez İlçeleri Metropol Büyükşehir İlçelerine Bölünmeyen Büyükşehir Belediyeli İller Üzerine Bir Analiz”, Türk Coğrafya Kurumu 75. yıl Uluslararası Kongresi, yayın no: 9, s: 11-24, Ankara, 2017.

ÖZDEĞER, H., “Gaziantep” TDV İslam Ansiklopedisi, 1996.

ÖZHARAT, S, Z., “XVII. Yüzyılın İkinci Yarısında Ayntab Şehri'nin Yönetimi”, Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 2015 14(1):89-125.

ÖZGÜR, H., YAVUZÇEHRE, SAVAŞ, P., “Türkiye'nin Büyükşehir Belediyesi Sistemi:1982-2015”, Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt:7, Sayı:1, s.903-926, 2016.

ÖZTÜRK, M., “Arap Ülkelerinde Osmanlı İdaresi”, History Studies Uluslararası Tarih Dergisi, Cilt 2, Özel Sayı, 2010.

SEZEN, T., “Osmanlı Yer Adları”, Sistem Ofset Basımevi, 2. Baskı, Ankara, 2017.

SÖNMEZ, M, E., “Gaziantep Şehrinin Geçmişten Günümüze Alansal Gelişimi”, Gaziantep Üniversitesi Ayıntâb Araştırmaları Dergisi, 1(1), 115-136.,

ŞAHİN, İ., “Dulkadir Eyaleti”, TDV İslam Ansiklopedisi, 1994.

ŞAHİN, İ., “Nahiye”, TDV İslam Asiklopedisi, 2006.

ŞAHİN, İ., “Sancak”, TDV İslam Ansiklopedisi, 2009.

ŞAHİN, C., “Ürdün”. TDV İslam Ansiklopedisi, 2012.

ŞENGÜL, F, B., “Dünden Bugüne Fırat-Dicle Bağlamında Türkiye' nin Güney Komşuları ile Su Sorunu”, İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2014.

ŞIVGIN, H., “19. Yüzyılın İlk Yarısında Ayıntap”, Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi, Sayı. 11, Sayfa.503- 553, Ankara, 2000.

TC. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, Osmanlı Arşivleri Daire Başkanlığı, “373 numaralı Ayntab Livası Mufassal Tahrir Defteri (950-1543)”, Yayın no: 45.

TOMAR, C., “Trablusşam”, TDV İslam Ansiklopedisi, 2012.

TOMAR, C., “Ürdün”, TDV İslam Ansiklopedisi, 2012.

TORUN, S. F., “Vilayet Kanunlarına Göre Sancak (Liva) İdare Meclisleri”, Ankara Üniversitesi Tarih Araştırma Dergisi, Cilt 35, Sayı 60, Sayfa 157- 174, 2016.

TUNCEL, M., “FIRAT”, TDV İslâm Ansiklopedisi, 1996.

TUNCEL, M., “GAZİANTEP”, TDV İslâm Ansiklopedisi, 1996.

TUNÇ, E. ÖZKAN, A., “Gaziantep’in Tarım Topraklarında Erozyon Sorunu Ve Bu Konuda Çiftçi Eğitimi”, Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi Cilt:3, Sayı:2, s. 143-153, 2010.

USTA, S. AKMAN, E. KOCAOĞLU, M., “6360 Sayılı Kanun’un Büyükşehir Belediye Sistemine Etkileri: Konya Büyükşehir Belediyesi Örneği”, TESAM Akademi Dergisi, Yerel Yönetimler Özel Sayısı, s. 217-249, 2018.

YARGICI, S. F., “Türkiye’nin Sıhhi ve İctimai Coğrafyası Gazi Ayntab Vilayeti”, Hilal Matbaası, İstanbul, 1926.

YAYLA, Y., “Kanuni Sultan Süleyman Devri Osmanlı Devleti’ nde Bürokratik Yapı (1520-1566)”, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Isparta, 2001.

YAYLA, Y., “Anayasalarımızda Yönetim İlkeleri Tevsi-i Mezuniyet ve Tefrik-i Vezaif”, İÜ Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayını, İstanbul, 1984.

YERLEŞMİŞ, N., “Gaziantep Turizm Coğrafyası”, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Kahramanmaraş, 2015.

YİĞİT, A., “Geçmişten Günümüze Türkiye’yi Bölgelere Ayırma Çalışmaları ve Yapılması Gerekenler”, IV. Ulusal Coğrafya Sempozyumu, s.33-44, 2006.

YİĞİT, İ., “Divan”, “Nahiye” TDV İslam Ansiklopedisi, 2016.

YILDIRIM, Y., “Halep Vilayeti Salnamelerine Göre (1867-1908) Ayntab”, Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep, 2010.

YILDIRIM, U., GÜL, Z., AKIN, S., “İl Mülki Sınırı Büyükşehir Belediye Modelinin Getirdiği Yenilikler”, Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi, Cilt:10, Sayı:2, s. 205-229, 2015.

ZENGİN, O., “Büyükşehir Belediyesi Sisteminin Dönüşümü: Son On Yılın Değerlendirilmesi”, Ankara Barosu Dergisi, Ankara, 2014.

RESMÎ GAZETE

Teşkilâtı Esasiye Kanunu, 85 Numaralı Kanun, Cilt: 1, s.196-199, Yıl: 07.02. 1921

Teşkilatı Mülkiye Kanunu Cilt:25, Sayı: 404, Yıl: 26.05.1926

Resmi Gazete (1924). 442 Sayılı Köy Kanunu. 07.04.1924 tarih ve 68 sayılı resmi gazete. 27 Ocak 2020 tarihinde indirildi.

Resmi Gazete (1926). 877 Sayılı Teşkilatı Mülkiye Kanunu. 26.05.1926 tarih ve 404 sayılı resmi gazete. 27 Kasım 2019 tarihinde indirildi.

Resmi Gazete (1929). 1426 Sayılı Kanun. 05.05. 1929 tarih ve 1184 sayılı resmi gazete. Vilayet İdaresi Kanunu. 27 Mart 2020 tarihinde indirildi.

Resmi Gazete, (1933). 2197 Sayılı Kanun. 2.5.1933 tarih ve 2411 sayılı resmi gazete. Bazı Vilâyetlerin İlgası ve Bazılarının Birleştirilmesi Hakkında Kanun. 27 Kasım 2019 tarihinde indirildi.

Resmi Gazete (1935). 2885 Sayılı Kanun. 25. 12. 1935 tarih ve 3197 sayılı resmi gazete. Yeniden Dokuz Kaza Ve Beş Vilâyet Teşkiline Ve Bunlarla Otuz İki Nahiyyeye Ait Kadrolar Hakkında Kanun. 27 Kasım 2019 tarihinde indirilmiştir.

Resmi Gazete (1945). 4695 Sayılı Kanun. 10.01.1945 tarih ve 5905 sayılı resmi gazete. 27 Ocak 2020 tarihinde indirildi.

Resmi Gazete (1949). 5442 Sayılı Kanun. 10.6.1949 tarih ve 7236 sayılı resmi gazete. 27 Mart 2020 tarihinde indirildi.

Resmi Gazete (1957). 7033 Sayılı Kanun. 27. 06. 1957 tarih ve 9644 sayılı resmi gazete. Yeniden (78) Kaza Kurulması ve İzmir Vilâyetine bağlı Kuşadası Kazasının Aydın Vilâyetine bağlanması hakkında Kanun. 28 Kasım 2019 tarihinde indirildi.

Resmi Gazete (1961). 334 Sayılı Kanun. 20.07.1961 tarih ve 10859 sayılı resmi gazete. Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, 27 Mart 2020 tarihinde indirildi.

Resmi Gazete (1982). 2709 Sayılı Kanun. 9.11.1982 tarih ve 17863 sayılı Resmi gazete. Türkiye Cumhuriyeti Anayasası. 7 Mart 2020 tarihinde indirildi.

Resmi Gazete (1984). 195 Sayılı Kanun Hükümünde Kararname. 23.03.1984 tarih ve 18350 sayılı Resmi Gazete. Büyükşehir Belediyelerinin Yönetimi Hakkında Kanun Hükümünde Kararname. 23 Mart 2020 tarihinde indirildi.

Resmi Gazete (1984). 3030 Sayılı Kanun. 9.08.1984 tarih ve 18453 sayılı Resmi Gazete. Büyükşehir Belediyelerinin Yönetimi Hakkında Kanun Hükümünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabulü Hakkında Kanun. 23 Mart 2020 tarihinde indirildi.

Resmi Gazete (1987). 3398 Sayılı Kanun. 20. 06. 1987 tarih ve 19500 sayılı Resmi Gazete. Gaziantep İli Merkezinde Şehitkamil ve Şahinbey Adıyla İki İlçe Kurulması Hakkında Kanun. 29 Kasım 2019 tarihinde indirildi.

Resmi Gazete (1990). 3644 Sayılı Kanun. 09. 05. 1990 tarih ve 20523 sayılı resmi gazete. 130 İlçe Kurulması Hakkında Kanun. 28 Kasım 2019 tarihinde indirildi.

Resmi Gazete (1993). 504 Sayılı Kanun Hükümünde Kararname. 09. 09. 1993 tarih ve 21693 sayılı resmi gazete. Yedi İlde Büyükşehir Belediyesi Kurulması Hakkında Kanun Hükümünde Kararname. 29 Kasım 2019 tarihinde indirildi.

Resmi Gazete (1995). 550 Sayılı Kanun Hükümünde Kararname. 06. 06. 1995 tarih ve 22305 sayılı resmi gazete. Sekiz İlçe ve Üç il Kurulması ve 190 Sayılı Kanun Hükümünde Kararnamenin Eki Cetvellerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Hükümünde Kararname. 28 Kasım 2019 tarihinde indirildi.

Resmi Gazete (2004). 5216 Sayılı Kanun. 23.07.2004 tarih ve 25531 sayılı resmi gazete. Büyükşehir Belediye Kanunu. 4 Şubat 2020 tarihinde indirildi.

Resmi Gazete (2008). 5747 Sayılı Kanun. 22.03.2008 tarih ve 26824 sayılı resmi gazete. Büyükşehir Belediyesi Sınırları İçerisinde İlçe Kurulması Ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun. 5 Şubat 2020 tarihinde indirildi.

Resmi Gazete (2012). 6360 Sayılı Kanun. 12/11/2012 tarih ve 28489 sayılı resmi gazete. On Dört İlde Büyükşehir Belediyesi Ve Yirmi Yedi İlçe Kurulması İle Bazı Kanun Ve Kanun Hükümünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun. 05 Kasım 2019 tarihinde indirildi.

TÜİK VERİLERİ

1927 Yılı Genel Nüfus Sayımı Verileri

1935 Yılı Genel Nüfus Sayımı Verileri

1940 Yılı Genel Nüfus Sayımı Verileri

1945 Yılı Genel Nüfus Sayımı Verileri

1950 Yılı Genel Nüfus Sayımı Verileri

1955 Yılı Genel Nüfus Sayımı Verileri

1960 Yılı Genel Nüfus Sayımı Verileri

1965 Yılı Genel Nüfus Sayımı Verileri

1970 Yılı Genel Nüfus Sayımı Verileri

1975 Yılı Genel Nüfus Sayımı Verileri

1980 Yılı Genel Nüfus Sayımı Verileri

1985 Yılı Genel Nüfus Sayımı Verileri

1990 Yılı Genel Nüfus Sayımı Verileri

1997 Yılı Genel Nüfus Tespiti Verileri

2000 Yılı Genel Nüfus Sayımı Verileri

2004 Yılı Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Verileri

2008 Yılı Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Verileri

2013 Yılı Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Verileri

2015 Yılı Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Verileri

2016 Yılı Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Verileri

2017 Yılı Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Verileri

2018 Yılı Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Verileri

2019 Yılı Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Verileri

İNTERNET KAYNAKLARI

Devlet Su İşleri Resmi Sitesi

Google Maps

Google Earth

Harita Genel Müdürlüğü

Meteoroloji Genel Müdürlüğü

Tarım ve Orman Bakanlığı Resmi Sitesi Corine Projesi

HARİTALAR LİSTESİ

Harita 1: Gaziantep Platosu Yöresi Fiziki Haritası

Harita 2: Gaziantep İli İdari Bölünüş Haritası

Harita 3: Gaziantep İli Fiziki Haritası

Harita 4: Gaziantep İlinin Hidrografya Haritası

Harita 5: Gaziantep İli Arazi Kullanımı

Harita 6: Günümüzde Mesire Alanı Olarak Kullanılan Dülük' Ün Eski Yerleşim Yeri

Harita 7: Dülük mahallesi' nin yeni yerleşim yeri

Harita 8: Dülük' ün yeni ve eski yerleşim yeri

Harita 9: 1517 yılı Arap Eyaleti İdari Taksimatı

Harita 10: 1517 yılı Ayıntab Sancağı

Harita 11: 1521 Yılı Arap Eyaleti İdari Taksimatı

Harita 12: 1521 Yılı Ayıntab Sancağı

Harita 13: 1523 Yılı Arap Eyaleti İdari Taksimatı

Harita 14: 1523 Yılı Ayıntab Sancağı

Harita 15: 1531 Yılı Maraş Eyaleti İdari Taksimatı

Harita 16: 1548 Yılı Maraş Eyaleti İdari Taksimatı

Harita 17: 1568-1574 Yılı Maraş Eyaleti İdari Taksimatı

Harita 18: 1585-1631 Yılı Maraş Eyaleti İdari Taksimatı

Harita 19: 1638- 1702 Yılı Maraş Eyaleti İdari Taksimatı

Harita 20: 1867-1909 Yılı Halep Vilayeti İdari Taksimatı

Harita 21: 1918 Yılı Ayıntab Sancağı İdari Taksimatı

- Harita 22:** 1927 Yılı Gaziantep Vilayeti İdari Taksimatı
- Harita 23:** 1927-1935 Yılı Gaziantep İli İdari Bölünüşü
- Harita 24:** 1935 Yılı Gaziantep Vilayeti İdari Taksimatı
- Harita 25:** 3711 Sayılı Kanunla İslahiye İlçesinin İdari Sınırlarındaki Düzenleme
- Harita 26:** 1945 Yılı Gaziantep Vilayeti İdari Taksimatı
- Harita 27:** 1940-1952 yılları arasında yapılan idari düzenleme ile kurulan Oğuzeli İlçesi
- Harita 28:** 1950 Yılı Gaziantep İli İdari Taksimatı
- Harita 29:** 1957 yılı 7033 Sayılı Kanunla kurulan Araban ve Yavuzeli İlçeleri
- Harita 30:** 1957 yılı 7033 Sayılı Kanunla oluşturulmuş Merkez İlçenin İdari Bölünüşü
- Harita 31:** 1960 Yılı Gaziantep İli İdari Taksimatı
- Harita 32:** 3644 Sayılı Kanunla kurulan Karkamış İlçesine bağlanan köyler (1987)
- Harita 33:** 3644 Sayılı Kanunla kurulan Nurdağı İlçesine bağlanan köyler (1987)
- Harita 34:** Gaziantep Büyükşehir Belediyesinin Hizmet Alanı (2019)
- Harita 35:** 1997 Yılı Gaziantep İli İdari Taksimatı (2019)
- Harita 36:** 2004 yılı itibariyle 5216 Sayılı kanuna göre Gaziantep Büyükşehir Belediyesinin 20 km yarıçaplı daire ile belirlenen hizmet alanı
- Harita 37:** 2014 yılı itibariyle 6330 Sayılı kanuna göre Gaziantep Büyükşehir Belediyesi idari sınırı
- Harita 38:** Gaziantep Şehrini oluşturan Merkez İlçe (2019)
- Harita 39:** Şhitkamil ve Şahinbey İlçelerinin Yönetmel Alanı
- Harita 40:** Araban İlçesinin Şehirselle Alanı (2013)
- Harita 41:** Araban İlçesinin Yönetmel Alanı (2013)

- Harita 42:** İslahiye İlçesi Şehirsel Alanı (2013)
- Harita 43:** İslahiye İlçesinin Yönetmel Alanı (2013)
- Harita 44:** Karkamış İlçesinin Şehirsel Alanı (2013)
- Harita 45:** Karkamış İlçesinin Yönetmel Alanı (2013)
- Harita 46:** Nizip İlçesi Şehirsel Alanı (2013)
- Harita 47:** Nizip İlçesinin Yönetmel Alanı (2013)
- Harita 48:** Nurdağı İlçesinin Şehirsel Alanı (2013)
- Harita 49:** Nurdağı İlçesinin Yönetmel Alanı (2013)
- Harita 50:** Oğuzeli İlçesi Şehirsel Alanı (2013)
- Harita 51:** Oğuzeli İlçesinin Yönetmel Alanı (2013)
- Harita 52:** Yavuzeli İlçesinin Şehirsel Alanı (2013)
- Harita 53:** Yavuzeli İlçesinin Yönetmel Alanı (2013)

ÇİZELGELER LİSTESİ

Çizelge 1: 1940- 2018 Yılları Arasında Gaziantep İlinin Yağış ve Sıcaklık Ortalamaları

Çizelge 2: Tarihsel Süreçte Gaziantep İlinin İdari Bölünüşündeki Değişimler (1516-1921)

Çizelge 3: Cumhuriyet'in İlanıyla Gaziantep İlinin İdari Bölünüşündeki Değişimler (1923-1999)

Çizelge 4: 1517- 1523 Yılları Arasında Arap Eyaletine Bağlı Sancaklar

Çizelge 5: Gaziantep İlinin İsim Tarihi

Çizelge 6: Kuruluştan 17. yy'a Kadar Maraş Eyaleti Sancakları

Çizelge 7: Üzeyir Sancağının İsim Tarihi

Çizelge 8: 1568- 1574 yılları arasında Maraş Eyaleti Sancakları

Çizelge 9: 1585- 1631 Yılları Arasında Maraş Eyaleti Sancakları

Çizelge 10: 1638- 1702 yılları arasında Maraş Eyaletinin Sancakları

Çizelge 11: 1867- 1909 Yılı Halep Vilayeti Sancak ve Kazaları

Çizelge 12: 1918 Yılı Ayıntab Vilayetine Bağlı Kazalar

Çizelge 13: 1926 Yılı İdari Düzenlemesi

Çizelge 14: 1927 Yılı Gaziantep Vilayetine Bağlı Kazalar ve Nahiyeleri

Çizelge 15: 1927- 1997 yılları arasında Gaziantep Vilayetinin idari taksimatı

Çizelge 16: 1935 Yılı Merkez Kazanın Nahiyeleri Ve Köy Sayıları

Çizelge 17: İslahiye Kazasının Nahiyeleri Ve Köy Sayıları

Çizelge 18: 1935 Yılı Kilis Kazasının Nahiyeleri ve Köy Sayıları

Çizelge 19:1935 Yılı Nizip Kazasının Nahiyeleri ve Köy Sayıları

- Çizelge 20:** 1935 Yılı Pazarcık Kazasının Nahiyeleri ve Köy Sayıları
- Çizelge 21:** 3644 Sayılı Kanuna Göre Karkamış İlçesini Oluşturan Köyler
- Çizelge 22:** 3644 Sayılı Kanunla Nurdağı İlçesini Oluşturan Köyler
- Çizelge 23:** Kaldırılan Beldeler ve Bağlı Oldukları İlçeler
- Çizelge 24:** Belediye Yönetmelik Alanından Köy Yönetmelik Alanına Dönüştürülen Belediyeler
- Çizelge 25:** Gaziantep Şehrinin 2013 Yılı Verilerine Göre Mahalleleri ve Nüfusu
- Çizelge 26:** Büyükşehir Belediyesi Dışında Kalan Diğer İlçelerin Mahalle Sayısı ve Nüfusu (2013)
- Çizelge 27:** Metropol (Şehitkamil, Şahinbey) İlçelerin Aritmetik Nüfus Yoğunluğu (2013)
- Çizelge 28:** Gaziantep'in Diğer İlçelerinin Aritmetik Nüfus Yoğunluğu (2013)
- Çizelge 29:** Metropol İlçelerin Şehir ve Kırsal Alanlarına Ait Aritmetik Nüfus Yoğunluğu (2019)
- Çizelge 30:** Şehitkamil Metropol Merkez İlçesinde Oluşturulan Kırsal Mahalleler
- Çizelge 31:** Şehitkamil Metropol Merkez İlçesinde Oluşturulan Şehirsel Mahalleler
- Çizelge 32:** Şahinbey Metropol İlçesinde Oluşturulan Şehirsel Mahalleler
- Çizelge 33:** Şehitkamil Metropol İlçesinde Kaldırılan Kırsal Mahalleler
- Çizelge 34:** Şehitkamil Metropol Merkez İlçesinde Kaldırılan Şehirsel Mahalleler
- Çizelge 35:** Şahinbey Metropol İlçesinde Kaldırılan Mahalleler
- Çizelge 36:** 2017 Yılı İtibariyle İsmi Değişen Mahalleler
- Çizelge 37:** 2018 Yılı İtibariyle İsmi Değişen Mahalleler
- Çizelge 38:** Gaziantep İlinin İlçelerinin Kırsal, Şehirsel Ve Toplam Aritmetik Nüfus Yoğunluğu (2019)

GRAFİKLER LİSTESİ

- Grafik 1:** Türkiye'deki akarsuların 2016 yılı ortalama yıllık akışı (km³)
- Grafik 2:** Havzalara göre yıllık ortalama yüzeysuyu su potansiyeli
- Grafik 3:** Türkiye'deki akarsuların 2016 yılı Havza Yağışalanı (km²)
- Grafik 4:** Şehitkamil ilçesinin 2013- 2019 yılları kırsal- şehirselle kesiminin toplam nüfusları
- Grafik 5:** Şahinbey İlçesinin 2013-2019 yılları kırsal ve şehirselle kesiminin toplam nüfusu
- Grafik 6:** Araban İlçesinin 2013- 2019 yılları kırsal ve şehirselle kesiminin toplam nüfusu
- Grafik 7:** İslahiye İlçesinin 2013- 2019 yılları kırsal ve şehirselle kesiminin toplam nüfusu
- Grafik 8:** Karkamış İlçesinin 2013-2019 yılları kırsal ve şehirselle kesiminin toplam nüfusu
- Grafik 9:** Nizip İlçesinin 2013- 2019 yılları kırsal ve şehirselle kesiminin toplam nüfusu
- Grafik 10:** Nurdağı İlçesinin 2013- 2019 yılları kırsal ve şehirselle kesiminin toplam nüfusu
- Grafik 11:** Oğuzeli İlçesinin 2013- 2019 yılları kırsal ve şehirselle kesiminin toplam nüfusu
- Grafik 12:** Yavuzeli İlçesinin 2013- 2019 yılları kırsal ve şehirselle kesiminin toplam nüfusu
- Grafik 13:** Şehirselle Alanların Aritmetik Nüfus Yoğunluğu (2013-2019)
- Grafik 14:** İlçelerin Kırsal Alanlarının Aritmetik Nüfus Yoğunluğu (2013-2019)
- Grafik 15:** İlçelerin Toplam Aritmetik Nüfus Yoğunluğu (2013-2019)

ÖZGEÇMİŞ

Gölsüm Gömen 09.06.1993 yılında Gaziantep'te doğdu. 2011 yılında Orta öğrenimini Gaziantep Lisesi'nde tamamladı. Lisans ve Yüksek lisansını Karabük Üniversitesinde tamamladı. 2017 yılında Karabük Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Coğrafya Bölümünden mezun oldu. 2020 yılında Karabük Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Coğrafya Anabilim Dalı programından mezun oldu.